

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Rigorózní práce

2013

Mgr. Jana Nosková

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Vazba v trestním řízení
Custody in criminal trial
Rigorózní práce

Konzultant: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
Zpracovatelka: Mgr. Jana Nosková
Katedra trestního práva
Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 6. 12. 2013

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Jihlavě dne 6. 12. 2013

.....
Mgr. Jana Nosková

Děkuji panu prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za hodnotné rady a pomoc poskytnutou při zpracování rigorózní práce.

Obsah

ÚVOD	7
1 ÚSTAVNĚPRÁVNÍ ZAKOTVENÍ OSOBNÍ SVOBODY	10
1.1 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	10
1.2 EVROPSKÁ ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD	12
1.3 MEZINÁRODNÍ PAKT O OBČANSKÝCH A POLITICKÝCH PRÁVECH	13
2 MATERIÁLNÍ PRÁVO.....	14
2.1 VAZBA JAKO INSTITUT TRESTNÍHO ŘÍZENÍ, ZÁKLADNÍ PRINCIPY JEJÍHO UPLATNĚNÍ	15
2.2 ZÁKONNÉ PODMÍNKY PRO VZETÍ OBVINĚNÉHO DO VAZBY	19
2.2.1 <i>Zahájení trestního stíhání</i>	19
2.2.2 <i>Existence konkrétních skutečností odůvodňující obavy předpokládané ustanovení § 67 písm. a) až c) tr. řádu</i>	21
2.2.3 <i>Důvodnost trestního stíhání</i>	21
2.2.4 <i>Podmínka subsidiárního použití vazby</i>	24
2.2.5 <i>Vázanost vazby na závažnější trestné činy</i>	25
2.2.6 <i>Rozhodnutí soudu</i>	25
2.2.7 <i>Fakultativní zajišťovací opatření</i>	26
2.3 JEDNOTLIVÉ DŮVODY VAZBY.....	26
2.3.1 <i>Útěková vazba</i>	28
2.3.2 <i>Koluzní vazba</i>	35
2.3.3 <i>Předstížná vazba</i>	41
2.3.4 <i>Zpřísněné důvody vazby</i>	44
3 FORMÁLNÍ VAZEBNÍ PRÁVO	48
3.1 OBECNĚ K ROZHODNUTÍ O VAZBĚ	49
3.2 STÍŽNOST PROTI ROZHODNUTÍ O VAZBĚ	53
3.3 ROZHODNUTÍ O VZETÍ OBVINĚNÉHO DO VAZBY.....	59
3.3.1 <i>Orgány rozhodující o vzetí obviněného do vazby</i>	60
3.3.2 <i>Rozhodnutí o vzetí do vazby v přípravném řízení</i>	61
3.3.3 <i>Rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby v řízení před soudem</i>	68
3.4 STÍŽNOST PROTI ROZHODNUTÍ O VZETÍ OBVINĚNÉHO DO VAZBY	69
3.5 VYROZUMĚNÍ O VAZBĚ.....	70
3.6 VAZEBNÍ ZASEDÁNÍ	75
3.6.1 <i>Obecná ustanovení</i>	78
3.6.2 <i>Příprava, přítomnost a průběh veřejného zasedání</i>	80
3.7 PŘEZKOUMÁVÁNÍ DŮVODNOSTI VAZBY.....	83
3.7.1 <i>Žádost o propuštění z vazby</i>	85
3.7.2 <i>Přezkoumávání důvodnosti vazby z úřední povinnosti</i>	89
3.8 ROZHODOVÁNÍ O DALŠÍM TRVÁNÍ VAZBY	90
3.8.1 <i>Rozhodování o dalším trvání vazby v přípravném řízení</i>	93
3.8.2 <i>Rozhodování o dalším trvání vazby po podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, popř. po doručení spisu</i>	97
3.8.3 <i>Rozhodování o dalším trvání vazby v řízení o opravném prostředku</i>	99
3.8.4 <i>Nejvyšší přípustná doba trvání vazby</i>	100
3.9 NAHRAZENÍ VAZBY JINÝM OPATŘENÍM	104
3.9.1 <i>Nahrazení vazby zárukou za další chování obviněného</i>	108
3.9.2 <i>Nahrazení vazby písemným slibem obviněného</i>	110
3.9.3 <i>Dohled probačního úředníka</i>	111
3.9.4 <i>Nahrazení vazby peněžitou zárukou</i>	113
3.9.5 <i>Zákaz vycestování do zahraničí</i>	118
3.9.6 <i>Předběžná opatření</i>	120

4	VAZBA MLADISTVÉHO	135
4.1	NAHRAZENÍ VAZBY JINÝM OPATŘENÍM	136
4.2	VYROZUMĚNÍ O VZETÍ DO VAZBY MLADISTVÉHO	139
4.3	TRVÁNÍ VAZBY.....	140
4.4	PŘEZKOUMÁNÍ DŮVODŮ VAZBY	144
5	OBHAJOBA OBVINĚNÉHO VE VAZBĚ	146
6	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA VÝKONU VAZBY	152
6.1	ZÁKLADNÍ PRINCIPY VÝKONU VAZBY	154
6.2	PŘIJÍMÁNÍ OBVINĚNÝCH, JEJICH UMISŤOVÁNÍ DO CEL A PROPOUŠTĚNÍ Z VAZBY	154
6.3	PRÁVA A POVINNOSTI OBVINĚNÝCH	156
6.4	VYŘIZOVÁNÍ KÁZEŇSKÝCH PŘESTUPKŮ OBVINĚNÝCH	159
6.5	VÝKON VAZBY ZVLÁŠTNÍCH SKUPIN OBVINĚNÝCH	160
6.6	DOZOR NAD VÝKONEM VAZBY	161
7	ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU V SOUVISLOSTI S VAZBOU	163
7.1	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ÚPRAVY	163
7.2	ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU VZNIKLOU MIMO JINÉ ROZHODNUTÍM O VAZBĚ	167
8	SLOVENSKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA VAZBY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	170
9	VYHODNOCENÍ ANALÝZY VAZEBNÍCH VĚCÍ NA OKRESE JIHLAVA	176
9.1	VÝSLEDKY ANALÝZY JEDNOTLIVÝCH UKAZATELŮ	177
9.2	SHRNUTÍ	182
	ABSTRACT	186
	ZÁVĚR	188
	ABSTRAKT	191
	ABSTRACT	192
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	193
	SEZNAM ZKRATEK	199

Úvod

Vazba v trestním řízení představuje nejzávažnější zásah do osobní svobody obviněného. Vůči osobě, o jejíž vině dosud nebylo rozhodnuto, se uplatňuje opatření, které se ve své podstatě podobá nejpřísnějšímu možnému trestu – trestu odnětí svobody. V mnohých ohledech se dokonce může vazba jevit ještě přísnější. Z pohledu orgánů činných v trestním řízení se jedná o nezbytné zajišťovací opatření, z pohledu obviněných, vůči nimž je vazba uplatňována, pak o nezbytné zlo. Institut vazby je a v minulosti též byl v centru pozornosti jak odborné, tak i laické veřejnosti. V nedávné době k tomu přispěly zejména některé mediálně známé kauzy vazebně stíhaných politiků a jiných vysokých představitelů státu. Téměř každá novela tr. řádu se určitým způsobem dotkla též problematiky vazby. V poslední době to byla zejména tzv. vazební novela provedená zákonem č. 459/2011 Sb., která reagovala především na hlavní problémy dosavadní úpravy vazby vycházející zejména z tzv. velké novely provedené zákonem č. 265/2001 Sb. a dále na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, zejména otázku práva obviněného na slyšení, vazební řízení podstatně zjednodušila. Odstranila dvojkolejnost v rozhodování o dalším trvání vazby a odebrala státním zástupcům oprávnění rozhodovat o ponechání obviněného ve vazbě, když napříště může takové rozhodnutí činit výlučně soud. Další změnu pak přinesla novela tr. řádu připojená k zákonu č. 45/2013 Sb., který sám o sobě znamená výrazný posun ve prospěch obětí trestných činů, přičemž doprovodná novela zakotvila do tr. řádu nový institut nahrazující vazbu, kterým je předběžné opatření, jehož účelem je „ochrana poškozeného, osob mu blízkých, zabránění obviněnému v páchání trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení.“¹

Při zpracování rigorózní práce jsem kromě příslušných právních předpisů a důvodových zpráv, vycházela zejména z publikace JUDr. Václava Mandáka, CSc. „Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení“, jež byla vydána již v roce 1975, avšak komplexně, čtivě a v mnoha ohledech nadčasově popisuje základní

¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). Sněmovní tisk 617/0, část č. 1/5 N.z. o obětech trestných činů – EU. [cit. 27. 2. 2012]. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>>.

charakteristiku vazby a dalších zajišťovacích opatření v trestním řízení. Dalším nikoli nevýznamným zdrojem informací pro mě byla publikace, jež na tu předchozí nepřímo navazuje a tou je „Zadržení a vazba v českém trestním procesu“ od JUDr. Miroslava Růžičky a JUDr. Jany Zezulové, Ph. D. Publikací, které se z různých úhlů pohledu věnují problematice vazby, je však celá řada, rovněž tak odborných článků a příspěvků. Z učebnic trestního procesu jsem nejvíce vycházela z pražské učebnice prof. JUDr. Jiřího Jelínka, CSc. a kolektivu, v neposlední řadě též z nového, již sedmého vydání, komentáře k trestnímu řádu od prof. JUDr. Pavla Šámala, Ph. D. a kolektivu. Vzhledem k tomu, že od 1. 9. 2011 pracuji na pozici asistentky na Okresním státním zastupitelství v Jihlavě, byla pro mě má práce nejen inspirací pro zvolené téma, ale též zdrojem informací a praktických poznatků, které jsem získala mimo jiné absolvováním několika seminářů pořádaných Justiční akademii České republiky v rámci čekatelské přípravy, jež byly zaměřeny na aktuální novinky v trestním procesu. Neopomenutelným pramenem mi byla rovněž judikatura Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a dále Evropského soudu pro lidská práva. Informace k danému tématu jsem vyhledávala rovněž na různých internetových portálech.

Úvodní část je věnována ústavněprávním otázkám omezení osobní svobody a to z pohledu LZP, Úmluvy a Paktu.

V následující části týkající se materiálního vazebního práva se zaměřím zejména na jednotlivé hmotněprávní podmínky uplatnění vazby a dále zákonné důvody vazby.

Značná pozornost bude věnována formálnímu vazebnímu řízení a to zejména ve světle změn provedených novelou č. 459/2011 Sb. a dále novelou připojenou k zákonu č. 45/2013 Sb. Postupně rozeberu jednotlivá stádia vazebního řízení - rozhodování o vazbě, přezkoumávání důvodnosti vazby, trvání vazby, jakož i opatření, jimiž lze vazbu nahradit. Zvláštní pozornost pak bude věnována realizaci práva být slyšen, vtěleného do podoby vazebního zasedání.

Následovat bude kapitola týkající se vazby v řízení ve věcech mladistvých. V závěru práce bude dán prostor též problematice obhajoby vazebně stíhaného obviněného a uplatnění jeho práv na obhajobu, otázkám výkonu vazby s přihlédnutím k novele zák. o výkonu vazby, jež nabude účinnosti dne 1. 1. 2014, a náhradě škody

za vykonanou vazbu. Stručně pak bude konstatována základní charakteristika slovenské právní úpravy vazby.

Pro praktičtější pohled na věc jsem se rozhodla provést prověrku vazebních věcí za rok 2012 v místě svého pracovního působení, tj. na Okresním státním zastupitelství v Jihlavě. Při studování dozorových spisů jsem se zaměřila zejména na vazební důvody, druh trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, její typovou závažnost, délku trvání vazby v přípravném řízení, dodržování vazebních lhůt, způsob skončení vazebních věcí a dále na vazbu mladistvých. Samostatná kapitola proto bude věnována právě vyhodnocení analýzy dat, v níž se jednotlivé poznatky pokusím shrnout a vyvodit z nich relevantní závěry, které pro lepší názornost transformuji také do grafů a tabulek. Při vyhodnocení budu rovněž vycházet z výsledků dohledové prověrky provedené Krajským státním zastupitelstvím v Brně, jejímž úkolem bylo vyhodnocení kvality a zákonnosti postupu státních zástupců některých nižších státních zastupitelství ve vazebním řízení za rok 2012, mezi nimiž však nebylo Okresní státní zastupitelství v Jihlavě. Výsledky vlastní prověrky poté porovnam s výsledky krajské prověrky, resp. s výsledky jednotlivých srovnatelných regionů.

V závěru pak bude zhodnocena stávající úprava institutu vazby a poukázáno na některá v praxi problematická ustanovení.

S ohledem na obsáhlost zvoleného tématu, rozsah práce a pokyny konzultanta nebude součástí práce kapitola věnovaná historickému vývoji institutu vazby a dále některým zvláštním druhům vazby zakotveným v hlavě dvacáté páté tr. řádu, které se v praxi uplatňují jen zřídka.²

Cílem práce je tak podat ucelený pohled na problematiku materiálního a procesního vazebního práva s akcentem na změny provedené výše citovanými novelami, poukázat na některé problémy aplikační praxe a navrhnout způsob jejich řešení.

Text rigorózní práce je zpracován ke dni 1. 11. 2013.

² Vazba vyhošťovací, vazba předběžná, vydávací a předávací, vazba v řízení o uznání cizozemského rozhodnutí, vazba při dočasném převzetí osoby z ciziny za účelem provedení procesních úkonů, vazba při průvozu pro účely řízení v cizině.

1 Ústavněprávní zakotvení osobní svobody

Právo na osobní svobodu představuje jedno z nejvýznamnějších lidských práv. Je chráněno zejména v čl. 8 LPS, dále v souladu s čl. 10 Ústavy též některými vyhlášenými mezinárodními smlouvami, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament a jimiž je Česká republika vázána. Je třeba poukázat zejména na čl. 5 Úmluvy a dále čl. 9 Paktu. Za zmínku stojí i některé další významné mezinárodní smlouvy, které se týkají omezení osobní svobody, například Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení³, Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání⁴ nebo Evropská vězeňská pravidla.⁵

1.1 Listina základních práv a svobod

Podle čl. 3 a 112 Ústavy je součástí ústavního pořádku též LPS vyhlášená formou usnesení Předsednictva České Národní Rady pod č. 2/1993 Sb.

Čl. 8 odst. 1 LPS stanoví, že osobní svoboda je zaručena. Tímto vyjádřením se zákonodárce zavázal osobní svobodu každého člověka, bez ohledu na to, zda se jedná o občana České republiky, občana jiného státu či apatridu, chránit. Právo na osobní svobodu je právem nezadatelným, nezcizitelným, nepromlčitelným a nezrušitelným⁶, působí erga omnes. Pojem osobní svoboda ve smyslu čl. 8 LPS je chápán úžeji jako svoboda fyzická, jedná se o dílčí svobodu vedle svobody pohybu a pobytu, svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání, svobody projevu apod. V odst. 2 až 6 čl. 8 LPS jsou upraveny podmínky přípustných zásahů do osobní svobody spočívající ve fyzickém omezení nebo úplném odnětí osobní svobody, dále procesní záruky zacházení s osobou omezenou či zbavenou osobní svobody a možnosti její obrany a ochrany proti takovým zásahům.

Ústavní soud považuje ochranu osobní svobody za jedno z nejvýznamnějších základních lidských práv, o čemž svědčí i jeho systematické zařazení v hlavě druhé,

³ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb.

⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 9/1996 Sb.

⁵ Doporučení Výboru ministrů členským státům o evropských vězeňských pravidlech, přijato r. 1973.

⁶ Čl. 1 LPS.

oddílu prvním LPS označeném jako „Základní lidská práva a svobody“. Je tedy zřejmé, že ústavní výjimky z uvedeného práva je třeba vykládat restriktivně a zásahy do něj musí být činěny přiměřeně citlivě.⁷

Čl. 8 odst. 2 LPS zakotvuje základní zásadu zákonného procesu spočívající v tom, že „*nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který zákon stanoví.*“ Zcela shodně pak uvádí tuto zásadu § 2 odst. 1 tr. řádu. Zákonodárce tak v obou případech užil negativního vymezení spočívajícího v zákazu za současného přípuštění určitých výjimek. Kromě případů výslovně upravených v čl. 8 LPS lze pod dovolené zbavení osobní svobody podřadit dále její pozbytí v důsledku uloženého trestu či ochranného opatření v trestním řízení, dále uložené ochranné výchovy podle zák. o rodině. Tyto důvody však musí být stanoveny vždy zákonem, pokud by tomu tak nebylo, šlo by o zbavení osobní svobody „*contra constitutionem*“.⁸

Třetí odstavce citovaného článku upravuje obecné podmínky pro krátkodobé omezení osobní svobody obviněného nebo podezřelého. Výslovně stanoví lhůtu zadržení společnou pro policejní orgán a státního zástupce, během níž musí být zadržená osoba seznámena s důvody svého zadržení, vyslechnuta, popř. předána soudu s návrhem na vzetí do vazby. Tento časový limit byl z původních 24 hodin prodloužen ústavním zákonem č. 162/1998 Sb. na současných 48 hodin. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od jejího převzetí vyslechnout a posléze buď rozhodnout o vazbě či propustit ze zadržení. Odstavec 4 pak upravuje konkrétní podmínky, které musí být splněny v případě zatčení obviněného, když zejména stanoví lhůtu 24 hodin pro odevzdání zatčené osoby soudu a stejnou lhůtu pro výslech před soudcem a rozhodnutí o vazbě, nebo propuštění na svobodu.

Čl. 8 odst. 5 LPS zakotvuje obecnou, avšak esenciální, podmínku pro vzetí obviněného do vazby. „*Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.*“ Vzetí obviněného do vazby je natolik citelným zásahem do osobní sféry jednotlivce, že důvody pro takový způsob omezení osobní svobody a délka takového omezení musí být stanovena zákonem,

⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 645/99.

⁸ PAVLÍČEK, Václav a kolektiv: *Ústavní právo a státověda. II. díl Ústavní právo České republiky, část 2.* Praha: Linde, 2004, s. 88.

příčemž dalším předpokladem je rozhodnutí soudu o vzetí obviněného do vazby. Podrobně je tato zásada rozvedena v § 67 a následující tr. řádu.

Ústavní soud se problematikou vazby opakovaně zabýval ve svých judikátech, přičemž zejména zdůrazňoval, že vazbu je třeba vnímat jako mimořádný prostředek omezení osobní svobody. Jednotlivé judikáty budou zmíněny níže, vždy v souvislosti s dílčí problematikou vazby.

1.2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Úmluva⁹ představuje jednu z nejvýznamnějších lidskoprávních smluv, která zavazuje Českou republiku v souladu s čl. 1 přiznat každému práva a svobody, která jsou uvedena v hlavě 1, mezi nimiž je mimo jiné právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5).

Čl. 5 odst. 1 věta první Úmluvy proklamuje, že *„každý má právo na osobní svobodu a bezpečnost a nikdo jí nesmí být zbaven s výjimkou některých případů a v souladu s řízením upraveným zákonem“*. Pod písm. a) až f) jsou pak vyjmenovány jednotlivé případy dovolených zásahů do osobní svobody a podmínky, za kterých je možné osobu zbavit svobody, přičemž pro problematiku vazby je zvláště významný čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, podle něhož je dovoleno *„zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání.“*

Odstavce 2 až 5 pak upravují procesní záruky ochrany práv osob zatčených či jinak zbavených osobní svobody. Jedná se zejména o právo být informován o důvodech zatčení nebo zbavení svobody a podstatě obvinění (odst. 2), právo být ihned předveden před soudce a právo být souzen v přiměřené době (odst. 3), právo, aby byla urychleně přezkoumána zákonnost zbavení osobní svobody (odst. 4), a právo na odškodnění za nezákonné zbavení osobní svobody (odst. 5).

⁹ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod byla vyhlášena dne 4. 11. 1950 Radou Evropy v Římě, platnost od 3. 9. 1953, ratifikovaná tehdejší Československou federativní republikou dne 18. 3. 1992, pro Českou republiku platná od 1. 1. 1993 pod č. 209/1992 Sb.

Z výše uvedeného a zejména z judikatury Evropského soudu pro lidská práva¹⁰ tak vyplývají tři základní principy. Za prvé existence taxativního výčtu výjimek, které musí být interpretovány striktně a nepřipouštějí širokou paletu ospravedlňujících důvodů jako jiná ustanovení, za druhé důraz na procesní i materiální zákonnost zbavení svobody, za třetí důležitost okamžitosti a urychlenosti vyžadovaných soudních kontrol na základě čl. 5 odst. 3 a 4 Úmluvy.¹¹

Kontrola dodržování výše uvedených práv obviněných náleží primárně vnitrostátním soudům. Projednání porušení jednotlivých ustanovení Úmluvy a na to navazujících protokolů se za určitých podmínek zabývá též Evropský soud pro lidská práva, pod jehož jurisdikci spadá rovněž Česká republika.¹²

1.3 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Pakt¹³ je vedle již zmiňované Úmluvy další mezinárodní smlouvou, která upravuje otázku osobní svobody a bezpečnosti osob, a má tak nezanedbatelný význam pro trestní řízení a zejména institut vazby.

Čl. 9 odst. 1 Paktu zaručuje právo na svobodu a osobní bezpečnost, zákaz svévolného zatčení či zadržení a v neposlední řadě ve shodě s čl. 8 odst. 5 LPS zákaz zbavení svobody kromě případů, kdy se tak stane na základě zákona a ve shodě s řízením, jež je upraveno zákonem. Čl. 9 odst. 2 Paktu stanoví povinnost neprodleně seznámit obviněného, je-li zatčen, o důvodech zatčení a s podstatou obvinění. Odstavec 3 pak vymezuje právo na neprodlené předvedení před soudce, právo na trestní řízení v přiměřené době nebo na propuštění. Odstavec 4 zakotvuje právo na soudní řízení, v němž bude neprodleně rozhodnuto o právoplatnosti zadržení, odstavec 5 pak právo na náhradu škody v případě nezákonného zatčení či nezákonné vazby.

¹⁰ Například *McKay proti Spojenému království*, rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 10. 2006, č. 543/03, § 30.

¹¹ KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 468.

¹² Dostupné z WWW: <<http://www.echr.coe.int/NR/ronlyres/65405733-DCA8-4BF1-9B33-824A06CA4754/0/CzechP0pack.pdf>>.

¹³ Česká republika vstoupila k 1. 1. 1993 do všech mezinárodních závazků České a Slovenské federativní republiky. Od okamžiku svého vzniku je tak Česká republika smluvní stranou Paktu o občanských a politických právech, který bývalá Československá socialistická republika podepsala dne 7. 10. 1968, ratifikační listina byla po vyjádření souhlasu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a ratifikaci prezidentem uložena dne 23. 12. 1975. Pakt byl publikován ve Sbírce zákonů jako vyhláška Ministerstva zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb.

Čl. 10 odst. 1 Paktu uvádí, že „*se všemi osobami zbavenými osobní svobody se jedná lidsky a s úctou k přirozené důstojnosti lidské bytosti.*“ Dále stanoví podmínky pro výkon vazby, a to jednak, aby obvinění byli s výjimkou mimořádných okolností odděleni od osob odsouzených a aby s nimi bylo zacházeno úměrně ke skutečnosti, že o jejich vině dosud nebylo rozhodnuto, a dále, aby mladiství obvinění byli odděleni od dospělých, přičemž u mladistvých obviněných se zdůrazňuje rychlost řízení. Podle zák. o výk. vazby podléhají obvinění, o jejichž vině dosud nebylo pravomocně rozhodnuto, ve výkonu vazby fakticky přísnějšímu režimu než odsouzení. Takový stav lze s ohledem na princip presumpce nevinoty považovat za přinejmenším problematický, do jisté míry se tuto situaci snaží řešit novela zák. o výk. vazbu, jež nabude účinnost k 1. 1. 2014.¹⁴

2 Materiální právo

Rozsáhlou problematiku vazebního práva teorie člení na dvě základní oblasti – materiální vazební právo a formální vazební právo. Vedle nich lze dále, jakožto samostatnou, byť vedlejší oblast, zařadit problematiku týkající se výkonu vazby. Další oblasti, jež výše uvedené přesahují, jsou například náhrada škody vzniklé v souvislosti s vazbou obviněného či obhajoba obviněného ve vazbě.

Materiální vazební právo vymezuje podmínky, za nichž může být vazba uplatněna, tedy především okolnosti naplňující zákonné důvody vazby a závěr o důvodnosti trestního stíhání. Formální vazební právo pak upravuje pravomoc a příslušnost k rozhodování o vazbě, otázky týkající se rozhodnutí o vazbě, vazebního zasedání, opravných prostředků, žádosti o propuštění z vazby, nahrazení vazby jiným opatřením, pravidelného přezkoumávání důvodnosti a přípustnosti vazby, procesních lhůt a další otázky procesního charakteru. Obecně řečeno formální vazební právo upravuje postup orgánů činných v trestním řízení, stejně jako úkony obviněného, příp. jiných oprávněných osob, prostřednictvím nichž se materiální právo uskutečňuje.¹⁵ Jedná se o členění pouze teoretické, neboť jak vazební právo materiální, tak vazební právo formální, patří do oblasti trestního práva procesního, tj. práva formálního.

¹⁴ Podrobněji tomuto tématu viz kapitola šestá nazvaná Základní charakteristika výkonu vazby.

¹⁵ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 72-74.

2.1 Vazba jako institut trestního řízení, základní principy jejího uplatnění

Vazba je jedním ze zajišťovacích institutů trestního řízení, který mají orgány činné v trestním řízení k dispozici pro účely zajištění osoby obviněného na úkonech trestního řízení a to jak v průběhu vlastního přípravného řízení, tak při hlavním líčení a v neposlední řadě též pro řádný nástup případného výkonu trestu. Primárně se tak uvádí její *zajišťovací funkce*. Jednotlivé vazební důvody však mají ve své podstatě i další funkce. Tak například vazba předstižná má nepochybně *funkci ochrannou*, vzetím obviněného do vazby se má zabránit spáchání trestného činu, který teprve hrozí, nebo zamezit obviněnému v jeho opakování. Ochranná funkce se však projevuje výlučně v oblasti práva procesního, předstižná vazba není sankcí podle hmotného práva. Vazba je podstatným zásahem do svobody každého člověka a nejen to. Je obecně známo, že toto opatření je obviněným, zejména při prvním kontaktu, vnímáno jako zvlášť stresující, zásadním způsobem se odráží na jeho psychice, neboť je izolován od okolního světa. Proto je třeba vazbu vždy uplatňovat s ohledem na její povahu. V některých případech však nelze účelu trestního řízení ve smyslu § 1 odst. 1 tr. řádu dosáhnout jiným způsobem, proto se vazba označuje jako *ultima ratio*, krajní a výjimečné opatření, což je ostatně patrné z návětí § 67 tr. řádu „*obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, ...*“. Václav Mandák ve své monografii z roku 1975 rozlišoval v této souvislosti uplatnění vazby „*z důvodu procesní nezbytnosti*“ (důvody vazby podle § 67 písm. a) a b) tr. řádu) a „*z důvodu nezbytnosti zabránit akutně hrozícímu trestnému činu ze strany osoby, proti které se již vede trestní řízení*“ (§ 67 písm. c) tr. řádu). Kdyby byla tato teze aplikována i ohledně zpřísněných důvodů vazby, pak by procesní nezbytnost vazby byla dána v případech upravených v § 68 odst. 3 písm. a) až d) tr. řádu a nezbytnost zabránit trestnému činu hrozícímu u již stíhané osoby za podmínky uvedené v § 68 odst. 3 písm. e) tr. řádu, stejně jako u nově upraveného důvodu podle § 68 odst. 4 tr. řádu. Vzhledem k širšímu dosahu zpřísněného důvodu vazby podle § 68 odst. 3 písm. e) tr. řádu, nelze z takového pojetí nezbytnosti vazby, alespoň u tohoto důvodu, vycházet, ale do druhé kategorie by nepochybně dnes spadal právě

nově vymezený kvalifikovaný důvod vazby v § 68 odst. 4 tr. řádu, ve znění novely č. 459/2011 Sb. Slovy Václava Mandáka je vazba „*nutným zlem trestního řízení*.“¹⁶

Se zásadou ultima ratio souvisí i *zásada subsidiarity* vazby. Je-li možné účelu vazby dosáhnout jiným mírnějším opatřením, nespojeným s omezením osobní svobody obviněného, vazba se neuplatní. Tento princip byl výslovně do trestního řádu vložen až novelou č. 265/2001 Sb., do 1. 1. 2002, kdy novela nabyla účinnosti, byl zdůrazněn pouze ve vztahu k vazbě mladistvého.¹⁷

Vazba nesmí být disproporčním opatřením vzhledem k závažnosti stíhaného trestného jednání a zákonem předpokládané sankci, která obviněnému hrozí. „*Vzetí do vazby by tedy zpravidla nemělo přicházet v úvahu tam, kde lze očekávat uložení trestu nespojeného s odnětím svobody*.“¹⁸ Avšak v praxi se lze setkat i s takovými případy. Soudce o vazbě rozhoduje v krátkém časovém intervalu, vyšetřování je na začátku, důkazní situace se může vyvíjet, právní kvalifikace se může měnit. Typickým příkladem, kdy trestní řízení vazebně stíhaného obviněného skončí jiným než nepodmíněným trestem, je rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. 1. 2013 a na to navazují příslušné rozhodnutí soudu o prominutí podmíněného či nepodmíněného trestu odnětí svobody. Obviněný byl stíhán pro zvlášť závažný zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku, na tuto právní kvalifikaci zněla i obžaloba. V souvislosti s citovanou amnestií však „spadla“ právní kvalifikace pouze na první odstavec a obviněnému, jenž strávil ve vazbě téměř jeden rok, byl uložen pouze podmíněný trest a byl propuštěn z vazby na svobodu. Na druhou stranu v praxi se lze setkat rovněž s případy, kdy závažnost trestného činu je značná, stejně jako hrozící trest, ale s ohledem na další posuzované okolnosti případu, existenci vazebního důvodu dovodit nelze. Tak například obviněný zavraždil manželku kvůli nevěře, má s ní dvě děti, o které se stará, má stálé zaměstnání, stálé bydliště, je dosud netrestaný, k jednání, které je mu kladeno za vinu, se zcela doznal a s orgány činnými v trestním řízení spolupracuje. Proto shora uvedenou premisu o úměrnosti uplatněné vazby s ohledem

¹⁶ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 67-68.

¹⁷ § 46 odst. 1 zák. mládeže.

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 737.

na závažnost trestného činu a sankci za něj, nelze chápat osamoceně. Takový výklad by tak popíral shora uvedené principy, například, že vazba není trestem a že je opatřením ryze fakultativním apod.¹⁹

Princip proporcionality se projeví zejména tak, že ačkoli bude naplněn některý z důvodů vazby uvedených v § 67 písm. a) až c) tr. řádu za současného splnění dalších zákonných podmínek, neznamená to nutně, že obviněný bude vzat do vazby. Princip proporcionality byl s účinností k 1. 1. 2002 výslovně vyjádřen zejména v ustanovení § 68 odst. 2 tr. řádu, v podobě vázanosti vazby na závažnost trestného činu, ačkoli i před novelou byla zásada proporcionality uznávaná, byť nebyla součástí pozitivní právní úpravy. Nově tento trend ještě více posílila vazební novela č. 459/2011 Sb.

Zásada zdrženlivosti předpokládá takový postup orgánů činným v trestním řízení, aby co nejméně a jen v nejnutnějších případech zasahoval do základních práv a svobod občanů. Vazba nesmí být nadužívána.²⁰

Legální definici vazby současná právní úprava nezná, odborná literatura jich však nabízí celou řadu. Prof. Jiří Jelínek ve své učebnici trestního práva procesního definuje vazbu jako „*dočasné omezení osobní svobody obviněného rozhodnutím soudu v uzavřeném ústavu (vazební věznici) Ministerstva spravedlnosti.*“²¹ Rovněž tak zůstává stále aktuální a výstižná definice, kterou použil Václav Mandák ve své monografii z roku 1975. „*Vazba je institut trestního řízení, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařil či ztěžoval objasnění věci nepřipustným působením na prameny důkazů, nebo konečně pokračoval v trestné činnosti.*“²² Na tuto definici odkazuje rovněž Miroslav Růžička a Jana Zezulová ve své rozsáhlé monografii Zadržení a vazba v českém trestním procesu.

¹⁹ STUDENÝ, Karel. Poznámky k článku „K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě“. *Trestní právo*, č. 5, rok 1998, s. 13-15.

²⁰ DRAŠTÍK, Antonín: K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*, č. 12, 1997, s. 9.

²¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*, 6. vydání, Praha: Linde, 2008, č. 328.

²² MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 65.

Rozhodnutí o vazbě se týká osoby obviněného, o jehož vině a trestu bude teprve rozhodováno. Vazba tak zásadně nemá povahu nepřímého trestu (nemá sankční funkci), stejně tak není předběžným rozhodnutím o vině obviněného, neprejudikuje spáchání trestného činu obviněným, to by bylo v rozporu s jednou ze základních zásad trestního řízení - zásadou presumpce nevinu.²³ Vazba nemá na rozdíl od vlastního výkonu trestu výchovný účel, což je například zřejmé z toho, že při pobytu ve vazbě se nezpracovává program zacházení, jež si klade za cíl pozitivně a komplexně ovlivňovat životní názory a postoje obviněného. V neposlední řadě vazbu nelze zneužívat k působení na obviněného, aby se ke spáchání trestného činu doznal.

S ohledem na to, že vazba představuje citelný zásah do ústavně zaručených práv obviněného, je třeba, aby orgány činné v trestním řízení průběžně v každém stadiu trestního řízení zkoumaly, zda důvody vazby i nadále trvají, zda se nezměnily a zda ji nelze nahradit méně citelným opatřením uvedeným v § 73 a 73a tr. řádu (§ 71 odst. 1 tr. řádu). Orgány činné v trestním řízení jsou podle § 2 odst. 4 tr. řádu povinny projednávat trestní věci urychleně bez zbytečných průtahů. U vazebních věcí je tak rychlost projednání navíc v daném ustanovení zdůrazněna formulací „s největším urychlením“. Novela č. 459/2011 Sb. vypustila úpravu v § 71 odst. 1 tr. řádu²⁴ ohledně rychlosti vazebního řízení, ve znění před citovanou novelou, resp. ji přesunula právě do obecného ustanovení § 2 odst. 4 tr. řádu.

Z povahy věci vyplývá, že vzít do vazby lze pouze obviněnou fyzickou osobu. Možnost uplatnění některých opatření nahrazujících vazbu v řízení proti právnické osobě však není vyloučena. Podle § 33 odst. 1 TOPO „hrozí-li důvodná obava, že obviněná právnická osoba bude postupovat způsobem uvedeným v § 67 písm. c) tr. řádu, může v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce a v řízení před soudem předseda senátu obviněné právnické osobě dočasně pozastavit výkon jednoho nebo více předmětů činnosti nebo uložit omezení nakládání s majetkem této právnické osoby; přitom přihlédne i k důsledkům, které může mít uložení zajišťovacího opatření na třetí osoby.“ Vůči právnickým osobám lze uplatnit i jiná opatření. K tomu podrobněji v jednotlivých kapitolách.

²³ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*, 3. vydání, Praha: Leges, 2013, č. 328.

²⁴ Dřívější znění § 71 odst. 1 tr. řádu : „Orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyřizovat vazební věci přednostně s největším urychlením.“

2.2 Zákonné podmínky pro vzetí obviněného do vazby

2.2.1 Zahájení trestního stíhání

Vazba je zajišťovacím opatřením, které lze na rozdíl od jiných²⁵ uplatnit výlučně proti osobě obviněného. „Osoba podezřelá ze spáchání trestného činu se stává obviněným v trestním řízení až okamžikem, kdy jí bylo oznámeno (doručeno nebo vyhlášeno) usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu. Teprve poté lze proti takové osobě použít prostředků daných trestním řádem jako proti obviněnému.“²⁶ Dokud se osoba, která má být obviněna, fakticky nedozví o tom, že proti ní bylo zahájeno trestní stíhání, není takové trestní stíhání zahájeno platně, a proto je možné proti takové osobě použít pouze ty úkony, které lze uplatnit proti osobě podezřelé ze spáchání trestného činu, popř. jiným osobám. Ačkoli tzv. velká novela tr. řádu změnila procesní formu zahájení trestního stíhání z původního opatření na usnesení, proti němuž lze na rozdíl od prvně uvedeného podat stížnost, byť se jí nepřiznává odkladný účinek, tak účinnost zahájení trestního stíhání zůstala de facto stejná.²⁷ Podle § 137 odst. 1 tr. řádu se usnesení oznamuje buď vyhlášením v přítomnosti toho, jemuž je třeba usnesení oznámit, anebo doručením opisu usnesení. Zahájení trestního stíhání je v rukou policejního orgánu, jehož povinností je opis usnesení o zahájení trestního stíhání doručit obviněnému, a to nejpozději na počátku jeho výslechu, a dále do 48 hodin státnímu zástupci a obhájci. Ve výjimečných případech zahajuje trestní stíhání státní zástupce.²⁸

S ohledem na právo obviněného na tlumočníka, jež je zakotveno v čl. 37 odst. 4 LPS²⁹ a v § 2 odst. 14 tr. řádu³⁰, musí být za splnění podmínek uvedených v § 28 odst. 1 tr. řádu usnesení o zahájení trestního stíhání přeloženo.

²⁵ Například pořádkovou pokutu (§ 66 tr. řádu) lze uplatnit rovněž vůči svědkovi nebo znalci, prvně jmenovaný může být na rozdíl od znalce také předveden (§ 98 tr. řádu). Obhájce ani státního zástupce nelze předvést ani mu uložit pořádkovou pokutu.

²⁶ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 13/2002 Sb.v.s. NSZ. Dostupné z WWW:<http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Stanoviska_Proces/2002/stanovisko%2013-2002.pdf>.

²⁷ Do konce roku 2001 bylo trestní stíhání zahajováno sdělením obvinění, to mělo formu opatření, proti němuž nebyla stížnost přípustná. Trestní stíhání bylo zahájeno až v momentě, kdy osobě bylo obvinění fakticky oznámeno.

²⁸ § 161 odst. 4 a § 174 odst. 1 písm. c) tr. řádu

²⁹ „Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se jednání vede, má právo na tlumočníka.“

³⁰ „Orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.“

S ohledem na formulaci ustanovení § 28 odst. 3 tr. řádu by totiž bylo možno považovat takové usnesení za doručené a tedy trestní stíhání ve vztahu k obviněnému za zahájené až doručením písemného překladu.³¹ V praxi však postačí, je-li obviněnému cizinci doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu v českém jazyce za předpokladu, že v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. a) Úmluvy a § 91 odst. 1 tr. řádu bude obviněný v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s podstatou obvinění. Doručení překladu usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu má pak význam z hlediska běhu lhůt pro podání opravného prostředku.³²

Je-li proti podezřelému vedeno zkrácené přípravné řízení ve smyslu § 179a tr. řádu, obviněným se stává okamžikem doručení návrhu na potrestání soudu³³, proto je možné vzít do vazby obviněného až ve zjednodušeném řízení před samosoudcem, nikoli ve zkráceném přípravném řízení. V praxi se ale tato situace řeší tak, že podezřelý je zadržen a následně je spolu s návrhem na potrestání předán soudu, resp. samosoudci, který případ projedná ve zjednodušeném řízení.³⁴

Jde-li o obviněného poslance nebo senátora Parlamentu České republiky, je třeba navíc souhlasu předsedy komory a na první následující schůzi i celé komory Parlamentu (čl. 27 odst. 5 Ústavy). U soudce Ústavního soudu je třeba souhlasu předsedy Senátu, resp. Senátu (čl. 86 odst. 2 Ústavy). Prezidenta republiky nelze zadržet ani trestně stíhat a tedy ani vzít do vazby (čl. 65 odst. 1 Ústavy). Jde-li o soudce obviněného pro trestný čin spáchaný při výkonu soudcovské funkce nebo v souvislosti s jejím výkonem, je třeba navíc podle § 76 odst. 1 soud. zák. souhlasu prezidenta republiky.

³¹ K tomu rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 7. 11. 2002, sp. zn. 9 O 602/2002.

³² R 15/2005.

³³ § 314b odst. 1 věta druhá tr. řádu.

³⁴ § 314b odst. 2 a § 314d tr. řádu.

2.2.2 Existence konkrétních skutečností odůvodňující obavy předpokládané ustanovení § 67 písm. a) až c) tr. řádu

Vzít obviněného do vazby je možné jen, pokud jsou zjištěny konkrétní skutečnosti, které odůvodňují některou z důvodných obav uvedených v § 67 tr. řádu. Jednotlivé vazební důvody jsou rozebrány níže.

2.2.3 Důvodnost trestního stíhání

Ještě před vzetím do vazby musí dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovat tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření, že jej spáchal obviněný.

Otázka přezkumu důvodnosti zahájení trestního stíhání prošla v minulosti určitými změnami. V době, kdy o vazbě rozhodoval prokurátor, nebylo nutné řešit, zda byly v daném případě splněny podmínky důvodnosti trestního stíhání, neboť prokurátor případ velice dobře znal a průběžně na postup policejního orgánu dohlížel. Prokurátor, tak jako nyní státní zástupce, vykonával dozor nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení, v rámci něhož byl povinen přezkoumávat zákonnost a odůvodněnost usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 174 tr. řádu). Situace se však změnila s účinností od 1. 1. 1992. V souladu s čl. 8 odst. 5 LPS nadále o vzetí obviněného do vazby v přípravném řízení mohl rozhodovat pouze soudce. Otázkou tak bylo, zda soudce, který o vzetí obviněného do vazby v přípravném řízení rozhoduje, má zkoumat důvodnost obvinění, anebo se má zabývat jen otázkami týkajícími se důvodů vazby.

Odpověď na tuto otázku bylo možno hledat v postavení a tomu odpovídajícím oprávnění státního zástupce a soudce v přípravném řízení.³⁵ Státní zástupce vykonává dozor v přípravném řízení nad postupem policejního orgánu, je tzv. „dominus litis“ přípravného řízení, jeho oprávnění jsou pregnantně vymezena zejména v § 174 a § 175 tr. řádu. Je to pouze státní zástupce, který může podat soudu návrh na vzetí obviněného do vazby. Státní zástupce tak vždy přezkoumává důvodnost a zákonnost zahájení

³⁵ Zásada legality podle § 2 odst. 3 tr. řádu.

trestního stíhání, a to nikoli jako otázku předběžnou podle § 9 odst. 1 tr. řádu, ale důvodnost obvinění posuzuje v rámci své dozorové činnosti.³⁶

Postavení soudce v přípravném řízení je zcela odlišné. Ačkoli rozhoduje o zásadních zásazích do ústavně zaručených práv jednotlivců, nemůže zasahovat do činnosti státního zástupce, nemůže mu dávat žádné pokyny, kterak má ve věci postupovat, či kroky kontrolovat nebo je „napravit“, například tím, že by trestní stíhání obviněného sám zastavil. Rovněž není oprávněn při rozhodování o vzetí obviněného do vazby jakkoli upravovat popis skutku, pro který je obviněný stíhán.³⁷

Po novele trestního řádu provedené zákonem č. 166/1998 Sb. došlo k výslovnému zdůraznění povinnosti soudce posuzovat důvodnost zahájení trestního stíhání jako otázku předběžnou podle § 9 odst. 1 tr. řádu. Takový názor však zastávala odborná veřejnost i před výslovným zakotvením této povinnosti v zákoně.³⁸ Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. pak přesunula úpravu zakotvenou v samostatném druhém odstavci přímo za jednotlivé důvody vazby. Soudce tak při rozhodování o vazbě musí, dojde-li k závěru, že trestní stíhání není důvodné, obviněného, je-li ve vazbě, propustit na svobodu, nebo jej do vazby nevzít. K odůvodnění obvinění se státní zástupce vždy vyjadřuje v návrhu na vzetí obviněného do vazby, stejně tak soudce v usnesení o vzetí obviněného do vazby. Státní zástupce přistupuje ke každé vazební věci s náležitou pečlivostí, bylo-li by obvinění nedůvodné, nepodával by návrh na vzetí do vazby. Důvodnost obvinění lze chápat jako podmínku sine qua non.

V praxi jsem se s případem nedůvodného obvinění v souvislosti s vzetím do vazby setkala pouze v jednom případě. U obviněného bylo kontrolou vozidla pracovníky Celní správy České republiky provedenou na dálnici D1 nalezeno téměř 15 kg sušené marihuany zabalené v pytlích uložených v kufru vozidla a dále krabička od cigaret rovněž s několika gramy sušené marihuany v boxu u spolujezdce. Policejní orgán provádějící prověřování provedl důkladnou prohlídku vozidla, a to aniž by bylo postupováno v souladu s ustanovením § 83a tr. řádu. Rovněž tak byla porušena

³⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 396-397.

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2014, sp. zn. II. ÚS 93/2004.

³⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 395.

i příslušná ustanovení celního zákona³⁹, zejména pak otázka věcné příslušnosti. O tomto úkonu byl sepsán stručný úřední záznam a věc byla spolu s osobními materiály obviněného předána státnímu zástupci s podnětem na podání návrhu na vzetí obviněného do vazby. Jelikož se jednalo z hlediska důkazní situace o stěžejní důkazní prostředek, který byl základem pro trestní stíhání obviněného, nemohlo za dané situace usnesení o zahájení trestního stíhání obstát. S ohledem na procesní nepoužitelnost zajištěných důkazů a skutečnost, že obviněný využil svého zákonného práva a odmítl k věci vypovídat, tak nezbylo než usnesení o zahájení trestního stíhání zrušit a podnětu k návrhu na vzetí obviněného do vazby nevyhovět a to přesto, že se jednalo o občana jiného státu, bez trvalého či jakéhokoli stálého bydliště a dalším šetřením bylo zjištěno, že uprchl do své domovské země.

Při posuzování důvodnosti obvinění může soud vycházet i z důkazů nepoužitelných před soudem, musí však jít vždy o úkony provedené v souladu se zákonem.⁴⁰ Vzhledem k tomu, že o vazbě se rozhoduje zpravidla v krátkém časovém sledu po zadržení obviněného (osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, a to i v případech, kdy je konáno zkrácené přípravné řízení – § 179b odst. 2 druhá a třetí věta a § 179e tr. řádu), není prakticky možné, aby policejní orgán zachytil všechny důkazy v procesní formě použitelné před soudem. V praxi se tak často rozhoduje na podkladě úředních záznamů o podaném vysvětlení, jejich použitelnost jako důkazu v řízení před soudem byla novelou č. 459/2011 Sb. ještě více posílena⁴¹, což ostatně potvrzuje i soudní judikatura.⁴²

Jaký stupeň podezření je třeba pro zahájení trestního stíhání, není striktně určeno. V průběhu trestního řízení se stupeň podezření postupně zvyšuje, což je ostatně patrné i z formulace jednotlivých ustanovení.⁴³ Pro zahájení úkonů trestního řízení je

³⁹ Zákon č. 13/1993 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*, 3. vydání, Praha: Leges, 2013, č. 330.

⁴¹ Podle § 211 odst. 6 tr. řádu: „*Se souhlasem státního zástupce a obžalovaného lze v hlavním líčení číst úřední záznamy o vysvětlení osob a provedení dalších úkonů.*“ Takový úřední záznam nesmí být jediným důkazem, na němž bude založeno rozhodnutí o vině obviněného, má pouze povahu podpůrnou, dokreslující.

⁴² Např. rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. 3 To 884/2000.

⁴³ V § 158 odst. 2 je užitá formulace „*oznámení o skutečnostech důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin*“, v § 160 odst. 1 pak „*nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba*“.

třeba nižší míra podezření, pro zahájení trestního stíhání již vyšší, nemluvě o podání obžaloby, kde se již pomalu začíná rovnat jistotě, která je však nezbytná pro konečné rozhodnutí soudu. Pro určení prahu podezření nelze stanovit přesnou kvantitativní ani kvalitativní hodnotu, protože neexistují řádné exaktní metody jejího stanovení. Policejní orgán tak musí rozhodnout na základě svých zkušeností, konzultace s dozorovým státním zástupcem, teoretických znalostí a poznatků vyplývajících z judikatury soudů.⁴⁴

2.2.4 Podmínka subsidiárního použití vazby

Rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby musí být činěno s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán a dále s ohledem na to, zda nelze účelu vazby dosáhnout jiným méně citelným opatřením, jež není spojeno s omezením osobní svobody. Ustanovení § 67 in fine bylo do trestního řádu zakotveno novelou č. 265/2001 Sb., došlo tak k výslovnému vyjádření zásady zdrženlivosti a přiměřenosti, fakultativnosti a subsidiarity, v neposlední řadě zásady proporcionality, které bylo dříve zakotveno jen pro případy rozhodování o vazbě mladistvého.⁴⁵ Hlediska vyjadřující tyto zásady musí zohledňovat nejen soudce při vlastním rozhodování o vazbě, ale též státní zástupce, který v přípravném řízení podává návrh na vzetí obviněného do vazby, a také policejní orgán, který státnímu zástupci většinou po předchozí konzultaci podává podnět k podání návrhu na vzetí obviněného do vazby. Tato úprava se uplatní nejen při rozhodování o vzetí obviněného do vazby, ale též při rozhodování o dalším trvání vazby, o žádostech o propuštění, o opatření nahrazujících vazbu.⁴⁶

Novelou připojenou k zákonu č. 45/2013 Sb. byla subsidiarita vazby ještě více zdůrazněna, když jako další z možných institutů nahrazujících vazbu, které představují méně závažný zásah do osobní svobody, přibyla navíc předběžná opatření (§ 88b až § 88o tr. řádu).⁴⁷ Lze shrnout, že nově je možné účelu vazby dosáhnout jiným opatřením zejména v případě náhrady vazby zárukou, slibem nebo předběžným

⁴⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 391.

⁴⁵ § 46 odst. 1 zák. mládeže.

⁴⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 402.

⁴⁷ Předběžná opatření nejsou pouhým institutem nahrazujícím vazbu, jejich uplatnění je mnohem širší. Podrobně je o předběžných opatřeních pojednáno v kapitole 3.9.6.

opatřením (§ 73 a §88b až 88o tr. řádu) a dále peněžitou zárukou (§ 73a tr. řádu), a to i ve spojení s omezením spočívajícím v zákazu vycestování do zahraničí (§ 77a a dále § 73 odst. 4 a 73a odst. 3 tr. řádu), u mladistvého pak navíc jeho umístěním do péče důvěryhodné osoby (§ 46 odst. 1 zák. mládeže).

2.2.5 Vázanost vazby na závažnější trestné činy

Vzít do vazby lze jen obviněného stíhaného pro úmyslný trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje dvě léta, nebo nedbalostní trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje tři léta. Pokud je tedy obviněný stíhán pro méně závažný trestný čin než je uvedeno výše a není-li současně dána některá z okolností uvedených v § 68 odst. 3 tr. řádu, nelze obviněného vzít do vazby, byť by všechny ostatní zákonné podmínky byly splněny.

2.2.6 Rozhodnutí soudu

Vzít do vazby lze obviněného pouze na základě rozhodnutí soudu. Vzhledem k tomu, že se jedná o závažný zásah do základních práv a svobod člověka, může takové rozhodnutí učinit jedině soud, neboť ten rozhoduje v přípravném řízení o všech zásadních otázkách týkajících se zásahů do základních práv a svobod člověka. Určité jedinečné postavení má v přípravném řízení rovněž státní zástupce, protože pouze ten může podat návrh na vzetí do vazby, bez jeho návrhu by soud nemohl vůbec rozhodovat.

Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. zakotvila oprávnění státního zástupce rozhodovat o přijetí opatření nahrazujících vazbu, nadále však ponechala rozhodnutí o tom, že se obviněný ponechává na svobodě a současně mu je uloženo jedno z alternativně stanovených opatření nahrazujících vazbu, výhradně soudci. Rovněž byla v souladu s evropskou judikaturou zakotvena povinnost pravidelného přezkoumávání důvodů vazby, která byla v přípravném řízení svěřena státnímu zástupci. Novelou č. 459/2011 Sb. však došlo k další změně v subjektu oprávněném rozhodovat o dalším trvání vazby. Zákonodárce tak reagoval na nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 573/2002, v němž bylo s odkazem na judikaturu Evropského soudu pro

lidská práva konstatováno, že „*státní zástupce nesplňuje základní institucionální rysy, jež jsou požadovány u subjektu přezkoumávajícího oprávněnost zbavení svobody ve smyslu čl. 6 odst. 4 Úmluvy, a to zejména nezávislost a nestrannost, jak z hlediska osobního statutu, tak z hlediska svého procesního postavení v trestním řízení.*“

2.2.7 Fakultativní zajišťovací opatření

Ze znění § 67 tr. řádu⁴⁸ lze dovodit, že platná právní úprava vazby je založena na principu fakultativnosti. Obligatorní povahu má pouze vazba extradiční (§ 400b odst. 1 tr. řádu) a předávací (§ 411 odst. 1 tr. řádu).

2.3 Jednotlivé důvody vazby

Podle čl. 8 odst. 5 LPS „*nikdo nemůže být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou a na základě rozhodnutí soudu.*“ Čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy stanoví, že každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem, přičemž jednou z uvedených výjimek je zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody za účelem předvedení osoby před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání.

Vzetí do vazby je přípustné, jen pokud jsou zjištěny konkrétní skutečnosti, které odůvodňují některou z důvodných obav uvedenou v § 67 písm. a), b), c) trestního řádu. Důvody vazby jsou v citovaném ustanovení trestního řádu vymezeny taxativně a výslovně, což plně odpovídá požadavkům ústavněprávních norem a omezuje uplatnění vazby, jež představuje citelný zásah do osobní svobody obviněného, pouze na případy, kdy by „*bez fyzické izolace obviněného mohlo trestní řízení utrpět vážnou újmu nebo by mohlo být dokonce zmařeno, resp. by hrozilo bezprostředně nebezpečí další trestné činnosti obviněného.*“⁴⁹ Konkrétní výčet vazebních důvodů tak sui generis naplňuje

⁴⁸ Sloveso „smí“ v návěti zmiňovaného paragrafu.

⁴⁹ MANDÁK, Václav. *Důvody vazby v čs. trestním řízení*. Acta Universitatis Carolinae-Iuridica. 1971, č. 3, s. 149.

jednu ze základních zásad trestního řízení *nullum crimen sine lege*.⁵⁰ Důvody vazby (§ 67 tr. řádu) stejně jako zpřísněné důvody vazby (§ 68 odst. 2, 3 tr. řádu) tvoří jeden ze základních hmotněprávních předpokladů vzetí obviněného do vazby, byť náleží do oblasti trestního práva procesního.

Existenci důvodné obavy je třeba dovozovat z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností. Díkce tohoto ustanovení tak koresponduje s judikaturou Ústavního soudu České republiky, podle které nemusí takový závěr vyplývat vždy bezprostředně a přímo z jednání samotného obviněného, o jehož vzetí do vazby se rozhoduje, ale důvodná obava tu může být odůvodněna jinými konkrétními skutečnostmi, byť takové skutečnosti zpravidla s jeho jednáním v konečném důsledku souvisejí.⁵¹ Nevyžaduje se stoprocentní jistota ohledně naplnění některého vazebního důvodu. Ve většině případů rozhodování o vzetí obviněného do vazby je trestní řízení na počátku, policejní orgán má poměrně krátkou lhůtu (48 hodin), v níž je třeba buď obviněného ze zadržení pustit, nebo podat podnět státnímu zástupci k podání návrhu na vzetí obviněného do vazby. Orgány činné v trestním řízení hodnotí okolnosti případu a vlastnosti obviněného vždy s ohledem na jeho budoucí možné chování, jejich rozhodování tak není a nemůže být založeno na jistotě. Nelze čekat na moment, kdy si orgány činné v trestním řízení budou stoprocentně jisté o dalším jednání obviněného, tím by byl popřen základní účel vazby, neboť danému jednání by pak již prakticky nešlo zabránit. Na druhou stranu pouhé ničím nepodložené předpoklady o možné obavě z následků uvedených v § 67 písm. a) až c) by jistě pro vzetí obviněného do vazby nepostačovaly. Podle § 68 odst. 1 věta druhá tr. řádu musí být rozhodnutí o vazbě odůvodněno též skutkovými okolnostmi. Je tak třeba hodnotit veškeré skutečnosti, z nichž je možné vyvodit závěr o existenci vazebního důvodu a tyto vtělit do odůvodnění již samotného návrhu státního zástupce na vzetí obviněného do vazby, tak do odůvodnění rozhodnutí soudu. V odůvodnění musí být uvedeny konkrétní a přezkoumatelné okolnosti, které by měly existenci důvodné obavy z dalšího chování obviněného založit. Podle judikatury Ústavního soudu *„rozhodnutí, jímž je osobní svoboda jednotlivce omezena, není v souladu s ústavním pořádkem republiky, obsahuje-*

⁵⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 402

⁵¹ ÚS 44/1993 – 94 – n., ÚS 74/1997 – n.

*li jen povšechné a obecné odůvodnění, v podstatě jen citující text příslušných zákonných důvodů vazby bez jakéhokoli odkazu na konkrétní okolnosti, které by měly existenci vazebních důvodů založit.*⁵²

Špatný zdravotní stav obviněného nevyklučuje jeho vzetí do vazby, ledaže by nebylo možno s ohledem na konkrétní onemocnění obavu z naplnění některého vazebního důvodu z objektivních důvodů předpokládat. Je povinností státu, aby zajistil účel trestního řízení vazbou i při zvýšených obtížích či finančních nákladech a povinností věznice, aby zajistila náležité léčení.⁵³ Podle § 18 odst. 3 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, má obviněný právo na zdravotní péči v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem, kterým je zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Podle odstavce 5 citovaného ustanovení vyžaduje-li zdravotní stav obviněného poskytnutí zdravotních služeb, které nelze zajistit ve věznici, poskytnou se mu u poskytovatele zdravotnických služeb mimo věznici. Ostrahu obviněného v takovém případě zajišťuje nejbližší věznice. Stejně se postupuje u obviněného, který je umístěn v cele předběžného zadržení před vlastním rozhodnutím o jeho vzetí do vazby v případě zdravotních komplikací vzniklých v průběhu zadržení. Proto je třeba skutečnosti týkající se zdravotního stavu obviněného při jeho vzetí do vazby pečlivě zjišťovat a na tyto upozornit jak v návrhu státního zástupce na vzetí do vazby, tak v příkazu soudu k vzetí do vazby

Obviněný může být vzat do vazby na základě skutečností naplňujících jeden nebo více vazebních důvodů. Tyto důvody mohou nastat podle okolností v kterékoli fázi trestního řízení, mohou též v kterékoli fázi odpadnout, mohou se v průběhu trestního řízení měnit, některé mohou odpadnout, jiné přibýt. Každou změnu vazebních důvodů je třeba vyjádřit rozhodnutím soudu.⁵⁴

2.3.1 Útěková vazba

Důvod vazby podle § 67 písm. a) tr. řádu se uplatní v případě existence důvodné obavy, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání

⁵² ÚS 174/2000 – n.

⁵³ R 18/2001.

⁵⁴ Stanovisko TK NS ČR Tpj. 46/92

nebo trestu, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.

K naplnění tohoto důvodu postačuje existence jen jedné z příkladmo uvedených okolností za předpokladu, že současně tato okolnost činí obavu z útěku či skrývání se důvodnou. Tyto okolnosti však bez dalšího nepresumují existenci vazebního důvodu. Vždy je třeba po zhodnocení všech okolností případu dospět k odůvodněnému závěru, že v případě ponechání obviněného na svobodě reálně hrozí, že uprchne nebo se bude skrývat. Pokud jde o rozdíl mezi pojmem uprchnutí a skrývání se, pak je praxí vnímám tak, že uprchnutí znamená útěk do ciziny, pod pojmem skrývání je třeba rozumět ukrývání se v tuzemsku.⁵⁵

Tento vazební důvod se v praxi velice často paušálně bez jakéhokoli podrobnějšího zkoumání uplatňuje zejména ve vztahu k cizím státním příslušníkům. K tomu se vyjádřil Ústavní soud, který konstatoval, že *„za skutečnost odůvodňující vzetí obviněného do vazby nemůže být jako dostačující pokládáno obecné zjištění, že obviněný je cizím státním příslušníkem, neboť tato skutečnost vytváří pouze abstraktní možné nebezpečí, nikoli však konkrétní skutkově podloženou hrozbu, jež má být vazbou odstraněna.“*⁵⁶ Dostačujícím by byl například postup podle § 77a trestního řádu.

Vazební důvod podle § 67 písm. a) tr. řádu tak nejvíce naplňuje základní účel vazby a tím je zajištění fyzické přítomnosti obviněného na úkonech trestního řízení.

Při posuzování, zda reálně hrozí útěk či skrývání se obviněného, je třeba důkladně zkoumat jak objektivní skutečnosti (okolnosti daného případu), tak konkrétní skutečnosti vztahující se k osobě obviněného (jeho pracovní pozice, zdravotní stav, rodinné poměry, majetkové poměry, společenské postavení). V případě, kdy obviněný odešel z místa svého bydliště neznámo kam, nechal se zapírat, náhle odešel ze zaměstnání, nebo si obstaral falešné doklady, obava z jeho útěku či skrývání se hraničí s jistotou, neboť tímto obviněný projevuje svou vážně míněnou snahu o útěk či ukrytí se, kterou v případě nezabránění mu v takovém jednání vzetím do vazby, zrealizuje. Naopak skutečnost, že se obžalovaný nedostavil k hlavnímu líčení, ač byl řádně

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 739-740.

⁵⁶ ÚS 68/2002 – n.

předvolán, stejně jako vycestování s platnými doklady nebo dočasné vzdálení se z místa bydliště či změnu zaměstnání, nelze bez dalšího chápat jako jednání obviněného vedené snahou vyhnout se trestnímu stíhání.⁵⁷ Přítomnost obviněného na úkonech trestního řízení je možné zajistit i mírnějšími procesními prostředky, například předvedením podle § 90 tr. řádu. Neboť na straně obviněného nelze vyloučit nějakou nepředvídatelnou mimořádnou překážku, pro niž se nemůže hlavního líčení zúčastnit a ani se z něj omluvit. Opakované obstrukce a smyšlené důvody však již lze považovat za účelové vyhýbání se trestnímu řízení.

V praxi se lze také setkat s případy, kdy obviněný přes týden pracuje v zahraničí, či odjel na dlouhodobou zahraniční stáž, nebo na léčení. Zde však reálnou obavu z útěku nelze dovozovat, neboť jejich dočasná nepřítomnost není motivována snahou vyhnout se trestnímu stíhání či trestu. K jedné z demonstrativně uvedených okolností tak musí vždy přistoupit důvodná obava z útěku nebo skrývání se, jejíž existenci je třeba dovozovat ze všech okolností případu.

Vyhnout se trestu znamená vyhnout se jak uložení trestu, který obviněnému reálně hrozí za spáchanou trestnou činnost, tak vyhnout se trestu již pravomocně uloženému. Z dikce tohoto ustanovení tak vyplývá, že vzít do vazby lze též obviněného, resp. odsouzeného i po právní moci odsuzujícího rozsudku. Takový postup však bude přicházet v úvahu zcela výjimečně, neboť skutečnost, že odsouzený nenastoupí trest odnětí svobody ve lhůtě, která mu byla v rozhodnutí stanovena, sama o sobě neumožňuje jeho vzetí do vazby ani z důvodu, jenž je uveden v § 67 písm. a) tr. řádu. Pro takový případ totiž tr. řád stanoví zvláštní postup, který se přednostně uplatní v rámci tzv. vykonávacího řízení. Předseda senátu proto v takovém případě nařídí, aby byl odsouzený do výkonu trestu dodán ve smyslu § 361 odst. 3 tr. řádu.

Tr. řád uvádí, jak již bylo řečeno, pouze demonstrativní výčet okolností, které mohou založit důvodnou obavu z útěku či skrývání se. Jedná se o případy, kdy nelze totožnost obviněného ihned zjistit, obviněný nemá stálé bydliště, případně mu hrozí

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 655/99.

vysoký trest. Tyto okolnosti představují zobecněnou zkušenost v tom smyslu, že uvádí případy, kdy je riziko z útěku nejčastější.⁵⁸

Nemožnost zjistit totožnost obviněného ihned

Zákonný předpoklad spočívající v nemožnosti zjistit totožnost obviněného ihned, je v dnešní době uplatňován velice zřídka zejména s ohledem na vyspělost policejních informačních technologií, jež mají orgány činné v trestním řízení k dispozici. Pokud bylo zahájeno trestní stíhání obviněného podle § 160 odst. 1 tr. řádu, je totožnost obviněného ve většině případů již známa. V usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu musí být obviněný označen svým jménem a příjmením, dnem a místem narození, svým zaměstnáním a bydlištěm.⁵⁹

Totožnost obviněného však není známa zejména v případě, kdy byla osoba zadržena podle § 76 tr. řádu při páčání trestného činu, nebo bezprostředně po něm. Občanský průkaz nebo jakýkoli jiný doklad, který by její totožnost prokázal, nemá k dispozici, s policejními orgány při své identifikaci nespolupracuje, totožnost jí nemůže potvrdit ani žádná důvěryhodná osoba. Nezřídka se stává, že obviněný o sobě uvádí nepravdivé údaje nebo se vydává za někoho jiného, s těmito případy se lze setkat zejména u cizích státních příslušníků, u nichž je totožnost hůře zjistitelná a snadněji zaměnitelná s jinou osobou. Policejní orgány při identifikaci osoby vycházejí zejména z údajů, které jim podezřelá osoba sdělila. Tito často uvádějí údaje svých příbuzných nebo známým, jejich pravá totožnost pak bývá díky nim záhy odhalena. Policejní evidence obsahují k jednotlivým jménům fotografie, které jim v identifikaci výrazně pomáhají.

Je zřejmé, že pokud by obviněný byl propuštěn na svobodu, aniž by byla spolehlivě zjištěna jeho totožnost, bylo by pro něj snadné se skrývat či utéct.

Pokud nelze totožnost zjistit „ihned“, resp. v zákonné lhůtě pro zadržení, je naplněn vazební důvod podle § 67 písm. a) tr. řádu a to i přesto, že její zjištění lze

⁵⁸ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 77.

⁵⁹ § 160 tr. řádu ve spojení s § 120 odst. 2 tr. řádu.

očekávat v poměrně blízké době. Jakmile je však totožnost obviněného poté zjištěna a není-li tu jiný vazební důvod, musí být obviněný neprodleně propuštěn na svobodu.

Nedostatek stálého bydliště

Nejčastějším důvodem pro uvalení útěkové vazby je právě nedostatek stálého bydliště. Tato osamocená skutečnost však neznamená povinnost vzít obviněného do vazby, ale je pouze zákonnou domněnkou, z níž lze ve spojení s dalšími okolnostmi případu dovést důvodnou obavu z útěku obviněného.

Bydliště, tj. místo, kde lze obviněného zastihnout, je jedním z důležitých údajů o jeho osobě, prostřednictvím něhož je uvědomován o konání jednotlivých procesních úkonů. O nedostatek bydliště se jedná, pokud obviněný takové bydliště nemá vůbec, nebo jej sice má, ale v takovém místě se nezdržuje, nebo jej často mění, aniž by změny hlásil orgánům činným v trestním řízení, nebo je pravděpodobné, že se nezdrží na stejném místě po dobu, po kterou s ohledem na okolnosti případu bude probíhat trestní stíhání.⁶⁰

Podstatné je místo, kde se obviněný skutečně zdržuje, nikoli pouze formální adresa trvalého pobytu, kterou lze vyčíst z občanského průkazu, na níž se však obviněný nezdržuje, nebo se zde ani zdržovat nemůže, neboť se jedná o ohlašovnu obecního úřadu.

U obviněného, pravidelného konzumenta pervitinu, pohybujícího se mezi kriminálně závadovými osobami, který má trvalé bydliště na ohlašovně obecního úřadu, místo svého přechodného bydliště často mění, přespává na různých místech v okrese, na ubytovnách, v zahradních chatkách či u dalších uživatelů pervitinu, je dán nepochybně důvod vazby uvedený v § 67 odst. a) tr. řádu, a to konkrétně pro nedostatek stálého bydliště.

Současně se velmi často jedná o osoby bez zaměstnání, neevidované na úřadech práce, nepobírající žádné dávky, které tak k danému místu nemají vůbec žádné rodinné či sociální vazby, proto jim prakticky nic nebrání v útěku či skrývání se.

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 741-742.

Ohrožení vysokým trestem

Hrozba vysokým trestem patří mezi nejčastější důvody pro vzetí obviněného do vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu. Pro posouzení tohoto důvodu je třeba vycházet z trestu, který s přihlédnutím k okolnostem případu obviněnému bude zřejmě, bude-li uznán soudem na vině, uložen, nikoli z příslušné trestní sazby, resp. z horní hranice této trestní sazby, kterou tr. zákoník v jednotlivých skutkových podstatách stanoví dle typové závažnosti. K tomu se vyjádřil Nejvyšší soud, když uvedl, že *„útečkovou vazbu nelze mechanicky odůvodnit jen odkazem na horní hranici sazby, jak je stanovena ve zvláštní části trestního zákona.“*⁶¹

Ani tato příkladmo uvedená skutečnost, jež bude naplněna ve většině případů, neboť institut vazby by měl být uplatněn právě u typově závažnějšího trestněprávního jednání, u kterého se předpokládá uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, nezakládá bez dalšího obavu z jednání podle citovaného ustanovení. Vždy je třeba hodnotit, zda stanovená výše trestu může v obviněném vyvolat rozhodnutí uprchnout nebo se skrývat.⁶² V opačném případě by se tak paušálně zejména u zvlášť závažných zločinů mohlo jednat o vazbu obligatorní. V souvislosti s touto problematikou lze poukázat na mediálně známou kauzu vazebně stíhaného obviněného MUDr. Davida Ratha, který strávil ve vazbě téměř osmnáct měsíců. Laická i odborná veřejnost se podivovala nad opakovaným prodlužováním vazby. V daném případě byla jedním z důvodů pro opakované konstatování důvodnosti trvání vazby právě hrozba vysokým trestem, neboť obviněný je stíhán pro trestné činy značné společenské škodlivosti⁶³, k jejichž projednání je v prvním stupni příslušný krajský soud. Je třeba rozlišovat situace, kdy se například zvlášť závažného zločinu dopustí obviněný, který bankovní loupeží s plynovou pistolí řeší svou špatnou finanční situaci, má-li stálé bydliště, rodinu a práci, a sám se přijde udat, byť se nachází ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu pro majetkovou trestnou činnost, od jiného obviněného, který obdobnou

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 To 251/93.

⁶² ÚS 8/2002 – n

⁶³ Obviněný je stíhán pro trestné přijetí úplatku, podplácení, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné dražbě a poškození finančních zájmů Evropské unie. Dostupné z WWW: < http://zpravy.idnes.cz/policie-stiha-v-kauze-rath-dalsich-devet-lidi-a-osm-spolecnosti-p77-/krimi.aspx?c=A131008_105015_krimi_jpl>

trestnou činností s nelegálně drženou zbraní páchá sériově v bankách či hernách na různých místech v České republice, nemá stálé bydliště a je nezaměstnaný.

Trestní řád nestanoví, jak vysoký by měl trest být, aby v obviněném vyvolal obavu, která by jej vedla k útěku nebo skrývání se. Obecně lze konstatovat, že čím přísnější trest hrozí, tím je pravděpodobnější, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat.⁶⁴ Ústavní soud ve svém nálezu nabídl orgánům činným v trestním řízení pomocné vodítko, když konstatoval, že „*hrozbu vysokým trestem lze odůvodnit uložení tzv. útekové vazby toliko v těch případech, kdy na základě zjištěných skutečností opodstatňujících důvodnost ze spáchání zvláště závažného trestného činu lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let*“.⁶⁵ Ovšem posouzení této otázky je v praxi docela obtížné a značně individuální.⁶⁶ Přípravné řízení je na počátku, státní zástupce musí nejprve přezkoumat právní kvalifikaci stíhaného jednatel, přihlídnout k trestní sazbě stanovené pro konkrétní trestný čin, tuto modifikovat s ohledem na dostupné informace o okolnostech případu a osobě obviněného, a dále zkoumat, zda jím určená pravděpodobná výše trestu může v obviněném vyvolat následek předvídaný v písm. a) zmiňovaného ustanovení.

V praxi jsem se setkala s obviněným, jenž byl stíhán pro pokračující přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2, 3 trestního zákoníku a pro zvláště závažný zločin loupeže podle § 173 odstavec 1 trestního zákoníku, který se dopustil úmyslného jednání, jehož jednoznačným cílem bylo zmaření probíhajícího trestního řízení, neboť z cely předběžného zadržení uprchnul a při svém útěku navíc napadl zasahujícího policistu. Za těchto okolností se bylo možné domnívat, že obviněný by mařil další trestní řízení tím, že by uprchl a skrýval se, obzvláště za situace, kdy je mu kladeno za vinu spáchání zvláště závažného zločinu, a to v souběhu s další závažnou trestnou činností, za které mu hrozí uložení vysokého trestu.

Jiný případ. Obvinění byli stíháni pro zločin zkrácení daně, poplatku a jiné podobné platby podle § 240 odstavec 1, 2 písmeno c) trestního zákoníku a přečin poškození finančních zájmů Evropských společenství podle § 260 odstavec 2 trestního

⁶⁴ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 77.

⁶⁵ ÚS 48/2004 - n

⁶⁶ III. ÚS 188/1999

zákoníku, kterých se dopustili ve spolupachatelství podle § 23 trestního zákoníku. Jednalo se o cizí státní příslušníky, kteří byli dle dosavadních zjištění důvodně podezřelí z toho, že na území našeho státu spáchali mj. zločin, který je ohrožen trestní sazbou v rozsahu dvou až osmi let odnětí svobody. K území České republiky nebyli nijak vázáni a při hrozbě závažného postihu, který jim hrozil, se bylo možné zcela důvodně domnívat, že v případě propuštění by odcestovali do svého domovského státu a s orgány činnými v trestním řízení České republiky by nadále nespolupracovali, čímž by byl fakticky vyloučen, resp. neúměrně ztížen, jejich postih. Vzhledem ke skutečnosti, že příslušnou skutkovou podstatou § 240 trestního zákoníku jsou chráněny fiskální zájmy České republiky, nebylo možné jejich trestní stíhání předat do Polské republiky cestou právní pomoci a bylo třeba postupovat podle § 67 odst. a) tr. řádu.

Jak již bylo uvedeno, výčet důvodů, které mohou vést k tomu, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, je pouze demonstrativní. Tyto důvody jsou soudní judikaturou rozšiřovány například o dlouhodobý trest odnětí svobody, negativní osobnostní rysy obviněného vyplývající z příslušných znaleckých posudků a skutečnost, že se obviněný nezdržoval v místě svého trvalého bydliště, protože páchal jinou trestnou činnost na různých místech republiky.⁶⁷

Domnívám se, že by účelu útěkové vazby, kterým je zejména zamezit útěku či skrývání se obviněného, bylo dosaženo rovněž tak uplatněním elektronického monitoringu, prostřednictvím něhož by bylo možné sledovat aktuální polohu obviněného. Zavedení takového opatření se však prozatím zejména kvůli jeho nákladnosti nepodařilo prosadit.

2.3.2 Koluzní vazba

Koluzní důvod vazby podle § 67 písm. b) spočívá v tom, že z jednání obviněného nebo z jiných konkrétních skutečností vyplývá obava, že obviněný bude mařit zjišťování skutkových okolností a tedy průběh trestního řízení zejména tím, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné, nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní řízení. Opět se jedná pouze o demonstrativní výčet konkrétních projevů koluze. Koluzní důvod vazby musí být

⁶⁷ NS 1/2001 – T 10.

podložen konkrétními skutečnostmi, nestačí pouze teoretická ničím nepodložená možnost, že obviněný bude mařit objasňování skutečností zásadních pro trestní řízení, takové pojetí by ad absurdum znamenalo, že by se koluzní vazba stala vazbou obligatorní, neboť takové nebezpečí hrozí do jisté míry v každé trestní věci. Na druhou stranu nelze čekat na situaci, kdy již obviněný koluzně jednal. Důvod vazby podle § 67 písm. b) nelze v jeho základní skutkové podstatě pojímat ihned jako zpřísněný důvod vazby ve smyslu § 68 odst. 3 písm. d) trestního řádu. Konkrétní skutečnosti, odůvodňující obavu ve smyslu písm. b), musí být spojeny s předpokládanou aktivní činností obviněného směřující k maření skutečností podstatných pro trestní stíhání. Proto nemůže být koluzním důvodem vazby jen určitá důkazní situace například existující rozpory ve výpovědích svědků, počátek vyšetřování, složitost dokazování, apod.⁶⁸

Ovlivňování se musí týkat skutečně podstatné okolnosti, která může průběh konkrétního trestního řízení v závažných směrech ovlivnit. Závěr o aktivním koluzním jednání ve vztahu k podružným okolnostem nemajícím pro objasnění věci větší význam, nemůže založit vazební důvod podle tohoto ustanovení.

Objasňováním skutečností závažných pro trestní řízení se rozumí vlastní dokazování podle § 89 odst. 1 trestního řádu, tj. zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož úkolem je umožnit poznání skutečností důležitých pro rozhodnutí, tedy vyhledat důkazy o nich, tyto důkazy provést, získané poznatky procesně zajistit a zhodnotit.⁶⁹ Okruh skutečností, které je potřeba dokazovat, je stanoven v citovaném ustanovení, ve vztahu ke koluzní vazbě jsou to zejména ty uvedené pod písm. a) až c) a e). Maření podstatných okolností týkajících se osobních poměrů pachatele uvedených pod písm. d) nemůže mít zásadní vliv na posouzení viny obviněného. Stejně jako okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání podle písm. f) tohoto ustanovení.

Význam koluzní vazby byl v minulosti některými odborníky zpochybňován, ne-li popírán. Jednotlivé názory prezentoval ve své monografii Václav Mandák. Mezi

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 742.

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*, 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 374.

významné kritiky patřil například původem český trestněprávní teoretik Alois Zucker, podle něhož je koluzní vazba neudržitelná, nedůsledná a zneužitelná. Pokud by byla uplatňována důsledně, bylo by třeba jí zaměřit nejen vůči obviněnému, ale i dalším osobám, které mohou průběh trestního řízení ovlivňovat – příbuzní, známí, apod. Uvádí, že stát má k dispozici prostředky materiálního práva, aby koluzi zabránil, a tím je pohrůzka trestního stíhání pro křivé svědectví, či nepravdivý znalecký posudek. Orgány činné v trestním řízení mají při objasňování trestné činnosti postupovat s největším urychlením, aby tak předešly možnému koluznímu jednání. Poukazoval na to, že pokud obviněný není izolován bezprostředně po spáchání činu, má dostatečný časový prostor koluzně jednat, stejně jako se mu dostává opětovné možnosti po propuštění z vazby po uplynutí maximálního časového limitu. Naopak František Storch, zakladatel české vědy trestního práva a profesor na pražské právnické fakultě, tvrdil, že obviněnému na výsledku trestního řízení záleží nejvíce a je tedy ospravedlnitelné a současně pochopitelné, že stejně důrazně se nepostupuje ve vztahu k jiným osobám.⁷⁰ I dnes existují názory, že je-li obviněný vzat do vazby, musí mít podle § 36 odst. 1 písm. a) tr. řádu obhájce, prostřednictvím něhož lze působit na svědky či jinak mařit trestní řízení. V praxi jsem se již vícekrát setkala s případy, kdy obhájci sami přesvědčovali svědky k určité výpovědi. Na druhou stranu názorům Zuckera nelze zcela přisvědčit. Koluzní vazba má v dnešním vazebním právu své místo, v některých případech je její nařízení zcela nezbytné. Například u obviněného stíhaného pro zločin pohlavní zneužití podle § 187 odst. 1, 2 tr. zákoníku ve vztahu k dceři své družky, s níž žije ve společné domácnosti. Nebo v případech tzv. domácího násilí podle § 199 tr. zákoníku.

V minulosti byla též řešena otázka, zda koluzní důvod vazby není v rozporu z mezinárodněprávními předpisy, zejména pak s čl. 5 odst. 1 písm. c) EÚLP.⁷¹ K tomu se však Ústavní soud vyjádřil v několika nálezech zcela jednoznačně, když shledal naprostou konformitu s ústavním pořádkem.⁷²

⁷⁰ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 98-100.

⁷¹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 414.

⁷² Nález Ústavního soudu 94 ze dne 26. 4. 1994, sp. zn. PL. ÚS 1/, nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 138/93, nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 1996, sp. zn. I. ÚS 62/96, nález

Aktivní činnost obviněného, kterou může vyvíjet přímo on sám, nebo prostřednictvím jiné osoby, nátlak či jakýkoli jiný podnět, může směřovat k působení na *dosud nevyslechnuté svědky a spoluobviněné*. Téměř žádné objasňování trestné činnosti se neobejde bez svědeckých výpovědí. Úloha svědka je v trestním řízení nezastupitelná, proto jej zákonodárce uvedl výslovně, stejně jako spoluobviněné, neboť vůči nim je koluzní jednání směřováno nejčastěji. Obviněný ať už přímo či zprostředkovaně může přesvědčovat svědky či spoluobviněné, aby změnili svou výpověď, může je podplácet či jim vyhrožovat, může se se svědky či spoluobviněnými dohodnout na shodné výpovědi. Záměr působit na svědky a jeho úspěšnost je možné dovozovat zejména ze vztahu obviněného k jednotlivým svědkům, zvláště jedná – li se o vztah podřízeného k nadřízenému, vztah závislosti, má-li obviněný nad svědkem fyzickou převahu, je zde věkový rozdíl, apod.⁷³ Musí jít o zákonem zakázanou činnost. Za takové jednání proto nelze považovat například připomenutí svědkovi jeho povinnost mlčenlivosti podle § 99 odst. 2 tr. řádu nebo práva odepřít výpověď podle § 100 odst. 1, 2 tr. řádu nebo povinnosti mluvit pravdu a nic nezamlčovat.⁷⁴

Odborníci se však neshodují v tom, jak vykládat pojem „*dosud nevyslechnutý svědek*“. Prof. Šámal v komentáři k trestnímu řádu⁷⁵ uvádí, že „*za svědka je považována jen osoba již předvolaná, která má povinnost svědčit*.“ Domnívá se, že přesnější je s přihlédnutím k povaze tohoto procesního ustanovení považovat působení na osobu, která jako svědek dosud nebyla předvolána, za „jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání“. Je zastáncem spíše restriktivního výkladu, který by se měl s ohledem na závažný zásah do základního práva, preferovat. Naopak Růžička a Zezulová⁷⁶ jsou zastánci širšího pojetí osoby svědka, tzv. svědka v materiálním smyslu. Není jím jen osoba již předvolaná, ale i osoba, u níž k tomuto úkonu má teprve dojít. Shodný postoj zaujal ve svém stanovisku i Nejvyšší soud.⁷⁷

Ústavního soudu ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 18/96 a náleží Ústavního soudu ze dne 19. 11. 1996, sp. zn. IV. ÚS 226/96.

⁷³ VICHÉREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 9, s. 21.

⁷⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 416.

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 743.

⁷⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 416.

⁷⁷ Stanovisko trestního kolégia Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. Tejn 303/2001.

Osobně se přikláním spíše k širšímu výkladu tohoto pojmu. Při vzetí do vazby je vyšetřování teprve na počátku. Svědky určité trestné činnosti mohou být i osoby, které se dosud nepodařilo ztotožnit. Nicméně v praxi to na věci nic nemění. Vystane-li obava, že by obviněný mohl působit na osoby, které dosud nebyly předvolány, ale jejich svědectví je z hlediska konkrétní posuzované věci zásadní, bude bez ohledu na materiální či formální pojetí svědka vzat do koluzní vazby, neboť vždy bude jinak mařit objasňování skutečnosti závažné pro trestní stíhání.

Za dosud nevyslechnuté svědky a spoluobviněné, na které by mohl obviněný působit a mařit tak objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání ve smyslu § 67 písm. b) tr. řádu, je tedy nutné považovat i svědky a spoluobviněné, kteří sice byli vyslechnuti, ale jejich výpovědi nejsou použitelné v řízení před soudem jako důkaz, jedná se například o podání vysvětlení podle § 158 odst.8 tr. řádu, popř. podle § 66 zák. o policii, nebo o výslechy učiněné po zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu, avšak neúplné.⁷⁸

Definice osob spoluobviněných je nesporná, jsou jimi osoby, které byly obviněny v téže trestní věci spolu s jinou osobou.

Citované ustanovení bylo v minulosti několikrát zásadně novelizováno. Zákonem č. 152/1995 Sb. bylo původní znění doplněno tak, že se musí jednat o dosud soudem nevyslechnuté svědky a spoluobviněné. V řízení před soudem tak za situace, kdy již byli svědci a spoluobvinění vyslechnuti, nepřicházela koluzní vazba v úvahu. Další novela provedená zákonem č. 166/1998 Sb. vypustila slovo „soudem“, čímž prakticky zúžila možnosti využití koluzní vazby. Tzv. velkou novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. došlo k další radikální změně, když bylo trvání koluzní vazby omezeno na dobu tří měsíců s výjimkou zpřísněného důvodu vazby podle § 68 odst. 2 písm. d), kdy obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, kdy může být rozhodnuto o ponechání obviněného ve vazbě nad stanovenou lhůtu. K prodlužování koluzní vazby však prakticky nedochází, neboť obviněný je ve zpřísněném režimu a jeho možnosti ovlivňovat skutečnosti důležité pro trestní řízení jsou tak minimální.

⁷⁸ VICHEREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 9, s. 19-20.

Ačkoli podmínka pro prodloužení vazby je splněna i v případě, že k ovlivňování svědků došlo již před zahájením jeho trestního stíhání či před jeho vzetím do vazby. Bez této podmínky však musí být obviněný po uplynutí tří měsíců propuštěn a to i v případě, že orgány činné v trestním řízení ještě neprovedly všechny důkazní a zajišťovací úkony a nepředěly tak jejich ovlivňování obviněným.

Jiným mařením objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání může být zejména působení na znalce, například nabídkou odměny za vypracování posudku v jeho prospěch, dále padělání, pozměňování, ničení nebo ukryvání listinných či věcných důkazů. Dle Pavla Šámala lze pod tento pojem subsumovat rovněž působení na osobu dosud nepředvolanou orgánem činným v trestním řízení, u níž je předpoklad, že bude vyslýchána, ať již jako svědek nebo spoluobviněný.⁷⁹

Při koluzní vazbě je více než u dalších dvou vazebních důvodů důležitý taktický postup, rychlost a preciznost prováděných úkonů.

Za maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání však nikdy nelze považovat uplatnění práv obviněného na obhajobu, například odmítnutí vypovídat, uvádění nepravdivých skutečností apod. Obviněný tím totiž nepůsobí na osoby, ani věci. Pouze realizuje své právo na obhajobu spočívající v možnosti bránit se jakýmkoli způsobem. Za maření nelze považovat ani nesplnění povinnosti vydat věc podle § 78 odst. 1 tr. řádu, podrobit se prohlídce těla, sejmutí srovnávacího vzorku pachových stop, bukálnímu stěru, či jinému podobnému úkonu podle § 114 odst. 2 tr. řádu, jejichž splnění lze vynucovat pouze pořádkovou pokutou podle § 66 tr. řádu.⁸⁰

Koluzní vazbu není možné nahradit jiným institutem nahrazujícím vazbu podle § 73 a 73a tr. řádu. V řízení v trestních věcech mladistvých rovněž není možné použít instituty nahrazující vazbu, vyjma speciálního institutu, kterým je umístění mladistvého v péči důvěryhodné osoby podle § 50 zák. mládeže.

Vazební důvod podle § 67 písm. b) tr. řádu je obviněnými vnímám jako citelnější zásah do jejich osobní svobody, než je tomu u jiných důvodů vazby, neboť je

⁷⁹ Šámal, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 743.

⁸⁰ Tamtéž s. 744.

s ním spojen přísnější režim výkonu vazby, spočívající zejména v odděleném umístění od ostatních obviněných, v kontrolování korespondence, nemožnosti užit telefon, v omezení návštěv dle podmínek stanovených příslušným státním zástupcem, resp. soudem.⁸¹

2.3.3 Předstižná vazba

Předstižná vazba je s ohledem na svůj charakter někdy označována jako vazba mimoprocesní či vazba preventivní⁸², neboť má obviněnému jeho izolací zabránit v páchání další předpokládané trestné činnosti. Zákonodárce pro definování předchozích dvou vazebních důvodů vždy použil demonstrativní výčet. U tzv. předstižné vazby zvolil taxativní, byť alternativní, výčet.

Ustanovení § 67 písm. c) tr. řádu taxativně uvádí čtyři konkrétní důvody, při jejichž naplnění, lze vzít obviněného do vazby. Bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán (1), dokoná trestný čin, o který se pokusil (2), nebo vykoná trestný čin, který připravoval (3) nebo kterým hrozil (4). Ze shora uvedených alternativ, je pak zcela zřejmé, že předstižná vazba je zejména opatřením preventivně-bezpečnostním. Právě tato její zvláštní povaha je terčem kritiky mnoha jejích odpůrců, kteří namítají, že má pouze omezené účinky a nemůže ani důsledně plnit svůj účel, protože její trvání je omezeno jen na dobu trestního stíhání, resp. její účinky se projeví maximálně po dobu výkonu trestu, zatímco nebezpečí další trestné činnosti může hrozit i později.⁸³

K významnějším změnám tohoto vazebního důvodu došlo vlivem dvou novel tr. řádu. Před novelou provedenou zákonem č. 152/1995 Sb. byl první z alternativně stanovených důvodů stanoven jako „pokračování trestné činnosti“, tento tak bylo možno vykládat velice obecně jako nebezpečí ze spáchání jakékoli blíže neurčené trestné činnosti. Výše citovanou novelou bylo toto ustanovení zpřesněno, kdy nadále se již muselo jednat o „trestnou činnost, pro kterou bylo proti obviněnému zahájeno trestní stíhání“. Další změnu přinesla tzv. velká novela, která nahradila pojem „pokračování“

⁸¹ Podrobněji § 7, § 13-14 zák. o výk. vazby.

⁸² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 422.

⁸³ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 423.

v trestné činnosti pojmem „opakování“ trestné činnosti. Pojem pokračování v trestné činnosti však zachovala v § 68 odst. 3 písm. e) trestního řádu. Širším výkladem tohoto termínu by se mohlo dojít k závěru, že zpřísněný důvod vazby zahrnuje opakování trestné činnosti i pokračování v ní dalšími útoky, tedy včetně pokračování v trestném činu, hromadného nebo trvajícího trestného činu. S ohledem na znění § 12 odst. 11 trestního řádu, podle něhož pokračuje-li obviněný v jednání, pro které je stíhán, i po sdělení obvinění, posuzuje se takové jednání od tohoto útoku jako nový skutek, je třeba tento termín vykládat restriktivně. Do novely trestního řádu provedené zákonem č. 459/2011 Sb. výklad této podmínky nebyl zcela jednoznačný, když jeden názor vycházel z toho, že jak v případě základní skutkové podstaty důvodu předstižné vazby, tak i v případě skutkové podstaty zpřísněného důvodu předstižné vazby, půjde vždy o „pokračování“ v trestné činnosti po zahájení trestního stíhání, a nikoli před zahájením trestního stíhání.⁸⁴ Druhý názor upřednostňoval širší výklad, který zahrnoval i zohlednění potrestání obviněného před zahájením trestního stíhání, tedy jednoduše řečeno zahrnoval trestní minulost obviněného. Již zmiňovaná novela tr. řádu však tento výkladový problém vyřešila, když výslovně v § 68 odst. 3 písm. e) tr. řádu uvádí, že obviněného, ač je stíhán pro méně závažný trestný čin ve smyslu § 68 odst. 2 tr. řádu, lze vzít do vazby, pokud „*již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.*“

Opakováním trestné činnosti se podle ustálené judikatury rozumí nejen opakování téhož trestného činu, ale i spáchání trestného činu téže povahy.⁸⁵ Opačný názor zastával například Václav Mandák, který uváděl, že s ohledem na znění novely z roku 1995, které výslovně hovoří o pokračování v trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, je z této alternativy třeba vyloučit případy obavy z trestné činnosti podléhající odlišné právní kvalifikaci, i kdyby šlo o trestnou činnost stejného druhu.⁸⁶ Pokud by tomu však tak bylo, zákonodárce by namísto pojmu trestná činnost užil pojem trestný čin.

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 745.

⁸⁵ R 39/1995.

⁸⁶ MANDÁK, Václav. Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 4.

Je-li existence vazebního důvodu dovozována z obavy, že obviněný dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, na který se již dříve připravoval, musí se jednat o stejný trestný čin, nikoli pouze o trestný čin stejného druhu. Vyhrožování jinému určitou újmou se týká následujících trestných činů: vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci podle § 324 tr. zákoníku, vyhrožování s cílem působit na úřední osobu podle § 326 tr. zákoníku, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352 tr. zákoníku, nebezpečné vyhrožování podle § 353 tr. zákoníku. Obviněný, který je stíhán pro některý z výše uvedených trestných činů, je vzat do vazby za situace, kdy nastala důvodná obava z naplnění jeho výhrůžky.

Obava z jednání předpokládaného v citovaném ustanovení musí být bezprostřední. Použití předstižné vazby by tak nebylo možné, pokud by k předpokládanému jednání mělo dojít až ve vzdálenější budoucnosti.

Předstižná vazba přichází v úvahu vždy jen u dolózních trestných činů, zcela jednoznačné je to u druhé až čtvrté alternativy, rovněž tak si nelze představit, že by se někdo opakovaně dopouštěl nedbalostního trestného činu.

Na existenci důvodné obavy z jednání podle citovaného ustanovení lze usuzovat například u obviněného, který se krátce po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dopustí další trestné činnosti nebo u obviněného se zatvrzelými sklony páchat majetkovou trestnou činnost, kdy ani opakované zahájení trestního stíhání mu nezabránilo v dalším páchání trestné činnosti. Trestní minulost obviněného však sama o sobě nemůže být důvodem pro vzetí obviněného do vazby, je však jedním z ukazatelů, který je při celkovém hodnocení odůvodněnosti vazby třeba zohlednit. Mezi další patří zejména osobnost obviněného, prostředí, ve kterém se obviněný pohybuje, jeho sklony k páchání trestné činnosti, majetková situace, apod. Předstižná vazba se tak typicky bude týkat zejména majetkových recidivistů, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, nejsou vedeni jako uchazeči o zaměstnání na úřadu práce, u nichž lze s ohledem na absenci legálního zdroje obživy předpokládat, že budou v trestné činnosti, jež je pro ně jediným zdrojem finančních prostředků, pokračovat. Lze se však setkat i s případy prvopachatelů. Obviněný, který dosud nemá v rejstříku trestů žádný záznam, se začne dopouštět sériové trestné činnosti.

Ústavní soud se k této otázce vyjádřil ve svém rozhodnutí sp. zn. ÚS 20/2006-n. následovně: „*Je nutno poukázat na skutečnost, že při rozhodování o vazbě nelze vyčkávat až do okamžiku, kdy je jisté, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán, nebo že bude dokonán trestný čin, o který se pokusil. Je postačující, aby ve vazebních rozhodnutích byla prokázána a řádně vysvětlena existence konkrétních skutečností odůvodňujících obavu, že si obviněný, bude-li ponechán na svobodě, bude počínat způsobem předpokládaným v § 67 písm. c) tr. řádu.*“

2.3.4 Zpřísněné důvody vazby

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. reagovala na nepříznivou situaci týkající se vysokého počtu osob vazebně stíhaných pro méně závažnou trestnou činnost, jež byla ohrožena trestní sazbou do dvou let. Již zmiňovanou novelou tak došlo k výraznému zpřísnění podmínek pro vzetí do vazby u typově méně závažných trestných činů, což se fakticky projevilo i výrazným snížením počtu obviněných ve vazbě. § 68 odst. 2 tr. řádu stanoví, že je vyloučeno vzít do vazby obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo který je stíhán pro nedbalostní trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři roky. Vždy se bude vycházet z trestní sazby stanovené ve zvláštní části tr. zákoníku, přičemž ke snížení trestních sazeb u mladistvých se nepřihlíží.⁸⁷

Výše uvedené omezení se logicky neuplatní, pokud je obviněný vedle toho stíhán pro další trestný čin nespádající pod toto ustanovení.

Při vzetí obviněného do vazby se vychází z právní kvalifikace, která je užitá v usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 tr. řádu. Vždy je však třeba pečlivě zkoumat, zda zvolená právní kvalifikace byla užitá správně a zda by neměl být skutek posouzen jako jiný trestný čin, ať už přísnější či mírnější.

Pokud dojde v rámci již probíhajícího trestního stíhání ke změně právní kvalifikace trestného činu na přísnější, je situace jasná, v opačném případě, bude-li jednání překvalifikováno na některý z trestných činů uvedených v § 68 odst. 2 tr. řádu,

⁸⁷ § 31 odst. 1 zák. mládeže.

bude nutno obviněného z vazby analogicky podle § 72a odst. 2 věta druhá neprodleně propustit na svobodu.

K výše uvedeným tzv. negativním podmínkám vazby (§ 68 odst. 2 a § 71 odst. 2 písm. b) tr. řádu) se nepřihlíží, pokud je v době rozhodování o vzetí obviněného do vazby naplněn některý ze zpřísněných vazebních důvodů podle § 68 odst. 3, 4 tr. řádu. Jedná se o jakési „kvalifikované hmotněprávní skutkové podstaty důvodů vazby“, kdy se důvodná obava z určitého jednání předvídaného v § 67 tr. řádu částečně naplnila. Tyto omezující podmínky tak v zásadě na základní vazební důvody navazují.⁸⁸

Negativní podmínky vzetí obviněného do vazby se neuplatní zejména v případě, že obviněný již uprchl nebo se skrýval (§ 68 odst. 3 písm. a) tr. řádu).

Dalším důvodem prolamujícím výše uvedené omezení je případ, kdy se obviněný opakovaně, tj. nejméně dvakrát, nedostavil na předvolání, které mu bylo doručeno a ve kterém byl dostatečně poučen o následcích nedostavení se, a současně se jej nepodařilo předvést, ani jinak zajistit jeho účast na úkonu trestního řízení (§ 68 odst. 3 písm. b) tr. řádu). Výše uvedené podmínky musí být splněny kumulativně. Tento důvod se však nebude vztahovat na případy, kdy se obviněný sice nejméně dvakrát nedostavil na předvolání, avšak svou neúčast na výslechu či jednání omluvil například zdravotními důvody nebo jinými důležitými důvody, které mu objektivně bránily se k orgánům činným v trestním řízení dostavit. Musí se proto jednat o závažnější jednání, které se svým charakterem podobá uprchnutí či skrývání se.⁸⁹ Co se týče doručení, nepostačuje tzv. náhradní doručení podle § 64 odst. 2 až 6 tr. řádu.⁹⁰

Další zpřísněný důvod vyžaduje splnění dvou kumulativních podmínek, jednak obviněný je neznámé totožnosti zejména nemá-li u sebe doklady, jimiž by se prokázal, a jednak se dostupnými prostředky nepodařilo jeho totožnost zjistit, například byly-li vyčerpány prostředky podle § 63 odst. 4, 5 zák. o policii, popř. § 32 odst. 4, 5 zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících

⁸⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 429-430.

⁸⁹ Tamtéž, s. 433.

⁹⁰ R 52/1993.

zákonů nebo § 32 odst. 4, 5 zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky. Policejní orgán vychází při zjišťování totožnosti určité osoby zejména z jejího sdělení, pokud však osoba odmítne sdělit jakékoli údaje o své osobě a nespolupracuje, je policista oprávněn vyzvat takovou osobu, aby strpěla získání informací potřebných k jejímu ztotožnění snímáním daktyloskopických otisků, zjišťováním tělesných znaků, měřením těla, pořizováním obrazových, zvukových a jiných záznamů a odebíráním biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení.⁹¹ V praxi se tento důvod uplatní zejména u obviněných, kteří od počátku řízení uváděli nepravdivou totožnost nebo používali falešné doklady.⁹²

Další důvod vyžaduje, aby obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Na rozdíl od koluzního důvodu vazby podle § 67 písm. b) trestního zákoníku zde nestačí pouhá důvodná obava z určitého jednání obviněného, ale takové aktivní jednání ze strany obviněného již musí nastat.

Poslední výjimka uvedená v § 68 odst. 3 pod písm. e), kdy lze vzít do vazby i obviněného, jenž je stíhán pro trestný čin nižší závažnosti, je situace, kdy obviněný „*již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.*“ Novelou č. 459/2011 Sb. bylo znění tohoto ustanovení rozšířeno do stávající podoby, čímž zákonodárce reagoval zejména na případy stejnorodé recidivy. Shora citované ustanovení tak dopadá na tři situace. Pachatel opětovně spáchal trestný čin poté, co bylo proti němu zahájeno trestní stíhání pro jiný trestný čin stejného druhu (1). Pachatel nadále pokračuje v páčání trestné činnosti ve smyslu § 116 tr. řádu (2). Pachatel pokračuje v páčání trestného činu stejného druhu poté, co byl již za takové jednání pravomocně odsouzen, příp. potrestán, nicméně v rámci již probíhajícího nového trestního řízení se znovu nedopustil jednání předpokládaného v tomto ustanovení (3).

⁹¹ § 63 odst. zák. o policii.

⁹² ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář.* 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 772.

Další změna, kterou tzv. vazební novela přinesla, se dotkla rozsahu uplatňování tzv. negativních podmínek. Podle důvodové zprávy⁹³ je zakotvení čtvrtého odstavce reakcí „*na potřebu při dodržení principu přiměřenosti a subsidiarity vazby efektivně ochránit poškozeného před dalším trestným jednáním obviněného stíhaného pro méně závažný úmyslný trestný čin (§ 68 odst. 2 tr. řádu.) namířený proti tomuto poškozenému.*“ Na základě této změny tak došlo k dalšímu zúžení aplikace omezujících podmínek stanovených v § 68 odst. 2 tr. řádu v případě, že se jedná o úmyslný trestný čin⁹⁴, na který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, současně je dán vazební důvod podle § 68 písm. c) tr. řádu a s přihlédnutím k povaze takového trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná ochrana poškozeného, zejména ochrana jeho života, zdraví nebo jiného obdobného zájmu, pod který lze subsumovat zejména svobodu, lidskou důstojnost, jakož i ochranu osob blízkých poškozeného. Novela tak reaguje na některé velmi závažné případy, které se vyskytly na území České republiky v minulosti a které spočívaly v tom, že obvinění nejprve spáchali méně závažný trestný čin proti poškozenému, ve většině případů osobě blízké, kdy je nebylo možno vzít do vazby vzhledem k tomu, že byli stíháni pro úmyslný trestný čin nižší závažnosti podle § 68 odst. 2 tr. řádu, a posléze spáchali velmi závažný trestný čin, například trestný čin vraždy, proti stejné osobě. Takové situace byly předmětem kritiky, když bylo zejména poukazováno na selhání ochranné funkce trestního práva. Zmiňované ustanovení tak slouží primárně k ochraně poškozených před dalším trestným jednáním obviněného stíhaného pro méně závažný úmyslný trestný čin, které se může výše naznačeným způsobem stupňovat.

Tento důvod je naplněn i tehdy, jde-li o kvalifikovaný důvod vazby podle § 68 odst. 3 písm. e) tr. řádu, byť ustanovení § 68 odst. 4 tr. řádu hovoří pouze o důvodu vazby podle § 67 písm. c) tr. řádu. Nejedná se tu o nepřípustné použití analogie, neboť v kvalifikovaném vazebním důvodu podle § 68 odst. 3 písm. e) tr. řádu je důvod vazby podle § 67 odst. c) tr. řádu obsažen.

⁹³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony, Sněmovní tisk 335, Novela z. o trestním řízení soudním (trestní řád) – EU. Dostupné z WWW: < <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=6&T=335>>.

⁹⁴ Tato úprava se nevztahuje na nedbalostní trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.

Ačkoli toto ustanovení neobsahuje taxativní výčet konkrétních trestných činů, u nichž bude postupováno podle § 68 odst. 4 tr. řádu, lze předpokládat, že se bude jednat zejména o následující: trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a odst. 1 tr. zákoníku, trestný čin rvačky podle § 158 odst. 1 tr. zákoníku, trestný čin omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1 tr. zákoníku, trestný čin porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 tr. zákoníku, trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352 odst. 1 tr. zákoníku, trestný čin nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku, trestný čin nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 tr. zákoníku, trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1 tr. zákoníku, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 odst. 1 a 2 tr. zákoníku, nebo trestný čin výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku.

Obdobný cíl jako zmiňovaná úprava směřující zejména k posílení ochrany poškozeného plní též nová úprava předběžných opatření zavedená novelou tr. řádu připojenou k zákonu č. 45/2013 Sb.

Důvody uvedené v § 68 odst. 3 písm. a) až e) a § 68 odst. 4 tr. řádu se vztahují jak k jednání obviněného před jeho vzetím do vazby, tak k jeho jednání po takovém rozhodnutí, kdy s ohledem na § 68 odst. 2 tr. řádu nebyl vzat do vazby, tak i na jednání obviněného po vzetí obviněného do vazby, pokud došlo ke změně právní kvalifikace stíhaného jednání a obviněný má být z vazby proto propuštěn, nebo při novém opakovaném rozhodování o vazbě, byl-li z vazby s ohledem na uvedenou skutečnost propuštěn.⁹⁵

3 Formální vazební právo

Dosud jsem se věnovala problematice materiálního vazebního práva, v následujících kapitolách se zaměřím na formální vazební právo. Formální vazební právo zahrnuje zejména otázky týkající se procesního postupu orgánů činných v trestním řízení a úkonů obviněného a dalších osob při rozhodování o vazbě.

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 770.

V následujících kapitolách rozeberu postup před vzetím obviněného do vazby, činnost policejního orgánu a státního zástupce v souvislosti se vzetím obviněného do vazby v přípravném řízení, rozhodnutí soudu o vzetí obviněného do vazby a další rozhodnutí o vazbě, průběh vazebního zasedání, opravné prostředky, žádosti o propuštění z vazby, možnosti nahrazení vazby jiným opatřením, přezkum důvodů vazby, délku trvání vazby.

3.1 Obecně k rozhodnutí o vazbě

Rozhodnutí o vazbě je obecným pojmem, který v nejširším smyslu zahrnuje všechna dílčí rozhodnutí soudu (soudce) a státního zástupce týkající se vzniku, změny a zániku vazby. Novelou tr. řádu č. 265/2001 Sb. byl státnímu zástupci dán při rozhodování o vazbě v přípravném řízení větší prostor, ačkoli o zásadních zásazích do základních práv a svobod i nadále rozhodoval soudce. Novelou č. 459/2011 Sb. však bylo ustanovení § 73b upravující orgány rozhodující o vazbě opět změněno, když o ponechání obviněného ve vazbě a jeho propuštění z vazby v přípravném řízení již nadále nebude rozhodovat státní zástupce, nýbrž soudce. Zákonodárce tak reagoval zejména na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, která se však promítla i do některých rozhodnutí Ústavního soudu. Došlo tak k odstranění dosud přetrvávající dvoukolejnosti v rozhodování o vazbě, kdy o žádostech o propuštění z vazby v přípravném řízení rozhodoval soudce a o dalším trvání vazby rozhodoval státní zástupce. Nově tedy všechna rozhodnutí o vazbě, jejichž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě, činí jedině soud, resp. soudce. Státní zástupce může samostatně rozhodovat pouze o „zúžení“ vazebních důvodů (pokud tedy některý vazební důvod včetně zpřísněných důvodů vazby odpadl, aniž by nějaký další vznikl), o nahrazení vazby některým mírnějším opatřením nebo o propuštění obviněného z vazby. Současně je třeba podotknout, že k jakémukoli rozhodnutí o vazbě učiněnému soudcem v přípravném řízení je třeba návrhu státního zástupce.

Rozhodnutí o vazbě má s ohledem na znění § 119 tr. řádu⁹⁶ vždy formu usnesení, jehož základní obsahové náležitosti jsou upraveny v § 134 odst. 1 tr. řádu, podle něhož musí obsahovat označení orgánu, o jehož rozhodnutí jde, den a místo

⁹⁶ Podle odst. 1 citovaného ustanovení „soud rozhoduje rozsudkem, kde to zákon výslovně stanoví; v ostatních případech rozhoduje, jestliže zákon nestanoví něco jiného, usnesení.“ Podle druhého odstavce pak „státní zástupce a policejní orgán rozhodují, jestliže zákon nestanoví něco jiného, usnesením.“

rozhodnutí, výrok usnesení s uvedením zákonných ustanovení, jichž bylo použito, řádné odůvodnění, pokud zákon nestanoví něco jiného⁹⁷, a poučení o opravném prostředku. Novelou č. 459/2011 Sb. došlo k zakotvení § 73c tr. řádu, který upravuje zvláštní náležitosti rozhodnutí o vazbě, resp. výslovně stanoví obsahové náležitosti odůvodnění rozhodnutí o vazbě.⁹⁸

V odůvodnění musí být kromě obecných náležitostí (§ 134 tr. řádu) uvedeny:

- a) skutečnosti, které odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán,⁹⁹
- b) konkrétní skutečnosti, ze kterých jsou dovozovány důvody vazby, popřípadě okolnosti uvedené v § 68 odst. 3 a 4 a v § 72a odst. 3 tr. řádu,
- c) důvody, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením.¹⁰⁰

Odůvodnění musí být podrobné, výstižné a přezkoumatelné. Na nedostatečné odůvodnění narazil několikrát ve své judikatuře i Ústavní soud, který v jednom ze svých rozhodnutí¹⁰¹ zdůraznil, že „z hlediska stanoveného postupu (čl. 36 odst. 1 LPS) je požadavek řádného a vyčerpávajícího zdůvodnění rozhodnutí orgánů veřejné moci (v daném případě povinnost plynoucí z ustanovení § 134 odst. 2 tr. řádu.) jednou ze základních podmínek ústavně souladného rozhodnutí“. Pokud z odůvodnění rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby nelze dovodit naplnění potřebných znaků

⁹⁷ Podle § 129 odst. 2 tr. řádu je možno vyhotovit zjednodušený písemný rozsudek, resp. usnesení (§ 138 tr. řádu), které neobsahuje odůvodnění, jestliže se po jeho vyhlášení nebo v soudem stanovené lhůtě po jeho vyhlášení státní zástupce a obviněný vzdali opravného prostředku a prohlásili, že netrvají na vyhotovení odůvodnění, a obviněný zároveň prohlásil, že si nepřeje, aby v jeho prospěch podávaly opravný prostředek oprávněné osoby. Domnívám se však, že rozhodnutí o vazbě by mělo být s ohledem na jeho závažnost vždy odůvodněno, a zákonodárce by měl možnost aplikaci tohoto ustanovení na rozhodování o vazbě de lege feranda výslovně vyloučit.

⁹⁸ Je nepochybné, že tomu musí odpovídat i návrh státního zástupce na vydání takového rozhodnutí.

⁹⁹ Soudce (soud) je tak povinen zejména posuzovat i důvodnost zahájení trestního stíhání a to jako předběžnou otázku podle § 9 odst. 1 tr. řádu. Pokud se jedná o rozhodnutí státního zástupce, ten musí důvodnost postupu podle § 160 odst. 1 tr. řádu posoudit v rámci dozoru nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení ve smyslu § 174 odst. 1 tr. řádu nebo při rozhodování o stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání.

¹⁰⁰ Podle důvodové zprávy k návrhu zákona č. 459/2011 Sb. jde „o sjednocení obsahu odůvodnění rozhodnutí o vazbě, jež předtím vykazovaly v praxi soudů, případně i státních zástupců, poměrně výrazné odchylky. Přitom vzhledem k závažnosti zásahu do svobody osoby, o jejíž vazbě se rozhoduje, mají být splněny určité minimální požadavky kladené na obsah odůvodnění.“

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 469/05.

vazebních důvodů, je takové rozhodnutí nepřekoumatelné a porušuje princip zákazu libovůle při rozhodování a porušuje právo na spravedlivý proces zaručený Úmluvou.¹⁰²

Je-li obviněný, jenž je stíhán pro méně závažný trestný čin ve smyslu § 68 odst. 2 tr. řádu, vzat do vazby, je třeba takový postup v odůvodnění vysvětlit odkazem na skutečnosti naplňující jeden ze zpřísněných důvodů vazby podle § 68 odst. 3 tr. řádu.

Taxativní výčet jednotlivých rozhodnutí je uveden formou odkazu na příslušná ustanovení v § 74 odst. 1 tr. řádu, který pojednává o stížnosti proti rozhodnutí o vazbě.

Rozhodnutí o vazbě ve smyslu § 73c tr. řádu má však užší význam než výčet rozhodnutí o vazbě zakotvený v § 74 tr. řádu. Jedná se pouze o rozhodnutí o vzetí do vazby a jiná rozhodnutí o vazbě, jejichž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě.

Jedná se tedy o následující rozhodnutí:

- rozhodnutí soudce na návrh státního zástupce o tom, že se obviněný v přípravném řízení nadále ponechává ve vazbě (§ 72 odst. 1 tr. řádu),
- rozhodnutí soudu o ponechání obviněného ve vazbě vydané nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy byla podána obžaloba proti obviněnému, který je ve vazbě, nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu sjednané s obviněným, který je ve vazbě, nebo kdy mu byl doručen spis na základě rozhodnutí o postoupení nebo přikázání věci obviněného, který je ve vazbě (§ 72 odst. 3 tr. řádu),
- rozhodnutí soudu o ponechání obviněného ve vazbě, pokud byl obviněný ponechán ve vazbě již rozhodnutím soudu podle § 72 odst. 3 tr. řádu, nebo pokud soud rozhodl o vzetí do vazby až po podání obžaloby, nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu (§ 72 odst. 3 tr. řádu odkazuje na přiměřené použití § 72 odst. 1 tr. řádu),
- rozhodnutí soudce o ponechání obviněného ve vazbě nad stanovenou lhůtu koluzní vazby (§ 72a odst. 3 tr. řádu) na návrh státního zástupce v přípravném řízení, bylo-li zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné

¹⁰² VICHEREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*, č. 6, r. 2012, s. 24.

nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (§ 68 odst. 3 písm. d) tr. řádu),

- rozhodnutí soudu po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu o ponechání obviněného ve vazbě nad stanovenou lhůtu koluzní vazby (§71a odst. 3 tr. řádu) za podmínek uvedených v § 72 odst. 3 věta druhá tr. řádu,
- rozhodnutí soudce nebo soudu, jimiž se v přípravném řízení výlučně na návrh státního zástupce nebo v řízení před soudem konstatuje zpřísněný důvod vazby podle § 68 odst. 3 písm. a) až c) nebo e) tr. řádu a § 68 odst. 4 tr. řádu, je-li stíhání vedeno pro méně závažný trestný čin (§ 68 odst. 2 tr. řádu a § 71 odst. 2 písm. b) tr. řádu),
- rozhodnutí soudce v přípravném řízení nebo soudu o zamítnutí žádosti o propuštění z vazby na svobodu (§ 71a a § 73b odst. 2 věta druhá tr. řádu),
- rozhodnutí soudce v přípravném řízení výlučně na návrh státního zástupce nebo soudu v řízení po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu o změně důvodů vazby u obviněného, jestliže byl zjištěn nový nebo zpřísněný důvod vazby (§73b odst. 4 a § 71 odst. 1 písm. c) tr. řádu),
- rozhodnutí státního zástupce v přípravném řízení o změně důvodů vazby obviněného, pominul-li některý z důvodů vazby (§73b odst. 4 věta za středníkem tr. řádu),¹⁰³
- rozhodnutí soudce v přípravném řízení na návrh státního zástupce nebo soudu o vzetí do vazby (§ 68 odst. 1 tr. řádu), neplní-li obviněný povinnosti uložené v souvislosti s nahrazením vazby zárukou, slibem nebo dohledem a trvají-li důvody vazby (§73 odst. 7 tr. řádu), stejně jako neplnění podmínky uloženého předběžného opatření, kterým byla vazba nahrazena (§88a písm. c) tr. řádu),
- rozhodnutí soudce v přípravném řízení na návrh státního zástupce nebo soudu o vzetí do vazby (§68 odst. 1 tr. řádu), bylo-li rozhodnuto o zrušení peněžité záruky nebo o jejím připadnutí státu (§73a odst. 6 věta druhá tr. řádu),
- rozhodnutí soudu o dalším trvání vazby při předběžném projednání obžaloby (§192 tr. řádu), ponechá-li obviněného ve vazbě,

¹⁰³ Zda lze toto rozhodnutí řadit pod tzv. rozhodnutí o vazbě ve smyslu § 72 odst. 1 tr. řádu je spornou otázkou. Podrobně k této problematice kapitola 3.8.

- rozhodnutí samosoudce o dalším trvání vazby po přezkoumání obžaloby (§314c odst. 4 tr. řádu), ponechá-li obviněného ve vazbě,
- rozhodnutí soudu o dalším trvání vazby po přezkoumání návrhu na schválení dohody o vině a trestu (§314o odst. 4 tr. řádu), ponechá-li obviněného ve vazbě,
- rozhodnutí soudu o dalším trvání vyhošťovací vazby, ponechává-li se odsouzený ve vazbě (§350c odst. 2 tr. řádu),
- rozhodnutí soudu o dalším trvání vazby obviněného, jehož cizí stát vydal (§387 odst. 2 tr. řádu), ponechává-li se obviněný ve vazbě,
- rozhodnutí soudu o dalším trvání vazby obviněného předaného členským státem (§ 405 odst. 6 ve spojení s § 387 odst. 2 tr. řádu), ponechává-li se obviněný ve vazbě.¹⁰⁴

Do tohoto výčtu nelze řadit ta rozhodnutí, jejichž důsledkem není ponechání obviněného ve vazbě, nýbrž jeho propuštění na svobodu, a to jak ze zadržení, tak z vazby, a to učiněná jednak z moci úřední, jednak na žádost obviněného. Rozhodnutím o vazbě není ani rozhodnutí o připadnutí peněžité záruky státu podle § 73a odst. 4 tr. řádu, ani rozhodnutí o zrušení peněžité záruky nebo změně její výše podle § 73a odst. 5 tr. řádu, byť se obviněný i nadále ponechává ve vazbě.¹⁰⁵

3.2 Stížnost proti rozhodnutí o vazbě

Proti usnesení o vazbě je přípustná stížnost. Vyjma jednoho ustanovení tr. řádu (§ 74) se režim rozhodování o stížnosti řídí obecnou úpravou stížnosti a řízení o ní zakotvenou v § 141 až 150 tr. řádu.

Rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 74 tr. řádu je pojímáno širěji než rozhodnutí o vazbě ve smyslu § 72 tr. řádu, a rozumí se jím:

- rozhodnutí soudu (soudce), jímž se obviněný bere do vazby podle § 68 tr. řádu,
- rozhodnutí soudu (soudce) o tom, že se obviněný ponechává na svobodě vzhledem k přijetí nabídnuté záruky, slibu, nahrazení vazby dohledem

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 916-918.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 918.

probačního úředníka, uložení předběžného opatření anebo přijetí peněžité záruky (§ 77 odst. 2, § 73 odst. 1 a 73a odst. 1, 2 písm. a) tr. řádu),

- rozhodnutí soudu (soudce) o tom, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání,
- rozhodnutí soudce o tom, že se obviněný ponechává nadále ve vazbě podle § 72 odst. 1, 2, 3 tr. řádu,
- rozhodnutí soudce o propuštění obviněného z vazby při postupu podle § 72 odst. 1 a 2 tr. řádu a rozhodnutí soudu o propuštění obviněného z vazby na svobodu v případech upravených v § 72 odst. 3 větě první a druhé a odst. 4,
- rozhodnutí státního zástupce o změně důvodů vazby podle § 73b odst. 4 věta za středníkem tr. řádu – jen pominul-li některý z důvodů vazby) a rozhodnutí soudu o změně důvodů vazby (§ 71 odst. 1 písm. c) a § 73b odst. 4 věta před středníkem tr. řádu – jestliže byl shledán nový důvod vazby, popř. zpřísněný důvod vazby),
- rozhodnutí soudu o tom, že se návrh státního zástupce na propuštění obviněného z vazby na svobodu v řízení před soudem zamítá (§ 71 odst. 2 písm. a) nebo b) tr. řádu),
- rozhodnutí soudu o propuštění obviněného z vazby na svobodu, jestliže pominuly důvody vazby nebo je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti věci trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a obviněný se nedopustil jednání uvedeného v § 68 odst. 3 nebo 4 tr. řádu,
- rozhodnutí soudu, jímž se zamítá žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu jako nedůvodná (§ 71b, § 73b odst. 2 tr. řádu),
- rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, že přijetí peněžité záruky je přípustné za současného určení výše peněžité záruky a způsobu jejího složení (§ 73a odst. 2 písm. a) tr. řádu),
- rozhodnutí soudu, že se nabídka peněžité záruky nepřijímá (§ 73a odst. 2 písm. b), též ve spojení s § 71a větou druhou tr. řádu),

- rozhodnutí státního zástupce nebo soudu, jímž se vzhledem k přijetí nabídnuté záruky, slibu, nahrazení vazby dohledem probačního úředníka, uložení předběžného opatření anebo přijetí peněžitě záruky obviněný propouští z vazby na svobodu (§ 73 odst. 1, § 73a odst. 1 a 2 písm. a) tr. řádu),
- rozhodnutí soudu, jímž byla žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu zamítnuta a nebyla zároveň přijata nabídka slibu, záruky, vazba nebyla nahrazena dohledem probačního úředníka, předběžným opatřením anebo nebyla přijata nabídka peněžitě záruky (§ 72 odst. 3, § 73 odst. 1, § 73a odst. 2 písm. b) tr. řádu),
- rozhodnutí soudu o tom, že peněžitá záruka připadá státu (§ 73a odst. 4 tr. řádu),
- rozhodnutí státního zástupce nebo soudu o tom, že se peněžitá záruka zrušuje nebo se mění její výše (§ 73a odst. 5).¹⁰⁶

Stížnost proti rozhodnutí o vazbě nemá zásadně odkladný účinek.

Z uvedené zásady existují dvě výjimky. Odkladný účinek má pouze stížnost stran proti rozhodnutí o připadnutí peněžitě záruky státu a stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby, nejde-li o propuštění z vazby po vyhlášení zprošťujícího rozsudku. Byl-li však státní zástupce přítomen při vyhlášení rozhodnutí, má jeho stížnost odkladný účinek jen tehdy, byla-li podána ihned po vyhlášení rozhodnutí.

Novelou č. 459/2011 Sb. tak došlo k zúžení případů, kdy má stížnost odkladný účinek. Podle § 74 odst. 2 tr. *„byl-li soudem vydán zprošťující rozsudek a bylo-li rozhodnuto o propuštění obžalovaného z vazby, stížnost státního zástupce proti takovému usnesení nemá odkladný účinek a obžalovaný musí být neprodleně propuštěn na svobodu“*. Došlo tak k nahrazení dřívější úpravy, podle níž poté, co byl nad obžalovaným vyneseno zprošťující rozsudek a současně bylo rozhodnuto o propuštění z vazby, byl na základě stížnosti státního zástupce ponechán i nadále ve vazbě až do doby druhoinstančního řízení, což bylo podle Ústavního soudu v rozporu

¹⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 952-953.

s čl. 5 odst. 1 písm. c) a odst. 3 Úmluvy. „*Důvod pro prodloužení vazby spočívající ve zcela neodůvodněném hypotetickém závěru o možnosti vyhovění odvolání odvolacím soudem je zcela libovolný, odporující čl. 8 odst. 2 LPS nejen tím, že rozšiřuje nad zákonný rámec důvody pro omezení osobní svobody, ale také tím, že klade stěžovatelům k tíži implicitně předpokládanou neschopnost soudu prvního stupně vyvrátit jejich obhajobu*“¹⁰⁷ Nové znění § 74 odst. 2 tak reagovalo na závěry Ústavního soudu učiněné v nálezu Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010, v němž dřívější úpravu zhodnotil jako neústavní.

Tzv. vazební novelou bylo rovněž reagováno na problematickou otázku, jak má postupovat orgán rozhodující o stížnosti, jestliže napadené usnesení trpí podstatnými vadami, pro které je nutné jej zrušit. Zákonodárce výslovně v § 74 odst. 3 tr. řádu stanovil, že pokud stížnostní soud zruší rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby nebo o dalším trvání vazby, může věc vrátit k novému projednání a rozhodnutí pouze z důvodů závažných vad rozhodnutí. Vrácení věci k novému projednání a rozhodnutí tak lze považovat za postup zcela výjimečný. V takovém případě musí být však obviněný neprodleně propuštěn z vazby, neboť rozhodnutí o vazbě v ten okamžik již neexistuje, neboť bylo na podkladě stížnosti zrušeno. Orgán, který o vazbě rozhodl původně, pak může obviněného znovu svým rozhodnutím vzít do vazby.¹⁰⁸

V souladu s dosavadní judikaturou¹⁰⁹ se však upřednostňuje, aby orgán rozhodující o stížnosti po případném zrušení napadeného rozhodnutí sám znovu o vazbě obviněného rozhodnul.

Okruh oprávněných osob je stanoven obecně v § 142 tr. řádu, podle něhož „*nestanoví-li zákon něco jiného, může stížnost podat osoba, které se usnesení přímo dotýká nebo která k usnesení dala podnět svým návrhem, k němuž ji zákon opravňuje; proti usnesení soudu může podat stížnost též státní zástupce, a to i ve prospěch obviněného.*“

¹⁰⁷ Nález pléna Ústavního soudu ČR ze dne 20. 4. 2010, sp.zn. Pl ÚS 6/10, č. 163/2010 Sb.

¹⁰⁸ HRUŠKA, Jiří, VOLOVECKÝ, Petr. Několik poznámek k aktuálním změnám trestního řádu. *Trestní právo*, 2012, Č. 7-8, s. 13.

¹⁰⁹ R 36/1987

Subjekty oprávněné k podání stížnosti proti rozhodnutí o vazbě jsou:

- státní zástupce,
- obviněný,
- ve prospěch obviněného osoby uvedené v § 142 odst. 2 tr. řádu,¹¹⁰
- osoba, která se souhlasem obviněného složila peněžitou zárukou, ohledně rozhodnutí týkajícího se peněžité záruky.

Osoby uvedené v § 247 odst. 2 tr. řádu¹¹¹, které mohou podat ve prospěch obviněného odvolání, jsou oprávněny podat stížnost proti rozhodnutí o vazbě všude tam, kde toto právo náleží obviněnému, nejsou však oprávněny podat samy v jeho prospěch žádost o propuštění z vazby na svobodu.¹¹²

Usnesení o vazbě lze napadnout stížností pro nesprávnost některého jeho výroku, nebo pro porušení ustanovení o řízení, které usnesení předcházelo, jestliže toto porušení mohlo způsobit nesprávnost některého výroku usnesení. Stížností nelze napadat jen odůvodnění rozhodnutí. Postačí, je-li podána, stížnost blanketní, žádné zvláštní náležitosti trestní řád nepředpokládá. Řízení o stížnosti je ovládáno revizním principem, byť osobně a věcně omezeným.¹¹³ Stížnostní soud je tak povinen přezkoumat všechny výroky, ať byly stížností napadeny či nikoli, stejně jako správnost řízení, které vydání napadeného rozhodnutí předcházelo, a to ze všech důvodů a hledisek, které přichází v úvahu, s ohledem na všechny vady rozhodnutí a řízení, byť nebyly stěžovatelem v podání namítány.¹¹⁴

O stížnosti proti rozhodnutí o vazbě rozhoduje soud, v jehož obvodě je činný státní zástupce, který napadené usnesení vydal, nebo nadřízený soud, resp. senát.¹¹⁵ V ustanovení § 146a odst. 1 tr. řádu byl novelou č. 459/2011 Sb. rozšířen výčet případů,

¹¹⁰ Pokud se obviněný vzdá stížnosti proti usnesení o vazbě, ale pouze za sebe, a nikoli za obviněné, a stejně tak se vzdá stížnosti státní zástupce, neznamená to ještě, že předmětné usnesení o vazbě je v právní moci, neboť proti rozhodnutí o vazbě mají právo podat stížnost ve prospěch obviněného osoby, které mohou v jeho prospěch podat odvolání.

¹¹¹ „Ve prospěch obžalovaného mohou rozsudek odvoláním napadnout kromě obžalovaného a státního zástupce i příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh.“

¹¹² Jde-li o mladistvého, mohou stížnost v jeho prospěch podat osoby uvedené v § 72 zák. mládeže.

¹¹³ Je omezen osobou stěžovatele, osobou, jíž se stížnost týká a věcí, jíž se stížnost týká (§ 147 odst. 1 a 2 tr. řádu)

¹¹⁴ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*, 3. vydání, Praha: Leges, 2013, s. 678-679.

¹¹⁵ § 146a tr. řádu.

kdy o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce v přípravném řízení rozhoduje soud, a to vymezením, že soud rozhoduje o stížnosti proti usnesení státního zástupce, jímž rozhodl o vazbě, nejde-li o rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby bez přijetí některého opatření nahrazujícího vazbu¹¹⁶, kdy o stížnosti rozhoduje státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství. K tomu je třeba poznamenat, že příslušnost soudu podle § 26 tr. řádu k úkonům v přípravném řízení je omezena pouze na dobu trvání přípravného řízení (§ 12 odst. 10 tr. řádu). Po ukončení přípravného řízení podáním obžaloby se příslušnost soudu řídí obecnými hledisky uvedenými v ustanoveních § 16 až 22 tr. řádu a soud příslušný podle těchto ustanovení se stává soudem příslušným ke všem rozhodnutím, která ve věci přicházejí v úvahu, a to včetně těch, jejichž potřeba vyvstala z procesních úkonů, k nimž došlo ještě v přípravném řízení. Soud příslušný podle § 146a tr. řádu po novele trestního řádu připojené k zákonu č. 45/2013 Sb. nově rozhoduje též o stížnostech proti usnesení státního zástupce, kterým rozhodl o uložení předběžného opatření (§ 88m odst. 2 tr. řádu), o tom, že se nepovolí setkání obviněného s poškozeným, osobou mu blízkou nebo jinou osobou (§ 88d odst. 2 tr. řádu.), nebo o žádosti o zrušení předběžného opatření (§ 88n odst. 3 tr. řádu).

Pokud o vazbě rozhoduje soud, byť v postavení soudu druhé instance, má i v takových případech obviněný právo podat proti takovému rozhodnutí o vazbě stížnost, neboť toto bylo učiněno v první instanci, resp. soud o této otázce rozhodoval poprvé, a tudíž je proti takovému usnesení přípustná stížnost. Stížností však nelze napadnout rozhodnutí Nejvyššího soudu, byť by bylo vydáno jako rozhodnutí „první instance“, nebo druhostupňové rozhodnutí o stížnosti.¹¹⁷

Jaká rozhodnutí lze považovat za rozhodnutí o vazbě s možností podání opravného prostředku¹¹⁸ nebylo vždy jasné. Tak například se vedla polemika o tom, zda usnesení o propuštění zadržené osoby na svobodu podle § 77 odst. 2 tr. řádu je jedním z rozhodnutí o vazbě. Podle stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu České

¹¹⁶ R 14/1995, R 55/1995, R 7/2003 – vždy zde rozhoduje soud uvedený v § 146a tr. řádu a nikoli soudce (§ 26 tr. řádu).

¹¹⁷ § 142 odst. 2 věta druhá tr. řádu.

¹¹⁸ § 74 odst. 1 ve spojení s § 142 tr. řádu a contrario

republiky ze dne 11. 6. 1998, sp. zn. Stn 4/97 (R 38/1998), nelze toto rozhodnutí považovat za rozhodnutí o vazbě, a proto proti němu není možná stížnost.

Orgán rozhodující o stížnosti není vázán žádnou konkrétní lhůtou. V praxi jsem se opakovaně setkala s případy, kdy soudce rozhodl k návrhu státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě, posledně jmenovaný si podal proti tomuto rozhodnutí stížnost, o níž bylo rozhodnuto ve lhůtě čítající několik týdnů, byť se nejednalo o věc důkazně složitou či věc týkající se více obviněných. Domnívám se, že v některých případech i několikaměsíční průtahy vedou k nedůvodnému oddalování přezkumu důvodnosti vazby, pro který je důležitým momentem právě právní moc rozhodnutí. Soudy by měly postupovat v souladu s obecným ustanovením § 2 odst. 4 tr. řádu, podle něhož mají být „vazební věci projednávány s největším urychlením.“¹¹⁹ Otázkou je, zda by pro rozhodnutí o stížnosti v takových případech neměla být de lege ferenda zakotvena alespoň pořádková lhůta, popř. příslušné ustanovení doplněno o spojení „bez zbytečného odkladu“ tak, jak je tomu v případě rozhodování soudu o žádosti obviněného o propuštění z vazby podle § 71a tr. řádu.

3.3 Rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby

Jedná se o bezesporu nejdůležitější rozhodnutí o vazbě, neboť jím dochází k nejzávažnějšímu zásahu do osobní svobody obviněného, vůči němuž je vazba uplatněna.

Obecná úprava je obsažena v § 68 odst. 1 tr. řádu, na tu však navazují ustanovení zvláštní. Nejčastěji se rozhoduje o vazbě zadržené osoby podle § 77 odst. 2 tr. řádu, dále je třeba rovněž zmínit úpravu vztahující se pouze ke zjednodušenému řízení před soudem. Jedná se o případ, kdy soudce rozhoduje o vazbě zadrženého podezřelého, který byl spolu s návrhem na potrestání předán samosoudci podle § 314b odst. 2 tr. řádu. Za zmínku stojí i případ, kdy soudce rozhoduje o vazbě zatčené osoby na základě příkazu k zatčení.

¹¹⁹ K tomu Ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 30. 9. 2010, sp. zn. III. ÚS 2511/2010 poukázal na možnost uplatnění návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu ve smyslu § 174a soud. zák.

Rozhodnutí o vazbě musí být vždy odůvodněno též skutkovými okolnostmi. Jedná se zejména o pečlivé zdůvodnění existence vazebního důvodu, adekvátnosti vazby a odůvodněnosti trestního stíhání ve smyslu § 67 tr. řádu.

3.3.1 Orgány rozhodující o vzetí obviněného do vazby

Oprávnění rozhodovat o vzetí obviněného do vazby přísluší podle § 73b v přípravném řízení pouze soudci, jehož příslušnost se určí podle § 26 tr. řádu, a to výlučně k návrhu státního zástupce, po podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, popříp. návrhu na potrestání, pak pouze příslušnému senátu, resp. samosoudci, který konkrétní věc projednává. O vazbě obviněného zatčeného podle § 69 tr. řádu rozhoduje vždy soudce, byť by se jednalo o senátní věci. Soudce má v takovém případě stejná práva a povinnosti jako senát a jeho předseda.¹²⁰ Tato úprava naplňuje čl. 8 odst. 5 LZPS, podle něhož „*nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu*“, stejně jako plně koresponduje s čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, podle kterého „*nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem*“ a pod písm. c) je předpokládán případ „*zákonného zatčení nebo jiného zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání*.“ Podle čl. 5 odst. 3 Úmluvy musí být každá taková zatčená osoba ihned předvedena před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci.

Do účinnosti novely č. 558/1991 Sb. rozhodoval o vzetí obviněného do vazby v přípravném řízení prokurátor, soudu příslušelo pouze rozhodování o stížnosti proti takovému usnesení. Takový právní stav však nemohl nadále obstát, neboť postavení prokurátora neodpovídalo nejen pojmu „jiná úřední osoba zmocněná zákonem k výkonu soudní pravomoci“, ale ani znění čl. 8 odst. 5 LPS.

¹²⁰ § 73b odst. 1 poslední věta tr. řádu.

3.3.2 Rozhodnutí o vzetí do vazby v přípravném řízení

O vzetí obviněného do vazby může v přípravném řízení rozhodnout soudce, jehož příslušnost se řídí § 26 tr. řádu¹²¹, a to nikoli z moci úřední, ale pouze k návrhu státního zástupce. Rozdělení procesních funkcí státního zástupce jakožto navrhovatele a soudce, který má o návrhu rozhodnout, navazuje na zásadu zakotvenou v § 2 odst. 8 tr. řádu.

Pokud obviněný v průběhu trestního stíhání svým jednáním naplňuje alespoň jeden z vazebních důvodů a jsou-li splněny i další podmínky, postupuje policejní orgán podle § 75 tr. řádu. O zadržení obviněného je povinen bezodkladně informovat státního zástupce a předat mu protokol o zadržení a další materiály ke zvážení, zda bude v daném případě podán návrh na vzetí do vazby, který musí být podán na soud nejpozději do 48 hodin od zadržení, v opačném případě musí být obviněný ze zadržení propuštěn.

Obdobně se postupuje při zatčení obviněného na základě příkazu k zatčení podle § 69 tr. řádu.¹²² V případě postupu podle § 69 tr. řádu, není třeba návrh státního zástupce na vzetí obviněného do vazby, ale vydání příkazu k zatčení předchází návrh státního zástupce na jeho vydání, který je po obsahové stránce podobný návrhu na vzetí obviněného do vazby.

¹²¹ Podle § 26 odst. 1 tr. řádu je k provádění úkonů v přípravném řízení příslušný okresní soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh.

¹²² Příkaz k zatčení vydává v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce, v řízení před soudem předseda senátu, jestliže je dán některý z důvodů vazby (§ 67) a přítomnost obviněného nelze zajistit předvoláním, předvedením nebo zadržením. K tomu je vhodné krátce poukázat na změny, které přinesla novela trestního řádu č. 459/2011. První změna se týká výsledku osoby zatčené na základě příkazu k zatčení, který by měl provádět zásadně soudce soudu, který je příslušný k rozhodnutí o vazbě. Do 31. 12. 2011 platilo, že policejní orgán dodá osobu zadrženou na základě příkazu k zatčení nejpozději do 24 hodin nejbližšímu věcně příslušnému soudu. Nemá-li věcně příslušný soud úplný a jasný obraz o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí ve věci, byl policejní orgán povinen jej dodat soudu, jehož soudce příkaz vydal. Od 1. 1. 2012 však platí princip opačný. Předně je třeba dodat obviněného k soudu, jehož soudce příkaz vydal, a až pokud to nebude výjimečně možné, vzhledem k nepředvídatelným okolnostem, jinému věcně příslušnému soudu. S ohledem na rozlohu České republiky neexistuje takové místo, kam by nebylo možno včas, tj. ve lhůtě 24 hodin, obviněného převést. Řešením by však mohl být výslech prováděný videokonferenčním zařízením. Další změnou, nebo spíše zpřesněním, je jasné vymezení počátku lhůty pro rozhodnutí soudu. Do novely existovaly různé názory. Jeden, podle kterého měla běžet již od chvíle, kdy byl soudce policejním orgánem telefonicky vyrozuměn o zadržení obviněného, druhý, který počátek běhu lhůty pro rozhodnutí soudce spojoval s momentem, kdy se zatčená osoba dostane do dispozice soudce. Novela trestního řádu se přiklonila k druhé variantě, kterou ještě více upřesnila, aby o počátku běhu lhůty pro rozhodnutí soudce nebylo pochyb. Lhůta 24 hodin tak běží od doby, kdy byl obviněný dodán na místo výslechu.

V praxi však rozhodnutí o vazbě ve většině případů předchází zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu policejním orgánem. Podle § 76 odst. 1 tr. řádu policejní orgán může v naléhavých případech, je-li dán některý z důvodů vazby (§ 67), zadržet osobu podezřelou ze spáchání trestného činu, i když proti ní dosud nebylo zahájeno trestní stíhání. K zadržení se vyžaduje předchozí souhlas státního zástupce. Státní zástupce vydá předchozí souhlas k zadržení podezřelého na základě písemné žádosti policejního orgánu po přezkoumání spisového materiálu. Od písemné žádosti lze upustit, je-li nutno vydat souhlas naléhavě a státní zástupce si opatří telefonicky, faxem nebo elektronickou poštou informace potřebné pro jeho vydání. Souhlas pak může být dán rovněž telefonicky, faxem či elektronickou poštou.¹²³ Podezřelá osoba však může být policejním orgánem převzata po zákonném omezení svobody podle § 76 odst. 2 tr. řádu.¹²⁴ Pokud policejní orgán, popř. státní zástupce po prostudování spisu, popř. po opětovném výslechu obviněného, takovou osobu nepropustí ze zadržení¹²⁵, musí ji nejpozději ve lhůtě 48 hodin od zadržení odevzdat¹²⁶ spolu s návrhem na vzetí do vazby soudu. Podání návrhu na vzetí obviněného do vazby však může předcházet i jeho zajištění podle jiných právních předpisů¹²⁷, popř. se může týkat osoby, která byla předvedena podle § 90 odst. 1, 2 tr. řádu, nebo jejíž osobní svoboda nebyla předtím nijak omezena.¹²⁸

Policejnímu orgánu a státnímu zástupci od zadržení běží společná lhůta 48 hodin, během níž musí být zadokumentovány všechny skutečnosti potřebné pro zahájení trestního stíhání a pro rozhodnutí o vzetí do vazby a současně podán samotný

¹²³ Čl. 29 odst. 1 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009, č. 8/2011, o trestním řízení, ve znění pozdějších změn.

¹²⁴ Doba 48 hodin pak začíná běžet až od trestněprávně relevantního zadržení, resp. převzetí takové osoby policejním orgánem.

¹²⁵ Propuštění se děje formou opatření zejména, pokud bylo podezření ze spáchání trestného činu rozptýleno, nebo důvody zadržení odpadnou například proto, že již nejsou dány důvody vazby podle § 67 tr. řádu.

¹²⁶ Odevzdání zadržené osoby, resp. obviněného neznamená jeho fyzické předání, ale podání návrhu na jeho vzetí do vazby, přičemž obviněný zůstává nadále umístěn v cele předběžného zadržení.

¹²⁷ Například podle § 26 odst. 1 písm. a) až f), § 27 odst. 1, § 61 odst. 5, § 63 odst. 3 a § 65 odst. 3 zák. o policii, § 11 odst. 1, § 30 odst. 2, § 32 odst. 3 zákona o Generální inspekci bezpečnostních sborů, § 11 odst. 6, 8, § 12 odst. 3 a 6, § 13 odst. 1 a 3 zákona o Vojenské policii, § 28 odst. 5, § 29 odst. 4 a § 30 odst. 1 zákona o Celní správě.

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 900.

návrh

na vzetí do vazby soudu, který o něm musí do 24 hodin rozhodnout.¹²⁹

Návrh na vzetí do vazby podává státní zástupce zpravidla na návrh policejního orgánu.¹³⁰ Podá-li návrh sám, sdělí to policejnímu orgánu.¹³¹ Ve věcech, v nichž koná vyšetřování státní zástupce, je k podání návrhu na vzetí obviněného do vazby příslušný dozorový státní zástupce. Státní zástupce před podáním návrhu na vzetí obviněného do vazby zkoumá, zda důvody vazby včetně odůvodněnosti podezření z trestné činnosti jsou podloženy konkrétními skutečnostmi. Zjistí-li, že některý důkaz chybí, může policejnímu orgánu uložit jeho opatření s tím, že protokoly o takovém úkonu předloží soudci nejpozději při výslechu obviněného před soudcem.

Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2011, o trestním řízení, stanoví podstatné náležitosti návrhu na vzetí obviněného do vazby.

Návrh musí obsahovat zejména:

¹²⁹ Všechny uvedené hodinové lhůty se počítají *a momento ad momentum* (od okamžiku k okamžiku). Ustanovení § 60 odst. 3 tr. řádu ohledně posunu konce lhůty v případě, že připadl na den pracovního klidu nebo pracovního volna, se v tomto případě neuplatní. Tuto lhůtu nelze ničím stavět, přerušit či jinak dosáhnout jejího prodloužení (srov. R 10/1995). K tomu srov. ÚS 2170/2009, v němž se Ústavní soud zabýval otázkou, zda je přípustné, aby maximální lhůta zadržení v délce 48 hodin neběžela v době, kdy obviněný s ohledem na svůj aktuální závažný zdravotní stav není schopen úkonů trestního řízení. V zaživacím traktu obviněná měla 80 plastových kontejnerků s kokainem. Ústavní soud dospěl k závěru, že takové stavení lhůty v uvedeném případě možné je. Obviněná s ohledem na svůj zdravotní stav nebyla schopna úkonů trestního řízení a bez stálého lékařského dozoru by byla bezprostředně ohrožena na životě.

¹³⁰ Postup policejního orgánu se řídí čl. 49 Závazného pokynu policejního prezidenta ze dne 21. 4. 2009, č. 30/2009. Má-li policejní orgán za to, že je dán některý z důvodů vazby, vypracuje podnět k podání návrhu státního zástupce na vzetí obviněného do vazby, který spolu s originálem trestního spisu, v němž musí být písemné materiály o skutečnostech, o něž se podnět k podání návrhu na vzetí do vazby opírá, bezodkladně doručí státnímu zástupci. Lhůtu doručení podnětu na vzetí do vazby projedná policejní orgán se státním zástupcem zpravidla již při hlášení o zadržení. Pokyn v čl. 49 odst. 4 rovněž stanoví podstatné náležitosti podnětu (údaje o obviněném a datum zahájení trestního stíhání, hodinu a místo, kdy a kde byla zadržena osoba v souvislosti s předvedením omezena na svobodu, nebo hodinu, kdy se dostavila na útvar policie v souvislosti s trestním stíháním, pro které je navrhována vazba, přesné určení času, od kterého běží lhůta 48 hodin pro rozhodnutí o zadržení, charakteristiku obviněného a údaje o dřívějších soudních trestech, pokud jsou známy, údaje o trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán, včetně zákonného pojmenování a označení, konkrétní skutečnosti svědčící o existenci důvodů pro vzetí obviněného do vazby).

¹³¹ Čl. 31 odst. 1 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009, č. 8/2011, o trestním řízení, ve znění pozdějších změn.

- a) osobní údaje obviněného (u osob bez jakýchkoliv dokladů a u cizinců nebo osob bez státní příslušnosti bez dokladů lze totožnost obviněného prokázat postupem podle zvláštního zákona¹³²), a místo, kde se v době podání návrhu nachází,
- b) stručný popis skutkových zjištění včetně důvodů zadržení,
- c) trestný čin, pro který je obviněný stíhán, jeho zákonné pojmenování i číselné označení,
- d) zdůvodnění, které konkrétní skutečnosti představují důvody vazby i při trestním stíhání obviněného pro méně závažné trestné činy, anebo v případech, kdy je již v této době zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody,
- e) důvody vazby uvedené jejich zákonným pojmenováním včetně číselného označení ustanovení trestního řádu; jde-li o koluzní důvod vazby, i zakládající další trvání této vazby i po uplynutí základní lhůty, byly-li zjištěny, a návrh na to, aby v rozhodnutí byly tyto skutečnosti výslovně konstatovány,
- f) stručné zhodnocení provedených důkazů, z něhož vyplývá, že dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že trestný čin spáchal obviněný, a jaké skutečnosti odůvodňují důvody vazby uvedené v návrhu,
- g) zdůvodnění, proč s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením,
- h) dobu zadržení s uvedením dne a hodiny a ustanovení trestního řádu, podle něhož k zadržení došlo; je třeba započítat i dobu omezení osobní svobody podle zvláštních zákonů, došlo-li k němu v souvislosti s trestním řízením,
- i) má-li obviněný obhájce, jméno a sídlo obhájce,
- j) osobní údaje (jméno a příjmení, datum narození, bydliště, údaje k stíhané trestné činnosti) spoluobviněných, kteří se již nacházejí ve vazbě,
- k) upozornění, že je požadována účast obhájce při výslechu před soudem,
- l) další důležité skutečnosti týkající se osoby obviněného, průběhu zadržení a případné vazby, zejména okolnosti důležité pro zabezpečení řádné ostrahy

¹³² Ustanovení § 63 odst. 4, 5 zák. o policii, dále též § 32 odst. 4, 5 zákona o Generální inspekci bezpečnostních sborů.

obviněného; týká-li se návrh více obviněných, uvedou se všechny údaje ohledně každého z nich.

Mezi další důležité skutečnosti patří například vyjádření státního zástupce k nabídce opatření nahrazujícího vazbu, k případnému zákazu vycestování, dále skutečnost, že obviněný žádá o ustanovení obhájce¹³³ nebo že je zapotřebí tlumočníka. Pravidelnou součástí návrhu je též informace o aktuálním zdravotním stavu obviněného, pravidelné medikaci apod. Je-li obviněných ve stejné věci stíháno více a některý z nich je již ve vazbě, upozorní státní zástupce na nutnost umístit jej odděleně od spoluobviněného, tím se zabrání maření trestního řízení případnou domluvou spoluobviněných na určité verzi obhajoby.

Může nastat situace, že policejní orgán bude po podání návrhu na vzetí do vazby potřebovat, aby se obviněný zúčastnil nějakého vyšetřovacího úkonu, například rekognice, domovní prohlídky, проверки na místě činu apod. Takovou skutečnost musí státní zástupce uvést do návrhu spolu s uvedením místa a času předpokládaného úkonu.¹³⁴

Návrh doručí soudu státní zástupce sám nebo prostřednictvím zaměstnance státního zastupitelství, justiční strážce, výjimečně může o doručení požádat policejní orgán nejpozději do 48 hodin od zadržení nebo omezení osobní svobody. Na podatelně si nechá potvrdit datum a přesný čas doručení.

V praxi státní zástupce příslušného soudce majícího dosažitelnost dopředu o podání návrhu na vzetí obviněného do vazby zpravidla telefonicky informuje.

Nejpozději s převzetím návrhu na vzetí obviněného do vazby nebo s předáním zatčeného obviněného policejním orgánem vyrozumí soudce státního zástupce (v případě předání zatčeného obviněného, jen je-li státní zástupce dosažitelný), případně prostřednictvím zaměstnance jeho kanceláře nebo policejního orgánu, o přesné době

¹³³ Je-li dán důvod nutné obhajoby již před vzetím obviněného do vazby, obviněný obhájce nemá a prohlásí-li, že si jej nezvolí, podá zpravidla policejní orgán soudu návrh na jeho ustanovení. Neučiní-li tak, musí příslušný návrh ještě před podáním návrhu na vzetí obviněného do vazby podat státní zástupce.

¹³⁴ Čl. 32 odst. 3 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009, č. 8/2011, ve znění pozdějších změn.

a místě konání výslechu obviněného.¹³⁵ Místem konání výslechu je zpravidla budova soudu, ve výjimečných případech jím může být policejní cela, kancelář příslušného oddělení Policie ČR, věznice nebo nemocnice.

Pokud si obviněný již obhájce zvolil, příp. mu byl ustanoven, vyrozumí jej soudce neprodleně o přesné době a místě konání výslechu. Činí tak zpravidla telefonicky, může však využít i jiný způsob informování, např. elektronicky, datovou schránkou apod.¹³⁶ Cílem je umožnit obviněnému maximální uplatnění práva na obhajobu.¹³⁷

Soudce je povinen vyslechnout obviněného a rozhodnout o jeho propuštění na svobodu, nebo o jeho vzetí do vazby ve lhůtě 24 hodin od doručení návrhu státního zástupce, popř. od dodání zatčeného obviněného na místo výslechu. Soudce dbá na zachování této lhůty, pokud ji překročí, musí obviněného bezodkladně propustit ze zadržení.

Novela trestního řádu č. 459/2011 Sb. výrazným způsobem změnila způsob provádění výslechu před vzetím obviněného do vazby, když zavedla institut vazebního zasedání. Jeho zavedení do trestního řádu si vyžádala úprava osobního slyšení („hearing“), k níž se mnohokrát vyjádřil Evropský soud pro lidská práva, potažmo i Ústavní soud.¹³⁸ Vazební zasedání je jeden z typů zasedání soudu¹³⁹, které se uplatní ve vymezených druzích vazebního rozhodování. Trestní řád upravuje v § 73d až 73g základní ustanovení – vazební zasedání obecně, jeho přípravu, přítomnost osob při vazebním zasedání a jeho průběh. Tento nový typ rozhodování se v případě rozhodování o vzetí obviněného do vazby v přípravném řízení použije obligatorně. Podrobněji bude o vazebním zasedání pojednáno kapitole 3.6.

¹³⁵ § 69 odst. 5, § 77 odst. 2 tr. řádu.

¹³⁶ Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001–Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.

¹³⁷ Soudce je limitován 24 hodinovou lhůtou, jeho povinností je obhájce o konání vazebního zasedání informovat, vzhledem ke krátké propadné lhůtě však nelze vazební zasedání nařizovat dle možností obhájce, podle rozhodnutí Nejvyššího soudu (R 34/1994) postačí, vyrozumí-li vhodným způsobem advokátní kancelář obhájce.

¹³⁸ Plenární náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 45/04.

¹³⁹ Dalšími jsou hlavní líčení, veřejné zasedání a neveřejné zasedání.

V souvislosti s výsledkem obviněného před soudcem rozhodujícím o návrhu státního zástupce na vzetí obviněného do vazby je vhodné se zabývat tím, zda lze jako důkaz ve smyslu § 207 odst. 2 tr. řádu použit v hlavním líčení rovněž protokol o výpovědi obviněného podle § 77 odst. 2 tr. řádu ve spojení s § 73g odst. 2 tr. řádu, který je z povahy věci zaměřen zejména na okolnosti důležité pro rozhodnutí o vazbě. Domnívám se, že takovému postupu nic nebrání za předpokladu, že byl obviněný řádně poučen a jeho obhájce měl možnost se takového výsledku účastnit.

Soudce po výslechu obviněného učiněném ve vazebním zasedání rozhodne buď o jeho vzetí do vazby podle § 68 odst. 1 tr. řádu, nebo o jeho propuštění, a to za předpokladu, že zjistí, že byla překročena lhůta 48 hodin od zadržení do odevzdání soudu, nebo byla překročena lhůta 24 hodin od podání návrhu státního zástupce pro rozhodnutí soudce, nebo soudce neshledal naplnění žádného vazebního důvodu nebo jiné skutečnosti uvedené v § 67, nebo sice konstatuje důvodnost vazby, avšak nahradí ji některým alternativním opatřením nespojeným s omezením osobní svobody.

Rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby i rozhodnutí o propuštění zadržené osoby na svobodu podle § 77 odst. 2 tr. řádu má vždy formu usnesení. Stížnost proti usnesení o propuštění obviněného soudcem na svobodu není přípustná.¹⁴⁰

Usnesení, jímž se obviněný bere do vazby, musí obsahovat zejména:

- a) označení soudu, který o vzetí do vazby rozhodl,
- b) přesné označení obviněného tak, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou (jméno, příjmení, den a místo narození, zaměstnání a bydliště),
- c) výrok o vzetí do vazby s uvedením některého z důvodů vazby podle § 67 tr. řádu nebo zpřísněného důvodu vazby podle § 68 odst. 3, 4 tr. řádu,
- d) údaj o tom, od kdy se vazba započítává,
- e) řádné přezkoumatelné odůvodnění,¹⁴¹ které musí dále obsahovat náležitosti uvedené v § 73c tr. řádu,
- f) poučení o opravném prostředku.¹⁴²

¹⁴⁰ § 74 tr. řádu a contrario.

¹⁴¹ Požadavek náležitého (detailního, konkrétního) zdůvodňování vazby např. nález Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 371/02, nález Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 124/1997, nález Ústavního soudu sp. zn. III.ÚS 103/99.

Jestliže soudce rozhodl o vzetí obviněného do vazby, nařídí příslušné vazební věznici neprodleně výkon vazby, a to příkazem k přijetí do vazby, který musí obsahovat i zákonné označení důvodu vazby, přesné uvedení počátku omezení osobní svobody obviněného, pokud to není patrné ze zároveň zasílaného usnesení o vzetí do vazby nebo stejnopisu protokolu o vazebním zasedání¹⁴³, označení příslušného státního zastupitelství, policejního orgánu činného v přípravném řízení a spisové značky, pod nimiž je věc u těchto orgánů vedena, rodné číslo a státní občanství obviněného a údaje o případných spoluobviněných, včetně uvedení důvodu jejich vazby, současně upozorní i na potřebná bezpečnostní opatření, aby bylo zabráněno kontaktu se spoluobviněnými apod. Příkaz je třeba příslušné věznici doručit zároveň s předáním obviněného. Soudce má dále vyzumivací povinnost podle § 70 tr. řádu. Jde-li o osobu mladistvou, postupuje se podle § 46 odst. 2 zák. mládeže.

Příslušnou věznici je věznice podle Přílohy č. 7 Kancelářského řádu nebo věznice, která ji, na základě požadavku Generálního ředitelství Vězeňské služby doručeného předsedovi příslušného soudu, v zájmu rovnoměrného rozmístování obviněných dočasně nahrazuje.¹⁴⁴

3.3.3 Rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby v řízení před soudem

V řízení před soudem rozhoduje o vazbě senát¹⁴⁵ s výjimkou § 73b odst. 1 tr. řádu ve spojení s § 69 odst. 5 tr. řádu, podle kterého rozhoduje soudce soudu, který vydal příkaz k zatčení. Samosoudce pak rozhoduje v řízení podle § 314a tr. řádu, včetně zjednodušeného řízení podle § 314b odst. 1 až 3, § 314c odst. 1 a § 314d odst. 2 tr. řádu. Návrh státního zástupce se nevyžaduje, byť jej může v rámci hlavního líčení, veřejného zasedání či mimo něj učinit neformálně formou jakéhosi podnětu.

¹⁴² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 455.

¹⁴³ V některých časově náročných případech lze namísto usnesení o vzetí obviněného do vazby doručit věznici stejnopis protokolu obsahujícího rozhodnutí o vazbě, který se po jeho potvrzení věznici založí do spisu. Stejnopis usnesení o vzetí obviněného do vazby pak musí soud věznici odeslat nejpozději do tří pracovních dnů.

¹⁴⁴ § 27 Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001–Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.

¹⁴⁵ § 9 odst. 2 tr. řádu

Vazební zasedání se koná pouze v případě, jde-li o vzetí obviněného do vazby mimo hlavní líčení nebo veřejné zasedání. Jestliže se totiž koná hlavní líčení nebo veřejné zasedání, jehož se obviněný účastní, a je namístě rozhodnout o vazbě, soud učiní takové rozhodnutí v rámci hlavního líčení či veřejného zasedání, není třeba navíc nařizovat vazební zasedání. Takový postup vyplývá ze zásady hospodárnosti a efektivity.¹⁴⁶

Usnesení o vzetí obviněného, resp. obžalovaného do vazby má stejné obsahové a formální náležitosti jako rozhodnutí učiněné v přípravném řízení. Rovněž tak postup soudu po vzetí obviněného do vazby je stejný.¹⁴⁷

3.4 Stížnost proti rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby

Proti usnesení o vzetí obviněného do vazby je přípustná stížnost, která však nemá odkladný účinek. Pokud si obviněný podá stížnost proti usnesení o jeho vzetí do vazby přímo do protokolu v rámci vazebního zasedání, přesto bude ještě téhož dne odvezen do vazební věznice a začne vazbu vykonávat. Pokud bude v druhoinstančním řízení jeho stížnosti vyhověno, bude neprodleně propuštěn na svobodu. Skutečnost, že stížnost proti rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby nemá odkladný účinek, vyplývá z povahy věci. Pokud by takové stížnosti byl přiznán suspenzivní účinek, byl by v mnohých případech zmařen prvotní účel vazby.¹⁴⁸

Okruh oprávněných osob je stanoven obecně v § 142 tr. řádu, podle něhož *„nestanoví-li zákon něco jiného, může stížnost podat osoba, které se usnesení přímo dotýká nebo která k usnesení dala podnět svým návrhem, k němuž ji zákon opravňuje; proti usnesení soudu může podat stížnost též státní zástupce, a to i ve prospěch obviněného.“* S ohledem na shora citované ustanovení může tedy stížnost proti usnesení o vzetí obviněného do vazby podat:

a) státní zástupce

¹⁴⁶ Úprava osobního slyšení (heraing“) ve vazebním řízení v České republice. Aktuálně otázky trestného zákonodárstva: pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et mult. Dr. h. c. k 80. narozeninám: zborník příspěvkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: EuroKódex, 2012, s.251.

¹⁴⁷ § 27 odst. 3 Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001–Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.

¹⁴⁸ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 171.

V přípravném řízení proti usnesení o vzetí obviněného do vazby, pokud se domáhá rozšíření vazebních důvodů nebo zpřísněného důvodu vazby, dále proti usnesení soudu, kterým se obviněný ponechává na svobodě za současného přijetí některého z opatření nahrazujícího vazbu.¹⁴⁹

b) obviněný

Může tak učinit buď sám, nebo prostřednictvím svého zvoleného či ustanoveného obhájce, který tak činí vždy jménem obviněného, nikoli svým jménem.¹⁵⁰

c) ve prospěch obviněného osoby uvedené v § 142 odst. 2 tr. řádu

O stížnosti proti rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby rozhoduje vždy nadřízený soud podle § 146 odst. 2 písm. c) tr. řádu, a to v senátě.

3.5 Vyrozumění o vazbě

Ustanovení § 70 tr. řádu stanoví povinnost vyrozumět o vzetí obviněného do vazby určitý okruh osob. Tato povinnost nenastává až právní mocí usnesení, ale bezprostředně po oznámení usnesení o vzetí obviněného do vazby. Soudce, popř. předseda senátu či samosoudce je povinen se obviněného zeptat, zda si přeje někoho vyrozumět o tom, že byl vzat do vazby, a to i v případě, že obviněný využil svého zákonného práva a k věci odmítl vypovídat. Vlastní vyrozumění učiní buď soudce sám, nebo tím pověří vedoucí trestní kanceláře.

O vzetí obviněného do vazby je třeba vyrozumět některého rodinného příslušníka obviněného, resp. osobu jemu blízkou,¹⁵¹ jakož i jeho zaměstnavatele. Pokud však obviněný k dotazu soudce prohlásí, že s takovým vyrozuměním nesouhlasí, je třeba jeho rozhodnutí respektovat. Zákon však upravuje jednu výjimku týkající se

¹⁴⁹ Rozhodnutí o propuštění zadržené osoby na svobodu není považováno za rozhodnutí o vazbě, proto proti němu není přípustná stížnost (R 39/1998).

¹⁵⁰ Je-li obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, je oprávněn za obviněného, a to i proti jeho vůli, podat stížnost jeho zákonný zástupce (§ 34 tr. řádu). Stejně právo přísluší též obhájci (§ 41 odst. 4 tr. řádu).

¹⁵¹ Jedná se však o užší okruh oproti osobám vymezeným v § 125 tr. zákoníku.

mladistvého obviněného, u něhož je třeba vyrozumět jeho rodinného příslušníka vždy a to i přes odmítavé stanovisko mladistvého.¹⁵²

Jde-li o příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru je třeba vyrozumět též jeho velitele nebo náčelníka, a to i v případě nesouhlasu obviněného.

Novela č. 459/2011 Sb. se promítla i do způsobu vyrozumívání o vazbě, týká-li se takové rozhodnutí cizince. Před zmiňovanou novelou soudy postupovaly tak, že o vzetí do vazby informovaly konzulární úřady bez ohledu na aplikovatelnou úpravu a stanovisko obviněného, a to například i zasláním samotného usnesení o vzetí obviněného do vazby, ač by stačilo pouze podat informaci, že konkrétní cizí státní příslušník byl vzat do vazby a v jaké vazební věznici se nachází.¹⁵³ Čl. 36 odst. 1 písm. b) Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích ze dne 24. 4. 1963, publikované vyhláškou č. 32/1969 Sb., stanoví povinnost příslušných orgánů přijímajícího státu bez prodlení informovat konzulární úřad vysílajícího státu o případech, kdy v jeho konzulárním obvodu státní příslušník vysílajícího státu byl zatčen, uvězněn, dán do vazby nebo zadržen jiným způsobem, pokud o to uvedený státní příslušník požádá. Má-li Česká republika s cizím státem uzavřenou dvoustrannou smlouvu, je třeba ji aplikovat přednostně. Většina takových dvoustranných smluv s výjimkou konzulární smlouvy s Albánií a Irákem však stanoví vyrozumívací povinnost bez zřetele na stanovisko obviněného.¹⁵⁴

Povinnost vyrozumět konzulární úřad je nově dána také v případě propuštění obviněné z vazby a řídí se shodnými podmínkami jako při jeho vzetí do vazby. I tato informace je pro konzulární úřad potřebná, aby například nečil vůči obviněnému další úkony.¹⁵⁵ Vyrozumění učiní ten orgán, který rozhodl o propuštění obviněného z vazby

¹⁵² Podle § 46 odst. 2 zák. mládeže „o zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého je třeba bez zbytečného odkladu vyrozumět jeho zákonného zástupce, jeho zaměstnavatele, příslušné středisko Probační a mediální služby a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí; jde-li o mladistvého, kterému byla uložena ochranná výchova, vyrozumí se o tom výchovné zařízení, ve kterém vykonává ochrannou výchovu.“

¹⁵³ HRUŠKA, Jiří, VOLOVECKÝ, Petr. Několik poznámek k aktuálním změnám trestního řádu. *Trestní právo*, 2012, č. 7-8, s. 13.

¹⁵⁴ Seznam dvoustranných konzulárních úmluv tvoří přílohu č. 1 Instrukce Ministerstva spravedlnosti SIS č. 8/2011, o postupu soudů ve styku s cizinou ve věcech trestních.

¹⁵⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011Sb., Sněmovní tisk 335, Novela z. o trestním řízení soudním (trestní řád) - EU. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=6&T=335>>.

na svobodu. Obviněný musí být na možnost navázání kontaktu s konzulárním úřadem státu, jehož je občanem, upozorněn.

Novelou č. 265/2001 Sb. bylo vloženo zvláštní ustanovení § 70a tr. řádu týkající se vyrozumívání věznic o otázkách spojených s vazbou obviněného. Oznamovací povinnost vůči věznici plní orgán činný v trestním řízení, který vede řízení v době, kdy došlo ke skutečnosti, jež je třeba věznici oznámit, tj. soud, státní zástupce i policejní orgán. Jedná se o takové údaje, které jsou potřebné pro plnění povinností věznic podle zákona o výk. vazby, popř. podle zákona o vězeňské službě a justiční stráži¹⁵⁶. Orgány činné v trestním řízení zašlou příslušné vazební věznici usnesení o vazbě, popř. příkaz k přijetí do vazby nebo naopak k propuštění z vazby.¹⁵⁷

Oznamovací povinnost se týká níže uvedených skutečností:

a) vzetí obviněného do vazby

Vazební věznici je třeba vyrozumět o tom, že bylo rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby.¹⁵⁸ Proti takovému rozhodnutí je přípustná stížnost, která však nemá odkladný účinek. Pokud ji obviněný podá, stejně je převezen týž den do vazební věznic. Soud musí vazební věznici poté vyrozumět o tom, jak bylo o stížnosti rozhodnuto, resp. o právní moci usnesení o vzetí obviněného do vazby.

b) změna důvodů vazby

O změně důvodů vazby, byl-li shledán nový důvod vazby, rozhoduje vždy soud,¹⁵⁹ státní zástupce rozhoduje pouze v těch případech, pokud některý důvod vazby odpadl, ale jiný důvod zůstává, typicky o odpadnutí koluzního důvodu vazby podle § 67 písm. b) tr. řádu.¹⁶⁰ Rovněž v tomto případě musí soud nebo státní zástupce vazební věznici vyrozumět o rozhodnutí učiněném v prvním stupni, dále i o tom, jak bylo rozhodnuto o stížnosti.

¹⁵⁶ Zákon č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční stráži České republiky ve znění pozdějších změn.

¹⁵⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 463.

¹⁵⁸ Srov. § 68 odst. 1, § 69 odst. , § 77 odst. 2 a § 314b odst. 2 tr. řádu

¹⁵⁹ Jedná se o rozhodnutí podle § 71 odst. 1, § 72 odst. 1, 3, 4, § 314c odst. 4, § 72a odst. 3 a § 68 odst. 3, 4 tr. řádu.

¹⁶⁰ § 73b odst. 4 věta za středníkem tr. řádu.

c) rozhodnutí o dalším trvání vazby

Rozhodnutí o dalším trvání vazby je upraveno v § 72 tr. řádu. Jediným subjektem oprávněným rozhodovat o dalším trvání vazby je od účinnosti novely č. 459/2011 Sb. výlučně soud (soudce). Zákodárce takové rozhodnutí limitoval lhůtou tří měsíců od právní moci usnesení o vzetí do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí o vazbě.¹⁶¹ Soud musí věznicí vyrozumět o právní moci usnesení o dalším trvání vazby, resp. o ponechání obviněného ve vazbě, pokud si obviněný stížnost nepodal nebo si stížnost sice podal, ale opožděně, nebo ji podala neoprávněná osoba.

d) rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby

Zahrnuje všechna rozhodnutí soudu (soudce), a státního zástupce učiněná formou usnesení, kterými se obviněný propouští z vazby na svobodu a to bez dalšího, nebo za současného nahrazení vazby jiným opatřením. K propuštění obviněného na svobodu může též dojít v případech, kdy došlo k překročení lhůty pro rozhodnutí o dalším trvání vazby nebo překročení nejvyšší přípustné doby trvání vazby, v takovém případě vydá příslušný orgán činný v trestním řízení pouze příkaz k propuštění obviněného z vazby. Vazební věznicí je třeba vyrozumět nejen o rozhodnutí učiněném v první instanci, ale též o jeho právní moci, a to i v případě rozhodování o stížnosti.

e) zákonné označení trestných činů, pro které je obviněný stíhán, nebo jejich změna

Zákonným označením trestného činu se má na mysli vlastní pojmenování konkrétního trestného činu a jeho číselné označení, včetně odstavců, písmen a alfa. Takové označení je součástí:

- usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu, popř. jeho rozšíření podle § 160 odst. 5 tr. řádu,
- upozornění na změnu právní kvalifikace podle § 160 odst. 6, které činí policejní orgán, v případech uvedených v § 161 odst. 3 tr. řádu Generální inspekce bezpečnostních sborů, § 161 odst. 4, 5 písm. b) a § 174 odst. 2 písm. c) tr. řádu pak státní zástupce,

¹⁶¹ K tomu podrobně kapitola 3.8.

- vyrozumění o podání obžaloby podle § 176 odst. 1 tr. řádu, zůstane-li právní kvalifikace shodná, nebo upozornění obviněného zasláno současně s vyrozuměním o podání obžaloby podle § 176 odst. 2 tr. řádu, dojde-li k její změně,
- návrhu na schválení dohody o vině a trestu podle § 175a odst. 6 písm. d) tr. řádu,
- v řízení před soudem upozornění na možnost odchylného posouzení skutku podle § 190 odst. 2, § 225 odst. 2 věta druhá a § 314c odst. 2 tr. řádu,
- návrhu na potrestání, pokud bylo rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby podle § 179e a § 314 odst. 2 věta třetí tr. řádu.

f) jméno, příjmení a adresa obhájce, který obviněného zastupuje

Má-li obviněný více obhájců, je třeba sdělit údaje o každém z nich.

g) osobní údaje spoluobviněného, pokud se nachází ve vazbě

Věznici je třeba sdělit jméno, příjmení, datum narození spoluobviněného a dále v jaké vazební věznici se nachází.

h) postoupení věci jinému orgánu činnému v trestním řízení

Věc se postupuje jinému orgánu činnému v trestním řízení, který v daném procesním stádiu koná trestní řízení, tj. policejnímu orgánu, státnímu zástupci či soudu, je-li to třeba z důvodu věcné nebo místní příslušnosti, nebo v případě mladistvých, vyžaduje-li to prospěch mladistvého (§ 39 zák. mládeže).

i) podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu nebo o pravomocném rozhodnutí o vrácení věci státnímu zástupci k došetření

Vazební věznici je třeba vyrozumět o podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Tato povinnost se nevztahuje na podání návrhu na potrestání, neboť ve zkráceném přípravném řízení nemůže být podezřelý vzat do vazby.

Pokud soud rozhodl o vrácení věci státnímu zástupci k došetření, je třeba věznicí, na rozdíl od ostatních případů, informovat až poté, co rozhodnutí nabylo právní moci, a to i v případě, že rozhodnutí nabylo právní moci až u soudu druhé instance, který rozhodl o stížnosti proti němu podané. Vrácení věci státnímu zástupci k došetření oznamuje soud, který takové rozhodnutí učinil v prvním stupni.

Ustanovení § 70a odst. 1 písm. j) a odst. 2 tr. řádu o tom, že příslušnou věznicí je třeba bez průtahů vyrozumět o podání žádosti poškozeným nebo svědkem podle § 44a tr. řádu, jakož i o tom, že poškozeného nebo svědka, kteří podali žádost podle § 44a tr. řádu je třeba vyrozumět o propuštění obviněného z vazby nebo o jeho uprchnutí v den, kdy k této skutečnosti došlo, bylo s účinností k 1. 8. 2013 zrušeno, neboť jeho obsah byl převzat do § 11 zák. o obětech.

3.6 Vazební zasedání

V rámci komplexních změn vazebního řízení provedených novelou č. 459/2011 Sb. došlo k zavedení nové formy zasedání soudu tzv. vazebního zasedání. Tento nový institut tak „reagoval na nastalou situaci poté, co Ústavní soud svým nálezem ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04, zrušil ustanovení § 242 odst. 2 trestního řádu s cílem přimět zákonodárce k urychlenému řešení otázky zajištění práva obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení.“¹⁶² V návaznosti na to pak došlo k navrácení nálezem zrušené formulace vztahující se k režimu neveřejného zasedání. Podle § 242 odst. 2 tr. řádu „jiné osoby jsou z účasti na neveřejném zasedání vyloučeny.“ Ústavní soud však již dříve ve svých nálezech opakovaně uváděl, že „bylo-li o stížnosti obviněné proti rozhodnutí státní zástupkyně rozhodnuto soudem v neveřejném zasedání, bez přítomnosti obviněné a bez jejího slyšení, došlo tím k porušení základních práv obviněné podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy a čl. 8 odst. LPS“¹⁶³ V nálezu sp. zn. IV. ÚS 269/2005 pak Ústavní soud konstatoval, že „účast potenciálně dotčené osoby na řízení patří mezi důležité záruky ochrany základních práv, protože právě vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení.“

¹⁶² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011Sb., Sněmovní tisk 335, Novela z. o trestním řízení soudním (trestní řád) - EU. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=6&T=335>>.

¹⁶³ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 713/2004.

Ve shora zmiňovaném nálezu sp.zn. Pl ÚS 45/04 pak Ústavní soud konstatoval, že „za dostatečné nepovažuje ani to, že byl obviněný před rozhodnutím o své stížnosti proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby vyslechnut jen samotným předsedou senátu mimo neveřejné zasedání. Skutečnost, že byl obviněný slyšen pouze jedním z členů senátu a nikoli celým senátem nespĺňuje požadavek zakotvený v čl. 5 odst. 4 Úmluvy.“

Ústavní soud tak navazuje zejména na ustanovení č. 5 odst. 4 Úmluvy, který zajišťuje každému, kdo byl zatčen nebo zadržen právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud provedl kontrolu dodržování procesních a hmotněprávních podmínek nezbytných pro zákonnost zbavení svobody, a na nespočet judikátů Evropského soudu pro lidská práva zabývajících se touto problematikou. Osoba zadržená ve smyslu čl. 5 odst. 3 písm. c) Úmluvy má tak právo na konání osobního slyšení. Tento požadavek se nevztahuje pouze na prvotní rozhodování o zbavení svobody, ale i na všechna další řízení, kdy je přezkoumávána důvodnost dalšího trvání omezení osobní svobody, ať už z moci úřední, či z podnětu osob, jichž se omezení osobní svobody dotýká. Na tento nedostatek v českém vazebním řízení upozornil Evropský soud pro lidská práva poprvé v rozsudku ze dne 4. 12. 2008 ve věci Husák proti České republice. V tomto rozsudku Evropský soud sice připustil, že obviněný nemusí být slyšen pokaždé, když příslušné orgány rozhodují o zákonnosti vazby, nicméně vzhledem k tomu, že mezi rozhodnutím o vzetí do vazby a dalšími rozhodnutími o vazbě uplynula doba v řádu měsíců, nelze mít za to, že jediným uskutečněným slyšením dostaly orgány činné v trestním řízení své povinnosti vyplývající z článku 5 odst. 4 Úmluvy.¹⁶⁴ Obdobně pak vyzněl rozsudek Krejčíř proti České republice.¹⁶⁵ Evropský soud pro lidská práva ve svých judikátech poukazuje na nutnost dodržení požadavku rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení, přičemž právě slyšení stran je jednou ze základních charakteristik kontradiktornosti řízení.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Dostupný z WWW:

http://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=13&id_article=252488&csum=1e84c4a7.

¹⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel. Úprava osobního slyšení (heraing“) ve vazebním řízení v České republice. Aktuálně otázky trestného zákonodárství: pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et mult. Dr. h. c. k 80. narozeninám: zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: EuroKódex, 2012, s. 246.

¹⁶⁶ Čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy

Ačkoli trestní řád do 31. 12. 2011 právo vazebně stíhaného obviněného na slyšení před soudem neupravoval, vyjma výslechu zadržené osoby soudcem před rozhodnutím o vazbě (§ 77 odst. 2 tr. řádu), orgány činné v trestním řízení měly postupovat v souladu s čl. 10 Ústavy, podle kterého jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament, a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu, přičemž stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Soudce obecného soudu je podle čl. 95 odst. 1 Ústavy vázán nejen zákonem, v tomto případě trestním řádem, ale i přímo aplikovatelnými mezinárodními smlouvami, v tomto případě tedy Úmluvou o ochraně lidských práv a svobod. V případě kolize těchto pramenů musí soudce uplatnit pravidlo aplikační přednosti mezinárodní smlouvy zakotvené v čl. 10 Ústavy a do doby přijetí nové právní úpravy dotvořit zákon tak, aby konvenoval mezinárodním závazkům.¹⁶⁷

Zcela logickým se takový postup jeví zejména v situaci, kdy obviněný uvádí nové argumenty, předkládá nové důkazy, které jeho žádost o propuštění z vazby podporují. V takovém případě je třeba, aby obviněný své písemné podání objasnil. Nehledě na to, že postavení obviněného, je oproti orgánům činným v trestním řízení, poněkud slabší, proto je třeba opět na osobním slyšení, čímž tak bude zachována jak formální, tak faktická rovnost všech stran.

Je třeba poznamenat, že někteří soudci již před účinností zmiňované novely v souladu s čl. 10 Ústavy v rámci hlavního líčení poučovali obžalované o jejich právu být slyšen a dávali jim prostor k vyjádření, jestliže mělo být v blízké budoucnosti v souladu s uplynutím zákonných lhůt o vazbě opětovně rozhodováno.

Smyslem vazebního zasedání je realizace práva obviněného být slyšen („hearing“), což znamená osobně se před soudem vyjádřit nejen k návrhu na vzetí do vazby, ale též ke své vlastní žádosti o propuštění z vazby, stejně jako při rozhodování o dalším trvání vazby z úřední povinnosti, přednést soudu svou obhajobu, provést potřebná šetření, navrhnout provedení důkazů, vyjádřit se ke všem skutečnostem důležitým pro rozhodnutí o vazbě apod.

¹⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2005, sp. zn. IV. ÚS 247/2005.

3.6.1 Obecná ustanovení

Vazební zasedání je upraveno v § 73d až § 73g tr. řádu. Jeho úprava přejímá podstatnou část úpravy veřejného zasedání s určitými prvky neveřejného zasedání a doplňuje ji specifiky, které vyplývají ze zvláštní povahy vazebního zasedání.

Soud rozhoduje ve vazebním zasedání vždy, jestliže jde o vzetí obviněného do vazby v přípravném řízení, nebo jde-li o vzetí obviněného do vazby mimo hlavní líčení nebo veřejné zasedání. Koná-li se hlavní líčení nebo veřejné zasedání, jehož se účastní obviněný, rozhodne soud zároveň o vazbě, je-li to potřebné vzhledem k stanoveným lhůtám, a nenařizuje kvůli tomu samostatné vazební zasedání, což odpovídá zásadě hospodárnosti a efektivity trestního řízení.¹⁶⁸ Lze shrnout, že vazební zasedání je obligatorní v případě rozhodování o vzetí obviněného do vazby, neděje-li se tak v rámci hlavního líčení či veřejného zasedání, z čehož však obdobně vycházela i předchozí úprava, podle níž musel být obviněný před vzetím do vazby vždy vyslechnut soudcem.¹⁶⁹ V ostatních případech je vazební zasedání fakultativní. Vazební zasedání se koná jen jestliže o to obviněný výslovně požádá, přičemž v souladu s § 33 odst. 5 tr. řádu o tom musí být poučen,¹⁷⁰ nebo soud a v přípravném řízení soudce považuje osobní slyšení obviněného za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě. Obviněný může žádat o konání vazebního zasedání v písemné žádosti o propuštění z vazby, stížnosti proti usnesení soudu o ponechání obviněného ve vazbě, návrhu na nahrazení vazby jiným opatřením nebo samostatným podnětu adresovaném soudu, popř. v jiných případech rozhodování o vazbě ve lhůtě stanovené soudem. Podle § 74 odst. 1 věty druhé tr. řádu se na rozhodování o stížnosti proti rozhodnutí o vazbě obdobně užijí ustanovení o vazebním zasedání (§ 73d až 73g tr. řádu).

¹⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel. Úprava osobního slyšení (hearing⁶⁶) ve vazebním řízení v České republice. Aktuálně otázky trestného zákonodárstva: pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et mult. Dr. h. c. k 80. narozeninám: zborník příspěvků z celoštátní konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: EuroKódex, 2012, s. 251.

¹⁶⁹ § 77 odst. 2 tr. řádu

¹⁷⁰ Nejvyšší soud se k tomu vyjádřil v usnesení ze dne 10. 5. 2012, č.j. 11 Tvo 9/2012-33: „Rozhoduje-li soud mimo hlavní líčení či veřejné zasedání o dalším trvání vazby (§ 72 odst. 1, 3, 4 tr. řádu), pak je v souladu s ustanovením § 73d odst. 3 tr. řádu povinen sdělit obviněnému, že bude rozhodováno o jeho vazbě, poučit jej o právu požádat o konání vazebního zasedání a stanovit mu lhůtu, aby mohl toto právo uplatnit. To neplatí v případech, kdy zde jsou některé okolnosti uvedené v ustanovení § 73d odst. 3 tr. řádu. V takovém případě není třeba konat vazební zasedání.“

Vazební zasedání však podle § 73d odst. 3 věta druhá není třeba konat a to i když o jeho konání obviněný výslovně požádal, jestliže

- a) obviněný se jej následně odmítl zúčastnit
- b) obviněný byl slyšen k vazbě v posledních šesti týdnech, neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě,¹⁷¹
- c) zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech, nebo
- d) obviněný se propouští z vazby.

Zákonodárce tak výslovně zakotvil závažné překážky na straně obviněného spočívající v negativním postoji k účasti na vazebním zasedání, byť o jeho konání předtím výslovně požádal, nebo jeho účast na zasedání znemožňuje špatný fyzický či psychický stav. Výjimka spočívající v nekonání vazebního zasedání v případě propuštění obviněného na svobodu je zakotvena zcela ve prospěch obviněného, který by tak v mnohých případech musel setrvávat ve vazbě až do doby konání takového vazebního zasedání. Další výjimka souvisí se snahou zamezit nadbytečnému opakování vazebního zasedání v krátkých časových intervalech, když obviněný neuvedl žádné nové skutečnosti nebo neuvedl takové skutečnosti, které by soud vedly ke změně jeho rozhodnutí. Požadavek, aby každá žádost obviněného adresovaná soudu byla řešena ve vazebním zasedání je neúměrný a vedl by k přetížení soudců a možným průtahům. Ústavní soud se ve svém nálezu I. ÚS 1140/10 k osobnímu slyšení obviněného vyjádřil následovně: *„Není nezbytné konat slyšení v každém řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby, dokonce ani v každém řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby, jestliže byl obviněný k důvodům vazby slyšen v době nedávno minulé. Je třeba sledovat nikoli typ řízení, ale časový interval, který uplynul od doby, kdy byl obviněný naposledy osobně slyšen. Mezi jednotlivými výsledky obviněného je třeba dodržovat časové odstupy v řádu maximálně několika týdnů.“* Je otázkou, zda zákonodárcem pregnantně určená doba šesti měsíců je či není v souladu s ustálenou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Prof. Šámal se domnívá, že *„by bylo zřejmě více odpovídající použití obecného pojmu „v nedávné“ či „blízké“*

¹⁷¹ Domnívám se, že pojem „nové okolnosti“ bude obviněnými vykládán příliš volně a budou tak v budoucnu namítat odepření práva být slyšen.

době, kdy by bylo možno přihlédnout ke konkrétním okolnostem posuzovaného případu a nedocházelo by k rozdílnému řešení prakticky totožných případů (srov. obviněného, který byl slyšen před šesti týdny, oproti obviněnému, který byl slyšen před sedmi týdny).¹⁷² Zákodárce se však konkrétním stanovením doby snažil vyvarovat abstraktním a neurčitým pojmům, které by bylo možno vykládat příliš široce. Nehledě na to, že konkrétní vymezení doby nepochybně uvítají i soudci rozhodující o vazbě.

Další výjimky jsou zakotveny v § 265l odst. 4 tr. řádu¹⁷³ a § 275 odst. 3 tr. řádu¹⁷⁴. Ustanovení o vazebním zasedání (§ 73d až 73g) se v řízení o dovolání a o stížnosti pro porušení zákona při rozhodování před Nejvyšším soudem neuplatní. Tyto výjimky však neznamenají, že by v daných řízeních nebylo respektováno právo obviněného být osobně slyšen, ale vzhledem k tomu, že v těchto případech se koná veřejné zasedání¹⁷⁵, bude o vazbě rozhodováno v rámci veřejného zasedání.

3.6.2 Příprava, přítomnost a průběh veřejného zasedání

Zákodárce v ustanovení § 73e až 73g upravuje přípravu, přítomnost a průběh vazebního zasedání. Je zde až na určité výjimky, na které bude poukázáno níže, na první pohled patrná podobnost s právní úpravou veřejného zasedání v kombinaci s některými prvky neveřejného zasedání.¹⁷⁶

Podle § 73f odst. 1 tr. řádu se vazební zasedání v řízení před soudem koná za stálé přítomnosti všech členů senátu. Citované ustanovení se týká výlučně rozhodování o vazbě v řízení před soudem. Odst. 2 a 3 se vztahuje i na rozhodování o vazbě v přípravném řízení.

¹⁷² ŠÁMAL, Pavel. Úprava osobního slyšení („hearing“) ve vazebním řízení v České republice. Aktuálně otázky trestného zákonodárství: pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et mult. Dr. h. c. k 80. narozeninám: zborník příspěvků z celoštátní konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: EuroKódex, 2012, s. 253.

¹⁷³ Podle § 265l odst. 4 tr. řádu „vykonává-li se na obviněném trest odnětí svobody uložený mu původním rozsudkem a Nejvyšší soud k dovolání výrok o tomto trestu zruší, rozhodne zároveň o vazbě. Ustanovení o vazebním zasedání se v tomto případě neužijí“.

¹⁷⁴ Podle § 275 odst. 3 tr. řádu „vykonává-li se na obviněném trest odnětí svobody uložený mu původním rozsudkem a Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona výrok o tomto trestu zruší, rozhodne zároveň o vazbě. Ustanovení o vazebním zasedání se v tomto případě neužijí.“

¹⁷⁵ § 265r odst. 1 a § 274 tr. řádu.

¹⁷⁶ Z právní úpravy neveřejného zasedání bylo převzato pouze to, že se vazební zasedání koná bez účasti veřejnosti.

Vazebního zasedání se vždy účastní obviněný. Vazební zasedání má umožnit obviněnému osobní slyšení před soudem, aby tak mohl vznést své námitky proti jeho vzetí, resp. ponechání ve vazbě. Jeho přítomnost je tak nezbytná a plyne z povahy věci. Bez jeho přítomnosti by takové vazební zasedání nemělo smysl. V souladu s modernizací prostředků používaných v trestním řízení, zákonodárce poukazuje na možnost účast obviněného zajistit formou videokonferenčního zařízení.¹⁷⁷ Účast státního zástupce a obhájce při vazebním zasedání není nutná¹⁷⁸, což plně odpovídá pojetí vazebního zasedání, jehož smyslem je především realizace práva obviněného na osobní slyšení. Z praxe Okresního státního zastupitelství v Jihlavě však musím konstatovat, že státní zástupci se vazebního řízení účastní téměř vždy. Vazební zasedání je neveřejné.¹⁷⁹

Předseda senátu a v přípravném řízení soudce předvolá nebo nechá předvést k vazebnímu zasedání obviněného a vyrozumí o něm státního zástupce a obhájce. Rozhoduje-li soud o vazbě zadrženého nebo zatčeného obviněného, obhájce se vyrozumí, je-li ve lhůtě 24 hodin, v níž nejpozději musí být rozhodnuto o vazbě, dosažitelný. V případě rozhodování o vzetí obviněného do vazby, bude státní zástupce a obhájce obviněného vyrozuměn pár hodin předem, naopak v případě jiných rozhodnutí o vazbě např. o žádosti obviněného o propuštění na svobodu, budou vyrozuměni s předstihem několika dnů.

Dobu konání vazebního zasedání stanoví předseda senátu a v přípravném řízení soudce tak, aby státní zástupce a obhájce měli možnost se vazebního zasedání zúčastnit a zároveň byly dodrženy lhůty stanovené pro rozhodnutí o vazbě. Na rozdíl od úpravy veřejného zasedání není třeba zachování lhůty k přípravě na vazební zasedání, což je logickým důsledkem existence speciálních lhůt pro rozhodování o vazbě.

Průběh vazebního zasedání je upraven v § 73g tr. řádu. Po zahájení vazebního zasedání podá předseda senátu nebo určený člen senátu a v přípravném řízení soudce zprávu o stavu věci, což znamená, že sdělí, co bude předmětem vazebního zasedání.

¹⁷⁷ § 111a tr. řádu.

¹⁷⁸ Podle čl 32 odst. 4 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009, č. 8/2011, ve znění pozdějších změn, se státní zástupce zpravidla vazebního zasedání účastní.

¹⁷⁹ Jedná se o výjimku ze zásady veřejnosti podle § 2 odst. 10 tr. řádu. V přípravném řízení naopak plně koresponduje se zásadou neveřejnosti celé této fáze trestního řízení.

Dále zjistí přítomnost a totožnost osob, které se k vazebnímu zasedání dostavily a byly k němu předvolány nebo o něm byly vyzooměny. Poté podle povahy věci přednese návrh státní zástupce nebo žádost o propuštění z vazby, popř. žádost o nahrazení vazby jiným opatřením obviněný nebo jeho obhájce. Návrhem státního zástupce se rozumí zejména návrh na vzetí obviněného do vazby, návrh na ponechání obviněného ve vazbě podle § 72 odst. 1 a 2 tr. řádu, návrh na to, aby bylo konstatováno, že obviněný již působil na svědky nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní řízení (§ 68 odst. 3 písm. d) tr. řádu), a bylo tak rozhodnuto o jeho ponechání ve vazbě nad stanovenou lhůtu podle § 72a odst. 3 tr. řádu, návrh na změnu důvodů vazby, pokud se objevil další nový důvod vazby, popř. zpřísněný důvod vazby podle § 73b odst. 4 věta první tr. řádu. V praxi státní zástupce vzhledem k povaze vazebního zasedání pouze ve stručnosti odkáže na písemné vyhotovení podaného návrhu.

Státní zástupce, obviněný a jeho obhájce přednesou svá vyjádření a případné návrhy na provedení šetření potřebného pro rozhodnutí o vazbě. Šetřením se rozumí vyžádání různých zpráv, předložení spisů, apod. Význam tohoto pojmu je širší, zahrnuje též případné návrhy na provedení důkazů.

Není-li některá z těchto osob přítomna a jsou-li její vyjádření a návrhy obsaženy ve spise, anebo požádá-li o to, přednese jejich obsah předseda senátu nebo jím určený člen senátu a v přípravném řízení soudce. Možná nepřítomnost se však může týkat pouze státního zástupce nebo obhájce (§73f odst. 2 věta poslední trestního řádu), nikoli obviněného (§ 73f odst. 2 věta první trestního řádu). Následně předseda senátu a v přípravném řízení soudce vyslechne obviněného ke všem okolnostem podstatným pro rozhodnutí o vazbě, čímž se fakticky realizuje jeho právo na osobní slyšení. Státní zástupce a obhájce mohou klást obviněnému otázky, avšak teprve tehdy, až jim k tomu předseda senátu a v přípravném řízení soudce udělí slovo.

Jsou-li ve vazebním zasedání prováděny důkazy, užije se přiměřeně ustanovení o dokazování v hlavním líčení; omezení v provádění důkazů čtením protokolu o výpovědi svědka nebo znalce (§ 211 odst. 1 a 5 tr. řádu) se neuplatní, což plyne z povahy vazebního zasedání a jeho účelu, kdy celé vazební zasedání, včetně případného dokazování, je méně formální než jiné formy zasedání soudu.

Na závěr vazebního zasedání předseda senátu a v přípravném řízení soudce udělí slovo k závěrečným návrhům státnímu zástupci, obhájci a obviněnému. Pořadí závěrečných řečí určí předseda senátu nebo soudce.¹⁸⁰

Konečné rozhodnutí se vždy vyhlásí ve vazebním zasedání. Ustanovení § 55b až § 57 o protokolaci v řízení před soudem se přiměřeně užijí i na vazební zasedání.

3.7 Přezkoumávání důvodnosti vazby

Ustanovení § 71 tr. řádu doznalo vlivem novely č. 459/2011 Sb. významných změn. Jak uvádí důvodová zpráva k citované novele, „*došlo ke změně systematického uspořádání ustanovení o přezkoumávání trvání důvodů vazby tak, aby bylo více zdůrazněno, že k takovému přezkumu dochází zejména na základě žádosti obviněného a teprve následně, není-li taková žádost podána, nastupuje přezkum z úřední povinnosti*“.¹⁸¹

Ustanovení § 71 věta první tr. řádu výslovně ukládá všem orgánům činným v trestním řízení (soudu, resp. soudci, státnímu zástupci i policejnímu orgánu¹⁸²) povinnost průběžně po vzetí obviněného do vazby přezkoumávat důvodnost vazby a to po celé trestní řízení a v každém jeho období.¹⁸³ Tato povinnost se vztahuje zejména na tyto zásadní otázky:

- zda důvody vazby i nadále trvají, a to jak obecné podle § 67 tr. řádu, tak zprísněné podle § 68 odst. 3, 4 tr. řádu)
- zda se důvody vazby nezměnily, zda nedošlo k jejich zúžení, či naopak rozšíření,

¹⁸⁰ § 216 odst. 2 tr. řádu per analogiam.

¹⁸¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011Sb., Sněmovní tisk 335, Novela z. o trestním řízení soudním (trestní řád) - EU. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=6&T=335>>.

¹⁸² Dojde-li policejní orgán k závěru, že pominul důvod vazby, podá státnímu zástupci v souladu s čl. 51 odst. 3 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009, o plnění úkolů v trestním řízení, návrh na zúžení vazebních důvodů, popř. propuštění obviněného z vazby.

¹⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 806.

- nově došlo ke zdůraznění povinnosti orgánů činných v trestním řízení zkoumat, zda vazbu nelze nahradit některým z opatření uvedených v § 73, § 73a tr. řádu.¹⁸⁴

Navíc musí orgány činné v trestním řízení nově přihlídnout k tomu:

- zda ponechání obviněného ve vazbě vyžaduje obtížnost věci nebo jiné závažné důvody, pro které nelze trestní stíhání skončit, a
- zda by propuštěním obviněného z vazby bylo zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání.¹⁸⁵

Obě posledně uvedené podmínky musí být splněny současně.

Rovněž se musí vždy přihlídnout k povaze konkrétní věci. Zásadně však nelze přihlížet k průtahům zaviněným organizačními potížemi na straně orgánů činných v trestním řízení nebo jejich nesoustředěným a liknavým přístupem k vyřizování trestní věci.¹⁸⁶

V ustanovení § 71 odst. 1 tr. řádu jsou nyní sjednocena hlediska, kterými je nutné se zabývat u všech rozhodnutí, jejichž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě, bez ohledu na to, z jakých důvodů je takové rozhodnutí činěno.

Zákonodárce prostřednictvím taxativního výčtu vymezil, kdy je oprávněn soudce v přípravném řízení přezkoumávat důvody vazby. Soudce v přípravném řízení se s konkrétní trestní věcí setkává jen při rozhodování o:

¹⁸⁴ Subsidiárně by přicházelo v úvahu i omezení uvedené v § 77a tr. řádu, byť primárně o opatření nahrazující vazbu nejde.

¹⁸⁵ Podle § 1 tr. řádu „*účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti.*“

¹⁸⁶ O závažné důvody, pro které by trestní stíhání nebylo možno skončit však dle ustálené judikatury (R 38/1996) nejde, pokud trestní stíhání nebylo zatím skončeno vzhledem k tomu, že rozsudek soudu prvního stupně byl v odvolacím řízení zrušen a věc byla vrácena státnímu zástupci k došetření proto, že nebyly splněny pokyny soudu uvedené v dřívějším usnesení o vrácení věci státnímu zástupci k došetření, anebo pokud trestní stíhání nebylo doposud skončeno proto, že v přípravném řízení je třeba důkazy opakovat z důvodů, že nebyli v souladu se zákonem poučeni před svým výsledkem zejména podle § 33, 99 a 100 tr. řádu obvinění nebo svědci. K závěru o ponechání obviněného ve vazbě nelze rovněž dospět v případě, je-li neskončení trestního stíhání důsledkem nedostatečného dozoru státního zástupce nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení a jeho dlouhodobé nečinnosti mezi dnem, kdy mu policejní orgán předložil věc s návrhem na podání obžaloby, a dnem, kdy byla podána obžaloba (R 31/1998).

- a) žádosti obviněného o propuštění z vazby,¹⁸⁷
- b) návrhu státního zástupce na rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě,
- c) změně důvodů vazby, jestliže byl shledán nový důvod vazby, nebo
- d) stížnosti proti usnesení státního zástupce¹⁸⁸,

a v takových situacích je též oprávněn a současně povinen přezkoumávat důvodnost vazby.

Podle § 71 odst. 2 tr. řádu musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby, pomine-li důvod vazby, nebo je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti věci trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a nejsou-li dány okolnosti uvedené v § 68 odst. 3. a 4 tr. řádu. Toto ustanovení bylo v trestním řádu obsaženo již v dřívější úpravě, novelou č. 459/2011 Sb. došlo pouze ke změně jeho systematického zařazení a současně bylo reagováno na znění § 68 odst. 4 tr. řádu, který uvádí nové okolnosti, při jejichž naplnění neplatí omezení možnosti vzetí do vazby uvedené v § 68 odst. 2 tr. řádu.

V řízení ve věcech mladistvých se při přezkumu důvodnosti vazby postupuje podle speciálního ustanovení § 48 zák. mládeže, které má přednost před obecným ustanovením § 71 tr. řádu.

3.7.1 Žádost o propuštění z vazby

Novela č. 459/2011 Sb. se dotkla i právní úpravy žádosti obviněného o propuštění z vazby. Dřívější znění zakotvené v § 72 odst. 3 a 4 tr. řádu se přesunulo do samostatného ustanovení § 71a tr. řádu, které vlivem citované novely doznalo

¹⁸⁷ Za žádost o propuštění z vazby se považuje též návrh obviněného na přijetí některého z opatření nahrazujících vazbu podle § 73 a § 73a tr. řádu, popř. § 49 odst. 1 a § 50 zák. mládeže)

¹⁸⁸ Důvodová zpráva k tomu uvádí, že „změnou znění § 71 tr. řádu se zároveň odstraňuje určitý nedostatek novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., který až dosud bylo zapotřebí řešit výkladem, neboť stávající úprava v § 72 odst. 1 větě druhé tr. řádu navozovala dojem, že soud v přípravném řízení zkoumá důvody vazby pouze při rozhodování o stížnosti podle § 146 odst. 1 písm. a) tr. řádu, ve skutečnosti však také rozhoduje o žádostech obviněného o propuštění z vazby na svobodu podle § 73b odst. 3 tr. řádu a o změně důvodů vazby, je-li shledán další nebo nový vazební důvod.“ Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=6&T=335>>. Nově však soudce bude v přípravném řízení přezkoumávat důvodnost vazby na návrh státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě.

podstatných změn, jež vycházely z obecné snahy zákonodárce o zjednodušení vazebního řízení.

Žádost o propuštění z vazby je třeba posuzovat podle § 59 odst. 1 věta první tr. řádu. V praxi se lze setkat s případy, kdy obviněný píše všem orgánům činným v trestním řízení podání, v nichž si stěžuje na různé věci související například s chodem vazební věznice, poukazuje na svůj nepříznivý zdravotní stav, na skutečnost, že svým pobytem ve vazbě neúměrně a zcela zbytečně zatěžuje státní rozpočet, na nedůvodnost vazby, délku vazebního řízení, žádá, aby byla vazba v jeho případě přezkoumána apod. Ačkoli taková podání neobsahují konkrétní výslovně uvedenou žádost obviněného o propuštění z vazby, je třeba je z procesní opatrnosti a v zájmu co nejširšího uplatnění práv obviněného vyhodnotit jako žádost obviněného podle § 71a tr. řádu a jako takovou ji rovněž řádně a včas vyřídit.

Citovaná novela reagovala na problematické posuzování některých žádostí o propuštění obviněného z vazby, když jednoznačně stanovila, že za žádost o propuštění z vazby se považuje i návrh obviněného na přijetí některého z opatření nahrazujících vazbu. Jednalo se o promítnutí praxe, která z takového pojetí již běžně vycházela.

Jestliže podá návrh na přijetí některého z opatření nahrazujících vazbu, typicky návrh na přijetí peněžité záruky podle § 73a tr. řádu, jiná osoba než obviněný, musí být o takovém návrhu rozhodnuto samostatně, ledaže by byl součástí žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu anebo byl učiněn v bezprostřední souvislosti s takovou žádostí obviněného.¹⁸⁹ Typicky podání obviněného a jeho obhájce nebo návrh obviněného a jiné osoby – složitele peněžité záruky.

Žádost o propuštění z vazby je oprávněn podat pouze obviněný, resp. obžalovaný, popř. jeho obhájce. Manžel, děti a ostatní příbuzní či osoby blízké nespádají do okruhu osob oprávněných k podání takové žádosti, proto je třeba takovou žádost považovat za podnět k přezkoumání důvodnosti vazby, soud o takové žádosti však nemusí rozhodovat.¹⁹⁰ Jinak je tomu u mladistvých obviněných, u nichž jsou zákonní zástupci oprávněni žádat o propuštění mladistvého z vazby. Žádosti

¹⁸⁹ Stanovisko nejvyšší státní zástupkyně poř. č. 19/2002.

¹⁹⁰ R 57/1981.

o propuštění z vazby na svobodu podané ve stejné době samotným obviněným a současně v zastoupení obviněného jeho obhájcem je třeba považovat za jediný návrh směřující k propuštění obviněného z vazby.¹⁹¹

Obviněný má právo kdykoli po právní moci rozhodnutí o vazbě žádat o propuštění z vazby. Novela zcela jednoznačně vymezila okamžik, od kdy může obviněný žádat o propuštění z vazby. Podle důvodové zprávy se tak mělo „zamezit nežádoucí praxi, kdy obvinění podávají žádost o propuštění téměř shodně se stížností proti usnesení o vzetí do vazby a dochází tak k duplicitnímu rozhodování o téže věci.“¹⁹²

Zákonodárce veden záměrem omezit množství žádostí a zabránit tak přetížení soudů prodloužil dřívější lhůtu pro podání žádosti o propuštění z vazby na svobodu z dřívějších 14 dnů na 30 dnů od právní moci posledního rozhodnutí, kterým byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby, nebo kterým bylo rozhodnuto o dalším trvání vazby nebo o změně důvodů vazby. Časové omezení se však nevztahuje na žádost, v níž obviněný uvádí nové důvody a nové skutečnosti, v takovém případě může podat žádost kdykoli. Podá-li obviněný žádost o propuštění z vazby ve lhůtě kratší než je stanoveno v § 71a tr. řádu, soud obviněnému přípisem sdělí, že nebyly splněny podmínky pro opakované podání žádosti o propuštění vazby ve smyslu § 71a tr. řádu. Státní zástupce není oprávněn takové sdělení obviněnému zaslat, vždy musí předmětnou žádost předložit soudu k dalšímu opatření.

Podle důvodové zprávy¹⁹³ byla dosavadní lhůta dvou týdnů krátká a vedla k nárůstu bezdůvodných žádostí o propuštění obviněného na svobodu, kterými byly soudy zahlceny. Vzhledem k tomu, že vedle žádosti obviněného, na jejímž podkladě soud musí přezkoumat důvody vazby, existuje ještě obligatorní přezkum důvodnosti vazby z úřední povinnosti, bylo takové rozhodování o stížnosti v intervalu dvou týdnů i administrativně náročné. Spis neustále putoval mezi policejním orgánem, státním zástupitelstvím a soudem, čímž rovněž docházelo k faktickému prodlužování trestního řízení.

¹⁹¹ R 17/1990.

¹⁹² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011Sb., Sněmovní tisk 335, Novela z. o trestním řízení soudním (trestní řád) - EU. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=6&T=335>>.

¹⁹³ Tamtéž.

Podal-li obviněný žádost o propuštění z vazby, státní zástupce přezkoumá, zda důvody vazby i nadále trvají. Pokud shledá, že důvod vazby pominul, propustí obviněného z vazby na svobodu podle §71 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 73b odst. 6 první věta tr. řádu. Má-li žádost o propuštění z vazby povahu návrhu obviněného na přijetí některého z opatření nahrazujícího vazbu, může státní zástupce takovou nabídku přijmout. Pokud žádosti obviněného nevyhoví, předloží ji do pěti pracovních dnů od doručení soudu k rozhodnutí se svým stanoviskem spolu s trestním spisem, o čemž vyrozumí obviněného i jeho obhájce. Lhůta pěti pracovních dnů je lhůtou pořádkovou, její nedodržení nemá za následek propuštění obviněného z vazby. Výjimečně je možné lhůtu překročit například z důvodu obstarání spisového materiálu. Dřívější úprava v § 72 odst. 3 tr. řádu stanovila, že o takové žádosti musí soud rozhodnout neodkladně, nejpozději do pěti pracovních dnů. Novela však pětidenní lhůtu vypustila a nahradila ji blíže neurčitým termínem „bez zbytečného odkladu“, který znamená, že o žádosti o propuštění z vazby je třeba rozhodnout „co nejdříve je to objektivně možné.“¹⁹⁴ Důvodová zpráva k tomu dále uvádí, že lhůta pěti dnů by v některých případech vedla ke zkrácení práv obviněného, neboť jeho osobní slyšení by nebylo možné v tak krátkém čase zrealizovat.

Podle čl. 34 odst. 2 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2011 „byla-li žádost o propuštění z vazby na svobodu obviněným podána předtím, než státní zástupce podal na tohoto obviněného obžalobu, ale o žádosti nebylo ke dni doručení obžaloby soudem rozhodnuto nebo nebylo rozhodnuto o stížnosti podané proti usnesení soudu o žádosti, státní zástupce o podání obžaloby vyrozumí podle povahy věci buď soud, který má o žádosti rozhodovat anebo soud, který má rozhodovat o stížnosti proti rozhodnutí o žádosti. Na skutečnost, že nebylo dosud pravomocně rozhodnuto o žádosti o propuštění z vazby na svobodu, upozorní soud, u něhož obžalobu podává.“

¹⁹⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011Sb., Sněmovní tisk 335, Novela z. o trestním řízení soudním (trestní řád) - EU. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=6&T=335>>.

3.7.2 Přezkoumávání důvodnosti vazby z úřední povinnosti

Jak již bylo uvedeno výše, orgány činné v trestním řízení přezkoumávají důvodnost vazby nejen z iniciativy obviněného, ale současně jsou povinny tak činit neustále v průběhu celého trestního řízení a v každé jeho fázi ex officio.

Tato povinnost je tak ve smyslu § 12 odst. 2 tr. řádu uložena policejnímu orgánu, státnímu zástupci a soudu (resp. soudci a senátu).

Má-li policejní orgán zato, že důvody vazby pominuly, předloží státnímu zástupci návrh na propuštění obviněného z vazby, k němuž připojí originál trestního spisu.¹⁹⁵ Obdobně postupuje i v případě změny důvodů vazby.

Přezkoumávání důvodnosti vazby v přípravném řízení státním zástupcem je interně upraveno v čl. 33 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2011, který ukládá státnímu zástupci povinnost neprodleně propustit obviněného na svobodu, jestliže v průběhu přípravného řízení došlo ke změně právního posouzení na méně závažný trestný čin, či je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a do té doby nebylo konstatováno soudem, že obviněný se dopustil jednání odůvodňujícího vazbu. Propouští-li se obviněný z vazby na svobodu a nejde-li o případ, kdy pominuly důvody vazby, usnesení o propuštění obviněného z vazby na svobodu se nevydává, státní zástupce vyhotoví pouze příkaz k propuštění z vazby, který musí bezodkladně doručit věznicí, v níž obviněný vazbu vykonává, a ověřit, zda byl doručen. Pokud státní zástupce zjistí, že určitý důvod vazby pominul, ale jiný i nadále trvá, rozhodne usnesením o změně důvodů vazby. Pokud by naopak zjistil, že nově vznikl další důvod vazby, navrhne soudu, aby o rozšíření důvodů vazby rozhodl. Byl-li obviněný vzat do vazby pouze z důvodu uvedeného v § 67 písm. b) tr. řádu, dbá na to, aby v případě, že nebude zjištěno, že obviněný již koluzně jednal, a tato skutečnost nebude konstatována soudem již v rozhodnutí o vzetí do vazby, nebo nebude vyhověno návrhu státního zástupce na ponechání obviněného ve vazbě z uvedeného důvodu, byl obviněný z vazby propuštěn na svobodu nejpozději v poslední den zákonné lhůty. Byl-li vzat do vazby i z jiného důvodu než uvedeného v písm. b) citovaného ustanovení, je třeba,

¹⁹⁵ Čl. 51 odst. 3 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009

aby státní zástupce o skončení koluzního důvodu vazby uplynutím zákonné lhůty informoval příslušnou věznicí.

Povinnost podle § 71 odst. 1 tr. řádu se vztahuje také na státního zástupce konajícího vyšetřování (§ 161 odst. 4, 5 písm. b) a § 174 odst. 2 písm. c) tr. řádu). O propuštění obviněného z vazby však rozhoduje státní zástupce, který vykonává ve věcech uvedených v § 161 odst. 4, 5 písm. b) tr. řádu dozor.

Soudce (§ 26 tr. řádu) přezkoumává důvodnost vazby v přípravném řízení pouze při rozhodování o a) žádosti obviněného o propuštění z vazby, b) návrhu státního zástupce na rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě, c) změně důvodů vazby, jestliže byl shledán nový důvod vazby, nebo d) stížnosti proti usnesení státního zástupce o vazbě. Nové znění § 71 odst. 1 in fine tr. řádu tak odstranilo jistý nedostatek velké novely trestního řádu z roku 2001, který až dosud bylo zapotřebí řešit výkladem, neboť dřívější úprava této problematiky v § 72 odst. 1 věť druhé tr. řádu navozovala dojem, že soud v přípravném řízení zkoumá důvody vazby pouze při rozhodování o stížnosti podle § 146a odst. 1 písm. a) tr. řádu, ve skutečnosti však také rozhodoval o žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu podle § 73b odst. 3 tr. řádu a o změně důvodů vazby, byl-li shledán další nebo nový vazební důvod. Nově soudce v přípravném řízení rozhoduje také o návrhu státního zástupce na rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě.

V řízení před soudem se pak povinnost přezkoumávat důvodnost vazby přesouvá na soud, který věc v daném stádiu projednává. Státní zástupce a obviněný jsou pouze stranou řízení¹⁹⁶, mohou tak podávat pouze návrhy na propuštění obviněného z vazby na svobodu nebo změnu důvodů vazby. Proti usnesení soudu o propuštění obžalovaného z vazby může podat stížnost především státní zástupce, u obžalovaného se podání stížnosti nepředpokládá.

3.8 Rozhodování o dalším trvání vazby

Ačkoli je vazba pro trestní řízení institutem bezpochyby užitečným, neboť jejím uplatněním je obviněnému zabráněno, aby uprchl nebo se skrýval, působil na dosud

¹⁹⁶ § 12 odst. 6 tr. řádu.

nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil trestní stíhání nebo opakoval trestnou činnost, dokonal trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, současně představuje nejzávažnější zásah do osobní svobody obviněného, jehož užití je proto omezeno ústavněprávními limity stanovenými zejména Listinou¹⁹⁷ a dále mezinárodními smlouvami¹⁹⁸, které mají v souladu s čl. 10 Ústavy přednost před zákonem. Citovaná úprava je však promítnuta i v samotném trestním řádě, zejména v zásadě rychlosti řízení s akcentem na projednávání vazebních věcí s největším urychlením.¹⁹⁹ Požadavek rychlosti trestního řízení²⁰⁰ je pak dále konkretizován stanovením lhůt pro provádění či trvání procesních úkonů.

K otázce časové omezenosti trvání vazby, její přiměřenosti a rychlosti se opakovaně vyjádřil Ústavní soud a Evropský soud pro lidská práva. Z jejich rozhodnutí lze obecně dovodit, že nerespektování přiměřené lhůty trestního řízení nemůže být zdůvodňováno nedostatečným stavem personálu nebo přetížeností soudů.²⁰¹

S ohledem na existenci striktně daných časových limitů podléhá vazba pravidelnému periodickému přezkumu, na základě něhož pak soud (soudce) rozhoduje o dalším trvání vazby obviněného.²⁰²

Úprava rozhodování o dalším trvání vazby byla poprvé podstatně změněna tzv. velkou novelou, kterou došlo zejména k výraznému zrychlení vazebního řízení, omezení nejvyšších přípustných délek vazby, které byly nově vázány na typovou závažnost, dále vzniku rozhodovací pravomoci soudu, resp. státního zástupce. Zcela zásadní proměny, lze říci principiální, doznala tato úprava vlivem novely č. 459/2011 Sb.

Důvodová zpráva k tomu uvádí: „*Nově se již nepředpokládá, že by orgány rozhodující o vazbě rozhodovaly o dalším trvání vazby z úřední povinnosti každé tři*

¹⁹⁷ Čl. 8 odst. 5 a čl. 38 odst. 2 LPS.

¹⁹⁸ Čl. 5 odst. 1 písm. c), čl. 5 odst. 3, 4 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 9 odst. 3 Paktu.

¹⁹⁹ § 2 odst. 4 věta druhá tr. řádu.

²⁰⁰ Rychlost trestního řízení však nesmí být na úkor zákonnosti takového řízení a jeho následného rozhodnutí.

²⁰¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 173/94, nález Ústavního soudu sp. zn. 293/1996, rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva De Micheli 1993, A-257-D.

²⁰² Je třeba konstatovat, že rozhodování o dalším trvání vazby z moci úřední je de facto přezkumem důvodnosti vazby, kterému se věnuje předchozí kapitola, nicméně vzhledem k výrazným odlišnostem a specifickému procesnímu režimu je této otázce věnována pozornost v samostatné kapitole.

měsíce bez ohledu na žádosti podané v mezidobí obviněným tak, jako doposud. Uvedené rozlišení se navrhuje odstranit, neboť oba typy těchto rozhodnutí jsou již ze zákona rozhodnutími o dalším trvání vazby. Zároveň se navrhuje sjednotit okruh přezkoumávaných okolností. Dále se navrhuje prodloužit lhůtu pro přezkoumávání trvání vazby z úřední povinnosti ze tří měsíců na šest vzhledem k zachování možnosti obviněného podávat žádosti o propuštění z vazby na svobodu každý měsíc od posledního přezkumu trvání důvodnosti vazby (v případě uvedení nových důvodů kdykoli bez omezení) a k obecné přezkumné povinnosti trvání důvodů vazby všech orgánů činných v trestním řízení podle § 71 tr. řádu. Z úřední povinnosti tak bude nově rozhodováno o dalším trvání vazby pouze v případě, že ve lhůtě šesti²⁰³ měsíců od posledního rozhodnutí o vazbě, ať už bylo učiněno na základě žádosti obviněného nebo z úřední povinnosti (např. při změně vazebních důvodů), nebylo rozhodnuto o vazbě. Nepřekročitelné lhůty, v nichž musí být o dalším trvání vazby rozhodnuto (v mezích nejvyšší přípustné doby trvání vazby, což je princip, který platí i podle stávající právní úpravy), se navrhuje výslovně vymezit jako propadné. V případě nedodržení uvedené lhůty musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby na svobodu (tj. orgán rozhodující o vazbě má povinnost neprodleně vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby a ten neprodleně doručit příslušné věznici, která odpovídá za neprodlenou realizaci tohoto rozhodnutí).“²⁰⁴

Konečná podoba znění ustanovení § 72 tr. řádu však tak docela výše uvedenému záměru, který sledoval další alespoň částečné zjednodušení vazebního řízení a zamezení neustálému oběhu spisů mezi jednotlivými orgány činnými v trestním řízení, neodpovídá, jak bude rozvedeno níže. Rozhodování o dalším trvání vazby se může odehrávat v různých stádiích trestního řízení, v přípravném řízení na podkladě návrhu státního zástupce, v řízení po podání obžaloby či návrhu na schválení dohody o vině a trestu, v neposlední řadě pak při rozhodování o opravném prostředku.

²⁰³ Lhůta šesti měsíců nakonec nebyla zákonodárcem akceptována.

²⁰⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011Sb., Sněmovní tisk 335, Novela z. o trestním řízení soudním (trestní řád) - EU. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=6&T=335>>.

3.8.1 Rozhodování o dalším trvání vazby v přípravném řízení

Rozhodování o dalším trvání vazby obviněného v přípravném řízení je upraveno v § 72 odst. 1 tr. řádu.

Nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí o vazbě²⁰⁵ je v přípravném řízení soudce povinen rozhodnout na návrh státního zástupce o tom, zda se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští. Jinak musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby. Návrh státního zástupce na vydání rozhodnutí soudce o dalším trvání vazby je třeba doručit soudu nejpozději 15 dnů před uplynutím lhůty tří měsíců.

Došlo tak ke změně mechanismu rozhodování o dalším trvání (prodloužení) vazby. V návaznosti na četné nálezy Ústavního soudu a s přihlédnutím k aplikačním problémům spojeným s dvojkolejností rozhodování o vazbě v přípravném řízení bylo státním zástupcům odejmuto rozhodování o dalším trvání vazby, jež bylo pro stádium přípravného řízení upraveno po velké novele z roku 2001 v ustanovení § 71 odst. 3 a 4 tr. řádu. Nově se vychází z toho, že všechna rozhodnutí o vazbě, jejichž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě, činí jediné soud (soudce). Týká se to tedy i rozhodnutí o dalším trvání vazby. Nová úprava současně odstranila duplicitu rozhodování, kdy současně mohlo vedle sebe běžet jednak řízení o prodloužení vazby z moci úřední, jednak řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby, v obou případech se posuzovali stejné otázky, prováděly se stejné důkazy. Schválená podoba citovaného ustanovení však neobsahuje původně navrženou šestiměsíční periodu pro rozhodování soudu o dalším trvání vazby, která měla vést alespoň k částečnému odlehčení soudců, když původní tříměsíční lhůta zůstala zachována.

Pro počátek lhůty tří měsíců pro rozhodnutí soudce o dalším trvání vazby je rozhodující jednak právní moc usnesení o vzetí obviněného do vazby a jednak právní

²⁰⁵ Nově se tedy lhůta, v níž je třeba poprvé rozhodnout o dalším trvání vazby, počítá nikoli od faktického započetí vazby (tedy ode dne, kdy došlo k omezení osobní svobody obviněného), ale až od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby. Jestliže nabylo v průběhu tříměsíční lhůty nebo i lhůty 15 dnů stanovené státnímu zástupci pro podání návrhu soudci na rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě právní moci některé z tzv. jiných rozhodnutí o vazbě, začne běžet nová tříměsíční lhůta. Stížnost obviněného proti usnesení o vzetí do vazby tak znamená oddálení periodického přezkumu orgánů činných v trestním řízení uskutečněného z moci úřední, rovněž tak oddálení možnosti opakovaného podávání žádostí o propuštění z vazby, neuvede-li zcela nové skutečnosti.

moc jiného rozhodnutí o vazbě. Pojem „jiné rozhodnutí o vazbě“ není v zákoně nijak definován. Domnívám se, že pod tento pojem lze subsumovat pouze rozhodnutí soudu, jejichž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě. Novelou č. 459/2011 Sb. bylo státním zástupcům odebráno oprávnění rozhodovat o dalším trvání vazby, když napříště všechna důležitá rozhodnutí o vazbě činí jedině soud (soudce). Rozhodnutí státního zástupce o vazbě tak nelze považovat za „jiné rozhodnutí o vazbě“, a to ani rozhodnutí o změně důvodů vazby ve smyslu jejich zúžení podle § 73b odst. 4 věta za středníkem tr. řádu, neboť takový extenzivní výklad by odporoval základní myšlence novely č. 459/2011 Sb. Pod výše uvedený pojem nelze zahrnout tedy žádné rozhodnutí státního zástupce.²⁰⁶

Jistý problém ohledně rozhodování o dalším trvání vazby z moci úřední nastane tehdy, máme-li k dispozici zatím nepravomocné usnesení o vzetí obviněného do vazby nebo o ponechání obviněného ve vazbě, které soud učinil z podnětu žádosti obviněného, a státnímu zástupci končí lhůta podle § 72 odst. 2 tr. řádu, která počala plynout právní mocí posledního rozhodnutí o vazbě. Nežřídka se stává, že nadřízené orgány rozhodují o stížnosti obviněného se značnými časovými prodlevami.²⁰⁷ Osobně se domnívám, že fakticky v zákonem stanovené tříměsíční lhůtě rozhodnuto bylo a není proto nutné, aby státní zástupce podával další návrh podle § 72 odst. 2 tr. řádu, jehož výsledkem by bylo vlastně stejné rozhodnutí. Takový postup by popíral smysl nové právní úpravy, jejímž cílem bylo zejména odstranit dvojkolejnost v rozhodování o vazbě. V praxi však takový návrh většina státních zástupců z procesní opatrnosti podává.

Tříměsíční lhůtu je třeba bezpochyby považovat za lhůtu propadnou. Spornou otázkou však je povaha patnáctidenní lhůty.²⁰⁸ Zákon uvádí, že návrh státního zástupce na vydání rozhodnutí soudce o dalším trvání vazby podle § 72 odst. 1 tr. řádu je třeba doručit soudu nejpozději 15 dnů před uplynutím tříměsíční lhůty. Důvodová zpráva

²⁰⁶ V praxi jsem se setkala se situací, kdy státní zástupce rozhodl o zúžení důvodů vazby a obviněný si proti tomuto usnesení podal stížnost. Otázkou je, zda usnesení soudu o stížnosti obviněného bude v daném případě „jiným rozhodnutím o vazbě“ či nikoli. Osobně se přikláním k druhé variantě, neboť pokud bychom takové rozhodnutí soudu považovali za „jiné rozhodnutí o vazbě“ ve smyslu § 72 tr. řádu, vyloučili bychom nadřízený soud z možnosti rozhodovat o stížnosti proti rozhodnutí instančně nižšího soudu a tím zkrátali práva obviněného.

²⁰⁷ K tomu například rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva Singh versus Česká republika ze dne 25. 1. 2005, v němž byla zdůrazněna záruka urychleného rozhodování.

²⁰⁸ O povaze tříměsíční lhůty není pochyb. Ustanovení § 72 odst. 1 in fine obsahuje dovětek „jinak musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby“. Jedná se tedy o lhůtu propadnou.

k novele č. 459/2011 Sb. nedává dostatečně jasnou odpověď na otázku, jaká je povaha této lhůty. Pro tu či onu variantu však existují četné argumenty. Tak například je třeba vzít v úvahu rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. ÚS 112/2003-n., z jehož odůvodnění, byť vztahujícího se k jiné právní úpravě, vyplývá mimo jiné, že při posuzování charakteru uvedené lhůty²⁰⁹ je třeba vycházet z jejího bezprostředního dopadu na omezení osobní svobody jednotlivce a proto, je-li v jejím rámci stanovena výslovná povinnost rozhodnout o dalším trvání vazby obviněného, pak má taková lhůta přímou návaznost na čl. 8 odst. 2 a 5 LPS a čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

„Povaha a smysl této lhůty nepřipouští stav, že by její nedodržení nemělo žádný následek, tj. žádný vliv na další omezení osobní svobody jednotlivce. Pořádkový charakter lhůty by znamenal, že jakékoliv prodlení soudu či jeho nečinnost by bylo možno zhojit kdykoliv dodatečným rozhodnutím, což je především z hlediska právní jistoty obviněného, ale i počátku běhu dalších lhůt stanovených v ustanovení § 71 tr. řádu (resp. nyní § 72 tr. řádu) nepřijatelné a pro takovéto dodatečné rozhodnutí není v příslušných ustanoveních trestního řádu žádná opora.“²¹⁰ Byla-li by tedy v praxi orgánů činných v trestním řízení připouštěna možnost jiného výkladu, pak Ústavní soud připomíná, že jedinou správnou interpretací tohoto ustanovení je interpretace ústavně konformní a podle ní je třeba tuto lhůtu považovat za lhůtu, jejímž marným uplynutím ztrácí vazba zákonného podkladu (ÚS 17/2003-n.). Je nutné zohlednit i skutečnost, že smyslem lhůty 15 dnů pro podání návrhu na rozhodnutí soudce o dalším trvání vazby v přípravném řízení je i to, aby měl vůbec možnost náležitě prostudovat předložený spisový materiál, posoudit ho z pohledu okruhu problémů, které musí být v souvislosti s uvedeným rozhodováním posuzovány, a případně i nařídít vazební zasedání a umožnit obviněnému se k věci odpovídajícím způsobem vyjádřit.²¹¹ V případě nerespektování lhůty 15 dnů uvedené v § 72 odst. 2 tr. řádu proto musí státní zástupce postupovat podle § 72 odst. 1 poslední věty per analogiam a vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby na svobodu (§ 73b odst. 6 věta druhá per analogiam). Částečně lze však názoru o pořádkovém charakteru uvedené lhůty přiznat jisté opodstatnění, neboť pokud zákonodárce zamýšlel považovat určitou lhůtu za propadnou, výslovně v zákoně uvedl,

²⁰⁹ § 71 odst. 4 tr. řádu ve znění před účinností novely č. 459/2011 Sb.

²¹⁰ Rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. ÚS 112/2003 – n a sp. zn. ÚS 17/2003 –n.

²¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2012, sp. zn. 11 Tvo 9/2012.

že důsledkem nedodržení takové lhůty je propuštění obviněného na svobodu. Tak je tomu například v § 47 odst. 3, 4 zák. mládeže, který shodně s §72 odst. 2 tr. řádu stanoví lhůtu 15 dnů pro podání návrhu na prodloužení vazby. Rovněž je výslovně stanoven charakter tříměsíční lhůty pro rozhodování o dalším trvání vazby podle 72 odst. 1 tr. řádu, stejně jako lhůta 30 dnů zakotvená v § 72 odst. 3 tr. řádu. Ustanovení § 72 odst. 2 tr. řádu však s nedodržáním patnáctidenní lhůty nespojuje žádný následek. Pokud tedy zákonodárce takový dovětek v § 72 tr. řádu neuvedl, je otázkou, zda to byl jeho záměr nebo jej uvést opomněl. Dále je třeba podotknout, že posouzení lhůty 15 dnů jako lhůty pořádkové by neznamenal zkrácení práv obviněného, neboť tento je stejně chráněn tříměsíční propadnou lhůtou, v níž je třeba rozhodnout o dalším trvání vazby.

Čl. 38 odst. 1 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2011 výslovně tuto otázku neřeší.

K tomu je možné uvést jeden příklad z praxe, kdy nebyla dodržena ona patnáctidenní lhůta pro podání návrhu na ponechání obviněného ve vazbě. Městský soud v Praze jakožto odvolací soud rozhodl ke stížnosti obviněného, že se jedná o lhůtu pořádkovou a stížnost zamítl.

Lhůta k podání návrhu na prodloužení vazby je zachována jen tehdy, je-li návrh doručen soudu plných patnáct dnů před skončením příslušné lhůty trvání vazby. To znamená, že návrh musí být doručen nejpozději toho dne, který předchází dni, jenž je patnáctým dnem počítaným zpět od konce lhůty trvání vazby.²¹²

Obsahové náležitosti návrhu na ponechání obviněného ve vazbě jsou v zásadě totožné, jako vlastní návrh na vzetí obviněného do vazby. Navíc je třeba uvést úkony, které dosud nebylo možné provést, včetně zdůvodnění, dále je třeba poukázat na obtížnost věci nebo jiné závažné důvody, pro které nebylo možno věc skončit, a zdůvodnit, proč propuštěním obviněného na svobodu hrozí, že bude zmařen nebo podstatně ztížen účel trestního stíhání.²¹³

²¹² R 58/1994.

²¹³ Čl. 38 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2011.

O návrhu státního zástupce na ponechání obviněného ve vazbě se koná vazební zasedání za podmínek uvedených v § 73d tr. řádu.

Rozhodnutí o tom, zda se obviněný ponechává ve vazbě nebo se z vazby propouští, má formu usnesení, proti němuž je přípustná stížnost, o níž rozhoduje nadřízený soud.

Nejsou-li dodrženy zákonné lhůty pro další rozhodování o vazbě, je třeba obviněného propustit na svobodu. Usnesení o propuštění obviněného se v tomto případě nevydává, postačí příkaz k propuštění z vazby (§ 73b odst. 6 tr. řádu).

3.8.2 Rozhodování o dalším trvání vazby po podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, popř. po doručení spisu

Zatímco rozhodování o dalším trvání vazby v přípravném řízení doznalo zásadních změn, v řízení před soudem zůstalo prakticky neměnné. I nadále se rozlišuje tzv. první a druhé, resp. další rozhodování o trvání vazby.

Soud je povinen nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy u něj byla podána obžaloba proti obviněnému, který je ve vazbě, nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu sjednané s obviněným, který je ve vazbě, nebo kdy mu byl doručen spis na základě rozhodnutí o postoupení²¹⁴ nebo přikázání²¹⁵ věci obviněného, který je ve vazbě, rozhodnout, zda se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští. Přesto, že citované rozhodnutí výslovně upravuje počátek běhu třicetidenní lhůty, domnívám se, že pokud by během této lhůty soud přezkoumal důvodnost vazby na základě žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu a rozhodl podle § 71a tr. řádu, splnil by tak povinnost ve smyslu § 72 odst. 3 tr. řádu, byť by takové usnesení o ponechání obviněného ve vazbě neobsahovalo výslovný odkaz na § 72 odst. 3 tr. řádu, neboť hlediska, která je povinen přezkoumat, jsou nově v obou případech stejná (§ 71 odst. 1 tr. řádu).

²¹⁴ §39 zák. mládeže.

²¹⁵ § 24 tr. řádu.

Ustanovení § 72 odst. 3 věta první trestního řádu se však nevztahuje na případy, kdy by soud rozhodl o vzetí obžalovaného do vazby až po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Pak by bylo třeba přiměřeně aplikovat ustanovení § 72 odst. 1 tr. řádu, kteréžto se uplatní i v případech tzv. druhého, resp. dalšího rozhodování o vazbě, kde je procesní režim rozhodování obdobný jako ve fázi přípravného řízení, avšak bez nutnosti podání návrhu státního zástupce, neboť po podání obžaloby je rozhodování o dalším trvání vazby plně v kompetenci soudu, který předmětnou vazební věc projednává. Státní zástupce je pouze stranou řízení, pánem sporu (*dominus litis*) je v této fázi trestního řízení jedině soud.

Dříve se dovozovalo, že soud je povinen zkoumat pouze existenci vazebních důvodů podle § 67 tr. řádu, neboť zákon žádné další podmínky pro možnost ponechání obviněného ve vazbě v ustanovení § 71 odst. 5 tr. řádu nestanovil. Nově však při jakémkoli přezkumu, kterým je i rozhodování o dalším trvání vazby, je třeba zohlednit všechny okolnosti uvedené v § 71 odst. 1 tr. řádu, tj. zda důvody vazby u obviněného ještě trvají nebo se nezměnily a zda nelze vazbu nahradit některým z opatření uvedených v § 73 a 73a tr. řádu. Přihlíží při tom také k tomu, zda ponechání obviněného ve vazbě vyžaduje obtížnost věci nebo jiné závažné důvody, pro které nelze trestní stíhání skončit, a zda by propuštěním obviněného z vazby bylo zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání.

Soud musí zcela bezpodmínečně rozhodnout ve lhůtě třiceti dnů, neboť tato lhůta je s ohledem na dovětek uvedený v § 72 odst. 3 za středníkem „*jinak musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby*“, lhůtou propadnou. Výraz „*nejpozději*“ pak znamená, že je na úvaze soudu, aby o dalším trvání vazby rozhodl i dříve. Takový postup je praktický zejména u skupinové trestné činnosti, kdy každému obžalovanému běží lhůta pro rozhodnutí o vazbě různě a soud chce rozhodnout jedním usnesením.²¹⁶

Rozhodnutí podle § 72 odst. 3 tr. řádu soud oznámí obviněnému, jeho obhájci a vyzoomí o něm příslušnou věznicí. Proti citovanému usnesení je přípustná stížnost, kterou je oprávněn podat i státní zástupce. O stížnosti rozhoduje instančně nadřízený soud (§ 146 odst. 2 písm. c) tr. řádu). Proti usnesení tohoto soudu však již stížnost

²¹⁶ ŠÁMAL, Pavel., KRÁL, Vladimír, BAXA, Josef, PÚRY, František. *Trestní řád*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 526.

přípustná není a rozhodnutí je tak pravomocné. O právní moci citovaného rozhodnutí je třeba opět vyrozumět věznicí.²¹⁷

3.8.3 Rozhodování o dalším trvání vazby v řízení o opravném prostředku

Podle § 72 odst. 4 tr. řádu jestliže tříměsíční lhůta pro rozhodnutí soudu o dalším trvání vazby skončí v průběhu řízení o opravném prostředku před nadřízeným soudem, je k rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě nebo o jeho propuštění z vazby příslušný tento nadřízený soud. Nově je zdůrazněna povinnost soudu, proti jehož rozhodnutí byl podán opravný prostředek, nadřízený soud o konci tříměsíční lhůty při předložení spisu výslovně vyrozumět.

Nadřízeným soudem je krajský soud ve vztahu ke všem okresním soudům v jeho obvodu, vrchní soud ve vztahu ke všem krajským soudům v jeho obvodu a Nejvyšší soud ve vztahu k Vrchnímu soudu v Olomouci a v Praze. Rozhoduje vždy v senátě.

V praxi se výše citované ustanovení bude aplikovat zejména v souvislosti s rozhodování o řádných opravných prostředcích (stížnost a odvolání), méně často v případě rozhodování o mimořádných opravných prostředcích (dovolání, obnova řízení, stížnost o porušení zákona).

Po obsahové stránce i nadřízený soud musí zohlednit všechny okolnosti uvedené v § 71 odst. 1 tr. řádu.

Byť se jedná o rozhodnutí soudu vyšší instance, ohledně vazby rozhoduje zásadně jako soud prvoinstanční, proti takovému rozhodnutí je tedy přípustná stížnost.

218

²¹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 503.

²¹⁸ Starší judikatura vycházela z názoru, že rozhoduje-li ve věci jiný soud než soud prvního stupně, nelze proti jeho rozhodnutím týkajícím se otázek souvisejících podat stížnost.

3.8.4 Nejvyšší přípustná doba trvání vazby

Současná úprava nejvyšší přípustné doby trvání vazby je zakotvena § 72a a § 72b tr. řádu. Uvedená ustanovení v zásadě přejímají úpravu dřívější (§ 71 odst. 2 a 8 až 11 tr. řádu), jež byla podstatně změněna již tzv. velkou novelou, která podstatně zkrátila celkovou dobu trvání vazby u jednotlivých kategorií trestných činů.

Délka trvání vazby se odvozuje od závažnosti stíhaného jednání, resp. okruh trestných činů je definován trestní sazbou odnětí svobody, přičemž ke zvýšení²¹⁹ či snížení trestní sazby²²⁰ se nepřihlíží. Zákonodárce v tomto ustanovení s účinností k 1. 1. 2010 reagoval na nové rozdělení trestných činů na přečiny, zločiny a zvláště závažné zločiny. Rozhodující je právní kvalifikace, která přichází v úvahu v době, kdy soud o vazbě obviněného rozhoduje.²²¹ Je-li obviněný stíhán souběžně ve společném řízení pro více trestných činů, je pro určení maximální možné doby trvání vazby rozhodující čin nejpřísněji trestný za podmínky, že se některý důvod vazby váže právě k tomuto nejpřísněji trestnému činu.²²² Nejvyšší přípustná doba trvání vazby je pak i nadále rozdělena na obě hlavní stádia trestního procesu, kdy jedna třetina připadá na přípravné řízení a dvě třetiny pak na řízení před soudem. Takového rozdělení je zcela logické a plně koresponduje se zásadou, že těžiště dokazování se nachází v řízení před soudem. Toto vymezení je nepřekročitelné. Nepřipouští se, aby část lhůty, která nebyla vyčerpána v přípravném řízení, byla využita v řízení před soudem, to by bylo zcela jednoznačně v neprospěch obviněného.²²³

Doba trvání vazby se počítá ode dne, kdy došlo k omezení osobní svobody obviněného.²²⁴ Omezením osobní svobody obviněného se rozumí okamžik, kdy byl

²¹⁹ § 59, § 107, § 108 a § 43 tr. zákoníku.

²²⁰ § 58 tr. zákoníku, § 31 zák. mládeže.

²²¹ R 16/2003.

²²² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 513.

²²³ R 5/2003.

²²⁴ Počátkem doby trvání vazby již nejsou alternativně stanovené momenty uvedené v právní úpravě před novelou č. 459/2011 Sb., (den, kdy došlo k zatčení zadržení, nebo kdy došlo na základě rozhodnutí o vazbě k omezení osobní svobody obviněného), byť praxe vychází ve většině případů právě z této původní úpravy. Právní úprava počátku doby trvání vazby v řízení mladistvých však zůstala nezměněna (§ 47 odst. 5 zák. mládeže).

postížen na své osobní svobodě v souvislosti s vzetím do vazby. Posuzování doby omezení osobní svobody je třeba chápat v materiálním smyslu. Nelze tak striktně vycházet pouze z údajů uvedených v protokolu o zadržení obviněného, zatčeného obviněného, osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, nebo o předání osoby, jejíž svoboda byla omezena v souladu s § 76 odst. 2 tr. řádu, policejnímu orgánu. Je třeba vzít v úvahu i omezení osobní svobody obviněného, k němuž došlo na základě jiných právních předpisů.²²⁵ S ohledem na shora uvedené není vhodné do výroku usnesení o vzetí obviněného do vazby uvádět její počátek, není to nezbytná součást výroku, ve většině případů bývá včleněna do odůvodnění.

Je-li věc vrácena státnímu zástupci k došetření, je třeba postupovat podle § 72a odst. 4 věta druhá tr. řádu, kdy věc se v podstatě vrací do přípravné řízení a běh vazebních lhůt, který připadá na přípravné řízení, pokračuje ode dne, kdy byl spis doručen státnímu zástupci. K době trvání vazby od právní moci usnesení o vrácení věci státnímu zástupci k došetření do doručení spisu státnímu zástupci se nepřihlíží. Jednotlivé doby trvání vazby je třeba sečíst a to a momento ad momentum. Byla-li nejvyšší přípustná doba vazby připadající na přípravné řízení vyčerpána v tomto stádiu, nelze již znovu rozhodovat o ponechání obviněného nadále ve vazbě a obviněný musí být propuštěn na svobodu.²²⁶

Ustanovení § 72 odst. 1 věta první trestního řádu stanoví, že vazba může trvat jen nezbytně nutnou dobu, což plně odpovídá zásadě zdrženlivosti a přiměřenosti upravené v § 2 odst. 4 tr. řádu.

Nejvyšší přípustné doby trvání vazby jsou uvedeny v níže uvedené tabulce.

²²⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H.Beck, 2013, s. 855.

²²⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 518.

Tabulka:

Trestný čin ²²⁷	Celková nejvyšší přípustná doba	Nejvyšší přípustná doba připadající na přípravné řízení	Nejvyšší přípustná doba připadající na řízení před soudem
Přečin ²²⁸	1 rok	4 měsíce	8 měsíců
Zločin ²²⁹	2 roky	8 měsíců	16 měsíců
Zvlášť závažný zločin ²³⁰	3 roky	12 měsíců	24 měsíců
Zvlášť závažný zločin, za který lze uložit výjimečný trest ²³¹	4 roky	16 měsíců	32 měsíců

Rozhodování o dalším trvání vazby je pak možné jen v mezích výše uvedených časových limitů, nadto s ohledem na rozdělení na stadium přípravného řízení a řízení před soudem. Není-li přípravné řízení nebo řízení před soudem před uplynutím této doby skončeno, musí být nejpozději v poslední den této lhůty obviněný z vazby propuštěn.

Tzv. vazební novela se úpravy nejvyšší přípustné doby téměř nedotkla, jedinou podstatnější změnou je skutečnost, že v případě, že dojde ke změně právní kvalifikace skutku a dosavadní délka již přesáhla dobu stanovenou pro přípravné řízení nebo řízení před soudem, je třeba obviněného „neprodleně“ propustit z vazby. Podle dřívější úpravy musel být v takovém případě obviněný propuštěn ve lhůtě 15 dnů ode dne, kdy došlo k upozornění na změnu právní kvalifikace. Podle důvodové zprávy²³² se však doba 15 dnů vzhledem k intenzitě zásahu do práv obviněného, který vazba představuje, a vzhledem k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva²³³ jevila jako nepřiměřeně

²²⁷ Podle § 13 odst. 1 tr. zákoníku „trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v zákoně.“

²²⁸ Podle § 14 odst. 2 tr. zákoníku „přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.“

²²⁹ Podle § 14 odst. 3 věta první „zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny“.

²³⁰ Podle § 14 odst. 3 věta za středníkem „zvlášť závažné zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby deset let“.

²³¹ Podle § 54 tr. zákoníku „výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet let až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.“

²³² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 459/2011Sb., Sněmovní tisk 335, Novela z. o trestním řízení soudním (trestní řád) - EU. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/historie.sqw?o=6&T=335>>.

²³³ Například rozsudek ve věci Labita proti Itálii ze dne 6. 4. 2000, v němž bylo konstatováno porušení čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, neboť stěžovatel musel poté, co soud rozhodl o jeho propuštění

dlouhá, neboť neexistuje žádný důvod pro další držení obviněného ve vazbě po tak dlouhou dobu.²³⁴

Obviněného nelze vzít do vazby, byť by existoval některý z vazebních důvodů, pokud se v téže věci již nacházel ve vazbě a celková doba původní vazby již přesáhla maximální možnou délku stanovenou v § 72a odst. 1 tr. řádu.²³⁵

Ustanovení § 72a odst. 3 tr. řádu upravuje trvání tzv. koluzní vazby. Vazba z důvodu uvedeného v § 67 písm. b) tr. řádu může trvat nejdéle tři měsíce. Nebyl-li obviněný, který není ve vazbě současně i z jiného důvodu, propuštěn z vazby před uplynutím lhůty uvedené ve větě první, musí být propuštěn nejpozději poslední den této lhůty. Bylo-li zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (§ 68 odst. 3 písm. d) tr. řádu), rozhodne o ponechání obviněného ve vazbě nad stanovenou lhůtu v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce a po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu soud. V takovém případě jde vlastně o nový, kvalifikovaný důvod trvání koluzní vazby. K tomuto novému důvodu má obviněný právo se vyjádřit.²³⁶

Odst. 5 citovaného ustanovení uvádí případy, kdy se délka vazby posuzuje samostatně a nezávisle na vazbě v původním řízení, tzn. že všechny lhůty začínají běžet od počátku, včetně úpravy maximálních lhůt trvání vazby.

Jedná se o dobu trvání vazby, o níž bylo rozhodnuto v řízení:

- o dovolání (§ 265l odst. 4 a § 265o odst. 2 tr. řádu),
- o stížnosti pro porušení zákona (§ 275 odst. 3 tr. řádu),
- o návrhu na povolení obnovy řízení (§ 282 odst. 2 a § 287 tr. řádu),

na svobodu, strávit ve vazbě dalších 12 hodin, než byly provedeny příslušné administrativní úkony. S ohledem na toto rozhodnutí, kde bylo kritizováno nedůvodné ponechání obviněného ve vazbě v řádech hodin, se jevila naše patnáctidenní lhůta jako naprosto nepřijatelná.

²³⁴ Čl. 38 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2011 vyplývá pro státního zástupce povinnost v průběhu celého přípravného řízení až do podání obžaloby v souvislosti s prověrkami a dotazy na stav vyšetřování přezkoumávat, zda jsou nadále podmínky pro to, aby skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl nadále posuzován jako trestný čin, jemuž odpovídá určitá doba vazby. Zjistí-li, že tento skutek je jiným trestným činem, a délka vykonané vazby již přesáhla určenou dobu, obviněný musí být neprodleně propuštěn z vazby na svobodu.

²³⁵ R 16/2003.

²³⁶ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. 6. 2006, sp. zn. 10 To 201/2006.

- po zrušení výroku o trestu nálezem Ústavního soudu (§ 314k odst. 1 tr. řádu),
- o výkonu trestu vyhoštění (§ 350c odst. 1 tr. řádu),
- podle hlavy dvacáté páté.

Ve výše uvedeném výčtu o samostatném posuzování délky vazby pak chybí vazba vykonaná obviněným v cizině v souvislosti s jeho vydáním nebo předáním do České republiky. Vzhledem k tomu, že nejde o vazbu vykonávanou na území České republiky, z povahy věci vyplývá, že se její délka nezapočítává do doby trvání vazby v trestním řízení vedeném v České republice, aniž by bylo třeba to výslovně uvádět.²³⁷

Dřívější ustanovení § 71a tr. řádu se nově přesunulo do ustanovení § 72b tr. řádu s určitými drobnými změnami, resp. zpřesněními. „*Byl-li soudem vyhlášen rozsudek, kterým byl obviněný odsouzen pro zvlášť závažný zločin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, nezapočítává se doba vazby od vyhlášení takového rozsudku do nařízení výkonu uloženého trestu odnětí svobody, nebo do zrušení takového rozsudku pro určité vady do celkové doby trvání vazby podle §72a odst. 1.*“

Toto ustanovení má zajistit ochranu společnosti před recidivou odsouzeného, neboť délka vazby se ze zákona prodlužuje až do doby nařízení výkonu trestu odnětí svobody, a obviněný tak nemůže být před nastoupením do výkonu trestu propuštěn na svobodu, a to ani v případě, pokud by uplynula nejvyšší přípustná doba stanovená v § 72a odst. 1 tr. řádu.

3.9 Nahrazení vazby jiným opatřením

Vazba je opatřením fakultativním a subsidiárním, proto trestněprávní předpisy obsahují různá mírnější opatření vazbu nahrazující. Celá řada mezinárodněprávních dokumentů vyzývá k co nejširšímu uplatňování alternativních opatření.²³⁸

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 459/2011 Sb. zásadu zdrženlivosti, přiměřenosti a fakultativnosti institutu vazby ještě více zdůraznila, když v § 71 odst. 1 stanovila orgánům činným v trestním řízení povinnost průběžně zkoumat,

²³⁷ R 14/1996.

²³⁸ Například Standardní minimální pravidla OSN pro opatření nespojená s odnětí, svobody (tzv. Tokijská pravidla) a Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. Rec (2006)13 o využívání vazby, jejich podmínkách a zajištění záruk proti zneužití přijaté Výborem dne 27. 9. 2006.

a to jak z podnětu obviněného, tak z moci úřední, zda nelze vazbu nahradit některým opatřením uvedených v § 73 a § 73a. Příslušný orgán je tak povinen vždy pečlivě odůvodnit, z jakých důvodů neshledal určité opatření nahrazující vazbu použitelným. Možnost nahrazení vazby jiným opatřením nespojeným s omezením osobní svobody je třeba zvažovat již při prvotním rozhodování o vzetí obviněného do vazby (§ 67 tr. řádu in fine).

Jednotlivá opatření nahrazující vazbu tak tvoří součást „hmotněprávní skutkové podstaty“ důvodů vazby. Jedná se o „negativní předpoklady“ uplatnění vazby. Budou-li splněny podmínky pro aplikaci některého takového mírnějšího opatření, obviněného do vazby vzít nelze, resp. byl-li již do vazby vzat, je třeba jej z vazby propustit na svobodu.²³⁹

„Instituty nahrazující vazbu upravené v § 73 a § 73a tr. řádu jsou neoddělitelně spjaty s přípustnou existencí vazby v tom kterém stádiu trestního stíhání, tj. jsou vázány na existenci důvodů vazby a její přípustnosti z hlediska zákonných sazeb.“²⁴⁰ Nahrazení vazby nepřichází v úvahu zejména v případě, kdy není dán důvod vazby, pak totiž není, co nahrazovat.²⁴¹

Účelu vazby tj. zajištění přítomnosti obviněného v trestním řízení a zabránění mu v jednání, jež by trestní řízení jakýmkoli způsobem ohrožovalo, lze tedy dosáhnout i jiným opatřením vazbu nahrazujícím. Platná právní úprava zná tato opatření:

- a) záruku za další chování obviněného, kterou může nabídnout zájmové sdružení občanů uvedené v § 3 odst. 1 tr. řádu nebo důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat obviněného,
- b) písemný slib obviněného,
- c) dohled probačního úředníka nad obviněným,
- d) předběžná opatření,

²³⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 522-523.

²⁴⁰ NS 26/2004 -T 616.

²⁴¹ R 14/1994.

e) peněžitá záruka, kterou může složit obviněný nebo jiná osoba.²⁴²

Záruka za další chování obviněného, písemný slib, dohled probačního úředníka, předběžná opatření²⁴³ a peněžitá záruka²⁴⁴ se uplatní, je-li dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. a) nebo c) tr. řádu, tj. nikoli v případě koluzní vazby. Byl-li obviněný vzat do vazby i z důvodu uvedeného v § 67 písm. b) tr. řádu, ale tento důvod později odpadl, lze rovněž využít některého ze zmiňovaných opatření.

Novelou č. 197/2010 Sb. byl do ustanovení § 77a trestního řádu zakotven institut zákazu vycestování do zahraničí, o němž může být rozhodnuto samostatně a nezávisle na vazbě, dále v souvislosti s přijetím některého opatření nahrazujícího vazbu, nebo jako o předběžném opatření. Tento institut bude podrobně rozebrán v samostatné kapitole.

Výše uvedená opatření lze aplikovat jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem. Mohou být uplatněny samostatně, nebo vedle sebe, pokud to jejich povaha dovoluje. V praxi se tak lze setkat s případy, kdy obviněný byl propuštěn z vazby za současného stanovení dohledu probačního úředníka, přijetí jeho písemného slibu a současného uložení zákazu vycestování do zahraničí.

Ačkoli všechna zásadní rozhodnutí, jejichž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě, činí po novele provedené zákonem č. 459/2011 Sb. výlučně soud (soudce), státní zástupce je v přípravném řízení oprávněn nahradit vazbu některým z výše uvedených opatření, ale pouze za předpokladu, že obviněný již byl vzat do vazby. Státní zástupce tak může obviněného z vazby propustit za současného uložení některého opatření nahrazujícího vazbu, typicky k žádosti obviněného o propuštění z vazby. Nemůže však rozhodnout o ponechání obviněného na svobodě v důsledku přijetí některého opatření nahrazujícího vazbu, neboť takový postup předpokládá zjištění vazebních důvodů, kteréžto přísluší pouze soudu. Nevyhoví-li státní zástupce žádosti obviněného o propuštění z vazby za současného nahrazení některým alternativním opatřením, je povinen ji do pěti pracovních dnů předložit k rozhodnutí soudu

²⁴² V řízení ve věcech mladistvým je možné použít ještě další alternativní opatření, kterým je umístění mladistvého do péče důvěryhodné osoby. K tomu podrobněji ve čtvrté kapitole.

²⁴³ V § 88b tr. řádu však zákonodárce zmiňuje pouze vazební důvod podle § 67 písm. c) tr. řádu, k tomu podrobněji v kapitole 3.9.6.

²⁴⁴ S výjimkou stanovenou v § 73a odst. 1 věta druhá tr. řádu.

(§ 73b odst. 2 druhá věta tr. řádu). Státní zástupce může v přípravném řízení rovněž rozhodnout o uložení některých předběžných opatření (§ 88n odst. 2 tr. řádu). V řízení před soudem činí všechna rozhodnutí o přijetí opatření nahrazujících vazbu výlučně soud.

Rozhodnutí podle § 73 a § 73a tr. řádu jsou rozhodnutími o vazbě²⁴⁵ a mají formu usnesení. Podle § 74 odst. 1 tr. řádu je proti nim přípustná stížnost. Odkladný účinek má stížnost stran proti rozhodnutí o připadnutí peněžité záruky státu. Pokud se jedná o rozhodnutí státního zástupce v přípravném řízení, rozhoduje o stížnosti soud podle § 146a odst. 1 písm. a) tr. řádu per analogiam.

Neplní-li obviněný povinnosti uložené v souvislosti s nahrazením vazby některým opatřením uvedeným v § 73 tr. řádu a trvají-li důvody vazby, soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce rozhodne o vzetí obviněného do vazby.

Nahrazení vazby některým alternativním opatřením je pro obviněného nepochybně lepším řešením, než vazba samotná, jež je vnímána jako nutné zlo, zbavuje obviněného osobní svobody, izoluje jej od jeho rodinného a sociálního prostředí, má závažné sociální a psychologické dopady. Alternativní opatření zasahují do osobní svobody pouze minimálně, jedná se spíše o prostředky psychologického působení. Proto musí orgány činné v trestním řízení velmi pečlivě zvažovat, zda takový psychologický dopad bude v daném případě ve smyslu § 67 tr. řádu dostačující.

Trestní řád nabízí poměrně pestrou škálu opatření nahrazujících vazbu. Domnívám se však, že by bylo účelné de lege ferenda doplnit stávající úpravu o možnost využití systému elektronického sledování, a to jak pro kontrolu plnění podmínek stávajících alternativ, tak jako samostatné opatření nahrazující vazbu. Obviněný by tak byl nepřetržitě monitorován a snadněji kontrolován, což by mělo vést k eliminaci nežádoucího chování a současně též k výraznému snížení vazebně stíhaných osob.²⁴⁶ Zřízení systému elektronického monitoringu vyžaduje značné vstupní investice,

²⁴⁵ R 39/1998

²⁴⁶ Věznice a vazební věznice jsou dlouhodobě přeplněné, stává se, že na jedné cele pobývá až šest obviněných současně, což zejména v případě obviněných, u nichž platí presumpce nevinoty, a současně je třeba při jejich umístění do cel dodržovat pravidla uvedená v § 5 a § 6 zák. o výk. vazby, dosti

což je vedle obavy z úrovně technického zpracování, jeho kvality a spolehlivosti, hlavní důvod, proč se tato forma sledování chování obviněného dosud neuplatňuje nejen jakožto jedno z alternativních opatření k vazbě, ale ani u trestu domácího vězení, byť dle mého názoru by bylo nejefektivnějším surrogátem vazby zejména v případě vazby útkové, určitý vliv by mohlo mít i v případě vazby předstižné. Obviněný by si byl vědom skutečnosti, že může být snadno vypátrán. Naopak pokud se jedná o vazbu koluzní, elektronický monitoring se nejeví jako efektivní opatření.

3.9.1 Nahrazení vazby zárukou za další chování obviněného

Záruku za další chování obviněného může dát *zájmové sdružení* anebo *důvěryhodná osoba*.

Zájmové sdružení je definováno v § 3 odst. 1 tr. řádu, který obsahuje taxativní výčet těchto subjektů. Jsou jimi odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení, naopak se za taková sdružení pro účely spolupráce s obviněnými nepovažují politické strany a politická hnutí, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely.²⁴⁷ Záruka zájmového sdružení se však v praxi příliš neuplatňuje, jednak se rozhoduje v případě vzetí obviněného do vazby v krátkém časovém intervalu, který nedává dostatečný prostor pro projednání takové možnosti se zájmovým sdružením, a současně takových zájmových sdružení, jež by byla ochotná se za obviněného zaručit, je málo. Obviněný se často pohybuje v prostředí kriminálně závadných osob, není socializován v žádném zájmovém sdružení ve smyslu § 3 odst. 1 tr. řádu. Toto ustanovení bylo nepochybně využíváno v dobách dřívějších, nyní se však stalo téměř obsolentní. Naopak poměrně často se lze setkat s nabídkou záruky ze strany fyzické osoby, typicky rodinného příslušníka. Ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) tr. řádu však požaduje, aby se jednalo o důvěryhodnou osobu. Důvěryhodná osoba musí být schopna příznivě ovlivňovat chování obviněného, což si musí soud před rozhodnutím o převzetí její

problematické. K tomu blíže Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2012. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202012.pdf>.

²⁴⁷ Nahrazení vazby zárukou zájmového sdružení je tak dílčím projevem základní zásady spolupráce se zájmovými sdruženími uvedené v § 2 odst. 7 tr. řádu. Srov. dále § 3 a § 6 tr. řádu.

záruky náležitě ověřit.²⁴⁸ Důvěryhodná osoba musí být nadána jistou nezávislostí a autoritou vůči obviněnému.²⁴⁹ Může jí být učitel, zaměstnavatel, vychovatel v domově mládeže, příbuzný a známý. Nabídka záruky za další chování mladistvého obviněného nabízená jeho rodiči, kteří měli s jeho výchovou závažné problémy, jež vyústily mimo jiné ve spáchání trestné činnosti, zpravidla přijata nebude.²⁵⁰ Stejně jako důvěryhodnou osobou nemůže být obhájce obviněného v konkrétní věci.²⁵¹ Mohl by jím však být advokát, který není obhájcem obviněného.²⁵²

Podstatou tohoto opatření je jednak převzít dohled nad chováním obviněného, aby se tak zabránilo naplnění obav uvedených v § 67 písm. a) a c) tr. řádu, a dále zajistit, aby se obviněný na vyzvání dostavil k soudu, státnímu zástupci či policejnímu orgánu a vždy předem oznámil vzdálení se z místa pobytu. Nabízená záruka musí obsahovat konkrétní opatření, která mají být proti obviněnému uplatňována.²⁵³

Přijetí nabízené záruky je fakultativní. Orgán rozhodující o vazbě²⁵⁴ zohledňuje rovněž osobu obviněného a povahu projednávaného případu.

Podle § 73 odst. 2 tr. řádu musí soud a v přípravném řízení státní zástupce seznámit toho, kdo nabízí převzetí záruky a splňuje podmínky pro její přijetí s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby.

Nebude-li záruka za další chování obviněného shledána dostačujícím opatřením k nahrazení vazby, soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce vezme obviněného do vazby, resp. rozhodne o dalším trvání vazby.

Je třeba konstatovat, že záruka zájmového sdružení či spíše důvěryhodné osoby je navrhována obvykle až po vzetí obviněného do vazby, neboť v době zadržení je

²⁴⁸ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*, 2003, č. 8, s. 58.

²⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05.

²⁵⁰ R 51/1995.

²⁵¹ R 34/2004.

²⁵² ÚS 35/2006 – n.

²⁵³ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 868.

²⁵⁴ Jde vždy o soud (senát, samosoudce) nebo soudce při rozhodování o vzetí do vazby, ale při propuštění z vazby státní zástupce.

pro vyjednání záruky jakéhokoli subjektu, jejího naformulování a předložení soudu, málo času.²⁵⁵

3.9.2 Nahrazení vazby písemným slibem obviněného

Na rozdíl od převzetí záruky nad chováním obviněného, může slib, že obviněný povede řádný život, učinit pouze on sám. Slib musí být písemný a musí být vlastnoručně podepsán obviněným. Není možné, aby slib za obviněného podepsala jiná osoba, tedy ani obhájce. Ten však obvykle text připraví a dá jej obviněnému podepsat.

Slib může mít podobu samostatného podání nebo může být například součástí žádosti o propuštění z vazby.

Nahrazení vazby slibem obviněného přichází v praxi reálně v úvahu již při rozhodování o jeho vzetí do vazby, obviněný tak může slib učinit přímo ústně do protokolu, nebo jej předložit písemně.

Slib musí obsahovat vyjádření obviněného, že:

- a) povede řádný život, zejména že se nedopustí trestné činnosti,
- b) na vyzvání se dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu,
- c) vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a
- d) splní povinnosti a dodrží omezení, která se mu uloží.

Jak je naznačeno výše, může při rozhodování o nahrazení vazby písemným slibem soud nebo státní zástupce obviněnému uložit určité povinnosti (příkazy k určitému jednání) či omezení (zákazy určitého jednání). Tyto musí být přiměřené²⁵⁶ a musí směřovat k naplnění účelu, který jinak plní vazba.²⁵⁷ Takovými povinnostmi mohou být například povinnost předem oznámit změnu bydliště, navštěvovat sociální a terapeutické programy, zaregistrovat se na úřadu práce, podrobit se vhodným programům psychologického poradenství. Omezeními jsou například zákaz nadměrné konzumace alkoholických nápojů či užívání návykových látek, zákaz hraní hazardních

²⁵⁵ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*, 2003, č. 8, s. 59.

²⁵⁶ Nemůže se jednat o nepřímé uložení trestu.

²⁵⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 529.

her, zákaz navštěvovat určité akce.²⁵⁸ Po novele provedené zákonem č. 197/2010 Sb. lze mezi přiměřené povinnosti ukládané vedle slibu obviněného řadit též zákaz vycestování do zahraničí podle § 73 odst. 4 až 6 tr. řádu.

I přijetí slibu je fakultativní. Příslušný orgán rozhodující o jeho případném přijetí vezme v úvahu osobu obviněného a povahu projednávaného činu. Vyhodnotí-li jej jako dostatečný, přijme jej, v opačném případě jej soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce vezme do vazby nebo rozhodne o jeho ponechání ve vazbě.²⁵⁹

K tomu je třeba učinit poznámku z praxe. Soudci i státní zástupci jsou k písemnému slibu, resp. upřímnosti obviněného, velice skeptičtí. Obviněný se například již při rozhodování o jeho vzetí do vazby ocitá ve stresové situaci a je schopen slíbit cokoli, jen aby byl propuštěn na svobodu. Ovšem jakmile je na svobodě, povinnosti vyplývající ze slibu jej již nezajímají. Proto je právě toto opatření využíváno u dospělých obviněných velice zřídka.

3.9.3 Dohled probačního úředníka

Dohled probačního úředníka byl do trestního řádu včleněn novelou č. 265/2011 Sb.

Zákonná úprava je obsažena v § 73 odst. 1 písm. c), odst. 3 a 7 tr. řádu, a dále také v § 49 až 51 tr. zákoníku²⁶⁰ a v neposlední řadě zejména § 2 odst. 1, § 4 odst. 1, 2, § 5 odst. 5 a § 8 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Podle § 49 tr. zákoníku se dohledem rozumí „*pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem či asistentem Probační a mediační služby, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona.*“ Účelem dohledu je podle odst. 2 citovaného ustanovení jednak sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti,

²⁵⁸ § 48 odst. 4 tr. zákoníku.

²⁵⁹ K podmínkám přijetí slibu R 29/1993.

²⁶⁰ Příslušná ustanovení upravují dohled Probační a mediační služby nad pachatelem v případě podmíněného upuštění od potrestání. Jeho uplatnění je však širší a vztahuje se i na nahrazení vazby dohledem probačního úředníka.

jednak odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život. Povinnosti pachatele, kterému byl uložen probační program, a povinnosti a oprávnění probačního úředníka jsou upraveny v § 50 až 51 tr. zákoníku. Lze z nich vyjít i při posuzování dohledu probačního úředníka podle § 73 odst. 1 písm. c) tr. řádu.

Soud nebo státní zástupce při rozhodování o vazbě, resp. o možnosti jejího nahrazení dohledem probačního úředníka, bere v úvahu zejména *osobu obviněného*, přičemž podklady po posouzení obviněného obvykle opatří Probační a mediační služba podle § 4 odst. 1, 2 písm. a) zákona č. 257/2000 Sb.²⁶¹ a dále posuzuje *povahu projednávaného případu*, zejména zda s ohledem na trestný čin, pro který je vazebně stíhán, je možné na obviněného nějak působit, ovlivnit jej.

Vyslovení dohledu probačního úředníka nad obviněným musí být uvedeno přímo ve výroku usnesení, kterým se vazba nahrazuje právě tímto opatřením.²⁶²

Obviněný, nad nímž byl vysloven dohled, musí dodržovat povinnosti uvedené v § 73 odst. 3 tr. řádu. Je povinen se ve stanovených lhůtách dostavit k probačnímu úředníkovi, změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem a podrobit se *dalším omezením*, která směřují k tomu, aby se nedopustil trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení, přičemž tato další omezení musí být na rozdíl od předchozích výslovně zmíněných uvedena v samotném výroku tohoto usnesení. Po novele provedené zákonem č. 197/2010 Sb. je takovým omezením též zákaz vycestování do zahraničí podle § 73 odst. 4 až 6 tr. řádu.

V praxi se lze setkat s různým vymezením dohledu probačního úředníka. Od pouhého konstatování, že se nad obviněným vyslovuje dohled, aniž by byl po obsahové stránce nějak specifikován, až po detailní výčet jednotlivých povinností a omezení, které musí obviněný dodržovat. Rozhodnutí o nahrazení vazby dohledem probačního úředníka obvykle předchází intenzivní spolupráce soudu nebo státního zástupce s příslušnou Probační a mediační službou. Proto i toto opatření ve většině

²⁶¹ Probační a mediační služba může touto cestu zjišťovat podklady o osobě obviněného, jež nepřekračují rámec její činnosti, nelze tak nahrazovat činnost orgánů činných v trestním řízení.

²⁶² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 530.

případů není realizováno již při vzetí obviněného do vazby, neboť vyžaduje větší časový prostor.

3.9.4 Nahrazení vazby peněžitou zárukou

Jedním z nejstarších opatření nahrazujících vazbu je peněžitá záruka (kauce). Základní úprava je zakotvena v návaznosti na čl. 5 odst. 3 poslední věta Úmluvy v § 73a tr. řádu. Uplatní se s určitými výjimkami v obdobných případech jako záruka, slib či dohled probačního úředníka. Je však třeba zdůraznit, že právě toto opatření, které může být za určitých okolností spojeno se ztrátou nikoli nepodstatného majetku, působí na obviněného mnohem více a intenzivněji než opatření ostatní.

Nahradit vazbu peněžitou zárukou lze v případě existence vazebních důvodů uvedených v § 67 písm. a) a c) tr. řádu. Zákon však tento postup vylučuje u předstízně vazby, je-li obviněný stíhán pro některý výslovně uvedený trestný čin. Jde o nezávažnější trestné činy.²⁶³ Náhrada vazby, stejně jako u záruky, slibu či dohledu probačního úředníka, není možná v případě koluzní vazby.

Kauci může složit jak *obviněný*, tak se souhlasem obviněného též *jiná osoba*. Okruh osob, které lze považovat za jiné osoby ve smyslu § 73a tr. řádu, není nijak vymezen. Souhlas obviněného, resp. obžalovaného je *conditio sine qua non*, může být dán písemně nebo ústně do protokolu. Souhlas vyjádřený pouze obhájcem obviněného

²⁶³ Jedná se o trestný čin vraždy (§ 140 trestního zákoníku), těžkého ublížení na zdraví (§ 145 trestního zákoníku), mučení a jiného nelidského a krutého zacházení podle § 149 odst. 3, 4 trestního zákoníku, obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), loupeže podle § 173 odst. 4 trestního zákoníku, brání rukojmí podle § 174 odst. 3, 4 trestního zákoníku, znásilnění podle § 185 odst. 3, 4 trestního zákoníku, pohlavního zneužití podle § 187 odst. 3, 4 trestního zákoníku, obecného ohrožení podle § 272 odst. 2, 3 trestního zákoníku, vývoje, výroby a držení zakázaných bojových prostředků (§ 280 trestního zákoníku), nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 3, 4 trestního zákoníku, získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou (§ 290 trestního zákoníku), zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny podle § 292 odst. 2, 3 trestního zákoníku, vlastizrady (§ 309 trestního zákoníku), rozvracení republiky (§ 310 trestního zákoníku), teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku), teroru (§ 312 trestního zákoníku), sabotáže (§ 314 trestního zákoníku), vyzvědačství (§ 316 trestního zákoníku), spolupráce s nepřítelem (§ 319 trestního zákoníku), válečné zrady (§ 320 trestního zákoníku), genocidia (§ 400 trestního zákoníku), útoku proti lidskosti (§ 401 trestního zákoníku), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 402 trestního zákoníku), přípravy útočné války (§ 406 trestního zákoníku), styků ohrožujících mír (§ 409 trestního zákoníku), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411 trestního zákoníku), válečné krutosti (§ 412 trestního zákoníku), perzekuce obyvatelstva (§ 413 trestního zákoníku), plenění v prostoru válečných operací (§ 414 trestního zákoníku), zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 415 trestního zákoníku), nebo zneužití vlajky a příměří (§ 416 trestního zákoníku).

nelze považovat za dostačující.²⁶⁴ Jiná osoba než obviněný však musí být před přijetím peněžité záruky seznámena s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby.

Rozhodování o přijetí peněžité záruky je dvoufázové.

V první fázi se rozhoduje o přípustnosti přijetí peněžité záruky, její výši a způsobu složení. Při určení výše peněžité záruky se přihlídnou zejména k osobě a majetkovým poměrům obviněného nebo jiné osoby, která kauci nabízí, k povaze a závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, a závažnosti důvodů vazby, přičemž dolní hranice peněžité záruky je 10.000,- Kč, horní hranice není omezena.²⁶⁵ S ohledem na výslovné znění zákona je třeba ji určovat v české měně, složena musí být rovněž v českých korunách. Způsobem složení se zpravidla rozumí složení peněžité záruky na účet orgánu, který o ní rozhodl, výjimečně v hotovosti na pokladně. Součástí rozhodnutí o přípustnosti přijetí peněžité záruky bývá v praxi rovněž poučení obviněného a jiné osoby o době trvání peněžité záruky (§ 73a odst. 5 tr. řádu), o důvodech, pro které peněžitá záruka může připadnout státu (§ 73a odst. 4 tr. řádu), nebo může být použita na zaplacení peněžitého trestu nebo nákladů trestního řízení (§ 73a odst.6 tr. řádu) nebo k uhrazení pohledávky poškozeného (§ 73a odst. 9 tr. řádu) a dále, že nepostačují-li prostředky z peněžité záruky k uhrazení pohledávek všech poškozených, uspokojí se jejich pohledávky poměrně.

Příslušný orgán může rozhodnout tak, že se vzhledem k okolnostem případu nebo závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu nabídka peněžité záruky nepřijímá. Nebo může návrh obviněného či jiné osoby akceptovat. Teprve poté rozhodovat o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění na svobodu za současného přijetí peněžité záruky, jejíž výše a způsob složení byly určeny v předchozím usnesení. Toto usnesení lze vydat zásadně až poté, co obviněný nebo jiná osoba složí kauci v přesně stanovené výši a způsobem uvedeným v usnesení.

Dvoufázové rozhodování by mělo zamezit tomu, aby v případě že obviněný či jiná osoba peněžitou záruku složili, bylo rozhodnuto, že se nepřijímá.

²⁶⁴ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, č. 9, s. 52.

²⁶⁵ Horní hranice 1.000.000,- Kč byla zrušena novelou trestního řádu č. 292/1993 Sb.

V komentáři k příslušnému ustanovení se uvádí, že ke spojení těchto dvou rozhodnutí v jedno může dojít v případě, že by obviněný nebo jiná osoba učinil návrh na přijetí kauce v určité výši a současně tuto finanční částku složili na účet orgánu rozhodující o vazbě, přičemž tento orgán by návrh v celém rozsahu akceptoval. Pak by bylo možné rozhodnout jedním usnesením s dvěma samostatnými výroky.²⁶⁶

O nahrazení vazby peněžitou zárukou rozhoduje v přípravném řízení soudce nebo státní zástupce, v řízení před soudem pak senát, popř. samosoudce. Státní zástupce je oprávněn rozhodnout pouze o přijetí peněžitě záruky a následném propuštění obviněného na svobodu. Nevyhoví-li státní zástupce návrhu na přijetí peněžitě záruky, ve lhůtě pěti pracovních dnů jej předloží soudu.²⁶⁷

Proti tzv. pozitivnímu i negativnímu rozhodnutí o přijetí nabídky peněžitě záruky, stejně jako proti usnesení o propuštění obviněného z vazby na svobodu je přípustná stížnost (§ 74 tr. řádu). O stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce rozhoduje soud podle §146 odst. 1 písm. a) tr. řádu.

Pokud bylo rozhodnuto o nahrazení vazby peněžitou zárukou, může orgán rozhodující o vazbě zároveň rozhodnout o uložení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí. Ustanovení § 73a odst. 3 poslední věta tr. řádu odkazuje na obdobné použití § 73 odst. 4 až 6 tr. řádu.

Orgán, který v době rozhodování o vazbě, řízení vede,²⁶⁸ může na návrh obviněného nebo jiné osoby,²⁶⁹ anebo bez návrhu peněžitou záruku zrušit nebo změnit její výši (zvýšit i snížit) a to za předpokladu, že:

²⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s 884.

²⁶⁷ Podrobněji k tomu čl. 35 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009.

²⁶⁸ O návrhu obviněného na zrušení peněžitě záruky z důvodu, že pominuly vazební důvody, rozhoduje ve stádiu přípravného řízení státní zástupce, a nikoli soud prvního stupně (rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 6. 2002, sp. zn. 3 To 464/2002).

²⁶⁹ Byl-li složitel peněžitě záruky seznámen s podstatou obvinění a skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby, jakož i upozorněn na možnost propadnutí záruky státu a její případné použití na zaplacení peněžitěho trestu a náklady řízení, nelze na jeho návrh podle § 73a odst. 4 tr. řádu peněžitou záruku zrušit nebo změnit její výši je proto, že složitel změnil názor na otázku nahrazení vazby obviněného, např. proto, že peníze potřebuje použít ke svému podnikání (rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002).

- a) *pominuly důvody, které k jejímu přijetí vedly* (například nově byl zjištěn důvod vazby podle § 67 písm. b) tr. řádu, nebo bylo rozšířeno trestní stíhání o další trestný čin výslovně uvedený v § 73a odst. 1 věta druhá tr. řádu, nebo bylo trestní stíhání zastaveno apod.), nebo
- b) *změnily se okolnosti rozhodné pro určení výše peněžité záruky* (například změna majetkovým poměrů, upozornění na změnu právní kvalifikace, vypuštění některé právní kvalifikace, nebo naopak rozšíření trestního stíhání apod.).²⁷⁰

Trestní řád v § 73a odst. 4 tr. řádu stanoví výčet jednání obviněného, která znamenají propadnutí peněžité záruky státu, přičemž zcela postačí naplnění jen jednoho z nich.

Soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce rozhodne o připadnutí peněžité záruky, pokud obviněný:

- a) *uprchne, skrývá se nebo neoznámí změnu svého pobytu*, a znemožní tak doručení předvolání nebo jiné písemnosti soudu, státního zástupce, nebo policejního orgánu,
- b) *zaviněně se nedostaví na předvolání k úkonu trestního řízení*, jehož provedení je bez jeho přítomnosti vyloučeno,
- c) *opakuje trestnou činnost nebo se pokusí dokonat trestný čin*, který dříve nedokonal nebo který připravoval nebo kterým hrozil,
- d) *vyhýbá se výkonu uloženého trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu nebo výkonu náhradního trestu odnětí svobody za peněžitý trest*.²⁷¹

Usnesení o připadnutí peněžité záruky státu je rozhodnutím o vazbě ve smyslu § 74 tr. řádu, je proti němu přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

Rozhodne-li příslušný orgán o připadnutí peněžité záruky státu, nebo o jejím zrušení, vždy je povinen přezkoumat, zda nejsou dány důvody pro rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, a popřípadě provést potřebné úkony (státní zástupce podá návrh

²⁷⁰RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 538.

²⁷¹Jednotlivé pojmy jsou vysvětleny v kapitole 2.3.

na vzetí obviněného do vazby, po podání obžaloby rozhodne soud o vzetí do vazby i bez návrhu a za tím účelem požádá policejní orgán o součinnost podle § 183 tr. řádu apod.).²⁷²

Co se týče trvání peněžitě záruky je v § 73a odst. 6 tr. řádu stanoveno, že nerozhodl-li soud jinak, trvá peněžitá záruka u obviněného, který byl pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo peněžitému trestu, do dne, kdy obviněný nastoupí výkon trestu odnětí svobody, zaplatí peněžitý trest a náklady trestního řízení. Pokud obviněný nezaplatí peněžitý trest nebo náklady trestního řízení ve stanovené lhůtě, použijí se na jejich úhradu prostředky z peněžitě záruky.

Novelou č. 181/2011 Sb. byly do citovaného ustanovení vloženy odst. 7 a 8, jejichž smyslem je zejména chránit nárok poškozeného na náhradu škody, resp. nemajetkové újmy, nikoli však také na vydání bezdůvodného obohacení. Pokud byla odsouzenému v rozsudku uložena povinnost nahradit poškozenému majetkovou újmu či nemajetkovou újmu v penězích a poškozený o to ve stanovené lhůtě požádá, peněžitá záruka se použije k jejich úhradě. Přednost však mají pohledávky stanovené v odst. 6 citovaného ustanovení. Soud je povinen poškozeného o možnosti využití peněžitě záruky k úhradě jeho pohledávky vyrozumět. Nepožádá-li poškozený o využití peněžitě záruky k úhradě své pohledávky do tří měsíců od tohoto vyrozumění, vrací se kauce odsouzenému nebo osobě, která ji složila. O tom je třeba poškozeného předem poučit.

K nahrazení vazby peněžitou zárukou dochází v praxi častěji v řízení před soudem a to zejména ve vztahu k obviněným, kteří jsou již určitou dobu ve vazbě. Jednak v době přípravního řízení může stále trvat koluzní důvod vazby a navíc je pro obviněného, resp. jeho obhájce velice těžké sehnat v krátkém čase potřebnou finanční částku.²⁷³

²⁷² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 539.

²⁷³ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, č. 9, s. 56.

3.9.5 Zákaz vycestování do zahraničí

S účinností od 1. 1. 2011 byl do trestního řádu zaveden institut zákazu vycestování do zahraničí jako nový druh zajišťovacího úkonu. V té souvislosti došlo také ke změně v oblasti nahrazování vazby. Nejedná se však o samostatné opatření, které by vedle dosud existující záruky, slibu, dohledu či peněžité záruky plně nahrazovalo vazbu, ale jedná se o další omezení, které může orgán činný v trestním řízení při nahrazení vazby vedle některého z alternativních opatření obviněnému současně uložit.

Omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí je upraveno v § 77a tr. řádu²⁷⁴, přičemž jeho uplatnění není podmíněno existencí některého vazebního důvodu, a dále v § 73 odst. 4 až 6 tr. řádu a § 73a tr. řádu, který se uplatňuje současně s nahrazením vazby jiným opatřením. Po obsahové stránce je úprava ve všech zmiňovaných ustanoveních obdobná. Novela trestního řádu připojená k zákonu o obětech trestných činů jako součást předběžných opatření upravila i zákaz vycestování do zahraničí. Skutečnost, že se jedná do značné míry o totožnou úpravu, vyplývá kromě jiného i z § 88h odst. 2, který odkazuje na přiměřené použití ustanovení § 77a odst. 1 až 3, 5 a 6, tedy ustanovení týkající se postupu při uložení zákazu vycestování do zahraničí. Otázkou je, co zákonodárce další úpravou zákazu vycestování do zahraničí jakožto samostatného předběžného opatření zamýšlel. Zřejmě měl v úmyslu oddělit jednotlivé instituty podle jejich smyslu a účelu. Od 1. 8. 2013 trestní řád obsahuje:

- a) zákaz vycestování do zahraničí podle § 77a tr. řádu jako samostatný zajišťovací institut,
- b) zákaz vycestování do zahraničí jako doplněk opatření nahrazujících vazbu (§ 73, 73a tr. řádu),
- c) předběžné opatření zákazu vycestování do zahraničí (§ 88h tr. řádu).

²⁷⁴ Podle § 77a odst. 1 tr. řádu je-li vedeno trestní stíhání pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje tři léta, může soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce uložit omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí, je-li to nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení.

O uložení tohoto opatření (§ 73 odst. 4 až 6, § 73a odst. 3 tr. řádu) rozhoduje soud a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce formou usnesení, proti němuž je přípustná stížnost, která však nemá odkladný účinek.

Jestliže rozhodnutí o uložení zákazu vycestovat do zahraničí nabylo právní moci, předseda senátu, v přípravném řízení soudce, vyzve obviněného nebo toho, kdo má cestovní doklad²⁷⁵ u sebe, aby mu jej vydal ve lhůtě, kterou za tím účelem stanoví. Pokud tak neučiní, postupuje se podle § 79 tr. řádu²⁷⁶ přiměřeně.

Orgán rozhodující o vazbě informuje orgán příslušný k vydávání cestovních dokladů o uložení omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí, jakož o jeho zrušení, a dále o vydání nebo odnětí cestovního pasu.

Omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí může stejně jako opatření nahrazující vazbu trvat nezbytně nutnou dobu (§ 2 odst. 4 tr. řádu), neboť s tím je v tomto případě spojeno. Pominou-li důvody pro jeho uložení, je předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce povinen toto opatření zrušit, a to i bez návrhu obviněného.

Obviněný má navíc právo kdykoli žádat o jeho zrušení. O žádosti musí předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout bez zbytečného odkladu. O stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce, kterým nevyhověl žádosti obviněného, rozhoduje soud (§ 146a odst. 1 písm. b) tr. řádu) .

Jestliže byla žádost zamítnuta, může ji obviněný, pokud však neuvede nové důvody, opakovat až po uplynutí tří měsíců od právní moci předchozího rozhodnutí.²⁷⁷

²⁷⁵ Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech.

²⁷⁶ „Nebude-li věc důležitá pro trestní řízení na vyzvání vydána tím, kdo ji má u sebe, může mu být na příkaz předsedy senátu a v přípravném řízení na příkaz státního zástupce nebo policejního orgánu odňata. Policejní orgán potřebuje k vydání takového příkazu předchozí souhlas státního zástupce. Nevykoná-li orgán, který příkaz k odnětí věci vydal, odnětí věci sám, provede je na podkladě příkazu policejní orgán. Bez předchozího souhlasu uvedeného v odstavci 1 může být příkaz policejním orgánem vydán jen tehdy, jestliže nelze předchozího souhlasu dosáhnout a věc nesnese odkladu. K odnětí věci se podle možnosti přibere osoba, která není na věci zúčastněna. Protokol o vydání a odnětí věci musí obsahovat též dostatečně přesný popis vydané nebo odňaté věci, který by umožnil určit její totožnost. Osobě, která věc vydala nebo jí byla věc odňata, vydá orgán, který úkon provedl, ihned písemné potvrzení o převzetí věci nebo opis protokolu.“

²⁷⁷ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*, 3. vydání, Praha: Leges, 2013, s. 320-322.

S účinností od 1. 8. 2013 byl do § 77a tr. řádu vložen nový odstavec 6 o možnosti prolomení zákazu vycestování a to pouze z důležitých důvodů a na konkrétně vymezenou dobu. Zákonodárce výslovně uvádí jako důvod takového vycestování pracovní cestu. O povolení vycestování rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce a to formou usnesení.

3.9.6 Předběžná opatření

Novela trestního řádu připojená k zákonu č. 45/2013 Sb., jež nabyla účinnosti dnem 1. 8. 2013, zakotvila do části první, hlavy čtvrté nový osmý díl upravující předběžná opatření a postup při jejich ukládání (§ 88b až 88o tr. řádu).

Obecná ustanovení

Predběžná opatření jsou zcela novým procesním institutem, jehož účelem je dle důvodové zprávy k zákonu o obětech trestných činů²⁷⁸ zejména „ochrana poškozeného, osob mu blízkých, zabránění obviněnému v páchání trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení.“ Schválené znění ustanovení § 88b odst. 2 trestní řádu ad fine však zahrnuje nadto ochranu zájmů společnosti, tj. veřejného zájmu. Předběžná opatření tak plní obdobný účel jako úprava zakotvená do § 68 odst. 4 tr. řádu.

Před přijetím nového zák. o obětech a k němu připojené novely trestního řádu bylo možno obviněnému uložit v souvislosti s nahrazením vazby slibem nebo dohledem probačního úředníka omezení stanovená ve výroku rozhodnutí o náhradě vazby, dále i zákaz vycestování do zahraničí ve vztahu ke všem institutům nahrazujícím vazbu. Zák. mládeže umožňoval mladistvým podle § 10 odst. 2 a § 15 a násl. ukládat různá výchovná opatření, ovšem pouze se souhlasem mladistvého, tato podmínka mohla v mnohých případech uložení výchovných opatření značně zkomplikovat, resp. znemožnit.²⁷⁹ Co se týče právnických osob, těmto bylo možné uložit některé ze zajišťovacích opatření týkajících se majetku obviněné právnické osoby podle ustanovení § 33 odst. 1 a 2 TOPO, nejednalo se však o předběžná opatření ve

²⁷⁸ Důvodová zpráva k novela tr. řádu připojené k zák. o obětech. Sněmovní tisk 617/0, část č. 1/5 N.z. o obětech trestných činů – EU. [cit. 27. 2. 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>>.

²⁷⁹ Tamtéž.

vlastním slova smyslu.²⁸⁰ Důvodová zpráva přijetí dalších předběžných opatření odůvodňuje tím, že dosud uplatňované instituty byly nedostačující a neefektivní.

„Předběžná opatření představují taxativně vymezený okruh povinností, které lze obviněnému uložit v průběhu trestního řízení, již od zahájení trestního stíhání, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, kterým řízení končí.“²⁸¹

Podstatou předběžných opatření podle trestního řádu je stejně jako v případě předběžných opatření podle občanského soudního řádu prozatímně upravit poměry obviněného s poškozeným, resp. obětí.

Předběžné opatření lze uložit pouze obviněnému, tedy nikoli podezřelému, jak bylo původně během přípravy návrhu zák. o obětech navrhováno.

Předběžné opatření smí být uloženo jen tehdy, *„jestliže z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením²⁸², přičemž uložení předběžného opatření si vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného²⁸³, který je fyzickou osobou,²⁸⁴ zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých²⁸⁵, nebo ochrana zájmů společnosti²⁸⁶.“* Jedná se de facto o stejná hlediska posuzovaná

²⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1239.

²⁸¹ JELÍNEK, Jirí. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, s. 27.

²⁸² Trestní řád žádá další alternativní opatření nestanoví, jedná se tedy o opatření ukládaná podle jiných právních předpisů.

²⁸³ Poškozený se posuzuje v materiálním smyslu, nemusí být ještě poučen podle § 46 tr. řádu.

²⁸⁴ Zákon výslovně žádá, aby se jednalo o fyzickou osobu, tj. nikoli osobu právnickou.

²⁸⁵ § 125 tr. zákoníku.

²⁸⁶ Jedná se o pojem trestními předpisy nepoužívaný, vyjadřuje ochranu veřejného zájmu, tj. opaku zájmu soukromého.

při rozhodování o vazbě. V řízení o uložení předběžných opatření je však potřeba vzít v úvahu navíc, zda si uložení předběžného opatření vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, nebo to vyžaduje ochrana zájmů společnosti.

Z dikce ustanovení tak plyne, že k uložení předběžného opatření může postačovat i širší společenský zájem.²⁸⁷

Při ukládání předběžných opatření musí příslušný orgán rovněž zohlednit, zda již obviněnému nebylo uloženo opatření podle jiného právního předpisu, tj. zejména podle zák. o policii, a jak splnilo nebo plní svůj účel, což plně odpovídá obecnému principu subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. řádu.²⁸⁸

Výše uvedená hlediska je třeba posuzovat i v případě rozhodování o zrušení nebo změně předběžných opatření podle § 88m odst. 2 tr. řádu, o žádosti obviněného o zrušení předběžného opatření podle § 88m odst. 3 tr. řádu nebo při rozhodování o stížnosti podle § 88m odst. 2, 3 a 7 tr. řádu a § 88n odst. 2, 3 a 4 tr. řádu.

Základním účelem předběžného opatření je nepochybně ochrana poškozeného. „Jde zejména o ochranu před prohlubováním primární viktimizace a prevenci před sekundární či opakovanou viktimizací“.²⁸⁹ Jejich aplikace je však v mnohých případech výhodnější i pro samotného obviněného, neboť jej může „ochránit“ před výraznějším zásahem do osobní svobody, tj. vzetím do vazby. Předběžné opatření může být proto i *opatřením nahrazujícím vazbu*²⁹⁰, může však být ukládáno i zcela samostatně a nezávisle na vazbě.

²⁸⁷ Podle důvodové zprávy by tomu tak mohlo být u specifické formy trestné činnosti vázané na sportovní utkání nebo zábavní centra, kdy jde o návštěvu sportovních stadionů nebo restauračních a jiných zařízení, v nichž došlo k závažné nebo opakované trestné činnosti, např. tedy ve vztahu k tzv. diváckému násilí či k trestným činům spáchaným z nenávistných pohnutek apod.). Důvodová zpráva k novela tr. řádu připojené k zák. o obětech. Sněmovní tisk 617/0, část č. 1/5 N.z. o obětech trestných činů – EU. [cit. 27. 2. 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>>.

²⁸⁸ § 88m odst. 6 tr. řádu.

²⁸⁹ JELÍNEK, Jirí. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, s. 27.

²⁹⁰ § 73 odst. 1 písm. d) tr. řádu.

Ustanovení § 88c tr. řádu uvádí taxativní výčet předběžných opatření, který nelze analogicky rozšiřovat. Jedná se o:

- a) zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky
- b) zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí,
- c) zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- d) zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě,
- e) zákaz vycestování do zahraničí,
- f) zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti,
- g) zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky,
- h) zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, nebo
- i) zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti.

Lze je ukládat samostatně nebo i více vedle sebe, jsou-li pro to splněny podmínky jak obecné (§ 88b odst. 2 tr. řádu), tak zvláštní (§ 88d až §88k tr. řádu).

Z povahy předběžných opatření zcela jednoznačně vyplývá, že se uplatní v průběhu trestního řízení, resp. na samotném počátku, je-li potřeba chránit poškozeného, resp. oběť a jemu blízké osoby nebo potřeba chránit společnost. Proto se předpokládá, že tento nový institut bude využíván zejména v souvislosti s tzv. domácím násilím nebo nebezpečným pronásledováním. Může se jednat i o trestnou činnost vázanou na různé sportovní, kulturní či jiné společenské akce.

„Včasná a účinná reakce na jednoznačně vymezené potenciální i skutečné kriminogenní faktory, včetně přerušování podstatných vazeb mezi obviněným a jeho obětí

nebo určitým prostředím, je v takových případech velice potřebná a žádoucí v zájmu individuální i generální prevence.“²⁹¹

Předběžná opatření lze nepochybně aplikovat i proti mladistvému a některá opatření rovněž tak proti obviněné právnické osobě, tam, kde to jeho povaha dovoluje.

Původní vládní návrh zákona o obětech trestných činů předpokládal, že jednou ze základních podmínek pro uložení předběžného opatření bude existence některého z vazebních důvodů podle § 67 písm. a), b) nebo c) tr. řádu. Schválené znění § 88b tr. řádu však výrazně zúžilo možnosti ukládání předběžných opatření, když ponechalo pouze v podstatě znění shodné s důvodem tzv. předstižné vazby. Tedy *„jestliže z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.*“²⁹² Ustanovení § 73 tr. řádu však rozšiřuje možnost uplatnění předběžných opatření ještě o vazební důvod tzv. útěkové vazby, když v § 73 odst. 1 písm. d) stanoví, že je-li dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. a) nebo c), může orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu a zároveň rozhodnout o uložení některého z předběžných opatření. Platí to však pouze pro účely nahrazení vazby uložení některého předběžného opatření. Takový výklad plně koresponduje s účelem předběžných opatření, kterým je upřednostnění alternativních opatření před vzetím obviněného do vazby.

Rozhodnutí o uložení předběžného opatření jakož i jiná rozhodnutí týkající se předběžného opatření mají formu usnesení.²⁹³ Každé rozhodnutí o předběžném opatření musí být podle § 88m odst. 1 tr. řádu odůvodněno též skutkovými okolnostmi, a to zcela konkrétními skutkovými okolnostmi, nestačí pouhé dohady, domněnky, či hypotetické soudy.²⁹⁴

Usnesení o uložení předběžného opatření musí vedle obecných náležitostí podle § 134 odst. 1, 2 tr. řádu obsahovat přesné vymezení obsahu konkrétního

²⁹¹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1240.

²⁹² § 88b tr. řádu.

²⁹³ § 88m tr. řádu ve spojení s § 119 tr. řádu.

²⁹⁴ JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, s. 29.

předběžného opatření, dále poučení o stížnosti (§ 88m odst. 7 ve spojení s § 141 odst. 4 tr. řádu), o trvání předběžného opatření, možnosti jeho zrušení nebo změny, ukáže-li se jeho výkon nemožný nebo jeho plnění nelze na obviněném spravedlivě požadovat nebo není nutné v původně stanoveném rozsahu, o právu obviněného žádat o zrušení předběžného opatření a v jakých lhůtách, neuvede-li nové skutečnosti (§ 88n odst. 1 až 3 tr. řádu). V neposlední řadě je třeba obviněného poučit o možných následcích neplnění předběžného opatření (§ 88o písm. a), b) nebo c) tr. řádu).

Orgánem rozhodujícím o uložení předběžných opatření je státní zástupce a soudce. Státní zástupce je v přípravném řízení oprávněn uložit jen čtyři z nich, a to

- zákaz styku s určitými osobami (§ 88d),
- zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti (§ 88i),
- zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky (§ 88j),
- zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek (§ 88k).

Jedná se o taková opatření, která neznamenaají výrazný zásah do osobní svobody obviněného.

V ostatních případech rozhoduje soud, resp. v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Jedná se o následující předběžná opatření:

- zákaz vstupu do obydlí a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se tam (§ 88e),
- zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných akcí a styku s určitými osobami (§ 88f),
- zákaz zdržovat se na konkrétním vymezeném místě (§ 88g),
- zákaz vycestování do zahraničí (§ 88h),
- zákaz konkrétně vymezené činnosti v zájmu zamezení pokračování, resp. opakování trestné činnosti (§ 88l).

Ohledně příslušnosti k rozhodování o jakýchkoli zásazích do již uložených opatření a rozhodování o žádostech obviněných o zrušení uložení předběžného opatření platí stejné pravidlo o rozděleném rozhodování.

Trvání předběžných opatření není časově omezeno tak, jak je tomu například u vazby (§ 72a tr. řádu). Trvají do doby, dokud to vyžaduje jejich účel, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž se řízení končí. O jeho zrušení, změně či nahrazení jiným opatřením může být rozhodnuto za předpokladu, že se dodatečně ukáže, že výkon předběžného opatření je nemožný nebo jeho plnění nelze na obviněném spravedlivě požadovat nebo předběžné opatření není nutné v původně stanoveném rozsahu.

Obviněný má navíc právo kdykoliv žádat o zrušení předběžného opatření, opakovat stejnou žádost však může po uplynutí 3 měsíců od právní moci rozhodnutí (§ 88n).

Proti rozhodnutí soudu (státního zástupce) je přípustná stížnost, jež nemá odkladný účinek. Odkladný účinek má pouze stížnost státního zástupce a poškozeného proti rozhodnutí o zrušení předběžného opatření.²⁹⁵ Mezi subjekty oprávněné k podání stížnosti řadíme zejména obviněného, dále státního zástupce a to v těch případech, kdy rozhoduje soudce, a dále též poškozeného.²⁹⁶ O stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce bude rozhodovat soud.²⁹⁷

Ustanovení § 88o tr. řádu upravuje důsledky neplnění uloženého předběžného opatření, když předpokládá, že v takovém případě může dojít k ponechání původně uloženého předběžného opatření společně s uložením pořádkové pokuty, nebo může být rozhodnuto o uložení jiného předběžného opatření, které bude shledáno efektivnější, v neposlední řadě může být rozhodnuto o jeho vzetí do vazby. S ohledem na zákonnou úpravu pak zřejmě nebude přicházet v úvahu postih

²⁹⁵ Byl-li však státní zástupce nebo poškozený přítomen při vyhlášení takového rozhodnutí, má jejich stížnost odkladný účinek jen tehdy, byla-li podána ihned po vyhlášení rozhodnutí.

²⁹⁶ Poškozený má právo podat stížnost jen proti rozhodnutí o předběžných opatřeních podle § 88d a 88e tr. řádu, tj. pouze v takovém případě, jednalo-li se o rozhodnutí podle § 88n odst. 2 a 3 tr. řádu pouze proti usnesením, jimiž bylo předběžné opatření zrušeno nebo změněno nebo bylo zrušeno na základě žádosti podané obviněným.

²⁹⁷ § 146a odst. 1 písm. b) tr. řádu.

podle § 337 odst. 1 písm. j) trestního zákonu, byť důvodová zpráva k tomuto zákonu uvádí, že jestliže se obviněný dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon předběžných opatření, může být takové jednání kvalifikováno jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Domnívám se však, že pokud by se obviněný dopustil natolik závažného protiprávního jednání, které by navíc naplňovalo skutkovou podstatu jiného trestného činu, pak by bylo nutno postupovat podle § 160 odst. 1, 5 trestního řádu. Poruší-li obviněný podmínky uloženého předběžného opatření, bude podle mého názoru uplatňován zejména postup uvedený odst. c) tohoto ustanovení, tj. iniciováno vzetí obviněného do vazby.

Příslušným orgánem činným v trestním řízení podle § 88o tr. řádu není pouze orgán, který o uložení předběžného opatření rozhodl, ale rovněž například policejní orgán. Ten může obviněnému jednak uložit pořádkovou pokutu, dále může dát podnět k uložení jiného předběžného opatření nebo k podání návrhu státního zástupce soudci na vzetí obviněného do vazby.²⁹⁸

Rigorózní práce je zpracována k 1. 11. 2013, tj. tři měsíce od účinnosti předběžných opatření. Dosud jsem se však v praxi s uložení předběžného opatření nesečkala. Pokud jsou vazebně stíhaným osobám ukládány určité povinnosti či omezení svou povahou shodná s předběžnými opatřeními podle § 88b a násl. tr. řádu, děje se tak v rámci uloženého dohledu probačního úředníka. Prozatím tedy nebyl tento nový institut uveden v život.

Zákaz styku s určitými osobami

Uplatnění tohoto předběžného opatření lze očekávat nejčastěji a to podle jeho povahy zejména v souvislosti s tzv. domácím násilím a dále u trestného činu nebezpečného vyhrožování či nebezpečného pronásledování.²⁹⁹ Jistou návaznost lze spatřovat rovněž v institutu předběžného opatření podle § 76b zákona č. 99/1963, občanského soudního řádu.³⁰⁰

²⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1307.

²⁹⁹ Prostřednictvím tohoto předběžného opatření lze zakázat i tzv. cyberstalking.

³⁰⁰ Podle § 76b odst. c), d) občanského soudního řádu se uloží účastníku, proti kterému návrh směřuje, aby se zdržel setkávání s navrhovatelem a dále aby se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoli způsobem.

Obsahem předběžného opatření zákazu styku s určitými osobami je vyslovení nepřipustnosti jakéhokoli kontaktování nebo vyhledávání poškozeného, osob mu blízkých³⁰¹ nebo jiných osob, zejména svědků, a to i prostřednictvím sítě elektronických komunikací či jiných obdobných prostředků. Zákonodárce výslovně zdůrazňuje kontaktování prostřednictvím sítě elektronických komunikací nebo jiných obdobných prostředků, tj. internet, mobilní telefony, ICQ, chaty, Facebook a další, z použité formulace lze dovodit, že měl na mysli všechny v úvahu přicházející formy sledování. Komentář k tomuto opatření vypočítává dále pozorování, tzv. doprovázení, slídění, obtěžování, dotírání, dopisy, pohlednice s obscénním a výhružným obsahem, zaslání nevyžádaných dárků a pozorností.³⁰²

Podle § 88d odst. 2 tr. řádu se z důležitých důvodů³⁰³ povolí setkání obviněného s poškozeným, osobou mu blízkou nebo jinou osobou. Podnět k takovému rozhodnutí dá zpravidla obviněný nebo dotčená osoba. Takové setkání se však uskuteční vždy za přítomnosti orgánu činného v trestním řízení, který v dané fázi trestní řízení vede, nebo na základě jeho pověření za přítomnosti probačního úředníka. Jde-li o setkání obviněného rodiče s dítětem, zpravidla se jej zúčastní i orgán sociálně-právní ochrany dětí.³⁰⁴

Setkání se neprodleně ukončí, objeví-li se v jeho průběhu okolnosti, které brání jeho pokračování. Zákonodárce příkladmo uvádí následující důvody ukončení: vyvolá-li obviněný v dotčené osobě důvodnou obavu z uskutečnění jednání uvedeného v § 88b odst. 2 tr. řádu nebo se pokusí ovlivnit jejich výpověď.

Zákaz vstupu do obydlí

Předně je třeba poznamenat, že na rozdíl od úpravy předchozího předběžného ustanovení, zákonodárce v případě zákazu vstupu do obydlí přistoupil k podrobnějšímu vymezení obsahových i formálních náležitostí usnesení o uložení tohoto opatření.

³⁰¹ § 116 a 117 občanského zákoníku.

³⁰² ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1250.

³⁰³ Například je-li třeba za trvání tohoto opatření bezodkladně projednat určitou soukromou záležitost.

³⁰⁴ Podle § 88m odst. 5 o rozhodnutí, kterým se ukládá zákaz styku obviněného rodiče s dítětem, je třeba neprodleně vyzoomět orgán sociálně-právní ochrany dětí. Stejně tak je třeba včas tento orgán informovat právě o povolení setkání obviněného rodiče s dítětem, aby se jej mohl účastnit.

Stejně tak jako u předběžného opatření podle § 88d lze předpokládat uplatnění zákazu vstupu do obydlí v případě tzv. domácího násilí.

Zákaz vstupu do obydlí spočívá jednak v nepřípustnosti vstupu obviněného do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí, jednak v nepřípustnosti zdržovat se v takovém obydlí. Pro výkon výše uvedeného zákazu je rozhodující moment oznámení usnesení, jímž bylo vysloveno předběžné opatření zákazu vstupu do obydlí, nikoli až jeho právní moc.

Podle komentáře je třeba pojem „obydlí obývané s poškozeným a jeho bezprostřední okolí“ vnímat v návaznosti na nález Ústavního soudu ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/2009, poněkud šířeji. Tento pojem tak zahrnuje „*nejen dům nebo byt, ale i jiné prostory sloužící k bydlení a dále pozemky přiléhající k domu, bytu nebo jiné prostoře sloužící k bydlení, je-li splněna podmínka, že i tyto „přiléhající“ prostory splňují vymezení, že slouží k rekreačním, zájmovým a kulturním účelům ubytovaných osob.*“³⁰⁵ Současně musí být pochopitelně splněna podmínka, že uvedené prostory fakticky užívá obviněný společně s poškozeným.

Jak již bylo řečeno, zákonodárce výslovně zakotvil, že rozhodnutí musí obsahovat vedle obecných náležitostí stanovených v § 134 odst. 1 a 2 tr. řádu dále jméno a příjmení obviněného, přesné označení obydlí a poučení o právech a povinnostech obviněného včetně poučení o následcích nesplnění povinnosti uvedené v § 88d odst. 4 tr. řádu i o důsledcích neplnění uloženého předběžného opatření podle § 88o tr. řádu.

Zmiňované předběžné opatření úzce souvisí s institutem vykázání podle zák. o policii³⁰⁶ a dále s předběžným opatřením podle zákona č. 99/1963 Sb.³⁰⁷ Všechny tři instituty jsou autonomní, plní svou specifickou úlohu v různých typech procesu, byť je jejich obecný účel podobný, mohou být ukládány postupně a bezprostředně na sebe navazovat, důvody pro jejich uložení se však posuzují samostatně. Tato návaznost je zákonodárcem zdůrazněna zejména na institut vykázání podle zák. o policii, když podle

³⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1257.

³⁰⁶ § 44 až 47 zák. o policii.

³⁰⁷ § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

§ 88e odst. 3 tr. řádu bylo-li proti obviněnému použito vykázání podle jiného právního předpisu, tj. zák. o policii, v rozhodnutí o vyslovení zákazu vstupu do obydlí se uvede, zákaz vstupu do obydlí počíná dnem následujícím po skončení výkonu vykázání podle jiného právního předpisu. Úprava předběžného opatření podle § 88e tr. řádu je oproti vykázání podle zák. o policii a předběžnému opatření podle zákona č. 99/1963 Sb. užší.

K tomu je však třeba podotknout, že s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe zakotvenou v § 12 odst. 2 tr. zákoníku a s ohledem na § 88b odst. 2 tr. řádu bude nadále při prvotním zjištění takového protiprávního jednání postupováno podle zák. o policii.

V odstavci 5 a 6 citovaného ustanovení je zakotvena úprava vymezující oprávnění obviněného, která má po oznámení usnesení o předběžném opatření zákazu vstupu do obydlí, jakož i v průběhu trvání tohoto zákazu. Obviněný je oprávněn vzít si před opuštěním obydlí věci sloužící jeho osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady. Z důležitých důvodů mu lze umožnit, aby v průběhu trvání zákazu vstoupil do obydlí a vzal si z něj věci nezbytné pro podnikání nebo výkon povolání, čemuž bude vždy přítomen příslušný orgán činný v trestním řízení.

Zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami

Cílem tohoto předběžného opatření je omezení účasti obviněného na různých akcích, popř. jeho styku s určitými nežádoucími osobami, v souvislosti s nimiž se obviněný dopouští trestné činnosti. Jedná se tak typicky o trestný čin výtržnictví (§ 358 tr. zákoníku) a ublížení na zdraví (146 tr. zákoníku) a dále a o trestní činy spáchané z nenávisti, resp. trestné činy spojené s extremismem.

Nevhodným prostředím mohou být například restaurační zařízení. Sportovními akcemi měl zákonodárce na mysli zejména různá organizovaná utkání, typicky fotbalové zápasy. Kulturními akcemi pak zejména hudební koncerty, divadelní představení, výstavy. Pod pojem jiné společenské akce lze pořadit například diskotéky,

plesy, zábavy, manifestace apod. Stykem s určitými osobami se myslí takové osoby, s nimiž se obviněný dopouští trestné činnosti.³⁰⁸

Rozhodnutí o zákazu návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami musí vedle obecných ustanovení zakotvených v § 134 odst. 1, 2 tr. řádu obsahovat přesné vymezení osob, míst nebo prostor, na které se zákaz vztahuje, jakož i poučení o důsledcích neplnění uloženého předběžného opatření. Tak například dopouští-li se fanoušek některého fotbalového klubu pravidelně přečinu výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, lze mu uložit zákaz účastnit se zápasů tohoto konkrétního klubu, nebo mu zakázat účastnit se všech zápasů první a druhé fotbalové ligy. Pouhý obecně formulovaný „zákaz sportovních akcí“ by byl nedostačující a to i s ohledem na kontrolu dodržování takového předběžného opatření.

Zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě

Předběžné opatření zákazu zdržovat se na konkrétně vymezeném místě je na rozdíl od zákazu vstupu do obydlí formulováno obecněji. Jeho podstatou je znemožnit obviněnému zdržovat se na vymezeném místě či vymezených místech, která mají souvislost s páčáním trestné činnosti, pro niž je stíhán. S ohledem na obecnou formulaci tak bude možné tato předběžné opatření ukládat u různých trestných činů, jejichž okruh tak nelze blíže specifikovat.

Komentář k § 88g tr. řádu přirovnává toto předběžné opatření k trestu zákazu pobytu a dovozuje, že „*obdobně jako u trestu zákazu pobytu, nepřichází v úvahu, aby bylo obviněnému zakázáno se zdržovat v místě, ve kterém má trvalý pobyt.*“³⁰⁹

Rozhodnutí o zákazu zdržovat se na konkrétně vymezeném místě musí vedle obecných náležitostí zakotvených v § 134 odst. 1 a 2 tr. řádu obsahovat přesné vymezení konkrétního místa, v němž se obviněný nesmí zdržovat. Zákon odkazuje na přiměřené použití § 88e odst. 2 tr. řádu .

³⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář.* 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1267.

³⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář.* 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1269.

Z důležitých důvodů lze obviněnému povolit, aby se po stanovenou dobu zdržoval na místě, na které se vztahuje zákaz podle §88g odst. 1 tr. řádu.

Zákaz vycestování do zahraničí

Obsahem předběžného opatření zákazu vycestovat do zahraničí je vyslovení nepřipustnosti vycestovat mimo území České republiky.

Pro zjednodušení zákonodárce v odstavci 2 předmětného ustanovení pouze odkazuje na přiměřené použití § 77a odst. 1 až 3, odst. 3 a 6, který upravuje zákaz vycestování jako svébytné zajišťovací opatření. Zákaz vycestování podle § 77a byl podrobně rozebrán výše.

Zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti

Cílem předběžného opatření je zakázat přístup obviněného k věcem, s nimiž by potenciálně mohl páchat trestnou činnost. Typicky se bude jednat zejména o majetkovou trestnou činnost, drogovou trestnou činnost nebo násilnou trestnou činnost.

Pro vyslovení zákazu musí být kumulativně splněny dvě podmínky. Jednak existence věci, která může sloužit k páčání trestné činnosti a vzhledem ke své povaze nebo zjištěným okolnostem mohla být určena k páčání trestné činnosti, jednak obava z hrozícího opakování nebo pokračování v trestné činnosti, která by byla páčána právě pomocí či prostřednictvím takové věci, z dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, nebo spáchání trestného činu, který připravoval nebo kterým hrozil. Druhá podmínka tak zdánlivě naplňuje existenci důvodu předstižné vazby, který je sám o sobě obecným předpokladem uložení jakéhokoli předběžného opatření. Zákonodárce však v § 88b odst. 2 zvolil odlišnou formulaci a to, že „z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava“, v případě ustanovení §88i tr. řádu tak „musí jít o obavu sice podloženou, ale ne s takovou mírou určitosti jako v případě obecného předpokladu podle § 88b odst. 2 tr. řádu“³¹⁰

³¹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1277.

Byť to není v citovaném ustanovení výslovně uvedeno, musí být věc, která se obviněnému zakazuje držet nebo přechovávat ve výroku usnesení přesně označena.

Uložený zákaz musí obviněný dodržovat od oznámení usnesení.

Zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky

Cílem předběžného opatření podle § 88j tr. řádu je omezení jednoho z významných kriminogenních faktorů u celé řady trestných činů, kterým jsou alkoholické nápoje a jiné návykové látky³¹¹.

Pro uložení tohoto předběžného opatření musí být kumulativně mimo obecných podmínek splněny následující předpoklady. Trestný čin obviněného, pro který je stíhán, byl spáchán v souvislosti s požíváním alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek. Tato souvislost je dána, jestliže je trestná činnost páchána pod vlivem alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, v souvislosti se zneužíváním alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek nebo mezi spáchaným trestným činem a alkoholickými nápoji či jinými návykovými látkami je jiný úzký vztah.³¹²

Dalším předpokladem je obava z hrozícího opakování nebo pokračování v trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, z dokonání trestného činu, o který se pokusil, nebo spáchání trestného činu, který připravoval nebo kterým hrozil.

Zákaz her a sázek

Předběžné opatření spočívající v uložení zákazu her a sázek se uloží, jestli je zřejmá jakákoli souvislost mezi hazardními hrami, sázkami nebo hraním na výherních hracích přístrojích a trestnou činností obviněného.³¹³

³¹¹ Podle § 130 tr. zákoníku se návykovou látkou rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobící nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

³¹² ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1280.

³¹³ K pojmům hra, sázka, výherní hrací přístroje podrobněji ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1283-1287.

Pro jeho uložení se oproti předchozím předběžným opatřením nevyžaduje vyjma naplnění obecných podmínek stanovených v § 88b odst. 2 tr. řádu také naplnění dalších dodatečných podmínek.

Zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti

Cílem uložení předběžného opatření podle § 88l tr. řádu je zabránit obviněnému v páchání trestné činnosti tím, že mu bude znemožněno vykonávat určitou činnost, která má souvislost s jeho trestnou činností. Takovou souvislostí je zejména případ, kdy byl trestný čin spáchán přímo při výkonu určité činnosti. Postačí však, jestliže tato činnost poskytla pachateli příležitost ke spáchání trestného činu nebo pokud mu spáchání trestného činu usnadnila.³¹⁴ Musí se jednat o výkon činnosti, ke které je třeba zvláštní oprávnění, povolení nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis, tak jak je tomu v případě uložení trestu zákazu činnosti podle § 73 a násl. tr. zákoníku. V předběžném opatření však nelze zakázat výkon zaměstnání, povolání či funkce. Výjimkou je zákaz dílčí činnosti vykonávané v rámci takového zaměstnání, povolání nebo funkce.³¹⁵

Další podmínkou je obava, že dalším výkonem takové činnosti hrozí opakování nebo pokračování v takové trestné činnosti, z dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, nebo spáchání trestného činu, který připravoval nebo kterým hrozil.

Jak plyne ze samotného označení předběžného opatření podle § 88j tr. řádu je třeba ve výroku usnesení příslušnou činnost konkretizovat.

Obviněnému lze z důležitých důvodů výkon konkrétně vymezené činnosti na omezenou dobu povolit.

³¹⁴ R 26/2007 –III.

³¹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1287.

4 Vazba mladistvého

Dne 1. 1. 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Zmiňovaný zákon představuje lex specialis k trestnímu řádu, který je tak předpisem obecným (lex generalis). Zák. mládeže upravuje některé zvláštnosti týkající se různých institutů hmotného i procesního práva odrážející zvýšenou péči, kterou je třeba mladistvým v souladu s ustanovení čl. 32 odst. 1 LPS a v souladu s Úmluvou o právech dítěte³¹⁶ věnovat. Ustanovení § 291 tr. řádu stanoví, že řízení v trestních věcech mladistvých upravuje zvláštní zákon, kterým je právě zák. mládeže. Pro úpravu vazebního řízení u mladistvých však platí subsidiárně i obecné právní předpisy, na které výslovně odkazuje § 1 odst. 3 zák. mládeže, tedy zejména příslušná ustanovení tr. řádu. Zvláštní ustanovení o vazbě a zadržení mladistvého je upraveno v § 46 až § 50 zák. mládeže.

Obecný požadavek, jenž je třeba mít na paměti, mimo jiné i při rozhodování o vazbě mladistvého je, že *„každou věc mladistvého je třeba řešit individuálně se zřetelem na všechny okolnosti spáchaného provinění, osobnost mladistvého, potřeby poškozeného a zájmy blízkého sociálního okolí s cílem obnovit narušené sociální a právní vztahy“*³¹⁷ S tím souvisí povinnost všech orgánů činných v trestním řízení důsledně zjišťovat poměry mladistvého.³¹⁸ Zmiňovaný požadavek tak plně odpovídá specifickému účelu trestního řízení ve věcech mladistvých vyjádřenému v § 1 odst. 2 zák. mládeže, kde se zdůrazňuje, že projednáváním provinění mladistvých se sleduje, *„aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání provinění zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání provinění.“*

³¹⁶ Publikována pod č. 104/1991 Sb.

³¹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 549.

³¹⁸ § 55 a 56 zák. mládeže.

Podle § 46 odst. 1 zák. mládeže mladistvý může být vzat do vazby jedině tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jiným způsobem. Použití vazby by tak mělo být opatřením zcela výjimečným a striktně omezeným zákonem,³¹⁹ neboť je nepochybné, že pobyt ve vazbě má negativní vliv i na dospělého obviněného, ještě výrazněji se však projevuje u mladistvých, jejichž psychický vývoj dosud není ukončen, a vazba by tak na něm zanechala hlubší a trvalejší následky.³²⁰ Omezení možnosti vzetí mladistvého do vazby je odůvodněno také tím, že vazba nemá výchovný účinek, a proto její působení na mladistvého musí být eliminováno.³²¹

Jsou-li dány u mladistvého důvody vazby, měla by být v co nejširší míře využívána zejména alternativní opatření nespojená se zásahem do osobní svobody. Podle § 49 odst. 1 zák. mládeže lze vazbu mladistvého nahradit zárukou, dohledem, slibem nebo jeho umístěním do péče důvěryhodné osoby. Podle odst. 2 citovaného ustanovení lze vazbu mladistvého nahradit též peněžitou zárukou. Byť to není výslovně uvedeno, ustanovení o předběžných opatřeních a jejich ukládání, stejně jako institut zákazu vycestování do zahraničí, jakožto doplněk opatření nahrazujících vazbu, se užití i v řízení ve věcech mladistvým, přičemž posledně zmiňovaný institut lze nepochybně aplikovat i vůči mladistvému v případě opatření nahrazujícího vazbu jeho umístěním v péči důvěryhodné osoby podle § 50 zák. mládeže.

4.1 Nahrazení vazby jiným opatřením

Podle § 49 zák. mládeže je třeba namísto uvalení vazby vždy přednostně využít některé náhradní zajišťovací opatření, které však bude plnit stejný účel. Zákon výslovně zmiňuje následující alternativní opatření – záruku, dohled, slib, která jsou podrobně upravena v §73 a 73a tr. řádu.³²² Výčet doplňuje o další specifické opatření, kterým lze nahradit vazbu jen u mladistvého - umístění do péče důvěryhodné osoby (§ 50 zák. mládeže).³²³

³¹⁹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*, 3. vydání, Praha: Leges, 2013, s. 345.

³²⁰ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 201.

³²¹ ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, s. 33.

³²² Byť citované ustanovení výslovně neodkazuje na možnost využití předběžných opatření, úprava podle §88b až 88o tr. řádu se uplatní i v řízení ve věcech mladistvých.

³²³ Komentář k zák. mládeže dále neprocesní opatření, které jsou alternativou k vazbě, například umístění

Předně je třeba toto opatření důsledně odlišovat od záruky důvěryhodné osoby podle §73 odst. 1 tr. řádu. V posledně uvedeném případě se jedná pouze o jednorázový akt poskytnutí záruky, aniž by ze strany oné důvěryhodné osoby byla poskytována dlouhodobá a soustavná péče zaměřená na účel vazby, tedy aby se mladistvý již nedopustil dalšího provinění a aby nemařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Rovněž tak takové opatření na rozdíl od umístění do péče důvěryhodné osoby nevyžaduje žádnou aktivní zainteresovanost mladistvého. Je bezesporu účelnější, pokud je mladistvý do realizace daného opatření co nejvíce zapojen a současně je povinen k určitému jednání.³²⁴

Umístěním do péče důvěryhodné osoby lze nahradit vazbu mladistvého, u kterého jsou dány důvody podle § 67 písm. a) až c) tr. řádu.³²⁵ Na rozdíl od záruky, slibu, dohledu probačního úředníka, předběžných opatření a peněžité záruky lze tímto opatřením nahradit i koluzní vazbu.

Mladistvý, u kterého jsou dány důvody vazby uvedené v § 67 písm. a), b), c) tr. řádu, může být svěřen do péče důvěryhodné osoby, jestliže:

- a) taková osoba je ochotná a schopná se ujmout péče o něho a dohledu nad ním, písemně se zaváže, že bude o mladistvého pečovat, převezme odpovědnost za to, že se mladistvý na předvolání dostaví k orgánu činnému podle tohoto zákona a splní i další podmínky, které určí soud,
- b) mladistvý souhlasí s tím, že bude svěřen do její péče, a písemně se zaváže, že se bude chovat podle dohodnutých podmínek a splní i další podmínky stanovené soudem.

ve výchovném zařízení, a to s využitím možnosti svěřením do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (viz § 42 zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění), soudní rozhodnutí o uložení ústavní výchovy (srov. § 46 zákona č. 94/1963 Sb.) nebo více využívat včasné pomoci probačního úředníka, který je schopen na mladistvého odborně působit (ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milada, ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 429-430).

³²⁴ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milada, ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 466.

³²⁵ To plyne z dikce návěti § 50 zák. mládeže, „u něhož jsou dány důvody vazby“.

Důvěryhodná osoba musí být vzhledem ke své osobnosti a svým osobním a rodinným poměrům schopna o mladistvého obviněného pečovat. Měl by to být někdo pocházející ze stejného sociálního prostředí jako mladistvý a současně někdo, kdo bude pro mladistvého autoritou.³²⁶ Schopnost příznivě ovlivnit chování mladistvého si musí příslušný orgán náležitě ověřit. Důvěryhodnou osobou tak může být například vychovatel v internátu či nadřízený v zaměstnání.³²⁷

Důvěryhodná osoba se musí *písemně zavázat*, že bude o mladistvého pečovat a *převzme odpovědnost* za zajištění jeho přítomnosti pro trestní řízení.

Svěření mladistvého do péče důvěryhodné osoby neznamena odnětí z jeho rodinného zázemí, neboť o svěření dítěte do péče jiné osoby podle § 45 zák. o rodině musí vždy rozhodovat civilní soud.

Základní podmínkou pro uplatnění tohoto opatření je bezpodmínečný *souhlas mladistvého* se svěřením do péče důvěryhodné osoby a současně *písemný závazek*, že se bude chovat podle dohodnutých pravidel³²⁸ a splní i další podmínky stanovené příslušným orgánem. Kladné stanovisko mladistvého je nezbytné k vytvoření spolupráce s důvěryhodnou osobou a je předpokladem uspokojivých výsledků.

Dalšími podmínkami, o nichž se zákonodárce zmiňuje v odst. 1 písm. b) citovaného ustanovení, se má na mysli přiměřená omezení a povinnosti, které mají napomoci splnění účelu vazby. Jedná se o tytéž zákazy a příkazy, jež jsou ukládány v rámci písemného slibu podle § 73 odst. 1 písm. b) tr. řádu.

Pokud mladistvý nebo důvěryhodná osoba neplní závazky, ke kterým se v souvislosti s náhradou vazby umístěním do péče důvěryhodné osoby, zavázali,

³²⁶ Proto na toto opatření lze vztáhnou rozhodnutí R 51/1995, podle kterého podmínky nahrazení vazby mladistvého jeho umístěním v péči důvěryhodné osoby nebudou zpravidla splněny u nabídky rodičů mladistvého, kteří měli s jeho výchovou závažné problémy, jež mimo jiné vyústily i ve spáchání provinění.

³²⁷ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milada, ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 467.

³²⁸ Jedná se o podmínky směřující k tomu, aby se mladistvý již nedopustil dalšího provinění, aby nemařil objasňování skutečností závažných pro trestní řízení a aby se dostavoval na předvolání k orgánům činným v trestním řízení.

rozhodne orgán rozhodující o vazbě na návrh mladistvého nebo důvěryhodného osoby, v jejíž péči se mladistvý nalézá, že tuto osobu i mladistvého zprostí přijatých závazků, a současně:

- a) určí jinou důvěryhodnou osobu, jedná se tedy o nové rozhodnutí o nahrazení vazby jiným opatřením,
- b) přijme jiné opatření nahrazující vazbu (záruka zájmového sdružení nebo důvěryhodné osoby, písemný slib, dohled probačního úředníka, peněžitá záruka, či nově i předběžná opatření)³²⁹,
- c) rozhodne o vazbě,
- d) vydá příkaz k zatčení mladistvého.

Orgánem rozhodujícím o vazbě je v případě rozhodnutí o umístění mladistvého do péče důvěryhodné osoby nejen soud pro mládež, jak to vyplývá z dikce ustanovení § 50 odst. 1 písm.a) zák. mládeže, ale i státní zástupce, který rozhoduje o náhradě vazby při propuštění mladistvého na svobodu. O vazbě rozhodne v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce soudu pro mládež, v řízení před soudem soud pro mládež, resp. příslušný senát nebo samosoudce. Rovněž tak o vydání příkazu k zatčení musí rozhodovat specializovaný soudce, resp. soud.

4.2 Vyrozumění o vzetí do vazby mladistvého

Zák. mládeže obsahuje v § 46 odst. 2 speciální úpravu okruhu osob, které je třeba v případě vzetí mladistvého do vazby, vyrozumět. Citované ustanovení tak doplňuje a rozšiřuje obecné ustanovení § 70 tr. řádu.

O vzetí obviněného do vazby je třeba bez zbytečných průtahů vyrozumět:

- a) zákonného zástupce mladistvého,
- b) zaměstnavatele mladistvého,
- c) příslušné středisko Probační a mediační služby,³³⁰
- d) příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí,³³¹

³²⁹ Těmito opatřeními lze nahradit vazbu mladistvého jen z důvodu uvedených v § 67 písm. a) a c) tr. řádu.

³³⁰ § 3 zákona č.257/2000 Sb, o Probační a mediační službě.

e) výchovné zařízení, ve kterém mladistvý vykonává ochrannou výchovu.³³²

Výše uvedené osoby je třeba vyrozumět bez ohledu na stanovisko mladistvého. Tato úprava se vztahuje i na zadržení a zatčení mladistvého. Povinnost vyrozumět výše uvedené osoby má ten orgán činný podle zák. mládeže, který provedl příslušný úkon, tedy orgán, který mladistvého zadržel, zatkl nebo rozhodl o jeho vzetí do vazby.³³³

4.3 Trvání vazby

Zák. mládeže obsahuje speciální úpravu délky trvání vazby a postupu při rozhodování o dalším trvání vazby.

Vazba v řízení proti mladistvému je oproti obecné úpravě výrazně kratší, nesmí trvat déle než dva měsíce, u zvlášť závažných provinění³³⁴ nesmí trvat déle než šest měsíců. Po uplynutí této doby může být vazba prodloužena o další dva měsíce, je-li mladistvý stíhán pro zvlášť závažné provinění, pak ji lze prodloužit o dalších šest měsíců.³³⁵ Vazba může být prodloužena jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem. Nejvyšší přípustná doba trvání vazby je tak šest měsíců, u zvlášť závažných provinění osmnáct měsíců. Obecná ustanovení o nejvyšší přípustné době trvání vazby podle § 72a tr. řádu se zde neuplatní, rovněž tak se neuplatní ustanovení § 72b tr. řádu o prolomení maximální přípustné délky trvání vazby.

V souvislosti s trváním vazby je třeba poukázat na jednu spornou otázku týkající se trvání vazby koluzní. Podle § 72a odst. 3 tr. řádu vazba z důvodu uvedeného v § 67 písm. b) může trvat nejdéle tři měsíce s výjimkou případů, kdy bylo zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní řízení (zpřísněný důvod vazby

³³¹ § 4 zákona č. 359/1999 Sb, o sociálně-právní ochraně dětí.

³³² Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně některých zákonů.

³³³ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milada, ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 430-432.

³³⁴ § 6 zák. mládeže ve spojení s § 14 odst. 3 tr. zákoníku.

³³⁵ Jedná se o nevyšší přípustné prodloužení, vazbu mladistvého je tamožno prodloužit i na dobu kratší. Ve výroku rozhodnutí je však třeba vždy časově vymezit dobu dalšího trvání vazby, a to buď stanovením počtu dnů, týdnů nebo měsíců, anebo stanovením konkrétního data, až do kterého vazba potrvá, a to i tehdy, pokud by vazba byla prodloužena na dobu nejdéle možnou, tedy o další dva měsíce, popř. o dalších šest měsíců (TR NS 7/2004 - T 713).

podle § 68 odst. 3 písm. d) tr. řádu). Podle § 47 odst. 1 zák. mládeže nesmí vazba mladistvého trvat déle než dva měsíce. Tato úprava je ve vztahu k § 71a odst. 3 tr. řádu speciální a pro mladistvého mírnější. Jinak je tomu však u zvlášť závažných provinění, kde vazba u mladistvého může trvat až šest měsíců. Podle § 71a odst. 3 tr. řádu však v případě koluzního důvodu vazby smí trvat jen tři měsíce. Byť je doba trvání vazby u mladistvého, který je stíhán pro zvlášť závažné provinění ustanovením speciálním, je pro mladistvého nevýhodná. Výše naznačený jazykový výklad však není s ohledem na specifický účel a základní zásady trestního řízení ve věcech mladistvých možný. Obě úpravy je tak třeba vykládat ve vzájemném souladu.³³⁶

K tomu je třeba poznamenat, že rovněž právní úprava povinného pravidelného přezkumu vazby v řízení ve věcech mladistvých v případě zvlášť závažného provinění je formálně přísnější než úprava obsažená v tr. řádu. U obviněného je třeba k pravidelnému přezkumu přistoupit po uplynutí tříměsíční lhůty, naproti tomu u mladistvých nastupuje přezkum z moci úřední až po uplynutí šestiměsíční lhůty. Otázkou je, zda by se i v případě mladistvých nemělo postupovat podle obecných ustanovení tr. řádu, když tato by byla pro obviněného příznivější. K tomu Ústavní soud uvádí, že rozdílnou úpravu přezkumu vazby je třeba nahlížet ve světle proporcionality.³³⁷

Počátek běhu lhůt je stanoven v § 47 odst. 5 zák. mládeže, podle kterého se dvouměsíční a šestiměsíční lhůta počítá od doby, kdy došlo k zatčení nebo zadržení mladistvého, anebo nepředcházelo-li zatčení nebo zadržení, tedy bylo-li rozhodnuto o vazbě dříve, než byla omezena osobní svoboda mladistvého, počítají se lhůty od tohoto omezení osobní svobody. Při vrácení věci státnímu zástupci k došetření běží lhůta uvedená v odst. 2 citovaného ustanovení ode dne, kdy byl spis doručen státnímu zástupci.³³⁸ Na rozdíl od úpravy v § 72a odst. 4 tr. řádu, který reagoval na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. ÚS 143/1997 –n., obsahuje zák. mládeže úpravu původní, tu je však třeba vykládat k souladu s citovaným nálezem, podle něhož nezačíná po vrácení věci státnímu zástupci k došetření běžet nová lhůta, ale věc se vrací do stavu

³³⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 555.

³³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 663/2005.

³³⁸ Na počítání lhůt trvání vazby se použije obecné ustanovení § 60 odst. 2 tr. řádu.

přípravného řízení, a proto se jedná o omezení osobní svobody, které v daném okamžiku nezačíná, ale pokračuje.

Jestliže byly podle § 23 odst. 3 tr. řádu spojeny věci ke společnému řízení a v každé z nich byl mladistvý ve vazbě, je třeba je považovat z hlediska trvání vazby za řízení jediné.³³⁹ Hrozí-li po sečtení doby trvání vazby ve všech spojených věcech překročení některé uvedené vazební lhůty, je třeba včas podat návrh na její prodloužení.³⁴⁰ Pokud nebyla doba trvání vazby nepřetržitá, je třeba jednotlivé doby sčítat, přičemž u každé doby se lhůta počítá od okamžiku k okamžiku. Před skončením takto sečtené doby je třeba buď podat návrh na prodloužení vazby, nebo nejpozději poslední den po uplynutí lhůty mladistvého propustit na svobodu.³⁴¹

Ve srovnání s obecnou úpravou zakotvenou v § 72 tr. řádu má úprava v zák. mládeže odlišný režim.

V přípravném řízení rozhoduje o prodloužení vazby soudce okresního soudu pro mládež na návrh státního zástupce. Návrh na prodloužení vazby je státní zástupce povinen doručit příslušnému soudu nejpozději 15 dnů před skončením lhůty. Stejně je povinen postupovat i tehdy, jestliže v době kratší než 15 dnů před skončením vazební lhůty podá obžalobu, tím je zajištěno, aby soud pro mládež mohl rozhodnout o prodloužení lhůty při dodržení patnáctidenní lhůty pro doručení návrhu.

V řízení před soudem rozhoduje o prodloužení vazby soudce soudu pro mládež nadřízeného soudu pro mládež³⁴², který je příslušný věc projednat nebo který věc již projednává³⁴³. Návrh na prodloužení lhůty vazby je povinen předseda senátu doručit nadřízenému soudu pro mládež nejpozději 15 dnů před skončením lhůty.

³³⁹ R 27/1993.

³⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, s. 35.

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² Nadřízeným soudem pro mládež je příslušný krajský soud pro mládež, je-li k projednání věci věcně příslušný okresní soud pro mládež, nebo příslušný vrchní soud pro mládež, je-li k projednání věci věcně příslušný krajský soud pro mládež.

³⁴³ Tato varianta se týká případů, kdy věc projednává nepřislušný soud. Například podal-li státní zástupce žalobu nepřislušnému soudu. Taková skutečnost však nebrání tomu, aby i takto věcně nepřislušný soud rozhodl o vazbě, pak až je možné se zabývat otázkou jeho nepřislušnosti.

V obou případech musí být návrh doručen nejpozději dne, který předchází dni, jenž je patnáctým dnem započítaným zpět od konce lhůty trvání vazby.³⁴⁴ Musí se jednat o celých 15 dnů, proto musí být návrh doručen šestnáctý den před skončením vazební lhůty.

Podle § 47 odst. 4 zák. mládeže není-li návrh na prodloužení vazby doručen včas, musí předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce propustit mladistvého na svobodu a to nejpozději den po uplynutí lhůty, na niž bylo trvání vazby omezeno. Jedná se tedy o lhůtu propadnou. Stejně je třeba postupovat, pokud by příslušný soud pro mládež, resp. příslušný soudce nadřízeného soudu pro mládež o návrhu nerozhodl včas.

Při rozhodování o prodloužení vazby mladistvého musí příslušný orgán kromě existence obecných podmínek³⁴⁵ konstatovat, že nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním mladistvého na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání, přičemž tyto vážné důvody, pro které nebylo možno ve stanovených lhůtách věc skončit, musí být prokázány kumulativně. Nedostatek obou uvedených podmínek nelze nahradit úvahami o závažnosti provinění, pro které je mladistvý stíhán.³⁴⁶

Je však zcela nepřijatelné, aby byla vazba mladistvého prodlužována kvůli průtahům zaviněným organizačními problémy nebo nedůsledným a liknavým postupem orgánů činných v trestním řízení.³⁴⁷

Délka trvání vazby, o níž bylo rozhodnuto v rámci mimořádných opravných prostředků³⁴⁸, se posuzuje samostatně a nezávisle na trvání vazby v původním řízení. Lhůty podle § 47 odst. 1 zák. mládeže začínají běžet od počátku.

³⁴⁴ R 58/1994.

³⁴⁵ § 67 tr. řádu, příp. § 68 odst. 3 nebo § 72a odst. 3 tr. řádu.

³⁴⁶ R 26/1998.

³⁴⁷ R 31/1998, R 38/1996.

³⁴⁸ Rozhodnutí podle § 265o odst. 2 tr. řádu v řízení o odvolání, rozhodnutí podle § 275 odst. 3 tr. řádu v řízení o stížnosti pro porušení zákona, rozhodnutí podle § 287 tr. řádu v řízení po povolení obnovy, rozhodnutí podle § 314k odst. 1 tr. řádu v řízení po zrušení výroku o trestním opatření nálezem Ústavního soudu.

Ustanovení § 47 odst. 7 zák. mládeže upravuje situaci, kdy byl mladistvý v souvislosti s rozhodováním o trvání vazby propuštěn na svobodu a je třeba na něj určitým způsobem dohlížet, resp. kontrolovat jej, a současně mu usnadnit přechod do normálního života po propuštění z vazby na svobodu. Proto zákon umožňuje uložení dohledu probačního úředníka.

Zákon přímo neřeší, kdo o uložení dohledu rozhoduje, proto je třeba vyjít z obecného ustanovení § 15 odst. 3 zák. mládeže, neboť dohled probačního úředníka upravený v § 16 zák. mládeže, na který je v § 47 odst. 7 zák. mládeže odkazováno, je právě jedním z takových výchovných opatření. Oproti obecné úpravě dohledu probačního úředníka však není třeba souhlasu mladistvého, neboť se jedná o institut, který nahrazuje vazbu, byť přichází v úvahu až potom, co byl mladistvý z vazby propuštěn.³⁴⁹ V přípravném řízení o něm rozhoduje státní zástupce, v řízení po podání obžaloby pak soud pro mládež. Rozhodnutí o uložení dohledu může být součástí rozhodnutí o propuštění mladistvého na svobodu, nebo může být vtěleno do samostatného usnesení. Proti usnesení o uložení dohledu probačního úředníka není stížnost přípustná.³⁵⁰

Možnost uložení dohledu probačního úředníka po propuštění mladistvého z vazby na svobodu je dána také kvůli poměrně krátkým lhůtám trvání vazby, kdy i poté je třeba zajistit účast mladistvého na úkonech trestního řízení.³⁵¹

Zákon dále stanoví, že dohled probačního úředníka může v tomto případě trvat až do skončení trestního stíhání, může tedy trvat i kratší dobu.

4.4 Přezkoumání důvodů vazby

Ustanovení § 48 zák. mládeže ukládá všem orgánům činným v trestním řízení³⁵² povinnost v každém období trestního řízení³⁵³ zkoumat, zda důvody vazby

³⁴⁹ Skutečnost, že není potřeba souhlasu mladistvého, je možné dovodit rovněž z výrazu použitého v § 47 odst. 7 zák. mládeže „*nařídí*“.

³⁵⁰ § 141 odst. 2 tr. řádu a *contrario*.

³⁵¹ ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milada, ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 447.

³⁵² § 12 odst. 1 tr. řádu.

³⁵³ V § 71 odst. 1 tr. řádu je použito výrazu „*průběžně*“.

u mladistvého trvají nebo zda se nezměnily. Pomine-li důvod vazby, musí být mladistvý ihned propuštěn na svobodu. Takové rozhodnutí může v přípravném řízení vydat soud pro mládež, v přípravném řízení též státní zástupce. Zjistí-li policejní orgán, že důvody vazby již pominuly nebo se změnily, nemůže mladistvého propustit z vazby, či změnit důvody vazby, ale podá dozorujícímu státnímu zástupci příslušný návrh.

V případě, že bude u mladistvého shledán důvod vazby podle § 67 písm. a), b), c) tr. řádu, jsou orgány činné v trestním řízení povinny zkoumat, zda nelze vazbu nahradit jiným opatřením. Každé rozhodnutí o vazbě mladistvého musí zahrnovat odůvodnění, proč v daném případě nebylo možno účelu vazby dosáhnout jiným opatřením. Jakmile bude takové náhradní opatření zajištěno, musí být mladistvý bez zbytečného odkladu propuštěn na svobodu. Při zjišťování možného nahrazení vazby jiným opatřením postupují orgány činné v trestním řízení ve spolupráci s Probační a mediační službou a příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Takto je třeba postupovat i při rozhodování o vzetí mladistvého do vazby.³⁵⁴

³⁵⁴ Dikce § 67 tr. řádu „nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením“ .

5 Obhajoba obviněného ve vazbě

Trestní řád taxativně stanoví případy, kdy obviněný musí mít obhájce, bez ohledu na jeho stanovisko, tj. i proti jeho vůli. Jedná se o případy, kdy je obviněný určitým způsobem znevýhodněn a obhájce tak má toto jeho nerovné postavení kompenzovat a umožnit mu tak co nejširší uplatnění práva na obhajobu.

Jedním z takových případů, kdy obviněný musí mít obhájce již v přípravném řízení, je rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby. K vzetí do vazby typicky dochází již v přípravném řízení, obviněný však může být vzat do vazby i v řízení před soudem.³⁵⁵ Důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 1 písm. a) tr. řádu je zcela nasnadě, neboť obviněný je omezen na osobní svobodě, izolován od okolního světa, objektivně nemůže svou obhajobu náležitě vykonávat.³⁵⁶ Obviněný, který je ve vazbě, musí mít obhájce i v případě, je-li ve vazbě v jiné trestní věci.³⁵⁷ Probíhá-li přípravné řízení v každé věci samostatně, musí mít obviněný obhájce v obou těchto věcech³⁵⁸, neboť obhájce ustanovený nebo zvolený v jedné trestní věci není bez dalšího oprávněn vykonávat obhajobu i v jiné trestní věci téhož obviněného.³⁵⁹

Důvodem nutné obhajoby ve smyslu § 36 odst. 1 písm. a) tr. řádu však není zadržení, zatčení ani zajištění osoby podle jiného právního předpisu, např. zák. o policii. Trestní řád obsahuje speciální úpravu ve vztahu k zadrženému podezřelému ve zkráceném přípravném řízení a následném zjednodušeném řízení před samosoudcem konaném proti zadrženému (§ 179b odst. 2 věta třetí a § 36 odst. 4 písm. a) tr. řádu), podle které je třeba ustanovit obhájce i osobě, o jejímž vzetí do vazby dosud nebylo rozhodnuto.

³⁵⁵ K vzetí odsouzené do vazby dochází zcela ojedinele.

³⁵⁶ JELÍNEK, Jirí, UHLÍŘOVÁ, Marta. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges 2011, s. 106.

³⁵⁷ VONDRUŠKA, František, ŠÁMAL, Pavel, NOVOTNÝ, František, RŮŽIČKA, Miroslav, NOVOTNÁ, Jaroslava. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 844.

³⁵⁸ R 16/1970.

³⁵⁹ R 40/1994-II.

Zákon požaduje, aby měl obviněný obhájce od počátku vzniku důvodu nutné obhajoby. Včasné zahájení činnosti obhájce je předpokladem vedení efektivní obhajoby.³⁶⁰

I když se jedná o nutnou obhajobu má obviněný podle § 33 odst. 1 tr. řádu právo si takového obhájce zvolit, o čemž musí být poučen.³⁶¹ Pokud by v rozporu s ustanovením § 38 odst. 1 tr. řádu byl obviněnému ustanoven obhájce, aniž by mu byla dána možnost si jej zvolit, nebyl by povinen nahradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem.³⁶² Volba obhájce má vždy přednost před jeho ustanovením, což zaručuje i čl. 37 odst. 2 a čl. 4 odst. 3. LPS. Za tím účelem je obviněnému stanovena přiměřená lhůta.³⁶³ Délka lhůty se určí se zřetelem na povahu a okolnosti případu tak, aby nebyl ohrožen účel nutné obhajoby.³⁶⁴ Pokud obviněný ihned prohlásí, že si obhájce zvolit nechce, příslušný orgán rovnou podá návrh soudu na jeho ustanovení. V případě vzetí obviněného do vazby, tak učiní soud bez návrhu. Pokud je obviněný stíhán pro trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, musí mu být obhájce ustanoven v rychlém časovém sledu po sdělení obvinění, aby mohl být výslech obviněného podle § 77 odst. 2 tr. řádu realizován již za přítomnosti obhájce.³⁶⁵

Neužije-li obviněný práva zvolit si obhájce a nezvolí-li mu ho ani zákonný zástupce, může mu ho zvolit jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, druh, jakož i zúčastněná osoba. Je-li obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, mohou tak učinit tyto osoby i proti jeho vůli.

³⁶⁰ MANDÁK, Václav. *Zajištění obhajoby obviněného v československém trestním řízení*, Praha: Orbis, 1975, s. 213.

³⁶¹ Obdobně § 2a zák. o advokacii.

³⁶² Rozhodnutí č. 15/1992 Sbírký rozhodnutí trestních.

³⁶³ Pokud je obviněný v době, kdy běží lhůta pro volbu obhájce určená v hodinách, zbaven osobní svobody (vazba, zadržení nebo předvedení), policejní orgán mu poskytne nezbytnou pomoc zejména tím, že mu umožní telefonický kontakt s obhájcem.

³⁶⁴ Podle čl. 39 Závazného pokynu policejního prezidenta ze dne 21. 9. 2009, o plnění úkolů v trestním řízení, může být lhůta podle povahy věci i kratší než jeden den (určená v hodinách).

³⁶⁵ § 36 odst. 2 písm. b) tr. řádu.

Pokud ani tyto oprávněné osoby obviněnému obhájce ve lhůtě stanovené příslušným orgánem nezvolí, podá policejní orgán nebo státní zástupce neprodleně³⁶⁶ návrh soudu na ustanovení obhájce podle § 39 tr. řádu na dobu, po kterou trvají důvody obhajoby.

Obviněný si může místo obhájce, který mu byl ustanoven nebo osobou k tomu oprávněnou zvolen, zvolit obhájce jiného. Jeho volba má vždy přednost. Obhajobu převezme nově zvolený obhájce a ustanovení obhajoby se ruší.

Po dobu, kdy obviněný nemá obhájce, ač ho mít musí, lze provádět jen ty úkony, jejichž provedení nelze odložit na pozdější dobu (§ 165 odst. 2 věta první tr. řádu per analogiam). Za takové úkony lze pokládat především vydání a odnětí věci (§ 78 a § 79 tr. řádu), domovní prohlídku a prohlídku jiných prostor a pozemků (§ 82 odst. 1 a 2 tr. řádu), osobní prohlídku (§ 82 odst. 3 tr. řádu), vstup do obydlí, do jiných prostor a na pozemek (§ 83c tr. řádu), provádění důkazu v bytě, obydlí, jiných prostorách a na pozemku (§ 85b tr. řádu), ohledání místa činu (§ 113 tr. řádu), prohlídka těla a odběr krve nebo jiný obdobný úkon (§ 114 odst. 1 a 2 tr. řádu), odběr pachové stopy a další úkony směřující ke zjištění totožnosti osoby, která se zdržovala na místě činu (§ 114 odst. 3 tr. řádu). Vždy je však potřebné při posuzování povahy těchto úkonů vzít v úvahu, že účast obhájce na vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, může být vyloučena ve skutečně odůvodněných případech (§ 165 odst. 2 věta první tr. řádu).³⁶⁷ Pokud by v době, kdy obviněný obhájce neměl, byl přesto proveden jiný vyšetřovací úkon, např. výslech svědka, bylo by tím porušeno právo obviněného na obhajobu a taková procesní vada by způsobila neúčinnost takto provedeného důkazu, nebylo by k němu možné v dalším řízení přihlížet. Obviněný nemůže takovou vadu zhojit ani svým prohlášením, že netrvá na účasti obhájce.³⁶⁸ Rovněž tak nelze konat hlavní líčení v nepřítomnosti obhájce vazebně stíhaného obžalovaného, byť by se tak předem dohodli.³⁶⁹

³⁶⁶ Při ustanovení obhájce obviněnému v případě nutné obhajoby je třeba postupovat s největším urychlením, aby byla obhájci zajištěna možnost vykonávat jeho práva, zejména účastnit se vyšetřovacích úkon (R 60/1972 – I.).

³⁶⁷ VONDRUŠKA, František, ŠÁMAL, Pavel, NOVOTNÝ, František, RŮŽIČKA, Miroslav, NOVOTNÁ, Jaroslava. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 847.

³⁶⁸ Rozhodnutí č. 25/1990 – II Sbírkou rozhodnutí trestních.

³⁶⁹ Rozhodnutí č. 33/2000 Sbírkou rozhodnutí trestních.

Lze shrnout, že porušení práva na obhajobu je důvodem pro podání řádných a také mimořádných opravných prostředků.³⁷⁰

Jak bylo uvedeno výše, obhájce vazebně stíhaného obviněného se musí snažit, aby nevýhoda spočívající v jeho izolaci, byla vyvážena jeho aktivní obhajobou.

Základní práva a povinnosti obhájce jsou upravena jednak v § 41 tr. řádu, jednak v § 3 až 16 zák. o advokacii a dále v etickém kodexu advokáta. Jsou jimi zejména právo podávat za obviněného návrhy, žádosti a opravné prostředky, právo nahlížet do spisu, právo vyžádat si kopii nebo průpis protokolu o úkonu trestního řízení, právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů, právo obhájce mluvit s obviněným bez přítomnosti třetích osob, právo obviněného radit se s obhájcem, právo obviněného být vyslýchán za účasti svého obhájce, přítomnost obhájce v řízení před soudem, právo na navrácení lhůty, právo na respektování důvěrného vztahu advokát – klient (zákaz odposlechu obhájce), právo obhájce vyhledávat, předkládat a navrhopat důkazy k provedení, právo obhajoby provádět důkazy.

S ohledem na specifčnost obhajoby obviněného ve vazbě se zaměřím pouze na ty procesní prostředky, které jsou v daném případě nejdůležitější.

Předně je povinností každého obhájce obviněného, který byl vzat do vazby, v co možná nejkratší době navštívit obviněného ve vazbě, aby se mohl seznámit s jeho stanoviskem k sdělenému obvinění a podílet se na přípravě obhajoby.³⁷¹ Tak jako orgánům činným v trestním řízení je zákonem uložena povinnost přezkoumávat odůvodněnost vazby, má tuto povinnost i jeho obhájce. V každém stádiu trestního řízení, zejména v určitých mezních bodech, kterými je samotné vzetí obviněného do vazby, skončení přípravného řízení, podání obžaloby, skončení hlavního líčení, je obhájce povinen, dojde-li k závěru o nedůvodnosti vazby, učinit podnět k přezkumu, zda důvody vazby trvají, zda se nezměnily, případně, zda ji nelze nahradit jiným opatřením. Obhájce tak po poradě s obviněným jeho jménem podává stížnost proti

³⁷⁰ K důvodům dovolání rozsáhlá judikatura Nejvyššího soudu například rozhodnutí č. 48/2003 Sbírky rozhodnutí trestních, 5 Tdo 946/2006, 6 Tdo 142/2002, 8 Tdo 721/2006, rozhodnutí č. 1/1979 – I. Sbírky rozhodnutí trestních.

³⁷¹ JELÍNEK, Jiří, UHLÍŘOVÁ, Marta. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges 2011, s. 117.

rozhodnutí o vzetí do vazby, žádost o propuštění z vazby spolu s návrhem na uložení dohledu probačního úředníka, přijetí peněžité záruky apod.³⁷²

Mezi dílčí práva obhajoby obviněného ve vazbě, která umožňují přípravu a následnou realizace řádné obhajoby, je třeba vyzdvihnout zejména:

a) nahlížení do spisu

Právo obviněného a jeho obhájce nahlížet do vyšetřovacího spisu je upraveno v § 65 odst. 1 tr. řádu. Podle tohoto ustanovení může obviněný a jeho obhájce nahlížet do spisu, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. Obviněný je tak informován o skutkovém a právním stavu trestní věci, na základě těchto znalostí pak může se svým obhájcem vytyčit strategii své obhajoby. V přípravném řízení může státní zástupce nebo policejní orgán právo nahlédnout do spisu ze závažných důvodů odepřít. Za závažný důvod je třeba považovat možnost zmaření dosavadních výsledků přípravného řízení zničením určitých důkazů, ovlivněním svědků známých ze spisu a podobně.³⁷³ Právo nahlížet do spisu je důležitou složkou práva na obhajobu, zejména, je-li obviněný ve vazbě, proto v případě takového odepření má obviněný právo žádat o přezkum jeho odůvodněnosti. K tomu se váže rozsáhlá judikatura Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu.³⁷⁴

b) rozmluva s obviněným bez přítomnosti třetí osoby

Podle § 33 odst. 1 věta šestá tr. řádu je-li obviněný ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, může s obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby. Obhájce tak může s obviněným otevřeně hovořit, což umožní lepší přípravu účinné obhajoby. Podle § 47 odst. 3 poslední věta vyhlášky č. 109/1994 Sb. příslušník Vězeňské služby postupuje tak, aby rozhovor viděl, ne však slyšel.

³⁷² MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*, Praha: orbis, 1975, str. 215.

³⁷³ HERCZEG, Jirí. Právo obviněného nahlížet do spisu v řízení o vazbě. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12, s. 34.

³⁷⁴ Například rozhodnutí Soudu pro lidská práva ze dne 25. 9. 2001 ve věci P. B. a J. H. versus Velká Británie, dále rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 2. 2001 ve věci Lietzow versus Německo, rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 3. 1996 ve věci Doorson versus Nizozemí. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 239/04, III. ÚS 419/2006, IV. ÚS 472/2000.

c) porady s obviněným

Podle § 33 odst. 2 věta třetí tr. řádu má obviněný právo radit se svým obhájcem. Je-li obviněný ve vazbě, je povinností obhájce, příp. jeho substituenta, jej navštěvovat a radit se s ním ohledně dalšího postupu. Obhájce by měl být aktivní a neměl by se omezovat pouze na první návštěvu ihned po vzetí obviněného do vazby. Zejména v důkazně slabších věcech je mu dán velký prostor pro podávání různých návrhů na doplnění dokazování a stížností směřujících k prokázání nevinu jeho klienta, rovněž tak je třeba průběžně zkoumat, zda stále trvají důvody vazby a činit návrhy a stížnosti směřující k propuštění obviněného na svobodu. Podle § 14 odst. 8 zák. o výkonu vazby má obviněný právo přijímat ve věznici návštěvy obhájce bez jakéhokoli omezení.

d) korespondence s obviněným

Další možností komunikace mezi obviněným a obhájcem je písemný styk, který v tomto případě nepodléhá kontrole.³⁷⁵ Častější jsou však osobní porady s klientem.³⁷⁶

Obhájce je povinen využívat všechny možné zákonné prostředky, chránit svého klienta, prosazovat jeho zájmy. Výrazněji se tyto povinnosti projevují právě v případě, kdy je obviněný omezen na osobní svobodě pobytem ve vazbě bez možnosti sám se hájit.

³⁷⁵ § 13 odst. 3 zák. o výkonu vazby

³⁷⁶ Výčet jednotlivých složek obhajoby obviněného ve vazbě vychází z publikace: RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 640 – 641.

6 Základní charakteristika výkonu vazby

Režim výkonu vazby je upraven v zák. o výk. vazby, v řádu výk. vazby, dále v interních předpisech jednotlivých orgánů činných v trestním řízení³⁷⁷ a ve vnitřním řádu věznice, v níž je vazba vykonávána. Před přijetím zák. o výk. vazby byla problematika výkonu vazby upravena pouze předpisem vydaným ministrem spravedlnosti, což neodpovídalo ústavněprávnímu požadavku zakotvenému v Listině, aby takové podstatné zásahy do osobní svobody, kterým uvalení vazby zcela nepochybně je, byly prováděny pouze na základě zákona, který by upravil zejména rozsah takového omezení. Proto byl Parlamentem České republiky dne 10. 11. 1993 přijat nový zák. o výk. vazby, který byl od svého přijetí již devětkrát novelizován.

Právní úprava vychází z mezinárodních konvencí a dokumentů, které mají vztah k problematice ukládání vazby a jejímu výkonu. Jde zejména o Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni, která přijala Hospodářská a sociální rada OSN v roce 1958, o Rezoluci k vyšetřovací vazbě přijatou 8. kongresem OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli v roce 1990 a o další relevantní dokumenty Rady Evropy.³⁷⁸

Podmínky obviněných ve vazebních věznicích se staly v poslední době terčem kritiky například ze strany vazebně stíhaného MUDr. Davida Ratha, který strávil ve výkonu vazby osmnáct měsíců. Během svého pobytu ve vazbě vypracoval návrh zákona³⁷⁹, který měl zastaralé podmínky zlepšit tak, aby více odpovídali základním lidským právům a svobodám a respektovaly zejména zásadu presumpce nevinny. Návrh však byl tehdejší vládou zamítnut. Je nutno podotknout, že některé dílčí změny byly přehnané a nereálné vzhledem k ekonomickým, personálním, materiálním

³⁷⁷ Instrukce ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001–Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009, o trestním řízení a Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 21. dubna 2009, o plnění úkolů v trestním řízení.

³⁷⁸ KARABEC, Zdeněk. Nové zákony o výkonu vazby a o trestu odnětí svobody. *Právní rozhledy*, 1994, č. 1, s. 10.

³⁷⁹ Návrh poslance Davida Ratha na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 921. Novela z. o výkonu vazby. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=921>>.

a prostorovým možnostem Vězeňské služby České republiky.³⁸⁰ Rovněž tak byly v rozporu s účelem vazby a hrozilo by například vnesení nedovolených předmětů či maření trestního řízení v podobě koluzního jednání. Jednalo se například o právo, aby měl každý obviněný přístup k internetu, právo na každodenní telefonování s blízkými, na nerušený soukromý pobyt s jednou osobou blízkou v samostatné k tomu určené místnosti vybavené sociálním zařízením, umyvadlem, lůžkem a dvěma židlemi, právo na dodávku mimořádné stravy, apod.³⁸¹ Vláda vědoma si nutnosti revize právní úpravy sama předložila návrh novely revidující některé dílčí otázky výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Dne 1. 1. 2014 vejde v účinnost zmiňovaná vládní novela zák. o výk. vazby³⁸², jejímž cílem je podle důvodové zprávy zejména stanovit způsob umístování obviněných ve vazebních věznicích a věznicích, doplnit zákon o pravomoc ministra spravedlnosti zřizovat vazební věznice, přenést některé povinnosti obviněných z prováděcí vyhlášky do zákona, zpřesnit práva a povinnosti obviněných, doplnit zákon o způsob úhrady poskytnuté zdravotní péče nehrazené ze zdravotního pojištění, konkretizovat náklady spojené s výkonem vazby a uvést postup při přezkumu pravomocně uložených kázeňských trestů do souladu se soudním řádem správním. Vzhledem k blížícímu se datu účinnosti zmiňované novely jsem provedené změny již zahrnula do jednotlivých podkapitol.

S ohledem na zaměření práce se otázce výkonu vazby budu věnovat poněkud stručněji, rozeberu zejména základní normu výkonu vazby, kterou je zák. o výk. vazby s poukazem na některé podrobnosti či doplňky upravené řádem výk. vazby³⁸³.

³⁸⁰ Tamtéž.

³⁸¹ RATH, David. *Výkon vazby si zaslouží změny*. [cit. 26. 2. 2013]. Dostupné z WWW: <<http://www.vasevec.cz/vip-blogy/david-rath-vykon-vazby-si-zaslouzi-zmeny>>.

³⁸² Dne 27. 8. 2013 prezident České republiky podepsal vládní návrh novely zákona o výk. vazby a výkonu trestu odnětí svobody (sněmovní tisk 928), a to ve znění pozměňovacích návrhů ústavněprávního výboru a výboru obrany. Pozměňovací návrh poslance Jana Chvojky, aby obviněný měl právo na přidělení práce v minimálním rozsahu čtyř hodin denně odpovídající jeho dosaženému vzdělání, odborným znalostem a dovednostem, schopnostem a zdravotnímu stavu, pokud o to požádá, neprošel. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=928>>.

³⁸³ Řád výk. vazby definuje jednotlivé pojmy související s výkonem vazby, upravuje povinnost každé věznice mít vnitřní předpis, přičemž stanoví, co je jeho obsahem, dále upravuje zacházení s obviněnými, podrobně rozvádí postup přijímání a umístování obviněných a postup při propouštění a úmrtí obviněných, realizaci práv a povinností obviněných, vyřizování kázeňských přestupků a výkon vazby u zvláštních skupin obviněných (mladistvých, žen, matek nezletilých dětí a cizinců).

6.1 Základní principy výkonu vazby

Základním principem, na kterém je založen výkon vazby, je princip *presumpce nevin*, který je výslovně zdůrazněn i v základních ustanoveních zák. o výk. vazby. Jedná se o ústavně zaručené právo (čl. 40 odst. 2 LPS, čl. 14 odst. 2 Paktu, čl. 6 odst. 2 Úmluvy) a základní zásadu trestního řízení (§ 2 odst. 2 tr. řádu). Podle § 2 věta první citovaného zákona „*dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, kdo byl vzat do vazby, hledět jako by byl vinen. Během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti.*“

Dalším důležitým principem je *požadavek přiměřenosti, zdrženlivosti a humánního zacházení*, které se projevují zejména tím, že ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného, nesmí být podrobován fyzickému ani psychickému nátlaku. Rovněž tak se jedná o základní zásady celého trestního řízení (§ 2 odst. 4 tr. řádu).

Vazba je vykonávána ve vazební věznici nebo ve zvláštním oddělení věznice. Ostrahu obviněných a další úkoly vyplývající z výkonu vazby zajišťuje Vězeňská služba. Zaměstnanci Vězeňské služby mohou vůči obviněným použít pouze taková omezení a donucovací prostředky, které připouští zákon.³⁸⁴

6.2 Přijímání obviněných, jejich umístování do cel a propouštění z vazby

Hlava II, § 5 až 10 zák. o výk. vazby upravuje proces přijímání, umístování a propouštění obviněných na svobodu.

Do vazby lze zásadně přijmout obviněného jen na písemný příkaz soudu vydaný na základě rozhodnutí o vzetí do vazby. Takové rozhodnutí musí být připojeno k příkazu k přijetí do vazby.³⁸⁵

³⁸⁴ Zákon č. 444/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční strážci České republiky ve znění pozdějších změn.

³⁸⁵ Podle čl. 27 odst. 3 Instrukce ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001–Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy pokud k příkazu k přijetí

Zákon dále ukládá zaměstnancům Vězeňské služby povinnost, aby obviněného při přijetí seznámili s jeho právy a povinnostmi podle zák. o výk. vazby, řádu výk. vazby a vnitřního řádu věznice, o čemž se učiní záznam. Ještě předtím se u obviněného provede osobní prohlídka a prohlídka věcí, které má u sebe (§ 17 odst. 1 řádu výk. vazby).

Nově bude upraven způsob obligatorního a fakultativního umístování obviněných do cel, který si klade cíl „*eliminovat rizika plynoucí z jednání osob, které organizují, podněcují nebo jiným způsobem nabádají ostatní obviněné k narušování pořádku a kázně.*“³⁸⁶

Obviněný může být na žádost umístěn do cely samostatně, pokud tomu nebrání účel vazby a kapacitní podmínky ve věznici to umožňují, rovněž tak se obviněný, který o to požádá, umístí do cely určené výlučně pro nekuřáky.³⁸⁷ Ustanovení § 7 odst. 1 pak stanoví taxativní výčet hledisek, které je třeba zohledňovat při umístování obviněných do cel. Odděleně jsou například umístovány ženy a muži, obvinění, u nichž je dán koluzní důvod vazby od ostatních obviněných, obvinění, proti nimž je vedeno společné řízení. Nebrání-li tomu jiné okolnosti, odděleně se rovněž umísťují například obvinění, kteří jsou stíháni pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, a obvinění, kteří nebyli dříve odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, od ostatních obviněných.³⁸⁸ Dále je třeba přihlídnout k věku, zdravotnímu stavu obviněných, stupni jejich narušení, životním návykům a osobním vlastnostem. Současně je třeba respektovat pokyny soudu a v přípravném řízení též státního zástupce ohledně odděleného umístění obviněných.³⁸⁹

Novela zákona změnila dikci ustanovení § 8 zák. o výk. vazby³⁹⁰, když stanovila, že „*obviněný se umísťuje do oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem,*

do vazby nepřipojí soudce ihned stejnopis usnesení o vzetí do vazby, odešle jej nejpozději do tří pracovních dnů. v takovém případě však ihned věznici předá stejnopis protokolu se svým rozhodnutím o vazbě. Věznici potvrzený stejnopis příkazu k přijetí do vazby založí do spisu.

³⁸⁶ Důvodová zpráva k novele zákona o výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Sněmovní tisk 928/0, část č. 1/4. Novela z. o výkonu vazby. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=928&CT1=0>>.

³⁸⁷ § 7 odst. 3 zák. o výk. vazby.

³⁸⁸ § 7 odst. 2 písm. b) zák. o výk. vazby.

³⁸⁹ § 7 odst. 4 zák. o výk. vazby.

³⁹⁰ Umístování obviněných do oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem tak již není pouhou možností, ale primární povinností. Tato změna tak více odpovídá zásadě presumpce nevinny a skutečnosti, že o vině a trestu rozhoduje pouze soud.

pokud není ohrožen účel vazby nebo nebrání-li tomu jiné okolnosti.“ Jedná se o ubytovací prostor se sociálním a kulturním zařízením, ve kterém se obvinění v určeném čase mohou volně pohybovat a stýkat se s obviněnými, kteří jsou umístěni v tomto oddělení. Do oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem však nelze umístit obviněného, který porušuje interní řád věznice nebo nemůže být do tohoto oddělení umístěn z bezpečnostních nebo zdravotních důvodů.

Zákon dále v § 9 stanoví základní a povinné vybavení cel. Na to pak navazuje § 15 řádu výk. vazby, jenž je předmětem zájmu různých lidskoprávních organizací, např. Českého helsinského výboru, podle něhož musí být dodržena minimální ubytovací plocha ve výměře 4 m² na osobu.

O postupu při propuštění obviněného na svobodu pak pojednává § 10 zákona.

6.3 Práva a povinnosti obviněných

Stěžejní část zákona tvoří úprava práv a povinností obviněného, s nimiž musí být každý při přijetí v souladu s § 5 odst. 1 seznámen.

Obviněný má nárok na pravidelnou stravu. Může nosit své vlastní oblečení a obuv za předpokladu, že splňuje hygienické a estetické podmínky a že má zajištěnou jejich pravidelnou výměnu na své náklady, a to jednou týdně. Obviněný může přijímat a odesílat korespondenci. Obsah písemností je kontrolován zaměstnanci Vězeňské služby. Přísnějšímu režimu podléhá kontrola korespondence obviněného, u něhož je dán důvod vazby podle § 67 písm. b) tr. řádu, v takovém případě provádí kontrolu jednou za čtrnáct dní přímo příslušný orgán činný v trestním řízení, který řízení v dané době vede. Kontrola korespondence mezi obviněným a obhájcem, mezi obviněným a advokátem v jiné trestní věci a mezi obviněným a státními orgány České republiky, mezinárodními organizacemi a diplomatickými misemi je nepřijatelná. K dalším právům je třeba řadit právo na užívání telefonu ke kontaktu s osobou blízkou, právo na duchovní a sociální služby, uspokojování kulturní potřeb, na svůj náklad si mohou objednat knihy, denní tisk a časopisy. Obvinění mohou jednou týdně nakupovat potraviny a věci osobní potřeby ve vězeňské prodejně. Za tím účelem může přijímat peníze od svých blízkých. Obviněný však nově nesmí mít u sebe v cele finanční

hotovost, tato bude vždy převzata do úschovy věznice. Jednou za tři měsíce mohou přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg, tyto balíčky podléhají kontrole pracovníků Vězeňské služby. Obviněný má dále právo na nepřetržitý osmihodinový spánek a na každodenní vycházku ve vymezeném prostoru věznice.

Obviněný může každé dva týdny přijmout návštěvu nejvýše čtyř osob. Návštěva musí trvat maximálně 90 minut. V odůvodněných případech může ředitel věznice povolit přijetí návštěvy většího počtu osob nebo za dobu kratší než dva týdny, případně na dobu delší než devadesát minut. Návštěvy obhájce obviněného může obviněný přijímat bez omezení. Musí se jednat samozřejmě o obhájce ustanoveného nebo zvoleného, který se prokáže opatřením soudu nebo plnou mocí.

Jak bylo uvedeno výše, špatný zdravotní stav nebrání vzetí obviněného do vazby. Obviněnému je poskytnuta stejná péče jako jakékoli jiné osobě na svobodě. Každá věznice má svého lékaře, který poskytuje ambulantní péči, pokud s ohledem na zdravotní stav obviněného taková ambulantní péče zajištěná vězeňským lékařem nepostačuje, zajistí se mu poskytnutí péče poskytovatelem zdravotních služeb mimo věznici.³⁹¹

Obviněný může být na vlastní žádost pracovně zařazen v rámci možností věznice.

Obviněný smí k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů podávat stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení; stížnost nebo žádost musí být orgánu, jemuž je adresována, neprodleně odeslána. Řád výk. vazby tuto možnost v § 60 rozšiřuje též na mezinárodní orgány a organizace, které jsou na celosvětové i evropské úrovni považovány za součást procesu získávání a prošetřování informací o porušování lidských práv. Příkladný výčet takových organizací je uveden v odstavci 2 citovaného ustanovení.

³⁹¹ Novela zákona nově upravuje otázku hrazení poskytnutých zdravotních služeb nad rámec zdravotního pojištění, nebo osobám bez zdravotního pojištění a dále v návaznosti na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Engel versus Maďarsko z roku 2010 a na Zprávu o stavu lidských práv v České republice z roku 2010 bylo nově výslovně upraveno právo osob se zdravotním postižením na adekvátní sociální podmínky.

Ustanovení § 21 zák. o výk. vazby vyjmenovává povinnosti obviněných. Obviněný je povinen zejména dodržovat řád výk. vazby a vnitřní řád věznice, plnit příkazy a pokyny Vězeňské služby, šetřit majetek věznice a ostatních obviněných a chovat se slušně ke všem osobám, se kterými přijde do styku, dodržovat zásady slušného chování užívané v běžném společenském styku. Obviněný dále nesmí navazovat nedovolené styky s jinými obviněnými, odsouzenými nebo osobami na svobodě, nesmí vyrábět, přechovávat a konzumovat návykové látky, vyrábět přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek nebo škodit zdraví, dále nesmí tetovat sebe nebo jinou osobu anebo se nechat tetovat nebo mít ve věznici v držení pomůcky k provádění tetování; to platí obdobně také pro jiné způsoby porušování integrity lidské kůže a držení pomůcek k provádění takové činnosti. Obviněným je zakázáno přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a krutost, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití návykových látek, jedů, výbušnin, zbraní a střeliva. Dále je obviněný povinen se v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe měl věc, jejíž držení je ve vazbě zakázáno podrobovat osobním prohlídkám prováděným Vězeňskou službou, dále zdravotnickým prohlídkám a vyšetřením.

Novela zák. o výk. vazby podrobněji rozvádí ustanovení § 152 odst. 1 písm. a) trestního řádu, podle kterého je obviněný, který byl uznán vinným, povinen nahradit státu náklady spojené s výkonem vazby. Takovými náklady jsou zejména náklady vynaložené Vězeňskou službou na zdravotní služby podle § 18 zákona o výkonu vazby, na regulační poplatky ve zdravotnictví uhrazené za obviněného, náklady na pozitivní testy návykových látek a rovněž škody způsobené obviněným na majetku státu a náklady spojené s odesláním balíčku s nepředanými věcmi ve smyslu § 16 odst. 3 zák. o výk. vazby. Ustanovení § 21b citovaného zákona pak nově zakotvuje povinnost obviněného nahradit škodu, kterou způsobil zaviněným porušením povinnosti stanovené tímto zákonem na majetku státu, se kterým hospodaří Vězeňská služba. Pokud výše této škody nepřevyšuje 10.000,- Kč, rozhodne o povinnosti nahradit tuto

škodu ředitel věznice. Proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

6.4 Vyřizování kázeňských přestupků obviněných

Ustanovení § 22 až 24 upravuje sankcionování zaviněného porušení povinností uvedených v zákoně výkonu vazby.

Méně závažný kázeňský přestupek je postihován napomenutím nebo převedením obviněného z oddělení s mírnějším režimem do oddělení s běžným režimem.

Závažnější porušení povinností jsou postihována kázeňskými tresty, jež představují pro obviněného citelnější újmu, jedná se o

- a) ústní důtku,
- b) pokutu do výše 1.000,- Kč,
- c) zákaz nákupu potravin a věcí osobní potřeby až na dobu jednoho měsíce,
- d) propadnutí věci³⁹²,
- e) umístění do samovazby až na 10 dní.

Posledně jmenovaný kázeňský trest je obviněnými vnímán jako nejpřísnější. Obviněný je umístěn do zvláštní cely, je mu přidělen vězeňský oděv, nemůže přijímat balíčky, nemůže si krátit čas čtením časopisů a knih, nemůže nakupovat potraviny a věci osobní potřeby, nemůže přijímat návštěvy.

S účinností od 1. 1. 2014 bude kázeňská pravomoc vůči obviněným upravena obdobně jako kázeňská pravomoc nad odsouzenými podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody³⁹³. Kázeňskou pravomoc nad obviněnými vykonávají generální ředitel Vězeňské služby a ředitelé věznic a jimi pověřeni zaměstnanci vězeňské služby. Proti takovému rozhodnutí je přípustná stížnost, která má odkladný účinek. O stížnosti proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu nebo ochranného opatření zabrání věci rozhodne

³⁹² Jestliže uložení kázeňského trestu propadnutí věci brání skutečnost, že obviněného nelze kázeňsky stíhat, nebo věc nenáleží pachateli přestupku, lze rozhodnout o jejím zabránění, vyžaduje-li to bezpečnost osob nebo majetku, popřípadě jiný obdobný obecný zájem. Vlastníkem zabraně věci se stává stát (§ 22 odst. 9 zák. o výk. vazby).

³⁹³ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

do 5 pracovních dnů od jejího podání ředitel věznice nebo jím pověřený zaměstnanec Vězeňské služby. O stížnosti proti rozhodnutí ředitele věznice rozhodne generální ředitel Vězeňské služby nebo jím pověřený zaměstnanec Vězeňské služby. Rozhodnutím o stížnosti nelze pověřit zaměstnance, který kázeňský trest uložil nebo který rozhodl o zabrání věci. Rozhodnutí vydaná v kárném řízení, kterými byly uloženy kázeňské tresty podle § 22 odst. 2 písm. a) až c) nepodléhají přezkoumání soudem.

6.5 Výkon vazby zvláštních skupin obviněných

Zák. o výk. vazbu stanovuje pro některé skupiny obviněných odlišný režim výkonu u vazby. Jedná se o mladistvé (hlava V, § 25 až 26a), cizince (hlava VI, § 27-28) a matky nezletilých dětí (hlava VII, § 28a).

S ohledem na věk a fyzickou a psychickou nevyzrálost mají mladiství mírnější podmínky výkonu vazby. Mohou častěji přijímat návštěvy, podstatně zkrácen je též kázeňský trest zákazu nákupu potravin, stejně jako délka samovazby, která může trvat maximálně pět dní, během níž může mladistvý navíc, na rozdíl od dospělých, přijímat a odesílat korespondenci a je mu dovoleno čtení denního tisku a knih.

Mladiství jsou umístováni do cel zpravidla odděleně od dospělých, ve výjimečných případech lze toto pravidlo porušit, je-li takový postup pro mladistvého vhodnější.

Další specifickou skupinou, na kterou se zák. o výk. vazby zaměřuje, jsou cizí státní příslušníci. Při přijetí cizince do vazby je třeba jej poučit nejen o jeho právech a povinnostech podle § 5 odst. 2, ale navíc o jeho právu obracet se na diplomatickou misi a konzulární úřad státu, jehož je státním občanem. Uprchlíci a bezdomovci se poučí o právu obracet se na diplomatickou misi státu, pověřeného chránit jejich zájmy, nebo na mezinárodní orgány, jejichž posláním je tyto zájmy chránit.

Ustanovení § 28a je pak věnováno výkonu vazby na matkách nezletilých dětí. Pokud se obviněné matce v průběhu výkonu vazby narodí dítě, může mít toto dítě u sebe a starat se o ně, pokud nebylo soudem svěřeno do péče jiné osoby. Pokud je obviněná, která byla vzata do vazby, matkou dítěte, může požádat ředitele věznice, aby

jej, nebylo-li svěřeno do péče jiné osoby, měla u sebe a to zpravidla po dobu jednoho roku věku dítěte.

Řád výk. vazby pak doplňuje výčet zvláštních skupin obviněných o další, kterou tvoří ženy. Obviněné ženy se podle § 77 umísťují do cel zpravidla ve vyčleněné části věznice, nebo není-li to možné, do cel oddělených od ostatních cel vhodnou zábranou. Ustanovení § 78 pak zakazuje ukládat kázeňský trest zákazu nákupu potravin a věcí osobních potřeb těhotným ženám.

6.6 Dozor nad výkonem vazby

Dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu vazby provádí krajské státní zastupitelství, v jehož obvodu je vazba vykonávána.

Výčet jednotlivých oprávnění pověřeného státního zástupce krajského státního zastupitelství je upraven v § 29 odst. 2 zák. o výk. vazby, podle něhož je státní zástupce oprávněn kdykoli věznici navštěvovat, nahlížet do dokladů, hovořit s obviněnými bez přítomnosti třetích osob, prověřovat, zda jsou interní akty Vězeňské služby v souladu se zákony a jinými právními předpisy, žádat potřebná vysvětlení, vydávat příkazy vedoucí k zachování předpisů platných pro výkon vazby a dbá na to, aby ve vazbě nikdo nebyl držen nezákonně, pokud by zjistil, že se ve vazbě nachází osoba bez právního důvodu, nařídí její okamžité propuštění.

Problematika dozoru nad výkonem vazby je podrobně upravena rovněž v Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 28. května 2008, o dozoru nad místy, kde je omezována osobní svoboda.

Podle čl. 1 odst. 3 citovaného pokynu se zejména prověřuje:

- a) přijímání a umísťování obviněných včetně toho, zda osobní spisy obviněných obsahují stanovené podklady pro výkon vazby,
- b) zda byl obviněný v zákonem stanovených případech neodkladně propuštěn z vazby a zda byly dodrženy související právní povinnosti,

- c) dodržování práv a povinností obviněných, zejména, zda výkon vazby nenarušuje splnění účelu vazby nebo zda obviněný není podrobován nedůvodným omezením,
- d) zda věznice neprodleně odesílá příslušným orgánům žádosti a stížnosti obviněných,
- e) uplatňování a dodržování právních předpisů o kázeňských přestupcích a vycházkách,
- f) dodržování právních předpisů o výkonu vazby u zvláštních skupin obviněných (mladiství, cizinci), zejména při umísťování do cel a ve vztahu k cizincům také, zda byli stanoveným způsobem poučeni a zda v případě přemístění cizince věznice vyrozuměla příslušný konzulární úřad.

Miroslav Růžička³⁹⁴ zdůrazňuje, že „*předmětem dozoru je důsledné dodržování obecně závazných právních předpisů při výkonu vazby. Předmětem dozoru tedy není vhodnost nebo účelnost postupu Vězeňské služby za předpokladu, že samotný postup je v souladu s právními předpisy. Předmětem dozoru není ani koncepce výkonu vazby, ani správnost či účelnost aktů Vězeňské služby, které mají povahu pouze organizační, řídicí nebo hospodářskou.*“

³⁹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 709-710.

7 Odpovědnost za škodu v souvislosti s vazbou

Čl. 36 odst. 3 LPS výslovně stanoví, že každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Podle odstavce 4 tohoto ustanovení podmínky a podrobnosti upravuje zákon. Tento ústavněprávní princip byl s účinností k 15. 5. 1998 proveden zákonem č. 82/1998 Sb., jenž nahradil dřívější úpravu obsaženou v zákoně č. 58/1969 Sb., která však již neodpovídala ústavním, politickým a společenským poměrům v Československu po roce 1989.³⁹⁵

7.1 Základní charakteristika úpravy

Zák. o odpovědnosti upravuje odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci. Veřejnou mocí se rozumí taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně, přičemž subjekt, o jehož právech nebo povinnostech orgán veřejné moci rozhoduje, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí na vůli subjektu.³⁹⁶

Nositelem odpovědnosti je *stát*, tj. zejména státní orgány, dále fyzické právnické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena³⁹⁷, i orgány územních samosprávných celků při výkonu tzv. přenesené působnosti. *Územní samosprávné celky* odpovídají kromě tohoto samy za škodu způsobenou v rámci výkonu samostatné působnosti.

Odpovědnost za škodu způsobená při výkonu veřejné moci je koncipována jako absolutní objektivní odpovědnost, tj. bez ohledu na zavinění, nelze se jí zprostit, tj. bez liberačních důvodů.³⁹⁸ Jedinou výjimkou jsou případy vyjmenované v § 12

³⁹⁵ ČERVENÁ, Renata. Nový právní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím anebo nesprávným úředním postupem. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 8, s. 24.

³⁹⁶ Usnesení federálního Ústavního soudu č. 3/1992 Sbírkou usnesení a nálezů Ústavního soudu ČSFR.

³⁹⁷ Takové osoby zákon označuje „úředními osobami“, jedná se např. o lesní stráž.

³⁹⁸ § 2 zák. o odpovědnosti.

citovaného zákona.³⁹⁹ Tato koncepce má podle důvodové zprávy posílit postavení poškozeného tím, že škůdce nemá možnost se vyvinit s poukazem na skutečnost, že vznik škody nezavinil.

Odpovědnost státu za škodu vzniká, jsou-li splněny kumulativně tři podmínky:

- a) nezákonné rozhodnutí či nesprávný úřední postup,
- b) vznik škody,
- c) příčinná souvislost mezi nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a vznikem škody.

Důkazní břemeno leží na poškozeném, resp. žalobci.

Zák. o odpovědnosti je speciální norma, subsidiárně se uplatní obč. zák. (§ 26 zák. o odpovědnosti).

Ustanovení § 6 zák. o odpovědnosti stanoví, že ve věcech náhrady škody a o regresních úhradách jednájí jménem státu ministerstva a jiné ústřední správní orgány, pro něž zavádí legislativní zkratku „úřad“, pod níž lze podle odstavce 2 citovaného ustanovení subsumovat *Ministerstvo spravedlnosti*, došlo-li ke škodě v občanském soudním řízení nebo v trestním řízení, a dále v případech, kdy bylo soudem ve správním soudnictví vydáno nezákonné rozhodnutí, jímž soud rozhodl o žalobě proti rozhodnutí územního celku v samostatné působnosti, a v případech, kdy škoda byla způsobena notářem nebo soudním exekutorem, a dále jiný *příslušný úřad*. Není-li možno jej stanovit, jedná za stát Ministerstvo financí.⁴⁰⁰

Zákon rozlišuje škodu způsobenou *rozhodnutím*, jež bylo vydáno v občanském soudním řízení, ve správním řízení, v řízení podle soudního řádu správního nebo v řízení trestním, a *nesprávným úředním postupem*.

Předpokladem uplatnění nároku na náhradu škody v případě nezákonného rozhodnutí je, aby rozhodnutí, kterým byla škoda způsobena, nabylo po vyčerpání

³⁹⁹ Jedná se zejména o případy, kdy si dotyčný vazbu, odsouzení nebo uložení ochranného léčení zavíní sám, dále zastavení trestního stíhání či zproštění z důvodu, že za spáchaný čin není dotyčný trestně odpovědný, nebo z důvodu milosti či amnestie a dále byla-li konkrétní trestní věc řešena odklonem.

⁴⁰⁰ Bylo-li vydáno rozhodnutí Českou národní bankou nebo Nejvyšším kontrolním úřadem, jednájí za stát tyto instituce (§ 6 odst. 4, 5 zák. o odpovědnosti)

procesních prostředků uvedených v § 8 odst. 3 zák. o odpovědnosti právní moci a takové rozhodnutí bylo pro nezákonnost příslušným orgánem zrušeno nebo změněno. Výjimkou je situace, byla-li škoda způsobena nezákonným rozhodnutím vykonatelným bez ohledu na právní moc, pak lze nárok uplatnit i tehdy, bylo-li rozhodnutí zrušeno nebo změněno v řízení o některém z opravných prostředků uvedených v § 8 odst. 3 zák. o odpovědnosti.

Právo na náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím mají účastníci řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí, z něhož jim vznikla škoda, a to i v případě, že s nimi jako s účastníky nebylo jednáno (§ 7 odst. 2 zák. o odpovědnosti).

V § 9 až 12 je pak samostatně upraveno rozhodnutí o vazbě, trestu nebo ochranném opatření. K tomu podrobněji v následující kapitole.

Podle § 13 stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Jednoznačná definice nesprávného úředního postupu však v zákoně chybí. Zákon pouze stanoví, že za takový postup lze považovat také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě, resp. v přiměřené lhůtě. Ostatní ponechává právní praxi. Lze dovodit, že se bude jednat o takovou činnost, která není rozhodováním (§ 5 odst. 1 zák. o odpovědnosti a contrario). Tak například podle Petra Vojtky⁴⁰¹ je nesprávným úředním postupem „*porušení pravidel předepsaných právními normami pro počínání soudu při jeho činnosti, a to i při takových úkonech, které jsou prováděny v rámci činnosti rozhodovací, avšak neodrazí se bezprostředně v obsahu vydaného rozhodnutí.*“ Obvykle se však takový vadný postup projeví právě v konečném rozhodnutí, proto má v takovém případě přednost uplatnění odpovědnosti za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím za předpokladu, že ono rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno.

Nárok na náhradu škody se uplatní u úřadu uvedeného v § 6 zák. o odpovědnosti. Přizná-li příslušný úřad náhradu škody, je třeba ji nahradit do šesti měsíců od jeho uplatnění. Domáhat se náhrady škody u soudu může poškozený pouze tehdy, pokud do šesti měsíců ode dne uplatnění nebyl jeho nárok plně uspokojen.

⁴⁰¹ VOJTEK, Petr. Odpovědnost státu za škodu při činnosti justice v České republice. [cit. 20. 6. 2011].ASPI.

Uplatnění nároku podle § 14 zák. o odpovědnosti je tak podmínkou pro jeho případné uplatnění u soudu.

Způsob a rozsah náhrady škody je upraven v § 27 až 31 zák. o odpovědnosti a dále v ustanovení § 442 obč. zák., který rozlišuje škodu skutečnou a ušlý zisk. Škoda spočívá ve zmenšení, resp. v případě ušlého zisku nerozmnožení, majetkového stavu poškozeného, které je vyjádřeno v penězích.

Vedle případné náhrady škody způsobené rozhodnutím podle § 5 písm. a) zák. o odpovědnosti a nesprávným úředním postupem se po novele č. 160/2006 Sb. poskytuje též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, tj. škodu morální. Třebaže ustanovení § 31a zák. o odpovědnosti hovoří pouze o nezákonném rozhodnutí a nesprávném úředním postupu, je třeba jej aplikovat i na případy uvedené v § 9 zák. o odpovědnosti.⁴⁰²

Obecná subjektivní promlčecí doba je tříletá, objektivní pak desetiletá. Zvláštní promlčecí dobu zákon stanoví pro nárok na náhradu nemajetkové újmy, nárok na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření a pro nárok na regresní úhradu.⁴⁰³

Právo státu na regresní úhradu je upraveno v oddílu pátém zák. o odpovědnosti (§ 16 až 18). Jednoduše řečeno nahradí-li stát škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, může ji požadovat na:

- a) úředních osobách a úředně samosprávných celcích,
- b) osobách, které byly k vydání rozhodnutí nebo úřednímu postupu oprávněny a na vydání nezákonného rozhodnutí nebo na nesprávném úředním postupu se podílely, pokud ke škodě došlo při činnosti státního orgánu.⁴⁰⁴

⁴⁰² Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 20. 8. 2009, sp. zn. 69 Co 205/2009.

⁴⁰³ § 32 odst. 3 až § 35 zák. o odpovědnosti.

⁴⁰⁴ HENDRYCH, Dušan a kolektiv. *Správní právo. Obecná část*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 652-653.

Právo na regresní úhradu vznikne pouze tehdy, byla-li škoda způsobena zaviněným porušením právní povinnosti, přičemž zavinění musí prokázat ten, kdo nárok uplatňuje.

Nárok na regresní úhradu vylučuje nárok na náhradu škody podle obecných předpisů.

7.2 Odpovědnost za škodu vzniklou mimo jiné rozhodnutím o vazbě

Zák. o odpovědnosti za škodu v rámci oddílu druhého, který se věnuje odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím, jež bylo vydáno v občanském soudním řízení, ve správním řízení, v řízení podle soudního řádu správního nebo v řízení trestním, samostatně upravuje rozhodnutí o vazbě, trestu nebo ochranném opatření. Speciální postavení těchto rozhodnutí bylo zvoleno jednak proto, že rozhodnutí o vazbě, jímž byla způsobena škoda, nemusí být v každém případě nezákonné⁴⁰⁵, a dále proto, že tato rozhodnutí se vyznačují jistými specifiky.⁴⁰⁶

Pro uplatnění nároku na náhradu škody je v tomto případě zásadní konečný výsledek trestního řízení.

Podle § 9 zák. o odpovědnosti má právo na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě⁴⁰⁷ také ten, na němž byla vazba vykonána, jestliže bylo proti němu trestní stíhání *zastaveno*, jestliže byl obžaloby *zproštěn* nebo jestliže byla věc *postoupena* jinému orgánu, přičemž není na rozdíl od rozhodnutí o trestu či o uložení ochranného opatření vyžadováno zrušení⁴⁰⁸ či změna rozhodnutí o vazbě. Bylo-li však

⁴⁰⁵ Uvalení vazby na osobu obviněnou z trestného činu samo o sobě nezákonným rozhodnutím není, pokud bylo učiněno v souladu s čl. 8 odst. 4, 5 LPS, resp. v souladu s tr. řádem. Vazba neztrácí svou zákonnou kvalitu tím, že obviněný byl obžaloby zproštěn proto, že nebylo prokázáno, že skutek spáchal. Jestliže zákon zakládá odpovědnost státu za škodu způsobenou vedle nezákonného též zákonným rozhodnutím o vazbě, pokud byl obviněný později zproštěn obžaloby, poskytuje vyšší zákonný standard ochrany práv (nález Ústavního soudu ze dne 5. 5. 2004, sp. zn. II. ÚS 596/2002).

⁴⁰⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 746.

⁴⁰⁷ Jedná se o rozhodnutí uvedená v § 74 odst. 1 tr. řádu, resp. pouze ta z nich, která mohou obviněnému způsobit nějakou škodu.

⁴⁰⁸ K tomu Stanovisko pléna Ústavního soudu ČR ze dne 11.9. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 25/08, podle něhož „se vyžaduje, aby nezákonné rozhodnutí bylo vždy zrušeno a to i v těch případech, kdy již vazba v době rozhodování netrvá“.

rozhodnutí o vazbě pro nezákonnost zrušeno či změněno, nastupuje odpovědnost za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím podle § 8 zák. o odpovědnosti za škodu. Za vazbu v řízení o vydání do ciziny se náhrada škody neposkytuje (§ 9 odst. 2 zák. o odpovědnosti).

Podle § 10 zák. o odpovědnosti má odsouzený, který zcela nebo zčásti vykonal trest, a to na základě rozsudku či trestního příkazu obsahujícího výrok o trestu, který byl následně pro nezákonnost zrušen, a pozdější řízení skončilo zproštěním obžaloby nebo zastavením ze stejných důvodů, pro které soud v hlavním líčení rozhodne zprošťujícím rozsudkem, nebo byl v pozdějším řízení odsouzen k mírnějšímu trestu, než který byl na něm vykonán na podkladě zrušeného rozsudku, právo uplatnit nárok na náhradu škody takovým rozhodnutím způsobené.

Právo na náhradu škody má podle § 11 zák. o odpovědnosti i ten, na němž bylo zcela nebo zčásti vykonáno ochranné opatření, pokud bylo rozhodnutí v pozdějším řízení jako nezákonné zrušeno.

Ustanovení § 12 výslovně a vcelku podrobně vypočítává výjimečné případy, které prolamují absolutní objektivní odpovědnost bez možnosti liberace a v konečném důsledku vylučují nárok na náhradu škody. Lze je označit jako tzv. negativní podmínky odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím o vazbě, o trestu a o uložení ochranného opatření.⁴⁰⁹

Jedná se zejména o situaci, kdy si obviněný vazbu, odsouzení nebo uložení ochranného opatření zavínil⁴¹⁰ sám, nebo kdy bylo trestní stíhání zastaveno jen proto, že obviněný není za spáchání trestného činu trestně odpovědný nebo mu byla udělena milost nebo se na něho vztahuje amnestie. V odst. 2 jsou pak uvedeny další případy, kdy právo na náhradu škody nevznikne, jedná se o situace, kdy:

- v řízení nebylo možno pokračovat z důvodů uvedených v § 163 tr. řádu⁴¹¹,

⁴⁰⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 747.

⁴¹⁰ K použití pojmu „zavínení si“ se kriticky vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 11/10.

⁴¹¹ Vzal-li poškozený svůj souhlas se zahájením trestního stíhání zpět nebo nedal souhlas s pokračováním trestního stíhání.

- bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno a nastaly účinky zastavení trestního stíhání (§ 307 tr. řádu),
- výrok o zastavení trestního stíhání byl součástí rozhodnutí o narovnání (§ 309 tr. řádu),
- trestní stíhání bylo zastaveno z důvodů uvedených v § 172 odst. 2 tr. řádu⁴¹².

Nárok na náhradu škody způsobenou rozhodnutím o vazbě (stejně jako o trestu či o uloženém ochranném opatření), se uplatňuje u ústředního orgánu, kterým v tomto případě bude vždy Ministerstvo spravedlnosti.

⁴¹² „Je-li trest, k němuž může trestní stíhání vést, zcela bez významu vedle trestu, který pro jiný čin byl obviněnému již uložen nebo který ho podle očekávání postihne (a), bylo-li o skutku obviněného již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně anebo cizozemským soudem nebo úřadem a toto rozhodnutí lze považovat za postačující (b), nebo jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.“

8 Slovenská právní úprava vazby v trestním řízení

Podle čl. 17 odst. 5 Ústavy Slovenské republiky⁴¹³ je možné vzít osobu do vazby jen z důvodů stanovených zákonem. Takovým přípustným zákonem upraveným zásahem je právě vazba jakožto zajišťovací procesní úkon. Slovenská republika rekonfigurovala oblast trestního procesu a u nás dosud platný a účinný zákon č. 141/1961 Sb. (resp. Z.z.) nahradila novým zákonem č. 301/2005 Z.z. Vazba je systematicky upravena ve čtvrté hlavě první části tohoto zákona v ustanoveních § 71 až 84. Právní úprava výkonu vazby je zakotvena v zákoně č. 221/2006 Z.z., o výkonu vazby. Problematika spojená s náhradou škody způsobené rozhodnutím o vazbě je pak upravena v zákoně č. 514/2003 Z.z., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci.

Slovenské trestní řízení je obecně ovládáno stejnými zásadami jako české, proto uplatnění vazby je třeba zvažovat s ohledem na zásadu fakultativnosti, zásadu přiměřenosti a zdrženlivosti. Vazba nemá povahu sankce, ani výchovný účel.

Ustanovení § 71 vymezuje důvody vazby. Podle odst. 1 citovaného ustanovení může být obviněný vzat do vazby jen tehdy, pokud dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má znaky trestného činu, je důvodné podezření, že tento skutek spáchal obviněný a z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že

- a) uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest (útěková vazba),
- b) bude působit na svědky, znalce, spoluobviněné anebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (koluzní vazba),
- c) bude pokračovat v trestné činnosti, dokoná trestný čin, o který se pokusil, anebo vykoná trestný čin, kterým hrozil (preventivní vazba).

Vazební důvody jsou tak zcela totožné s jedinou výjimkou, u koluzní vazby tr. poriadok výslovně zmiňuje možnost působení na znalce. Tuto možnost konkludentně

⁴¹³ Publikovaná po číslem 460/1992 Zb.

předpokládá však i tr. řád pod obecným ustanovením „jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání“.

V § 71 odst. 2 tr. poriadku jsou navíc oproti tr. řádu upravené podmínky opětovného vzetí obviněného do vazby po tom, co byl v té stejné věci z vazby propuštěn a znovu vznikly důvody vazby uvedené v § 71 odst. 1 tr. poriadku. Tyto důvody vazby jsou konstruovány poněkud přísněji, už nestačí jen důvodná obava, jak je tomu v § 71 odst. 1 tr. poriadku, ale bude potřebné prokázat skutečnost, že obviněný je

- a) na útěku nebo se skrývá, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu, nezdržuje se na adrese, kterou uvede orgánům činným v trestním řízení, nepřebírá poštu, nerespektuje příkazy příslušných orgánů, nebo jinak maří konání nařízených úkonů,
- b) působí na svědky, znalce a spoluobviněné nebo jinak maří objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání,
- c) pokračuje v trestné činnosti, dokoná trestný čin, o který se pokusil, který připravoval nebo kterým hrozil,
- d) byl propuštěný z vazby jen proto, nenastoupil do výkonu trestu odnětí svobody a jsou zde konkrétní skutečnosti, které odůvodňují některý z důvodů vazby,
- e) je obviněný pro další úmyslný trestný čin spáchaný po propuštění z vazby.⁴¹⁴

V ustanovení § 72 odst. 1 tr. poriadku jsou taxativně vypočtena jednotlivá rozhodnutí o vazbě. Jedná se o rozhodnutí o:

- a) vzetí nebo nevzetí obviněného do vazby,
- b) žádosti o propuštění z vazby,
- c) dalším trvání vazby,
- d) změně důvodů vazby,
- e) návrhu na prodloužení lhůty vazby,
- f) propuštění z vazby prokurátorem.

⁴¹⁴ R 39/2004.

Subjekty oprávněnými vydat takové rozhodnutí jsou v přípravném řízení soudce pro přípravné řízení, v řízení před soudem může o vazbě podle písmene a) až e) rozhodnout předseda senátu.⁴¹⁵ O vazbě rozhoduje zpravidla soud, a to soudcem pro přípravné řízení, samosoudcem nebo senátem. Výjimkou jsou rozhodnutí prokurátora podle písmene b) a f). Podle § 72 odst. 2 tr. poriadku před rozhodnutím o vzetí nebo nevzetí obviněného do vazby, dalším trvání vazby, změně důvodů vazby a návrhu na prodloužení lhůty vazby musí být obviněný vyslechnut; o žádosti o propuštění z vazby je možné rozhodnout v neveřejném zasedání, pokud ze žádosti nevyplývají takové skutečnosti, ohledně nichž je třeba obviněné vyslechnout ve veřejném zasedání. Jedná se o realizaci práva být slyšen.

O vzetí do vazby za podmínek stanovených v § 71 tr. poriadku rozhoduje v přípravném řízení na návrh prokurátora soudce přípravného řízení, v řízení před soudem pak předseda senátu. Soudce pro přípravné řízení musí takové rozhodnutí učinit v časovém limitu 48 hodin, resp. u zvláště závažných zločinů ve lhůtě 72 hodin. O vzetí do vazby je třeba bez průtahů vyrozumět zejména rodinného příslušníka obviněného nebo jinou osobu, kterou obviněný označí, a jeho obhájce. Ostatní subjekty, jež je třeba o vzetí do vazby vyrozumět, jsou totožné s těmi, jejichž vyrozumění předpokládá § 70 tr. řádu, s výjimkou výslovně dané povinnosti vyrozumět též příslušný úřad práce, je-li obviněný v evidenci nezaměstnaných (§ 74 odst. 1 věta třetí tr. poriadku). O jednotlivých ustanoveních o vazbě je v mezích ustanovení § 75 vyrozumět též příslušný ústav pro výkon vazby.

Proti rozhodnutí o vazbě je přípustná stížnost. Rozhoduje-li o vazbě odvolací nebo dovolací soud, není stížnost proti takovému rozhodnutí v zásadě přípustná. Proti usnesení o nevzetí obviněného do vazby může prokurátor podat stížnost jen ihned po jeho vyhlášení.

Podle § 76 odst. 1 tr. poriadku může vazba trvat jen nezbytnou dobu. Podle Ivora⁴¹⁶ je smyslem tohoto zákonného ustanovení kromě jiného to, aby se maximální zákonné lhůty nevyčerpávaly v plném rozsahu.

⁴¹⁵ IVOR, Jaroslav a kolektiv: *Trestné právo procesné*. Bratislava, Iura Edition, 2006, s. 327.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 329.

Přesáhne-li zákonná lhůta trvání vazby v přípravném řízení šest měsíců a prokurátor sám nepustí obviněného z vazby na svobodu, musí soudce pro přípravné řízení ve lhůtě nejméně 15 pracovních dnů před skončením uvedené lhůty podat návrh na prodloužení lhůty vazby. Prodloužit vazbu je možné jen, pokud nebylo možné pro obtížnost věci anebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání skončit a propuštěním obviněného na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního řízení. Lhůta 15 dnů pro doručení návrhu je lhůtou propadnou, v případě jejího nedodržení je třeba obviněného propustit na svobodu.

Soudce přípravného řízení rozhodne o návrhu prokurátora na prodloužení lhůty vazby tak, aby v případě podání stížnosti proti takovému rozhodnutí mohl být spis předložený nadřízenému soudu nejpozději pět dní před uplynutím lhůty vazby, přičemž nadřízený soud musí rozhodnout do uplynutí lhůty vazby, která se má prodloužit. Prodloužená lhůta může trvat až šest měsíců, přičemž prokurátor může takový návrh podat opakovaně za předpokladu, že dosud neuplynula nejvyšší přípustná doba stanovená pro přípravné řízení.

Celková doba trvání vazby v přípravném řízení spolu s vazbou v řízení před soudem je odvislá od typové závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, která koresponduje se skutkovou složitostí věci a časem nutným na její objasnění.⁴¹⁷ Nesmí přesáhnout

- a) u přečinu dvanáct měsíců,
- b) u zločinu třicet šest měsíců,
- c) u zvláště závažného zločinu čtyřicet osm měsíců.

Z výše uvedených lhůt připadá polovina na přípravné řízení, polovina na řízení před soudem.

Doba trvání opětovné vazby podle § 71 odst. 2 tr. poriadku v přípravném řízení nebo v řízení před soudem může trvat maximálně šest měsíců. Pokud v průběhu trestního řízení dojde ke změně právní kvalifikace na méně závažný trestný čin a délka vazby již přesáhla maximální možnou dobu vymezenou pro takový trestný čin, je třeba

⁴¹⁷ IVOR, Jaroslav a kolektiv: *Trestné právo procesné*. Bratislava, Iura Edition, 2006, s. 327.

obviněného *nejpozději do 24 hodin* propustit na svobodu. Při odmítnutí obžaloby, vrácení věci prokurátorovi k došetření, nebo pokud prokurátor vzal obžalobu zpět, plyne od doručení spisu nová šestiměsíční lhůta, samozřejmě v rámci lhůt uvedených v § 76 odst. 6, 7 tr. poriadku.

Ustanovení 79 odst. 2 tr. poriadku ukládá orgánům činným v trestním řízení⁴¹⁸ povinnost v každém období trestního stíhání zkoumat, zda důvody vazby trvají, anebo zda se nezměnily. Odpadne-li důvod vazby, je třeba obviněného ihned propustit na svobodu

Obviněný může v průběhu trvání vazby kdykoli žádat o propuštění z vazby na svobodu (§ 79 odst. 3 tr. poriadku). V přípravném řízení může takové žádosti vyhovět a propustit obviněného na svobodu prokurátor. Pokud však žádosti nevyhoví, musí ji ihned předložit soudci přípravného řízení. Je-li žádost o propuštění z vazby soudem zamítnuta, může obviněný podat novou žádost, pokud v ní neuvede nové důvody, až po uplynutí *třiceti dní od právní moci rozhodnutí* o předchozí žádosti o propuštění.

Tr. poriadok upravuje v § 80 až 82 alternativní opatření nahrazující vazbu. O použití takových opatření rozhoduje soud nebo v přípravném řízení soudce pro přípravní řízení. Dle § 80 odst. 1 a § 81 je vazbu možno nahradit zárukou zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, písemným slibem, dohledem či peněžitou zárukou. Využití těchto opatření nepřichází v úvahu stejně jako v českém trestním procesu v případě koluzní vazby. Je-li obviněný stíhán pro zvlášť závažný zločin, lze záruku nebo slib přijmout nebo uložit dohled pouze odůvodňují-li to výjimečné okolnosti případu. Obviněnému se vždy uloží povinnost oznámit policejnímu orgánu, prokurátorovi nebo soudu, který vede řízení, každou změnu místa pobytu. Pokud soudce nebo soud rozhodl o použití některého z výše uvedených opatření, může orgán rozhodující o vazbě k posílení účelu, který by byl jinak dosažen vazbou, zároveň uložit jedno nebo více *přiměřených omezení nebo povinností* (§ 82 tr. poriadku). Jsou jimi:

- a) zákaz vycestování do zahraničí,

⁴¹⁸ „*policajt, prokurátor, sudca pro pripravne konanie a súd*“

- b) zákaz vykonávat činnost, při níž došlo ke spáchání trestného činu,
- c) zákaz návštěv určených míst,
- d) povinnost odevzdat legálně drženou zbraň,
- e) zákaz vzdalovat se z místa pobytu nebo z obydlí, kromě stanovených podmínek,
- f) povinnost pravidelně se dostavit ke státnímu orgánu určenému soudem,
- g) zákaz řízení motorového vozidla a odevzdání řidičského průkazu,
- h) zákaz styku s určitými osobami nebo zákaz úmyslně se přiblížit k určité osobě na vzdálenost menší než pět metrů,
- i) povinnost složit peněžité prostředky pro účely zajištění nároku poškozeného na náhradu škody.

Neplní-li obviněný uložené povinnosti nebo poruší stanovená omezení, rozhodne v přípravném řízení o vazbě na návrh prokurátora soudce pro přípravné řízení a v řízení před soudem na návrh probačního a mediačního úředníka nebo i bez takového návrhu soud.

9 Vyhodnocení analýzy vazebních věcí na okrese Jihlava

Vzhledem k tomu, že již třetím rokem pracuji na Okresním státním zastupitelství v Jihlavě jako asistentka, rozhodla jsem se pro lepší názornost provést stručný rozbor vazebních věcí, které řešilo naše státní zastupitelství za rok 2012, přičemž jsem se z pochopitelných důvodů zaměřila právě na fázi trestního řízení, v níž je činný zejména státní zástupce, tj. na přípravné řízení. Při zpracování dat jsem vycházela z údajů zanesených do systému ISIS a dále z výročních zpráv o činnosti Nejvyššího státního zastupitelství a Vrchního státního zastupitelství v Olomouci, které se vydávají každoročně. Důležitým pramenem bylo též vyhodnocení dohledové prověrky týkající se kvality a zákonnosti postupu státních zástupců nižších státních zastupitelství ve vazebním řízení v roce 2012 provedené Krajským státním zastupitelstvím v Brně. K dispozici jsem tak měla data ze srovnatelně velkých okresních státních zastupitelství, konkrétně z Okresního státního zastupitelství v Hodoníně (19 dozorových spisů, 24 vazebně stíhaných obviněných), Okresního státního zastupitelství ve Zlíně (19 dozorových spisů, 23 vazebně stíhaných obviněných), Okresního státního zastupitelství ve Znojmě (25 dozorových spisů, 30 vazebně stíhaných obviněných) a Okresního státního zastupitelství ve Žďáru nad Sázavou (8 dozorových spisů, 10 vazebně stíhaných obviněných), s nimiž jsem mohla jednotlivá hlediska porovnat. V celorepublikových zprávách o stavu vazebního řízení, které jsem měla k dispozici, nefigurovaly všechny parametry, které byly předmětem mého průzkumu, rozhodla jsem se proto vyhodnotit samostatně vazební věci řešené na Okresním státním zastupitelství v Jihlavě, čemuž předcházelo studium spisového materiálu, a tyto následně porovnat s daty z některých srovnatelných okresů v působnosti Krajského státního zastupitelství v Brně, přičemž jsem čerpala z pracovních materiálů určených k vyhodnocení dohledové prověrky vazebních věcí u těchto státních zastupitelství. Podkladem mi byla též Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2012.⁴¹⁹

⁴¹⁹ Dostupné z WWW:

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202012.pdf>

Účelem a cílem této analýzy bylo zjistit jednak obecná kritéria vazebních věcí, jako jsou druh a typová závažnost trestné činnosti, vazební důvody, způsob meritorního rozhodnutí a osobu pachatele, a dále posoudit dodržování zákonnosti při postupu státních zástupců ve vazebních trestních věcech zejména s ohledem na existenci vazebních lhůt (včasnost podávání návrhů na prodloužení vazby a předkládání žádostí o propuštění z vazby) a dále uplatňování alternativních opatření.

V průběhu проверки bylo přezkoumáno celkem 15 dozorových spisů, v nichž bylo na základě návrhu státního zástupce v roce 2012 vzato do vazby celkem 17 obviněných a následně bylo vedeno vazební řízení. Přezkoumány byly zejména ty věci, kde byl k dispozici celý obsah dozorového spisu. Ve dvou případech nebyly ve spisech totiž dostatečné podklady, v prvním případě se celý obsah dozorového spisu nacházel na Krajském státním zastupitelství v Brně z důvodu podaného dovolání, v druhém pak byla věc postoupena z důvodu místní příslušnosti Okresnímu státnímu zastupitelství v Havlíčkově Brodě. Z těchto dozorových spisů tudíž nebylo možno zjistit potřebné údaje. Fakticky jsem tedy prošla celkem 13 dozorových spisů týkajících se 15 obviněných. Z toho 13 dospělých (87 %) a 2 mladistvých (13 %). Z čehož je patrné, že u mladistvých dochází k uplatnění vazby zcela výjimečně. O tom svědčí rovněž celorepublikové údaje Vězeňské služby za rok 2012, kdy z celkového počtu obviněných ve vazbě, který činil 2406,64 osob, pouze 41,55 bylo mladistvých obviněných, což je zhruba 1,7 %.⁴²⁰

Za rok 2012 bylo na okrese Jihlava vyřízeno celkem 343 věcí, z toho bylo vazebních věcí celkem 15, což činí 4,37 % z celkového počtu vyřízených věcí. Takový výsledek zcela odpovídá základním zásadám uplatnění institutu vazby.

9.1 Výsledky analýzy jednotlivých ukazatelů

Co se týče vazebních důvodů, bylo zjištěno, že v návrzích na vzetí do vazby a rovněž tak v rozhodnutích soudu o vzetí obviněného do vazby, převažuje vazební důvod podle § 67 odst. c) trestního řádu, tj. vazba předstízná, popř. v kombinaci s vazebním důvodem podle § 67 odst. a) tr. řádu, tj. s vazbou útěkovou. Samostatný

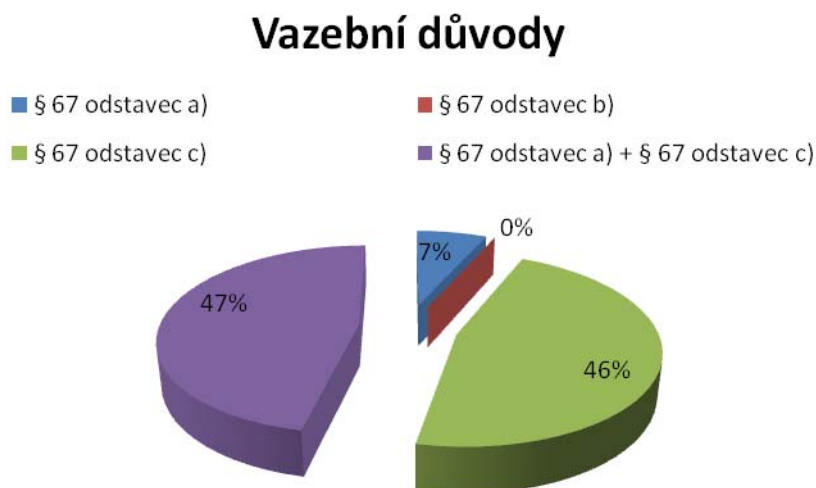
⁴²⁰ Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2012. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202012.pdf>.

důvod předstízné vazby byl soudem shledán celkem u 7 obviněných, stejně jako důvod vazby předstízné ve spojení s vazbou útěkovou. Pouze v jednom případě státní zástupce navrhl vzít obviněného do vazby pouze z důvodu podle § 67 odst. a) tr. řádu, přičemž mu bylo, stejně jako v ostatních případech plně vyhověno. Koluzní vazba nebyla uplatněna ani v jednom případě.

Tabulka č. 1 :

Vazební důvod	Počet obviněných	%
§ 67 odstavec a)	1	7%
§ 67 odstavec b)	0	0%
§ 67 odstavec c)	7	46%
§ 67 odstavec a) + § 67 odstavec c)	7	47%

Graf č.1:

Výše uvedené vazební důvody mohou souviset do značné míry i s druhem trestné činnosti, pro kterou jsou obvinění stíháni. Na okrese Jihlava byla nejrozšířenější kombinací násilná a majetková trestná činnost, celkem v pěti případech, na druhém místě pak pouze majetková a pouze drogová trestná činnost, které byly zastoupeny u vazebně stíhaných obviněných vždy ve čtyřech případech. Po jednom pak byla zastoupena pouze násilná trestná činnost a drogová trestná činnost ve spojení s majetkovou trestnou činností.

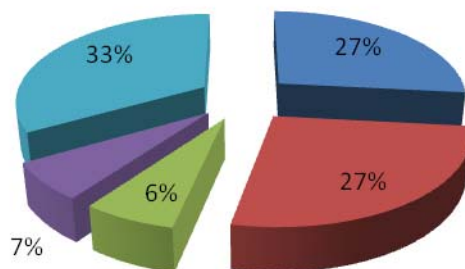
Tabulka č. 2:

Charakter trestné činnosti	Počet obviněných	%
drogová	4	27%
majetková	4	27%
násilná	1	6%
drogová + majetková	1	7%
násilná + majetková	5	33%

Graf č. 2:

Druh trestné činnosti

■ drogová ■ majetková ■ násilná
 ■ drogová + majetková ■ násilná + majetková

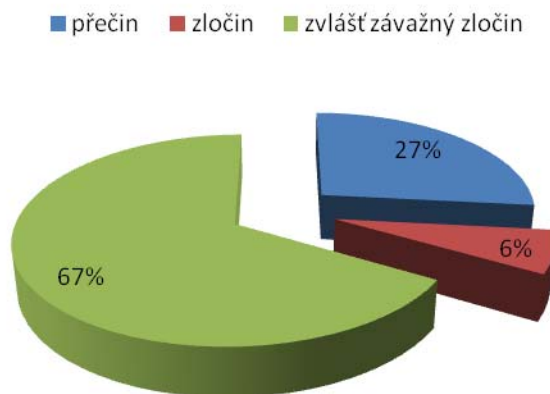
Dalším sledovaným parametrem byl charakter trestné činnosti z hlediska její typové závažnosti. Nejvíce obviněných, kteří byli vzati do vazby v roce 2012 na okrese Jihlava, bylo stíháno pro zvlášť závažný zločin, jednalo se zejména o drogovou trestnou činnost (§ 283 odst. 1, 2 písm. b), c) tr. zákoníku), popř. násilnou trestnou činnost (§ 173 odst. 1 tr. zákoníku, § 185 odst. 1, 2 tr. zákoníku), v jednom případě pak pro zločin. Ve čtyřech případech se jednalo o přečiny (§ 205 odst. 1, 2, 3 tr. zákoníku).

Tabulka č. 3:

Typová závažnost trestné činnosti	Počet obviněných	%
přečín	4	27%
zločin	1	6%
zvlášť závažný zločin	10	67%

Graf č. 3:

Typová závažnost trestné činnosti

Rychlost přípravného řízení u vazebně stíhaných osob je na vcelku dobré úrovni, do dvou měsíců byly vyřízeny dvě stíhané osoby, do čtyř měsíců pak šest, do šesti měsíců čtyři. Ve lhůtě od šesti do deseti měsíců byly vyřízeny tři osoby. Jednalo se o rozsáhlou drogovou trestnou činnost, jež spočívala jednak ve výrobě pervitinu a jednak v distribuci, přičemž operativním šetřením se neustále navyšoval počet odběratelů, které bylo posléze třeba vyslechnout v procesním postavení svědků, jednalo se o osoby těžko dosažitelné, někteří byli posléze předvedeni. Navíc bylo třeba zpracovat odborná vyjádření z oboru kriminalistika, odvětví chemie, daktyloskopie a genetika, bez nichž rovněž nešlo věc dříve skončit.

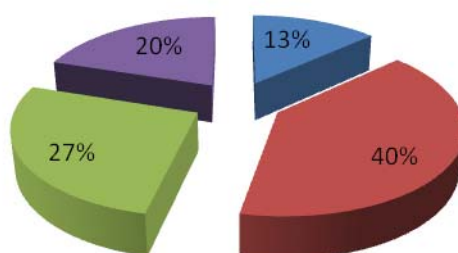
Tabulka č. 4:

Délka přípravného řízení	Počet obviněných	%
do 2 měsíců	2	13%
do 4 měsíců	6	40%
do 6 měsíců	4	27%
do 10 měsíců	3	20%

Graf č. 4:

Délka trvání vazby v přípravném řízení

■ do 2 měsíců ■ do 4 měsíců ■ do 6 měsíců ■ do 10 měsíců

Z celkového počtu vazebně stíhaných na okrese Jihlava bylo celkem 14 osob vyřízeno obžalobou, přičemž z toho dvanáct osob bylo pravomocně odsouzeno k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a dvě osoby k podmíněnému trestu odnětí svobody. Z toho v jednom případě došlo u obviněného stíhaného pro zvláště závažný zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, 2 písm. b) tr. zákoníku k uplatnění amnestie prezidenta republiky, v důsledku čehož bylo zrušeno rozhodnutí, z něhož byla odvozována recidiva. S ohledem na změnu právní kvalifikace a s tím související omezení trvání vazby v přípravném řízení ve smyslu § 72a odst. 1 písm. a) tr. řádu státnímu zástupci nezbyvalo než vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby. Obviněnému pak byl za přečin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku uložen podmíněný trest. Druhý případ se týkal rovněž drogové trestné činnosti. Obviněný byl vazebně stíhán pro zvláště závažný zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, 2 písm. d) tr. zákoníku. V hlavním líčení však svědci uvedli, že jejich původní výpověď ohledně množství nebyla pravdivá, došlo ke změně právní kvalifikace a obviněný byl odsouzen pro přečin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku k podmíněnému trestu odnětí svobody. U jedné osoby pak skončilo vazební řízení

po doručení znaleckého posudku o jeho duševním stavu zastavením trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. e) tr. řádu. Obviněný byl propuštěn z vazby a převezen do psychiatrické léčebny. Po právní moci usnesení o zastavení trestního stíhání bylo k návrhu státního zástupce rozhodnuto o uložení ochranného léčení v ústavní formě.

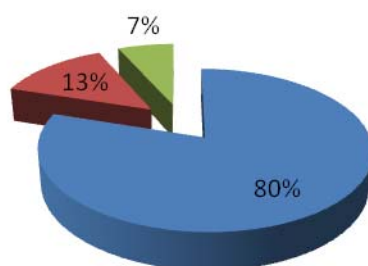
Tabulka č. 5:

Způsob skončení přípravného řízení	Počet obviněných	%
obžalobou (uložení nepodmíněného trestu)	12	80%
obžalobou (uložení podmíněného trestu)	2	13%
zastavení	1	7%

Graf č. 5:

Způsob skončení přípravného řízení

- obžalobou (uložení nepodmíněného trestu)
- obžalobou (uložení podmíněného trestu)
- zastavení

9.2 Shrnutí

Z výše uvedené analýzy provedené na Okresním státním zastupitelství v Jihlavě a z údajů získaných ze srovnatelných okresních státních zastupitelství v působnosti Krajského státního zastupitelství v Brně vyplývají některé významné poznatky.

Je nepochybné, že podíl vazebního řízení z celkového počtu projednávaných věcí, je nízký, jedná o 3-4 %, což plně odpovídá tomu, že by vazba měla být uplatňována v duchu zásady ultima ratio.

Co se týče vazebních důvodů, u všech srovnatelných okresů stejně jako v působnosti Okresního státního zastupitelství v Jihlavě převažoval vazební důvod podle § 67 písm. c) tr. řádu, popřípadě v kombinaci s vazebním důvodem podle § 67 písm. a) tr. řádu. Důvod vazby útěkové podle § 67 písm. b) tr. řádu se pak na některých státních zastupitelství nevyskytoval vůbec, popř. v minimální míře. Posledně zmiňovaný vazební důvod byl pak státním zástupcem navržen a soudem konstatován zejména v souvislosti s domácím násilím a pohlavním zneužíváním, kde existovala důvodná obava, že bude obviněný působit na poškozené a další členy domácnosti.

Další parametr se týkal závažnosti trestné činnosti u vazebně stíhaných obviněných a s tím související konkrétní druh trestné činnosti. Zde je třeba konstatovat, že tak jako u Okresního státního zastupitelství v Jihlavě, tak u dalších srovnatelných okresů více než 50 % vazebních věcí se týkalo zvláště závažného zločinu, hojně však byla zastoupena též kategorie přečinů, minimálně pak kategorie zločinů.

Trestná činnost vazebně stíhaných obviněných na jednotlivých okresech byla různorodá. V okrese Jihlava byla z hlediska jejího druhu trestná činnost zastoupena v podstatě rovnoměrně, což plně koresponduje s průmyslovým charakterem tohoto okresu, který se vyznačuje zejména nižší životní úrovní než je tomu například ve velkých městech jako je Brno či Praha a s tím souvisí zejména méně sofistikovaná trestná činnost majetková, násilná a drogová. K posledně jmenované je pak třeba podotknout, že v rámci kraje Vysočina je právě okres Jihlava znám zvýšeným výskytem drogové trestné činnosti než je tomu u jiných srovnatelných okresů jako například Žďár nad Sázavou, což je dáno tím, že Jihlava jakožto krajské město je větší a latence takovéto trestné činnosti je tak vyšší. V okrese Znojmo pak u vazebně stíhaných obviněných převažovala násilná trestná činnost (37,5 %) a minimálně pak drogová trestná činnost (4,1 %). Obdobně je tomu tak v okresech Žďár nad Sázavou a Zlín. Naopak Okresní státní zastupitelství v Hodoníně za rok 2012 projednávalo nejvíce vazebních věcí týkajících se drogové trestné činnosti (47,8 %), shodný počet pak násilných a majetkových věcí. Výše nastíněné výsledky zcela odpovídají kriminalitě na menších okresech, v níž je zastoupena jak trestná činnost drogová a násilná, tak majetková trestná činnost páchaná speciálními recidivisty, popř. drogově závislými osobami.

Z údajů o délce trvání přípravného řízení u vazebně stíhaných osob je patrné, že vazební věci jsou projednávány s větším nasazením a je snaha věc, co nejrychleji skončit. Ze žádného dozorového spisu nebyly zjištěny nedůvodné průtahy. Délka vazebního řízení u všech srovnávaných okresů činila méně než čtyři měsíce u 75,8 % věcí. Delší dobou přípravného řízení u vazebně stíhaných osob se pak naopak vymyká Okresní státní zastupitelství v Jihlavě a Okresní státní zastupitelství ve Žďáru nad Sázavou, kde zhruba polovina vazebních věcí byla skončena ve lhůtě delší než čtyři měsíce. Délka vazby v přípravném řízení však v žádném z posuzovaných okresů nepřesáhla délku deseti měsíců. K tomu je třeba poznamenat, že z procentního složení doby trvání vazeb nelze činit nějaké zvláštní závěry jednak s ohledem na odlišné množství vazebních věcí a dále s ohledem na různorodou trestnou činnost. Delší doba vazby v přípravném řízení byla shledána zejména u závažnějších trestních věcí, skutkově a důkazně složitějších, často s více obviněnými. V takových případech je však prodloužení vazební lhůty omluvitelné.

Posledním sledovaným parametrem byl způsob meritorního skončení vazebních věcí v přípravném řízení, přičemž bylo zjištěno, že u všech pěti okresních státních zastupitelství bylo obžalobou skončeno 96,7 % z celkového počtu vazebně stíhaných osob, přičemž v 73,8 % byl obviněnému uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Podíl vazebních věcí, které byly zastaveny, činil 3,3 %.

Z provedené průzkumu vazebních věcí u vybraných okresních státních zastupitelství tak bylo zjištěno, že vazba je vůči obviněným uplatňována pouze výjimečně a to zejména v souvislosti se závažnější trestnou činností různého druhu. Orgány činné v trestním řízení věnují vazebním věcem zvýšenou pozornost, dbají na to, aby vyšetřování bylo skončeno v co nejkratších lhůtách, nebyly zjištěny žádné průtahy, státní zástupci pravidelně provádí prověrky dosud nashromážděného spisového materiálu, mají přehled o stavu řízení, neboť s ohledem na stížnosti a žádosti podávané obviněným se spisem neustále průběžně pracují. Vazební lhůty dodržují, návrhy na prodloužení vazby podávají v některých případech se značným předstihem, což je dáno rovněž tím, že další v mezidobí vydané rozhodnutí dosud nenabylo právní moci. Rovněž tak je v zásadě dodržována pětidenní lhůta pro předložení žádosti o propuštění z vazby soudu. Byla-li v některých případech překročena, jednalo se pouze o řádově

dny a důvodem bylo obstarání spisového materiálu. Kladně lze hodnotit také výslednost vazebních řízení, maximální počet osob ve vazbě je obžalován, jiné způsoby vyřízení se vyskytují minimálně. Současně je však třeba podotknout, že ani v jednom dozorovém spisu nebylo přistoupeno k uplatnění alternativních opatření. Důvodem bude zřejmě ta skutečnost, že vzhledem k osobě obviněného, kterými jsou často recidivisté či osoby drogově závislé, bez legálního zdroje příjmu, a vzhledem k charakteru trestné činnosti se nejvíe jiná opatření jako dostačující k dosažení účelu vazby.

Abstract

Doctoral thesis entitled "Custody in criminal proceedings" deals with one of the protective measures by which you can ensure the presence of the accused for the purpose of criminal proceedings. Binding is one of the most serious interference with personal liberty.

The aim of the thesis was to provide a comprehensive characterization of custody in criminal proceedings *de lege lata* in the context of the last amendment, to highlight some problematic provisions in practice and propose approaches to address them.

The work is divided into nine chapters.

The first chapter is devoting to embedding custody in constitutional law contexts, the definition of personal liberty in terms of the most important national and international documents, which are the Charter of fundamental rights, the European convention on human rights and fundamental freedoms and the International covenant on civil and political rights.

The second chapter deals with the material law of custody, in particular the application of the basic principles of custody, substantive legal conditions under which we can proceed to remand the accused in custody, and the reasons for remand.

The third chapter is the largest and deals with procedural issues remand. Individual subsections describe the decision on custody, the complaint against the decision on custody, notification of custody, newly enshrined form of court sessions - *custodila* sessions and the right to a personal hearing of the accused. Much attention is also devoted to reviewing the merits of the custody, decision on further custody and, last but not least, measures that can replace the custody.

The fourth chapter then presents a brief characteristic institute of custody in criminal proceedings in juvenile and refer to some of the features of this adjustment compared with control adult offenders.

The following chapters deal with related topics. The fifth chapter focuses on the question of the defense of the accused, who was taken into custody. Chapter six deals with real detention and especially from the perspective of the law of the remand act and its implementing regulations. This chapter are also incorporated changes that will bring an amendment of the quoted law with effect from 1.1. 2014. The seventh chapter deals with liability for damage done in the context of the custody and the eighth chapter presents the basic characteristics of Slovak legislation custody.

The last chapter is devoted to the analysis of custodial things in the scope of the District Public Prosecutor's Office in Jihlava. The survey focused on selected parameters, which as the length of custodial management, type the seriousness of crime, type of crime, the way the criminal proceedings, the use of alternative measures. It also offers a comparison with comparable districts, respectively. with the results of checks carried out by the indicators monitored by higher levels of public prosecutor.

Závěr

Ke zdárnému průběhu trestního řízení je vždy třeba zajistit přítomnost různých osob a věcí. Nejdůležitější je přítomnost obviněného, proti němuž je vedeno trestní stíhání. K naplnění tohoto účelu slouží celá řada zajišťovacích opatření, přičemž jedním z nich je institut vazby.

Vazba však představuje výrazný zásah do jednoho z esenciálních práv každého člověka a to práva na osobní svobodu, jež je garantováno nejen v Ústavě, ale též v některých mezinárodněprávních smlouvách, jimž je Česká republika vázána. Vazba je dlouhodobě v centru pozornosti jak laické, tak odborné veřejnosti, o čemž svědčí také ta skutečnost, že v podstatě každá významnější novela trestního řádu zasáhla určitým způsobem též do koncepce vazby. Poslední významnější změnu prodělala úprava vazby vlivem novely č. 459/2011 Sb., běžně označované jako tzv. vazební novela, která zejména zjednodušila rozhodování o dalším trvání vazby a dále reagovala na některé nálezy Ústavního soudu a závazky plynoucí z Úmluvy, když významně posílila práva obviněného zejména tím, že všechna rozhodnutí o vazbě je napříště oprávněn činit pouze soud, a dále zavedla institut vazebního zasedání. V průběhu zpracování zadaného tématu nabyla účinnost též další novela tr. řádu připojená k zákonu č. 45/2013 Sb., jež prohloubila zásadu subsidiarity a fakultativnosti vazby, když rozšířila portfolio opatření nahrazujících vazbu o institut předběžných opatření.

V jednotlivých kapitolách jsem se zabývala nejprve obecnými východisky práva na osobní svobodu z pohledu všech tří základních dokumentů – Ústavy, Úmluvy a Paktu. Poté jsem se zaměřila na hmotněprávní otázky institutu vazby. Velký prostor jsem věnovala materiálnímu vazebnímu právu a soustředila jsem se zejména na změny, jež přinesla tzv. vazební novela. V následující kapitole jsem se zaměřila na charakteristiku opatření nahrazujících vazbu a jejich uplatnění v praxi, přičemž v návaznosti na změny provedené v souvislosti s přijetím nového zák. o obětech jsem svou pozornost zaměřila též na předběžná opatření. Samostatnou kapitolu jsem věnovala odlišnostem vazby u mladistvých. Následovala kapitola týkající se základních otázek obhajoby obviněného ve vazbě. Ve stručnosti jsem se rovněž zabývala základními předpisy upravujícími výkon vazby, tj. zák. o výkonu vazby a řádem výk.

vazby a základními aspekty odpovědnosti za škodu způsobenou vazbou. V předposlední kapitole zabývající se slovenskou právní úpravou jsem se nesnažila o vyčerpávající komparativní studii, neboť takové pojetí by přesáhlo možnosti mé práce, ale chtěla jsem pouze předestřít základní charakteristiku právní úpravy vazby na Slovensku a poukázat na její odlišnosti. Poslední kapitola se věnuje analýze vazebních věcí provedené na Okresním státním zastupitelství v Jihlavě se zaměřením na některé důležité parametry, které byly poté porovnány s údaji ze srovnatelných okresních státních zastupitelství.

Lze konstatovat, že novelizovaná úprava vazebního řízení je nepochybně komplexnější než úprava předešlá a v mnoha ohledech se pokusila řešit ty nejpálčivější problémy, na které opakovaně upozorňovala teorie i praxe nejen v odborných člancích, ale též v judikatuře Ústavního soudu, potažmo Evropského soudu pro lidská práva. Současná právní úprava rovněž vyhověla většině požadavků, které byly vyslovovány v judikatuře Ústavního soudu.

Kladně hodnotím zavedení nového institutu předběžných opatření sloužící zejména k ochraně poškozeného. Současně by takové opatření mělo zabránit obviněnému v pokračování v trestné činnosti, popřípadě by mělo eliminovat nebo odstranit příčinu či podmínku takového protiprávního jednání. V praxi jsem se však doposud s jeho aplikací nesetkala, což je dáno nepochybně krátkou dobou účinnosti této novely. Čas ukáže, zda a v jakých situacích přistoupí orgány činné v trestním řízení k uplatnění předběžných opatření.

Za jedno z problematických ustanovení a současně možný zdroj námitek ze strany obviněných však považuji ustanovení § 73d odst. 3 písm. b) tr. řádu. Toto ustanovení umožňuje nekonat vazební zasedání, i když o ně obviněný výslovně požádal, byl-li slyšen k vazbě v posledních šesti týdnech a neuvede žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě. Výklad pojmu „nové okolnosti“ a jejich schopnost změnit rozhodnutí o vazbě bude zřejmě v mnoha případech ze strany obhajoby zpochybňována.

Dalším sporným bodem nové úpravy je povaha patnáctidenní lhůty, v níž musí státního zástupce doručit soudu návrh na vydání rozhodnutí o dalším trvání vazby podle

§ 72 odst. 1 tr. řádu. Ze znění tohoto ustanovení nevyplývá, zda se jedná o lhůtu propadnou, nebo lhůtu pořádkovou. Praxe se však většinou i s ohledem na charakter obdobných vazebních lhůt přiklání k prekluzivnímu charakteru, byť v ostatních případech je prekluzivní charakter lhůt v jednotlivých ustanoveních výslovně uveden. K tomu je třeba podotknout, že posouzení předmětné lhůty jako lhůty pořádkové by dle mého názoru neznamenal zkrácení práv obviněného, neboť tento je stejně chráněn tříměsíční propadnou lhůtou, v níž je třeba rozhodnout o dalším trvání vazby.

Další praktický problém související s novelizovanou právní úpravou vazby se týká rovněž otázky dalšího rozhodování o vazbě. Rozhoduje-li se o dalším trvání vazby z moci úřední za situace, kdy státní zástupce má k dispozici dosud nepravomocné usnesení o ponechání obviněného ve vazbě, které soud učinil z podnětu žádosti obviněného, a současně mu končí lhůta podle § 72 odst. 2 tr. řádu, která počala plynout právní mocí posledního takového pravomocného rozhodnutí o vazbě. Osobně se domnívám, že fakticky v zákonem stanovené tříměsíční lhůtě rozhodnuto bylo a není proto nutné, aby státní zástupce podával další návrh podle § 72 odst. 2 tr. řádu, jehož výsledkem by bylo vlastně stejné rozhodnutí. Takový postup by popíral smysl nové právní úpravy, jejímž cílem bylo zejména odstranit dvojkolejnost v rozhodování o vazbě. V praxi však takový návrh většina státních zástupců z procesní opatrnosti podává.

Dalším praktickým problémem je délka druhoinstančního rozhodování soudů o stížnosti obviněného, která je v mnohých případech neúměrně dlouhá. Takové prodlevy však odporují obecnému požadavku na projednávání vazebních věcí s největším urychlením zakotvené v § 2 odst. 4 tr. řádu. Řešením by bylo stanovení buď konkrétní lhůty s ohledem na složitost případu, nebo alespoň zdůraznění zásady rychlého projednání vazebních věcí použitím spojení „bez zbytečného odkladu“ tak, jak je tomu v § 71a tr. řádu.

Výše byly nastíněny některé problematické aspekty současné právní úpravy vazby. Skutečnost, zda bude institut vazby uplatňován v souladu se zákonem a jak bude využito široké škály alternativních opatření, je však pouze na přístupu každého jednotlivého policisty, státního zástupce a soudce.

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá problematikou vazby jakožto zajišťovacího prostředku trestního práva, jenž představuje nejzávažnější zásah do osobní svobody obviněného. Práce se kromě úvodní a závěrečné části člení do devíti kapitol. Úvodní kapitola se věnuje ústavněprávnímu zakotvení vazby. Následuje kapitola týkající se materiálních otázek vazebního práva. Stěžejní část práce je věnována procesním otázkám vazby, vlastnímu rozhodování o vzetí obviněného do vazby, vazebnímu zasedání, přezkumu důvodnosti vazby, rozhodování o prodloužení vazby a opatřením nahrazujícím vazbu. V dalších kapitolách je rozebrána vazba v řízení ve věcech mladistvých, obhajoba obviněného ve vazbě, výkonu vazby a odpovědnosti za škodu za vykonanou vazbu. Stručně je konstatována slovenská právní úprava vazby. Poslední kapitola se věnuje vyhodnocení zjištěných údajů týkajících se vazebních věcí za rok 2012 v působnosti Okresního státního zastupitelství v Jihlavě a jejich komparaci s údaji z jiných státních zastupitelství.

Cílem mé práce bylo poskytnout ucelenou charakteristiku současné úpravy vazby zejména v kontextu rozsáhlé novely tohoto institutu č. 459/2011 Sb. a novely připojené k zákonu č. 45/2013 Sb., upozornit na některá problematická ustanovení a navrhnout způsob jejich řešení.

Abstract

Docotral thesis deals with the issue of custody as a hedge of criminal law, which is the most serious interference with the personal liberty of the accused. The thesis in addition to the initial and final part is divided into nine chapters. The introductory chapter is devoting to embedding custody .The following chapter is focused on material issues of custodial rights. The main part is devoted to procedural custody issues, its own decision to remand the accused in custody, custodial session, review the merits of the custody decision to extend it and replacing the bond measure. In the following chapters is analyzed the custody in juvenile proceedings, the defense of the accused in custody, custody and liability for damage done by a detention. Briefly identifies the Slovak legislation custody. The last chapter is devoted to the detected data relating to remand cases for 2012 in the scope of the District Public Prosecutor's Office in Jihlava and their comparison with data from other government offices.

The aim of my thesis was to provide a comprehensive characterization of the current legislation ties especially in the context of extensive amendment of the Institute No. 459/2011 Coll. and the attached amendment to Act No. 45/2013 Coll., to focused on some problematic provisions and propose approaches to address them.

Seznam použité literatury

1) Monografie, komentáře, učebnice

- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika. Judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003.
- IVOR, Jaroslav. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura Edition, 1997.
- JELÍNEK, Jiří, UHLÍŘOVÁ, Marta. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011.
- JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010.
- JELÍNEK, Jiří. a kolektiv. *Trestní právo procesní*, 3. vydání, Praha: Leges, 2013.
- JELÍNEK, Jiří. a kolektiv. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*, 4. vydání, Praha: Leges, 2013.
- JELÍNEK, Jiří. a kolektiv. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2013.
- KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012.
- MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975.
- NOVOTNÝ, František, RŮŽIČKA, Miroslav a kolektiv. *Trestní kodexy*. 2. doplněné vydání. Praha: Eurounion, s. r. o., 2002.
- PAVLÍČEK, Václav a kolektiv. *Ústavní právo a státověda. II. Díl. Ústavní právo České republik. Část 2*. Praha: Linde, 2004.
- REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac s.r.o., 2002.
- RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004.

- ŠÁMAL, Pavel, KRÁL, Vladimír, BAXA, Josef, PÚRY, František. *Trestní řád. Komentář. 1. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008.
- ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.
- ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milada, ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011.
- VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. Praha: C. H. Beck, 1998.
- VOJTEK, Petr. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.
- VONDRUŠKA, František, ŠÁMAL, Pavel, NOVOTNÝ, František, RŮŽIČKA, Miroslav, NOVOTNÁ, Jaroslava. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003.

2) Časopisecké články

- BIEDERMANNOVÁ, Eva, DIBLÍKOVÁ, Simona, HOLAS, Jakub, VLACH, Jiří, ZEMAN, Petr. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 5, s. 142.
- ČERVENÁ, Renata. Nový právní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím anebo nesprávným úředním postupem. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 8, s. 24-39.
- DIBLÍKOVÁ, Simona. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 9, s. 213-219.
- DRAŠTÍK, Antonín. K rozhodování soudu o žádosti obviněného o propuštění z vazby. *Trestní právo*, 1999, č. 2, s. 13 - 16.
- DRAŠTÍK, Antonín. K zákonným předpokladů rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*, 1997, č. 12, s. 8 - 12.
- HANUŠ, Libor. K rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě dle § 71 tr. řádu. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 11, s. 321 - 328.
- HANUŠ, Libor. Trvající omezení osobní svobody na základě právního důvodu, který odpadl. *Právní rozhledy*, 2002, č. 12, s. 602.

- HEIN, Oldřich. Některé problémy související s vazebním řízením. *Právní rádce*, 1999, č. 6, s. 16 - 17.
- HERCZEG, Jiří. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 10, s. 15 - 19.
- HERCEZG, Jiří. Právo obviněného nahlížet do spisu v řízení před soudem. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12, s. 24.
- HRUŠKA, Jiří, VOLOVECKÝ, Petr. Několik poznámek k aktuálním změnám trestního řádu. *Trestní právo*, 2012, č. 7-8, s. 13.
- JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, s. 27-31.
- JELÍNEK, Jiří. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). *Bulletin advokacie*, 2003, č. 11-12, s. 34-50.
- KARABEC, Zdeněk. Nové zákony o výkonu vazby a o výkonu trestu odnětí svobody. *Právní rozhledy*, 1994, č. 1, s. 10.
- KLOUČEK, Zdeněk. K zadržení a vazbě po novele trestního řádu. *Trestní právo*, 2002, č. 4, s. 20-22.
- KMEC, Jiří. K právu obviněného na výslech v řízení o vazbě. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 10, s. 288-292.
- KRÁL, Vladimír. K nové právní úpravě vazebního řízení. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11-12, s. 69 - 77.
- KUČERA, Pavel, RICHTER, Milan. Nad důsledky rozhodnutí Ústavního soudu – výslechy obviněných ve vazebním řízení. *Trestní právo*, 2004, č. 8, s. 2-4.
- MACH, V. Ještě k rozhodnutí soudu o vzetí do vazby, *Trestní právo*, 1998, č. 3, s. 5 - 6.
- MANDÁK, Václav. Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 6-7, s. 27.
- MANDÁK, Václav. Důvody vazby v československém trestním řízení. *Univerzita Karlova: Acta Univerzatis Carolinae – Iuridica*, 1971, č. 3, s. 141-194.
- MANDÁK, Václav. Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 4, s. 24-27.
- MANDÁK, Václav. Vazba není trest. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 9., s. 17 - 19.

- NEUBAUER, J. K náhradě škody způsobené mocí zákonodárnou.
- PAROULKOVÁ, Veronika. Vazba mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb. a k možnosti zjednodušení trestního řádu ve věcech vazby. *Trestní právo*, 2004, č. 6, s. 13-16.
- PAŘÍZEK, Igor. Některé problémy prodloužení vazby. *Trestní právo*, 2001, č. 4, s. 19 - 22.
- PAŘÍZEK, Igor. Přípustnost opětovného vzetí obviněného do vazby. *Trestní právo*, 2001, č. 9, s. 19-22.
- PECH, Martin. Náhrada škody za nezákonné rozhodnutí v trestním řízení ve světle současné judikatury nejen ÚS ČR.
- POLÁK, Přemysl. Ještě jednou k výsledkům obviněných ve vazebním řízení. *Trestní právo*, 2004, č. 12, s. 12-15.
- POLÁK, Přemysl. Výslech obviněného před rozhodnutím o ponechání ve vazbě dle § 71 odst. 4, 6 tr. ř. *Trestní právo*, 2005, č. 8, s. 3 – 7.
- REPÍK, Bohumil. Je institut policejního zajištění v souladu s Evropskou úmluvou o lidských právech? *Bulletin advokacie*, 2003, č. 6 - 7.
- REPÍK, Bohumil. Musí být řízení o přezkoumávání zákonnosti vazby podle čl. 5 odst. 4 EÚLP veřejné? (K rozsudku ESLP Reinprecht v. Rakousko z 15. 11. 2005). *Bulletin advokacie*, 2006, č. 6, s. 38.
- RŮŽIČKA, Miroslav. Vazba po novele trestního řádu. *Právní rádce*, 2002, č. 10, příloha.
- RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. Může soud, který rozhoduje o stížnosti proti některým rozhodnutím o vazbě (např. rozhodnutí o vzetí do vazby nebo rozhodnutí o dalším trvání vazby), takové rozhodnutí zrušit a věc vrátit k novému projednání a rozhodnutí? *Trestněprávní revue*, 2004, č. 3, s. 81-86.
- SOUČKOVÁ, Kateřina, PETROVÁ, Romana. K právu být slyšen při rozhodování o dalším trvání vazby (nad jedním rozhodnutím ÚS). *Bulletin advokacie*, 2007, č. 2, s. 38.
- STUDENÝ, Karel. Poznámky k článku „K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě“. *Trestní právo*, 1998, č. 5, s. 13-15.

- ŠÁMAL, Pavel. Úprava osobního slyšení (heraing“) ve vazebním řízení v České republice. Aktuálně otázky trestného zákonodárstva: pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et mult. Dr. h. c. k 80. narozeninám: zborníkpríspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: EuroKódex, 2012, s. 243-257.
- ŠÁMAL, Pavel. K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 7, s. 193 - 198.
- ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákon o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, s. 33-39.
- ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. *Soudní rozhledy*, 2003, č. 4, s. 109-115.
- VÁLKOVÁ, Helena, GŘIVNA, Tomáš. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 4, s. 83-87.
- VANTUCH, Pavel. Důvody vazby. *Právní rádce*, 2003, č. 2, s. 56 - 60.
- VANTUCH, Pavel. Trvání vazby. *Právní rádce*, 2003, č. 7, s. 57 - 64.
- VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, č. 9, s. 52 - 56.
- VOJTEK, Petr. Odpovědnost státu za škodu při činnosti justice v České republice. [cit. 20. 6. 2011]. ASPI.

3) Internetové zdroje

- BOUČKOVÁ, Jana, ŠEBESTA, Kamil. Usnesení o vzetí obviněného do vazby ve světle stávající judikatury (I. část). [cit. 8. 12. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/usneseni-o-vzeti-do-vazby-ve-svetle-stavajici-judikatury-i-cast-68568.html>>.
- BOUČKOVÁ, Jana, ŠEBESTA, Kamil. Usnesení o vzetí obviněného do vazby ve světle stávající judikatury (II. část). [cit. 15. 12. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/usneseni-o-vzeti-do-vazby-ve-svetle-stavajici-judikatury-ii-cast-68569.html>>.

- VICHEREK, Roman. *Co je nového v trestním řádu po 1. 1. 2012 - II. část.* [cit. 10. 2. 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-ii-cast-80505.html>>.
- VICHEREK, Roman. *Koluzní důvod vazby.* [cit. 17. 10. 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/koluzni-duvod-vazby-85623.html>>.

Seznam zkratek

LPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
obč. zák.	Zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Pakt	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech č. 120/1976.
řád výk. vazby	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.
soud. zák.	Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
tr. poriadok	Zákon č. 301/20005 Z. z., trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů.
tr. řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
tr. zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Ústava	Ústava České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., ústavního zákona č. 300/2000

Sb., ústavního zákona č. 395/2001 Sb., ústavního zákona č. 448/2001 Sb., ústavního zákona č. 515/2002 Sb., ústavního zákona č. 319/2009 Sb., ústavního zákona č. 71/2012 Sb.).

Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění Protokolů č. 3, 5, 8 a 11 (Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb.).
zák. o advokacii	Zákon č. 85/1993 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
zák. mládeže	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.
zák. o obětech	Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).
zák. o odpovědnosti	Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) ve znění pozdějších předpisů.
zák. o policii	Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů.
zák. o rodině	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů.
zák. o výkonu vazby	Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.